



VALTIONEUVOSTON KANSLIA



# Hallituksen vuosikertomus 2013

Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitys



# **Hallituksen vuosikertomus 2013**

Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset

---

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

PL 23 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin 0295 16001 (vaihde)

Internet: [www.vnk.fi](http://www.vnk.fi)

Taitto: Valtiovarainministeriön julkaisutiimi/Anitta Türkkan

Edita 2014

# Kuvailulehti

<b>Julkaisija ja julkaisuaika</b>	Valtioneuvoston kanslia, 2014	
<b>Tekijät</b>	Valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö	
<b>Julkaisun nimi</b>	Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset	
<b>Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot</b>	Osa 1/4: Hallituksen vaikuttavuusselvitys Osa 3/4: Tilinpäätöslaskelmat Osa 4/4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta Del 1/4: Regeringens redogörelse för de samhälleliga verkningarna Del 2/4: Ministeriernas resultatredogörelser Del 3/4: Bokslutskalkylerna Del 4/4: Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden	
<b>Asiasanat</b>	vuosikertomus, tilinpäätös	
<b>Julkaisusarjan nimi ja numero</b>	Hallituksen julkaisusarja, 2/2014	
<b>Julkaisun jakelu</b>	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta <a href="http://www.vnk.fi/julkaisut">www.vnk.fi/julkaisut</a> .	
<b>Painopaikka ja -aika</b>	Edita Prima, 2014	
<b>ISBN</b> Nid. 978-952-287-079-7 <b>ISBN</b> PDF 978-952-287-080-3 <b>ISSN</b> Nid. 0782-6028 <b>ISSN</b> PDF 1799-7828	<b>Sivuja</b> 252	<b>Kieli</b> Suomi
<b>Tiivistelmä</b> <p>Valtioneuvosto antaa eduskunnalle hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä, valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) 9 a §:ssä ja valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) 17 §:ssä säädettynä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtionalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2013.</p> <p>Vuodelta 2013 annettava Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta</p> <p>Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta</p> <p>Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden, joka osaltaan edistää yhteiskuntapolitiittista keskustelua, ja jota voidaan käyttää aineistona politiikkatoimien suunnittelussa.</p>		



# Sisältö

<b>1</b>	<b>Valtioneuvoston kanslia</b> .....	11
1.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen .....	15
1.2	Hallinnonalan voimavarat .....	22
<b>2</b>	<b>Ulkoasiainministeriö</b> .....	23
2.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen .....	25
2.2	Ulko- ja turvallisuuspolitiikka .....	27
2.3	Euroopan unioni .....	28
2.4	Lähialueet, itäinen yhteistyö ja arktiset alueet .....	28
2.5	Lähi-itä ja Afrikka .....	29
2.6	Amerikka, Aasia ja Oseania .....	30
2.7	Ihmisoikeudet .....	31
2.8	Kehitysyhteistyö ja -politiikka sekä globaalihallinta .....	31
2.9	Taloudelliset ulkosuhteet .....	34
2.10	EU-oikeudelliset ja kansainvälisoikeudelliset asiat .....	35
2.11	Kansalaispalvelut .....	38
2.12	Viestintä ja maakuvatyö .....	40
2.13	Ulkoasiainhallinnon kehittäminen .....	41
2.14	Hallinnonalan voimavarat .....	42
<b>3</b>	<b>Oikeusministeriö</b> .....	43
3.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen .....	45
3.2	Perusoikeudet, valtiollinen järjestelmä ja demokratia .....	46
3.3	Oikeusturva .....	47
3.4	Arjen oikeussuhteet .....	58
3.5	Hallinnonalan voimavarat .....	59
3.6	Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2013 .....	60
<b>4</b>	<b>Sisäministeriö</b> .....	67
4.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen .....	69
4.2	Poliisitoimi .....	70
4.3	Rajaturvallisuus ja merelliset turvallisuustehtävät .....	72
4.4	Pelastustoimi .....	74
4.5	Hätäkeskustoiminta .....	76
4.6	Maahanmuuttohallinto .....	77
4.7	Hallinnonalan voimavarat .....	80

<b>5</b>	<b>Puolustusministeriö</b> .....	83
5.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen.....	86
5.2	Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka.....	87
5.3	Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä.....	88
5.4	Turvallinen yhteiskunta.....	95
5.5	Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen.....	97
5.6	Hallinnonalan voimavarat.....	99
<b>6</b>	<b>Valtiovarainministeriö</b> .....	101
6.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen.....	104
6.2	Talouspolitiikka.....	104
6.3	Rahoitusmarkkinat ja kansainväliset rahoituslaitokset.....	105
6.4	Valtion kuntapolitiikka.....	107
6.5	Harmaan talouden torjunta.....	108
6.6	Hallintopolitiikka ja hallinnon kehittäminen.....	108
6.7	Julkisen hallinnon ICT:n ohjaus ja kehittäminen.....	110
6.8	Valtion konserniohjaus ja yhteiset palvelut.....	111
6.9	Valtion työnantaja- ja henkilöstöpolitiikka.....	114
6.10	Hallinnonalan voimavarat.....	117
<b>7</b>	<b>Opetus- ja kulttuuriministeriö</b> .....	119
7.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen.....	123
7.2	Koulutus- ja tutkimuspolitiikka.....	123
7.3	Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka.....	132
7.4	Hallinnonalan voimavarat.....	144
<b>8</b>	<b>Maa- ja metsätalousministeriö</b> .....	145
8.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen.....	147
8.2	Maaseudun kehittäminen.....	148
8.3	Maatalous.....	149
8.4	Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu.....	153
8.5	Kala-, riista- ja porotalous.....	155
8.6	Vesitalous.....	158
8.7	Metsätalous.....	159
8.8	Kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktura.....	162
8.9	Poikkihallinnolliset asiakokonaisuudet.....	163
8.10	Hallinnonalan voimavarat.....	164
<b>9</b>	<b>Liikenne- ja viestintäministeriö</b> .....	167
9.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen.....	170
9.2	Liikenteen toimiala.....	170
9.3	Viestinnän toimiala.....	175
9.4	Hallinnonalan voimavarat.....	180



<b>10</b>	<b>Työ- ja elinkeinoministeriö</b>	181
10.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen	184
10.2	Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka	185
10.3	Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka	190
10.4	Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä	192
10.5	Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka	195
10.6	Energiapolitiikka	197
10.7	Kotouttaminen	200
10.8	Hallinnonalan voimavarat	200
<b>11</b>	<b>Sosiaali- ja terveysministeriö</b>	203
11.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen	205
11.2	Hyvinvoinnille vahva perusta	207
11.3	Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin	212
11.4	Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta	220
11.5	Hallinnonalan voimavarat	230
<b>12</b>	<b>Ympäristöministeriö</b>	231
12.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen	234
12.2	Ympäristön- ja luonnonsuojelu	235
12.3	Kestävä yhdyskuntakehitys, rakentaminen ja asuminen	243
12.4	Hallinnonalan voimavarat	250



# 1 Valtioneuvoston kanslia

## Ministereiden katsaus toimialan toimintaan ja toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

Valtioneuvoston kanslia tuki tehtävänsä mukaisesti pääministeriä johtamisessa ja valtioneuvostoa toiminnassaan ja toteutti ministeriönä hallitusohjelmassa asetettuja tavoitteita. Toiminnan tehostamiseksi ministeriön sisäistä toimintakulttuuria ja johtamista kehitettiin. Panostukset tähän toivat myönteistä kehitystä, työtyytyväisyyttä mittaavat tunnusluvut paranivat.

Valtioneuvoston kanslian organisoimassa puoliväli-istunnossa hallitus arvioi 28.2.2013 hallitusohjelman toteutumisen sekä Suomen talouden tilannetta. Yhdessä hallituksen puoliväli-istunto ja 21.3.2013 pidetty kehysriihi muodostivat ns. hallitusohjelman puolivälitarastelun. Kriittisimmät uusia lisäpäätöksiä vaativat hallitusohjelman tavoitteet katsottiin liittyvän talouskasvuun, työllisyyteen sekä julkisen talouden kestävyysvaaraan. Puoliväli-istunnossaan hallitus linjasi päätöskokonaisuuksia, joilla luodaan edellytyksiä korkeammalle työllisyydelle ja uusien työpaikkojen syntymiselle, vahvemmalle talouskasvulle sekä tasapainoiselle julkiselle taloudelle.

Näitä aiheita käsiteltiin hallitusta laajemmalla yhteiskunnan foorumilla. Pääministerin koolle kutsumassa Heureka-foorumissa 26.8.2013 tavoitteena oli muodostaa puolueiden, etujärjestöjen ja tutkimuksen edustajien yhteinen näkemys Suomen talous- ja työllisyystilanteesta sekä tunnistaa talouden muutostarpeita ja vahvuuksia. Keskeiseksi nousi yhteinen tilannearvio julkisen talouden kestävyysvajeesta ja rakenteellisesta alijäämästä sekä kasvua vahvistavien rakenteellisten toimenpiteiden tarpeesta.

Hallitus sopi 29.8.2013 budjettiriihessä rakenneuudistusohjelmasta talouden kasvu-edellytysten vahvistamiseksi ja kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi. Ohjelmalla pyritään poistamaan Suomen julkisen talouden kestävyysvaje ja siten turvaamaan julkisten palvelujen ja etuuksien rahoitus. Keinoina on saada työllisyys, talouskasvu ja julkisten palvelujen tuottavuus nousuun. Hallitus päätti neuvottelussaan perjantaina 29.11.2013 rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta.

Erityisesti ICT-sektorin työllisyyden kohentamiseksi valtioneuvoston kanslia asetti seurantaryhmän koordinoimaan kansallisissa ICT-kehittämishankkeissa syntyneiden linjausten ja ehdotusten toimeenpanoa (ICT 2015: 21 polkua Kitkattomaan Suomeen 17.1.2013 ja Julkisen hallinnon ICT-strategia 17.10.2012). Seurantaryhmän tehtävänä on ollut huolehtia, että strategisissa ICT-kehittämishankkeissa syntyneet linjaukset ja ehdotukset jalostuvat

ja etenevät konkreettisiksi päätöksiksi mm. kehyspäästösten kautta sekä toimeenpannaan tarkoitettussa laajuudessa ja aikataulussa.

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi pyrkii vaikuttamaan kansainväliseen talouskehitykseen tavoitteenaan maailmantalouden vakaa ja tasapainoinen kehitys sekä kauppa- ja talouspoliittisten etujemme edistäminen. Talouden kasvuedellytysten vahvistamiseksi, Suomeen suuntautuvien investointien ja maakuvatyön edistämiseksi saatettiin valtioneuvoston kanslian johdolla tätä työtä tekevät toimijat niin kotimaassa kuin ulkomaillakin yhteen. Hallitus vahvisti kesäkuussa 2013 ensimmäisen Team Finland -strategian vuodelle 2014. Team Finland tuo yhteen Suomen taloudellisia ulkosuhteita, yritysten kansainvälistymistä, Suomeen suuntautuvia investointeja ja maakuvatyötä edistävät toimijat kotimaassa ja ulkomailla. Tavoitteena on selkeä ja asiakaslähtöinen toimintamalli, jossa toimijat tuodaan saman sateenvarjon alle ja niitä ohjaavat yhteiset, valtioneuvoston vuosittain vahvistamat tavoitteet. Samalla pyritään entistä joustavampaan toimintatapaan, jossa hankkeita toteutetaan yhteistyössä valtion ja yksityisten toimijoiden kesken. Team Finland -verkoston toiminta maailmalla käynnistyi alkuvuodesta 2013. Eri maihin on muodostettu 72 tiimiä, jotka kokoavat yhteen Suomen viranomaiset, julkisrahoitteiset organisaatiot sekä muut keskeiset Suomi-toimijat. Tiimeille on määritelty työohjelmat ja koordinaattorit, joilla on tiedot verkoston paikallisesta toiminnasta ja palveluista. Verkostolla on yhteinen pääministerin johdolla toimiva ohjausryhmä.

Toinen hallituksen hyväksymä strategia, joka pyrkii tukemaan liiketoimintamahdollisuuksien avaamista, oli elokuussa 2013 hyväksytty uudistettu Arktinen strategia. Strategia pyrkii Suomen arktisen aseman vahvistamiseen, avautuvien liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntämiseen, ympäristön, turvallisuuden ja vakauden turvaamiseen, maan pohjoisten alueiden aseman vahvistamiseen, kansainvälisen yhteistyön lisäämiseen ja arktisen osaamisen laajaan hyödyntämiseen. Strategian vision mukaan ”Suomi on aktiivinen arktinen toimija, joka osaa kestäväällä tavalla sovittaa yhteen arktisen ympäristön reunaehdot ja liiketoimintamahdollisuudet kansainvälistä yhteistyötä hyödyntäen”. Strategiassa on viisi eri arktisen toiminnan osa-aluetta, joissa Suomella on tavoitteita: Suomen arktinen väestö, koulutus ja tutkimus, arktinen liiketoiminta, ympäristö ja vakaus, kansainvälinen arktinen osaaminen. Arktinen strategia pannaan täytäntöön erillisillä sektorikohtaisilla toimilla.

Vuoden 2013 aikana valtioneuvoston kanslian johdolla valmistui kaksi hallitusohjelman mukaista selontekoa eduskunnalle. Kesäkuussa 2013 hallitus antoi EU-selonteon ”Vahvempi, yhtenäisempi ja reilumpi EU on Suomen etu”. Selonteko lähtee siitä, että Suomi on sitoutunut yhteiseen rahaan euroon sekä talous- ja rahaliiton vahvistamiseen ja tukee Euroopan tiiviimpää yhdentymistä. Suomelle tärkeitä kehittämisalueita ovat oikeusvaltioperiaatteen toteutuminen, jonka tulee näkyä ja toteutua kansalaisten jokapäiväisessä elämässä. Globaalin kilpailun kiristyessä on kiinnitettävä huomiota toimiin, joilla vahvistetaan jäsenvaltioiden kasvupotentiaalia ja kilpailukykyä samalla kun pidetään huolta työllisyydestä ja hyvinvoinnista. Muita prioriteetteja ovat talous- ja rahaliiton vahvistaminen, yhteisen energiapolitiikan kehittäminen, ilmaston muutoksen torjuminen, henkilöiden vapaan liikkuvuuden edistäminen, unionin ulkoisen toiminnan vahvistaminen sekä unionin laajentuminen.

Lokakuussa 2013 hallitus antoi eduskunnalle tulevaisuusselonteon, joka käsittelee kestäväää kasvua ja hyvinvointia. Selonteko avaa Suomen pitkän aikavälin tulevaisuuden haasteita ja linjaa valtioneuvoston yhteisen tahtotilan tulevaisuuden rakentamiseksi. Visiona on, että vuonna 2030 kaikkien Suomessa on hyvä elää merkityksellistä ja arvokasta elämää. Suomalainen osaaminen ja taloudellinen kasvu ovat luoneet perustan hyvinvoinnille. Suomi on onnistunut rakentamaan kestäväää kasvua omaleimaisiin menestystekijöihinsä nojaten ja kantaen vastuuta sekä Suomessa että globaalisti. Kasvu on edistänyt ihmisten hyvinvointia ympäristön kantokyvyn asettamissa rajoissa. Vastuuta kantavat koko yhteiskunta, yhteisöt ja yksilöt. Tulevaisuusselonteko sisältää periaatelinjauksia, joiden puitteissa voidaan eri puolilla yhteiskuntaa ryhtyä konkreettisiin toimiin. Kansallisen ennakointityön ([www.2030.fi](http://www.2030.fi)) lisäksi selonteon valmistelussa hyödynnettiin tutkimuksia, valtioneuvoston tekemiä linjauksia ja strategioita sekä kansainvälisen Kestävän kasvun malli -tutkimushankkeen tuloksia.

EU-politiikassa keskeisellä sijalla ovat olleet Eurooppa-neuvoston kokoukset ja EU-alueen päämiesten tapaamiset EU:n talouskriisin jatkuessa. Lisäksi muun muassa pääministeri ja eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri isännöivät Saariselällä maaliskuussa 2013 EU:n jäsenvaltioiden ja eräiden hakijoina olevien valtioiden edustajien korkean tason epävirallista tapaamista. Vapaamuotoisten keskustelujen aiheena oli Euroopan tulevaisuus.

Eurooppa-neuvoston työssä keskeisiä ovat olleet unionin rahoituskehyykset vuosille 2014—2020, suuntaviivat EU:n talouspolitiikalle 2013, talous-, finanssi-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikkaa koskevat maakohtaiset suositukset, toimet talous- ja rahaliiton uudistamiseksi pankkiunionin, talouspolitiikan koordinaation ja sosiaalisen ulottuvuuden kehittämiseksi, talouskasvun elvyttämistä koskevat tavoitteet, sopeutumistaakan jakautumisen sosiaaliset vaikutukset sekä yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan yhteistyön vahvistaminen.

Hallitusohjelman mukaisesti hallitus hyväksyi 5.9.2013 tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistusta koskeva valtioneuvoston periaatepäätöksen. Periaatepäätös sisältää vuosina 2014—2017 toteutettavan kokonaisuudistuksen, jonka tavoitteena on vahvistaa monitieteistä, korkeatasoista ja yhteiskunnan kannalta merkityksellistä tutkimusta, vapauttaa resursseja rakenteista tutkimustoimintaan, muodostaa tutkimuslaitoksista aihepiireittäin nykyistä suurempia ja vahvempia kokonaisuuksia, lisätä yhteistyötä tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen välillä sekä uudistaa tutkimuksen rahoitusta. Tutkimusrahoitusta uudistetaan kahdella tavalla: yhtäältä perustamalla strategisen tutkimuksen neuvosto rahoittamaan valtioneuvoston asettamien teemojen ja painopisteiden mukaisesti tutkimusta, joka etsii ratkaisuja merkittäviin yhteiskunnan haasteisiin ja ongelmiin, toisaalta vahvistamalla valtioneuvoston päätöksentekoa tukevaa tutkimus- ja selvitystoimintaa kokoamalla rahoitusta valtioneuvoston ja sen ministeriöiden välittömien tietotarpeiden tutkimus-, arviointi- ja selvitystoimintaan.

Hallitusohjelman mukaisesti osana laajempaa keskushallinnon kehittämistä valtioneuvoston kanslia asetti VNHY 2015 -hankkeen. Hankkeessa on tavoitteena koota valtioneuvoston ja sen ministeriöiden hallinto- ja palvelutoiminnot valtioneuvoston hallintoyksikköön 1.3.2015 lukien. Valtioneuvoston hallintoyksikkö johtaa, sovittaa yhteen ja kehittää valtioneuvoston ja sen ministeriöiden yhteistä hallintoa, sisäistä toiminnan ja talouden suunnittelua ja toimintatapoja sekä tuottaa yhteisiä palveluja ja kehittää valtioneuvoston yhteistä toimintakulttuuria.

Keskushallinnon kehittämiseen liittyi myös marraskuussa 2013 valmistunut Tulevaisuuden hallinnot -hankkeen loppuraportti (Governments for the Future). Hankkeen tavoitteena oli jakaa kansainvälisesti kokemuksia siitä, mitä valmiuksia eri maiden keskushallinnoilla on kohdata nykyiset ja tulevat yhteiskunnalliset haasteet. Samalla kartoitettiin osallistuvien maiden yhteisiä keskushallinnon konkreettisia ongelmia ja ratkaisuja. Tulevaisuuden hallinnot -hanke toteutettiin Suomen aloitteesta ja jäseniksi kutsuttiin Skotlanti, Iso-Britannia, Ruotsi ja Itävalta sekä työtä tukemaan OECD.

Valtioneuvoston kanslia käynnisti myös Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhluvuo-  
den valmistelun. Hallitus linjasi valmistelua iltakoulussaan 13.3.2013: pyrkimyksenä on synnyttää mukaansa tempaava, kiinnostava ja monipuolinen juhlavuosi. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä Suomen valtiollisesta itsenäistymisestä ja kansakunnan kehityksestä, Suomen ja suomalaisuuden merkityksestä nykypäivänä, sekä kansakunnan tulevaisuuden haasteista ja uudesta suunnasta. Valmistelua varten asetettiin laaja-alainen valtuuskunta ja toimeenpanosta vastaava hallitus.

Valtioneuvoston kanslian valmiutta hoitaa tehtävänsä vakavissa häiriötilanteissa testattiin valtakunnallisessa valmiusharjoituksessa. Valtakunnallisen valtionhallinnon valmiusharjoituksen (VALHA 2013) päämääränä oli harjoittaa valtionhallintoa ja valtionjohtoa vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen edellyttämään yhteistoimintaan. Harjoituksen pääteemana oli kyberturvallisuus. Harjoitukseen osallistuivat ministeriöt, tasavallan presidentin kanslia ja oikeuskanslerinvirasto.

Jyrki Katainen  
Pääministeri

Alexander Stubb  
Eurooppa- ja  
ulkomaankauppa-  
ministeri

Pekka Haavisto  
Kehitysministeri

## 1.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

### TAULUKKO 1. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi

(arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko)

Tavoite	Arvosana	Perustelut
Valtioneuvoston kanslia seuraa hallitusohjelman keskeisiä tavoitteita ja toimenpiteitä kokonaisuutena niin, että hallitus pystyy päättämään tarvittavista politiikka-toimista hyvän tiedon pohjalta ja oikea-aikaisesti.	Tyydyttävä	<p>Hallituksen puoliväliprosessin tavoitteessa luoda tilannekuvaa Suomen taloudesta onnistuttiin, mutta valmisteluprosessissa oli myös puutteita, mm. tiedonkulussa ja järjestelmällisessä etenemisessä.</p> <p>Valtioneuvostokokonaisuuden johtamisessa ylimmän johdon yhtenäisyydellä on merkittävä vaikutus. Kansliapäälliköille suunnatulla kehittämissohjelmalla tiivistettiin yhteishenkeä. Samalla syntyi yhteisiä toimintatapoja kansliapäällikköryhmän vertaiseen johtamisen tukeen, sisäiseen työskentelyyn sekä laajemmin johtamistyöhön valtioneuvostossa. Nämä vaikuttavat myönteisesti ministeriöiden väliseen yhteistyöhön ja tätä kautta toiminnan vaikuttavuuteen.</p> <p>Hallitus antoi ensimmäisen yhdistetyn hallituksen vuosikertomuksen, joka yhdistää hallituksen toimenpidekertomuksen ja valtion tilinpäätöskertomuksen. Vuosikertomuksen kehittäminen vaatii eduskunnan kannanottojen mukaisesti jatkossa vahvaa panostusta sisällön kehittämiseen, raportoinnin yhtenäistämiseen ja päällekkäisyyksien poistamiseen kaikissa ministeriöissä, jotka yhdessä tuottavat materiaalin kertomukseen. Kertomuksen tulee painottaa analyysiä toiminnan tuloksellisuudesta, yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta ja koko julkisen sektorin tilasta. Eduskunnan tarve saada vuosikertomus kertomusvuotta seuraavan huhtikuun loppuun mennessä asettaa oman lisähaasteensa kehittämistyölle jo siksi, että esimerkiksi osa kertomusvuotta koskevista tiedoista saadaan vasta tilinpäätösten valmistuttua.</p>
Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on ollut valtioneuvoston toiminnan turvaaminen sekä sen varmistaminen, että valtioneuvostolla on kyky kaikissa tilanteissa ohjata tehtävänsä mukaisesti yhteiskunnan toimintaa.	Tyydyttävä	<p>Valtioneuvoston yleisistunnot ja tasavallan presidentin esittelyt järjestettiin ongelmitta. Toimintaa poikkeusolosuhteissa harjoiteltiin valtionhallinnon valmiusharjoituksissa. Harjoitusraporttien perusteella valtioneuvoston kyky ohjata tehtäviensä mukaisesti yhteiskunnan toimintaa häiriötilanteissa on hyvällä tasolla.</p> <p>Valtioneuvoston viestinnän yhteensovittamista ja suunnitelmallisuutta on tehostettu kehittämällä valtioneuvoston strategisen viestinnän malli, jota käytettiin onnistuneesti hallituksen rakenneuudistuksen sekä kunta- ja sote-koordinaatioryhmän viestinnässä.</p> <p>Valtioneuvoston toiminnan turvallisuuteen liittyvä häiriöttömyys on onnistuttu turvaamaan hyvin. Turvallisuuden kehittämistoimenpiteillä on parannettu reagointikykyä. Häiriötilanteiden määrä on pysynyt aiemmalla tasolla. Valtioneuvoston tilannekuvatoimintaa on kehitetty ja siten parannettu kykyä tuottaa valtionjohdolle koottua, ajantasaista ja analysoitua tilannekuvaa.</p>
Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on ollut varmistaa, että Suomen tavoitteita Euroopan unionissa edistetään ennakoinnalla, aktiivisesti ja tuloksellisesti.	Hyvä	<p>Vuonna 2013 pidettiin kuusi Eurooppa-neuvoston kokousta ja yksi eurohuippukokous. Suomi onnistui saavuttamaan niissä keskeiset tavoitteensa hyvin.</p> <p>Valtioneuvoston kanslian vastuulla ovat EU-ministerivaliokunnan sihteeristön tehtävät. Valiokunnan aktiivisuus tarjosi vaikuttamistyölle vaadittavaa poliittista ohjausta. Kehittämistä on edelleen siinä, että Suomi muodostaa omat kantansa esille nouseviin asioihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.</p> <p>Vuoden aikana esillä olleiden kaikkein keskeisimpien kysymysten osalta vaikuttamistyö oli pääosin onnistunutta: Talous- ja velkakiirisen hoitamisessa ja rahaliiton kehittämisessä yhteistyö samoin ajattelevien jäsenmaiden kanssa oli tiivistä; Suomi saavutti pitkälle tavoitteensa EU:n rahoituskehysneuvotteluissa sekä niihin liittyen maatalous- ja rakennepoliitikasta seuraavalle seitsemälle vuodelle; Suomen ajamiin digitaalisten sisämarkkinoiden edistämisestä tuli vuoden aikana EU:n valtavirtaa; joulukuun Eurooppa-neuvosto päätti etenemisestä yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla pitkälle Suomen ajamien tavoitteiden mukaisesti.</p> <p>Yksittäisten lainsäädäntöhankkeiden osalta yhteistyö valtioneuvoston kanslian, EU-edustuston ja ministeriöiden välillä toimi pääosin tyydyttävästi. Ennakoivaa vaikuttamistyötä on edelleen syytä kehittää: huomio kiinnittyy mm. EU-oikeudellisen työn kehittämiseen ja komission esityksistä tehtäviin nopeisiin vaikutusarviointeihin.</p>

<p>Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on, että valtion yritysvarallisuutta hoidetaan tuloksellisesti.</p>	<p>Hyvä</p>	<p>Yritysvastuun edistäminen, periaatepäätöksessä asetettujen tavoitteiden mukaisesti, eteni vuonna 2013 hyvin.</p> <p>Kehittämällä aktiivisesti omaa yritys vastuutyötään ja korostamalla voimakkaasti yritys vastuun merkitystä liiketoiminnassa, on omistajaohjaus vaikuttanut yritys vastuun nousuun hallitusten asialistalle sekä osaksi liiketoimintastrategioita ja johtamisjärjestelmiä.</p> <p>Valtio-omistaja on ollut edelläkävijä verojen maksun avoimuuden ja läpinäkyvyyden edistämisessä. Valtio-omistaja on onnistunut hyvin verojalanjäljen raportoinnin edistämässä omistamissaan yrityksissä sekä verojenmaksun avoimuuden lisäämisessä.</p> <p>Vuonna 2013 naisten osuus kaikista valtion nimitysvallalla olevista hallitusten jäsenistä oli noin 47 %. Kaikkien yhtiöiden hallitusten puheenjohtajista naisia on neljä eli 15 %. Helsingin pörssin yhtiöiden hallituksissa naisten osuus oli 23 %. Tähän verrattuna valtio-omistaja on onnistunut erinomaisesti tasa-arvon edistämisessä.</p> <p>Valtion suoraan omistamien pörssiyhtiöiden markkina-arvo kehittyi hiukan Helsingin pörssin yleisindeksiä heikommin. Solidiumin salkun kokonaistuotto jäi painorajoitettun OMX Helsinki Cap GI-tuottoindeksin kokonaistuotosta v. 2013. Osakesijoitusten kokonaistuotto oli 24,5 %.</p> <p>Valtion suoraan omistamien pörssiyhtiöiden keskimääräinen sijoitetun pääoman tuotto nousi vuonna 2013 9,8 prosenttiin (9,3 %). Listaamattomien yhtiöiden keskimääräinen sijoitetun pääoman tuotto laski ennusteen mukaan 6,4 prosenttiin (7,1 %). Haastava markkinatilanne huomioiden listaamattomien yhtiöiden kannattavuuskehitystä voidaan pitää tyydyttävänä.</p>
---	-------------	---

### 1.1.1 Vaikuttavuustavoitteet

#### *Hallitusohjelman seuranta sekä päätöksenteon tietopohja ja oikea-aikaisuus*

Vaalikauden kolmas hallituksen strategiaistunto järjestettiin helmikuussa 2013. Valtioneuvoston kanslia vastasi yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa aineiston tuottamisesta hallituksen käyttöön. Istunto oli osa hallituksen puoliväliprosessia ja tavoitteena oli luoda hallitukselle tilannekuvaa Suomen taloudesta ja näin pohjustaa kehysriihen päätöksiä. Strategiaprosessin kehittämistarpeita tunnistava arviointi tehtiin kesän 2013 aikana.

Arvioinnin perusteella puoliväliprosessin tavoitteessa onnistuttiin, mutta valmistelu-prosessissa oli myös puutteita, mm. tiedonkulussa ja prosessin järjestelmällisessä etenemisessä. Arvioinnin tuloksia hyödynnetään nyt käynnissä olevissa kehittämishankkeissa. Osana hallitusohjelman seurantaa on toteutettu lainsäädäntösuunnitelmaa sekä sen koordinoitua että kehittämistä yhteistyössä ministeriöiden kanssa.

Valtioneuvoston kanslia on tukenut hallituksen ja pääministerin työtä eri tavoin. Elokuussa järjestettiin Heureka-foorumi, joka kokosi yhteen puolueiden puheenjohtajat, työmarkkinaosapuolet ja synnytti keskustelua talouden ajankohtaisista haasteista. Foorumi lisäsi osaltaan kriisietoisuutta ja myötävaikutti sen yhteistyöilmapiiriin syntymiseen, jossa sovittiin hallituksen rakennepaketista ja keskitetystä tuloratkaisusta. Vuoden 2013 aikana on käynnistetty pääministerin ideapajat, joiden tavoitteena on edistää tutkimuksen, innovaatiotoiminnan, yritysten ja päättäjien välistä vuoropuhelua. Valtioneuvoston kanslian yhteydessä toimiva laajapohjainen seurantaryhmä on vauhdittanut ICT 2015 -strategiaan sisältyvien kehitysehdotusten toimeenpanoa.



Valtioneuvoston kanslia on osallistunut hallinnon kehittämishankkeisiin kuten keskuhallinnon uudistukseen, valtion ICT-strategian laadintaan ja valtion ICT-palveluorganisaation (TORI) uudistamiseen sekä kyberstrategian toimeenpanosuunnitelman valmisteluun.

Suomen aloitteesta on toteutettu viiden hallinnon kanssa kansainvälinen Governments for the Future -hanke, joka nosti esiin strategista hallituspolitiikkaa ja sen valmistelua tukevan järjestelmän ajankohtaisia kehittämistarpeita: mm. poliittisten toimijoiden ja asiantuntijavirkamiesten keskinäiset roolit ja todellisten muutosten saaminen aikaan yhteiskunnassa, kun tietopohja ja toimeenpano pirstaloituvat hallinnossa.

Valtioneuvoston ja sen johdon yhtenäisyyttä sekä yhteistyötä on pyritty parantamaan kansliapäällikkökokousta kehittämällä. Kansliapäällikkökouksia on suunnattu valtioneuvoston yhteisiin asioihin ja kokousten tavoitteena on ollut yhteisen näkemyksen rakentaminen sekä hallituksen linjausten tehokkaampi toimeenpano.

Valtioneuvostokokonaisuuden johtamisessa ylimmän johdon yhtenäisyydellä on merkittävä vaikutus. Kansliapäälliköille suunnatun kehittämissuunnitelman tuloksena saavutettiin heidän arvionsa mukaan kansliapäälliköiden muodostaman kollektiivin kehittyminen tiiviimmäksi yhteisöksi, joka voi ottaa vastaan ja toteuttaa sille osoitetut toiveet sekä tehtävät. Lisäksi koettiin, että on syntynyt yhteisiä toimintatapoja kansliapäällikköryhmän vertaiseen johtamisen tukeen, sisäiseen työskentelyyn, sekä laajemmin johtamistyöhön valtioneuvostossa. Nämä vaikuttavat myönteisesti ministeriöiden väliseen yhteistyöhön ja tätä kautta toiminnan vaikuttavuuteen.

Hallituksen tulevaisuusselonteko Kestävällä kasvulla hyvinvointia (VNS 7/2013), joka sisältää valtioneuvoston vision, tavoitteet ja toimintalinjaukset, hyväksyttiin loka-kuussa 2013. Selonteossa keskitytään kestäväen kasvun avaimiin hyvinvoinnin takaamiseksi vuoteen 2030 ulottuvassa tulevaisuudessa. Selonteon tavoitteena on vaikuttaa mahdollisimman laajasti yhteiskunnan eri tahoilla tehtävään päätöksentekoon sekä kuluvalle hallituskaudella että myöhemmin, esimerkiksi hallitusohjelmatyössä.

Selonteon valmistelun keskeisenä lähtökohtana oli helmikuussa 2013 sivustolla 2030.fi julkistettu hankkeen ennakoituvaiheen raportti. Ennakointivaiheen arviointiraportti valmistui kesällä 2013. Sen mukaan ennakointiprosessi onnistui kansallisena visioprosessina, mutta raporttia kritisoitiin hajanaisena. Edelleen olisi toivottu tutkimuksellisempaa otetta ja aineiston käytön läpinäkyvyyttä.

Valtioneuvoston kanslia, Sitra, Suomen Akatemia ja Tekes tilasivat talvella 2012 professori Pekka Himasen ja professori Manuel Castellsin johtamalta kansainväliseltä tutkimusryhmältä tutkimushankkeen kestäväen kasvun suomalaisesta mallista. Kansainvälinen tutkimusryhmä analysoi esimerkkien valossa maailmantalouden muutosta ja kestäväen kasvun ratkaisuja. Seitsemihenken tutkijaryhmän työ on ollut itsenäinen kaksivuotinen akateeminen tutkimus, jonka ohjausvastuu on ollut valtioneuvoston kansliassa. Kansainvälisen tutkimushankkeen loppuraportti ”Kestäväen kasvun malli – Globaali näkökulma” julkaistiin marraskuussa 2013 ja sen keskeisiä tuloksia hyödynnettiin selonteon valmistelussa.

Hallitus teki periaatepäätöksen tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistuksesta syyskuussa. Valtioneuvoston kanslia on huolehtinut periaatepäätöksen toimeenpanon kokonaiskoordinaatiosta ja toimeenpanon seurannasta yhteistyössä ministeriöiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Loppuvuodesta valtioneuvoston kanslia ohjeisti

ministeriöitä valtioneuvoston päätöksentekoa tukevan tutkimus-, arviointi-, ennakointi- ja selvitystoiminnan rahoituksen valmistelusta, ministeriöiden tutkimussuunnitelmista ja tutkimusrahoituksen kokoamisesta ministeriöissä. Uudistuksen toimeenpanossa valtioneuvoston kanslian tavoitteena on synnyttää systemaattinen toimintamalli, jolla varmistetaan vahva ja horisontaalinen tietopohja yhteiskunnallisen päätöksenteon ja toiminnan tueksi.

Ministeriöiden välisenä yhteistyöelimenä ja tiedonvaihdon foorumina on toiminut valtioneuvoston kanslian joulukuussa 2011 asettama valtioneuvoston tutkimus-, ennakointi- ja arviointitoimintaa koordinoiva TEA-työryhmä. Tutkimustiedon hyödyntämisen mahdollisuuksista ja haasteista on keskusteltu eri sidosryhmien kanssa mukaan lukien kansainväliset kumppanit. Syyskuudella 2013 TEA-työryhmän toiminta keskittyi toimintaympäristökuvauksen päivittämiseen, ministeriöiden tulevaisuusksausten valmisteluun, sekä tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistuksen toimeenpanoon liittyviin tehtäviin.

Talousneuvoston ohjelmaa vuonna 2013 leimasi hallituksen pyrkimys etsiä keinoja talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistamiseksi. Alkuvuodesta käytiin intensiivistä keskustelua talouden rakenteellisista ongelmista ja niiden ratkaisukeinoista koskien mm. matalapalkkaista työtä ja yritysten toimintaedellytyksiä sekä komissaari Olli Rehnin välittämiä komission suosituksia. Tavoitteena oli luoda yhteistä tilannekuvaa sekä lisätä tietoisuutta rakenteellisten uudistusten tarpeellisuudesta. Keskustelu palveli osaltaan hallituksen syksyllä julkistaman rakennepoliittisen ohjelman linjaamista. Ajankohtaisen tulo- ja kustannuskehityksen seuraaminen vakiinnutti paikkansa talousarviovalmistelun rinnalla elokuun kokouksessa. Rahoitusmarkkinoiden kehitystä seurattiin ajankohtaiskatsausten ohella Suomen Pankin pääjohtajan alustamassa teemakokouksessa huhtikuussa. Syystalvella toteutettiin useamman kokouksen kattava tulevaisuuskeskustelu, jossa pohdittiin yrityskentän ja työmarkkinoiden pidemmän aikavälin kehitysnäkymiä ilman välitöntä kytköstä päätöksentekoon. Tulevaisuuskeskustelun tavoitteena oli synnyttää talouden näkemistä yhteistä tavoitteellista kuvaa, joka helpottaisi vaikeidenkin konkreettisten päätösten läpiviemistä lähitulevaisuudessa. Jäsenpalautteen perusteella keskustelua pidettiin varsin onnistuneena. Sihteeristö tilasi ja julkaisi kaksi selvitysraporttia, jotka käsitelivät matalapalkkatyötä sekä eläkejärjestelmän työllisyysvaikutuksia.

Hallituksen vuosikertomuksen lähtökohtana on valtioneuvoston ja sen ministeriöiden tilivelvollisuus eduskunnalle. Eduskunnan on tarpeen saada informatiivista ja tiiviisti esitettyä tietoa valtiontalouden asemasta ja koko julkisen sektorin tilasta, kehityksestä ja riskeistä sekä harjoitetun toimintapolitiikan yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. Kertomuksen perusteella eduskunnan pitää pystyä antamaan palautetta hallinnolle ja vaikuttamaan muun muassa seuraavan vuoden talousarviovalmisteluun.

Valtioneuvoston kanslia ja valtiovarainministeriö vastaavat siitä, että kertomusmenettelyä kehitetään yhdessä muiden ministeriöiden ja eduskunnan kanssa. Kertomuksen sisältöä kehitetään siten, että hallitusohjelman toimeenpano ja hallituksen toimenpiteiden tulokellisuutta ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta koskeva tieto ja analyysi muodostavat tulevaisuudessa kertomuksen keskeisen sisällön. Eduskunnan asettamien tavoitteiden mukaisesti kertomusta kehitetään siten, että hallituksen toimenpiteiden ja toiminnan kuvailua koskevat osuudet vähenevät ja että tilalle luodaan analyysiä tulokellisuudesta, yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta sekä valtion taloudellisesta asemasta ja koko julkisen sektorin taloudellisesta tilasta (ml. kuntatalous ja sosiaalirahastot).

Ensimmäinen yhdistetty kertomus annettiin kalenterivuodelta 2012 toukokuussa 2013. Vuodelta 2013 annettavan kertomuksen valmistelu aloitettiin syksyllä 2013. Sen osalta jatketaan työtä sisällön kehittämiseksi.

### 1.1.2 Valtioneuvoston toiminnan turvaaminen

Valtioneuvoston kanslia valmisteli ja esitteli toukokuussa 2013 valtioneuvoston jäsenien vaihdon, kun tasavallan presidentti vapautti ministerit Gustafssonin ja Guzenina-Richardsonin valtioneuvoston jäsenyydestä ja ministerin tehtävistä. Samanaikaisesti presidentti nimitti kansanedustajat Huovisen ja Viitasen valtioneuvoston jäseniksi ja ministereiksi sekä siirsi ja määräsi ministeri Kiurun opetusministeriksi. Vastaavasti lokakuussa 2013 ministeri Hautalan tilalle nimitettiin ministeriksi kansanedustaja Haavisto.

Valtioneuvoston kanslia huolehtii valtioneuvoston yleisistuntojen ja tasavallan presidentin esittelyjen istuntotyösuunnittelusta, taustajärjestelyistä ja tuesta sekä ohjeistuksesta ja neuvonnasta ministeriöihin päin. Tämä tehdään yhteistyössä eduskunnan, tasavallan presidentin kanslian sekä oikeuskanslerinviraston kanssa. Ylimääräiset istunnot ja esittelyt järjestetään sen mukaan kuin tarvetta on. Vastaavasti valmistellaan ja esitellään tarpeen mukaan päätettäviksi hallituskokoonpanon muutokset sekä hallitustyötä koskevat järjestäytymisasiat kuten esimerkiksi ministereiden sijaisuspäätökset ja valiokuntajäsenyydet.

Valtioneuvoston strategisen viestinnän toteutuksen perusta on ministeriöiden viestintöiden päivittäinen tiivis vapaaehtoinen yhteistyö: viestinnän tilannekuvan jatkuva ylläpito, aktiivinen tietojenvaihto, tuotannollisen osaamisen jakaminen tarvittaessa poolien ja tiimien kautta sekä sitoutuminen modernien viestintävälineiden hankintaan ja käyttöön.

Valtioneuvoston viestinnän yhteensovittamista ja suunnitelmallisuutta on tehostettu kehittämällä valtioneuvoston strategisen viestinnän malli, jota käytettiin onnistuneesti hallituksen rakenneuudistuksen sekä kunta- ja sote-koordinaatioryhmän viestinnässä. Kanslian johdolla on luotu yhteistyössä ministeriöiden kanssa kaikille yhteisiä viestintäratkaisuja, kuten valtioneuvoston verkkosivujen ja ministeriöiden verkkosivujen yhtenäinen malli, joiden toteutus on siirtynyt vuodelle 2014 yhteisen julkaisujärjestelmähankkeen viivästymisen vuoksi.

Valtioneuvostotason viestintäkoordinaatiota tehostamaan on perustettu EU-viestinnän ja kriisiviestinnän säännöllisesti kokoontuvat yhteistyöryhmät. Viestinnän ennakoitavuutta ja suunnitelmallisuutta ovat parantaneet ajankohtaisviestinnän viikottaiset uutiskokoukset sekä hallituksen ja ministeriöiden mediaulostulot kokoava Uutislukkari. Ministerien ja hallituksen tärkeimmistä tiedotustilaisuuksista välitetyt suorat verkkolähetykset ovat vakiinnuttaneet asemansa nopean, luotettavan ja tasapuolisen viestinnän välineenä.

Turvallisuusviestintää kehitettiin laatimalla ohjeistus valtioneuvostoa tai sen jäseniä koskevien turvallisuustilanteiden varalle. Pohjoismaista yhteistyötä tiivistettiin edelleen. Kärkihankkeena oli laaja lokakuinen Tukholman kriisiviestintäkonferenssi.

Valtioneuvoston toiminnan turvaamisen kehittämiseksi on jatkettu valtioneuvoston linnan ja muiden tilojen tilaturvallisuuden parantamista niin, että ne saadaan vastaamaan kansallisia ja EU:n antamien kriteerien mukaisia vaatimuksia tila- ja tietoaineiston turvallisuudesta. Valtioneuvoston yhtenäisemmän turvallisuusohjeistuksen ja turvallisuuskäytän-

töjen kehittämiseksi on valmisteltu yhteistyössä ministeriöiden kanssa ohje ministeriöiden yleisistä turvallisuuslinjauksista. Valtioneuvoston kanslian tietoturvaluusmääräyksiä ja ohjeita on kehitetty kohti korotettua turvallisuustasoa.

Toiminnan häiriöttömyys on onnistuttu turvamaan hyvin. Kehittämistoimenpiteillä on parannettu reagoitukykyä. Häiriötilanteiden määrä on pysynyt aiemmalla tasolla.

Kokonaisturvallisuuden kehittämiseksi on oltu valmistelemissa valtioneuvoston valmiusharjoitus VALHA 13 ja siihen liittyen TIETO 13 -harjoitus. Valtioneuvoston kanslia johti VALHA 13 -harjoitukseen kuuluneet valmiuslainsäädäntö- ja tilannekuvamoduulit. Lisäksi on pidetty valtioneuvoston yhteistä varautumista poikkeusoloihin kehittävä harjoitus yhdessä yhteistoimintaviranomaisten kanssa.

Harjoitusraporttien perustella valtioneuvoston kyky ohjata tehtäviensä mukaisesti yhteiskunnan toimintaa häiriötilanteissa on hyvällä tasolla.

Vuoden 2013 aikana tilannekuvatoimintaa on kehitetty siten, että valtionjohdon saatavilla on yhä parempi ajantasainen ja tarvittaessa analysoitu tilannekuva kaikissa oloissa. Tilannekuva kootaan viranomaisten tilannekuvista ja avoimista lähteistä. Tiedonkulku varmistetaan kehittämällä lainsäädäntöä siten, että tilannekeskuksella ja asianomaisella ministeriöllä on oikeus saada sekä viranomaisilla aktiivinen velvollisuus toimittaa valtionjohdon informoimiseksi tilanteen ennakoinnin ja hallinnan kannalta tarvittavat tiedot (ml. turvaluokitellut tiedot).

Valtioneuvoston kanslia on osallistunut myös muiden ministeriöiden ja toimivaltaisten viranomaisten omien tilannekuvatoimintojen kehittämiseen ja pyrkinyt osaltaan varmistamaan, että ne ovat yhteen toimivia valtioneuvoston tilannekeskuksen toimintojen kanssa.

Valtioneuvoston tilannekuvatoiminnasta on saatu kuluvaan vuoden aikana kokemuksia harjoituksissa ja aidoissa häiriötilanteissa. Kehittämishjelman ja saatujen kokemusten pohjalta tehtyjen parannustoimenpiteiden ansiosta kyky tuottaa valtionjohdolle koottua, ajantasaista ja analysoitua tilannekuvaa kaikissa oloissa on tällä hetkellä hyvä.

### 1.1.3 Euroopan unionia koskevat asiat

Valtioneuvoston kanslia on yhteistyössä sektoriministeriöiden ja Suomen pysyvän EU-edustuston kanssa huolehtinut laaja-alaisesti EU-politiikkamme johdonmukaisuudesta ja vaikuttavuudesta. Vuonna 2013 Suomen EU-politiikan avaintavoitteita olivat velkakriisin hoitaminen, talous- ja rahaliiton (EMU) kehittäminen sekä kilpailukyvyyn, kasvun ja työllisyyden parantaminen. Euroalueen vakauden turvaamisen lisäksi erityinen huomio oli pankkiunionin kehittämisessä sekä talouspolitiikan koordinaation vahvistamisessa.

Lissabonin sopimuksen ja talous- ja velkakriisin hoitamisen myötä Eurooppa-neuvoston merkitys on korostunut EU-päätöksenteossa viime vuosina. Vuonna 2013 pidettiin kuusi Eurooppa-neuvoston kokousta ja yksi eurohuippukokous. Talous- ja rahaliiton kehittämisen lisäksi huippukokouksissa linjattiin myös esimerkiksi Suomen korostamia digitaalisten sisämarkkinoiden, nuorisotyöttömyyden torjunnan ja yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan edistämiseen liittyviä asioita. Suomi sai läpi useita tavoitteitaan Eurooppa-neuvostossa aktiivisen ja oikea-aikaisen vaikuttamisen ansiosta. Vaikuttaminen edellytti tiivistä yhteydenpitoa EU-instituutioihin ja muihin pääkaupunkeihin sekä poliittisella että

virkamiestasolla. Etenkin Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan kabinetti, komission pääsihteeristö, komission puheenjohtajan kabinetti, neuvoston pääsihteeristö ja muiden maiden pääministerin kansliat olivat vaikuttamisen kannalta keskeisiä tahoja.

Pääministerin johdolla valmisteltavan EU-politiikan merkityksen lisääntyminen ja hoidettavien asioiden määrän kasvu on tarkoittanut EU-ministerivaliokunnan kokousten ja Suomen toimintalinjausten valmistelun sekä asioiden seurannan lisääntymistä valtioneuvoston kansliassa. Alkukesästä valtioneuvosto antoi eduskunnalle selonteon EU-politiikasta (VNS 6/2013). Valtioneuvoston kanslia vastasi sen valmisteluista ja työn tukemisesta EU-ministerivaliokunnan sihteeristönä.

Vuoden aikana jatkettiin valtioneuvoston jäsenille ja keskeisille EU-asioita hoitaville viranomaisille jaettavien EU-tilanneseurantaraporttien ja päämiesvierailujen tietotuen tuottamista. Lisäksi toteutettiin Eutori-tietojärjestelmän ja eduskunnan tietojärjestelmän välinen integraatio.

#### 1.1.4 Valtion yritysvarallisuuden hoitaminen

Valtion yritysvarallisuuden hoidon tuloksellisuutta ja tunnuslukuja kuvataan erikseen vuosikertomuksen osan 1 luvussa 3 (Valtion yhtiöomistus).

#### 1.1.5 Muuta

Valtioneuvoston kanslia asetti Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden projektiorganisaation, laajapohjaisen valtuuskunnan sekä eri tahoista riippumattoman hallituksen. Valtuuskunta tulee hyväksymään suuret linjaukset. Hallitus ideoi, osallistaa ja organisoii. Hallitusta avustaa hanketta varten rekrytoitu pääsihteerii.

Kertomusvuotta seuraavan vuoden talousarvioesitykseen on valtioneuvoston kanslian uudeksi yhteiskunnalliseksi vaikuttavuustavoitteeksi otettu se, että Suomen taloudellisia ulkosuhteita, suomalaisten yritysten kansainvälistymistä, Suomen maakuva sekä Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja koskevat julkisrahoitteiset toiminnot on organisoitu tehokkaasti ja tuloksellisesti.

Ensimmäinen Team Finland -strategia vuodelle 2014 vahvistettiin kesäkuussa 2013. Team Finland tuo yhteen Suomen taloudellisia ulkosuhteita, yritysten kansainvälistymistä, Suomeen suuntautuvia investointeja ja maakuvatyötä edistävät toimijat kotimaassa ja ulkomailla. Tavoitteena on tehokas yhteistyön alusta, jossa toimijat tuodaan saman sateenvarjon alle ja niitä ohjaavat yhteiset, valtioneuvoston vuosittain vahvistamat tavoitteet. Team Finland -verkoston toiminta maailmalla käynnistyi alkuvuodesta 2013. Eri maihin on muodostettu 72 tiimiä, jotka kokoavat yhteen Suomen viranomaiset, julkisrahoitteiset organisaatiot ja muut Suomi-toimijat. Team Finland -yhteistyön odotetaan edetessään lisäävän sekä valtion resurssien käytön tehokkuutta, yrityksille tarjottavien kansainvälistymispalvelujen laatua että Suomen toiminnan vaikuttavuutta ulkoisissa taloussuhteissaan.

Team Finland -verkoston ensimmäisen toimintavuoden aikana on keskitytty verkoston kokoamiseen, toiminnan painopisteiden määrittelyyn sekä yhteisten työvälineiden luomiseen. Alan julkisrahoitteisen toimijakentän hajanaisuudesta ja siiloutuneisuudesta aiheutuu,

että Team Finland -toimintamallin saaminen täyteen vauhtiin tapahtuu asteittain, usean vuoden aikana. Yhteistyöstä ja yhtenäisemmästä toimintatavasta saatavat hyödyt ovat kuitenkin pitkällä tähtäimellä merkittäviä.

## 1.2 Hallinnonalan voimavarat

Hallinnonalojen voimavaratiedot on koottu valtiovarainministeriön Työnantajan henkilöstötieto -järjestelmästä (Tahti) sekä valtion talousarvion toteumalaskelmista. Siirtomäärärahat on otettu laskelmaan ilman peruutettuja määrärahoja. Pyöristysten takia taulukoiden summat eivät aina täsmää.

### TAULUKKO 2. Henkilöstö, htv

	2011	2012	2013
VALTIONEUVESTON KANSLIAN HALLINNONALA	261	257	272
Valtioneuvoston kanslia	224	221	236
Oikeuskanslerinvirasto	37	37	36

### TAULUKKO 3. Talousarviomäärärahojen käyttö, milj. euroa

	2011	2012	2013
23. VALTIONEUVESTON KANSLIA	77,5	84,9	82,1
23.01. Hallinto	36,7	40,8	42,4
23.10. Omistajaohjaus	0,8	6,0	1,4
23.20. Poliittisen toiminnan avustaminen	36,0	34,0	34,0
23.30. Oikeuskanslerinvirasto	3,3	3,5	3,5
23.90. Muut menot	0,7	0,7	0,8

## 2 Ulkoasiainministeriö

### Ministereiden katsaus

Kertomusvuonna ulkosuhteiden asialistaan vaikuttivat maailmanpolitiikan valtasuhteiden muutos, eriarvoisuuden kasvu ja siitä syntyvä sosiaalinen liikehdintä, joka on johdannut muutokseen ja epävarmuuteen myös EU:n lähialueilla vaikuttaen sekä alueellisesti että maailmanlaajuisesti. Maailmantaloudessa talouskasvu keskittyi erityisesti kehittyviin talouksiin, kun samanaikaisesti Euroopassa taloustilanne jatkui haastavana. Kyber-toimintaympäristöön liittyvät eri ulottuvuudet nousivat entistä vahvemmin esille. Maailma on muuttumassa alati keskinäisriippuvaisemmaksi.

Ulkoasiainministeriö hyväksyi kertomusvuonna strategiset prioriteetit vuoteen 2018 asti jatkuvalle suunnittelukaudelle. Kuudeksi painopistealueeksi määriteltiin 1) lähialueet ja Euroopan turvallisuus; 2) EU:n toimintakyvyn ja yhteisen ulkopolitiikan vahvistaminen; 3) globalisaation hallinta ja monenkeskisen järjestelmän vahvistaminen; 4) taloudellisten ulkosuhteiden edistäminen; 5) köyhyyden vähentäminen, kestävä kehityksen, ihmisoi-keuksien ja laaja-alaisen turvallisuuden edistäminen sekä 6) joustava ja resurssitehokas ulkoasiainhallinnon toiminta ja palvelut.

Pohjoismainen yhteistyö vahvistui vuonna 2013. Suomi oli aloitteellinen erityisesti pohjoismaisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön syventämiseksi laajan turvallisuuden näkökulmasta. Suomen puheenjohtajuuskaudet Itämeren maiden neuvostossa ja Barentsin euroarktisessa neuvostossa alkoivat. Alueelliset yhteistyöjärjestöt ja pohjoinen ulottuvuus olivat keskeisiä foorumeita myös Suomen ja Venäjän yhteistyölle.

EU-agendaa hallitsivat taluskriisin sekä talous- ja rahaliiton kehittämisen lisäksi yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ja puolustusyhteistyön kehittäminen, mihin Suomi vaikutti aktiivisesti joulukuun Eurooppa-neuvoston valmisteluissa. EU-laajentuminen jatkui Suomen tukeman myönteisen linjan mukaisesti, kun Kroatia tuli 28. jäsenmaa. Myös muiden Länsi-Balkanin maiden ja Turkin EU-lähentymistä tuettiin aktiivisesti. Lisäksi panostettiin EU:n ulkoisen toiminnan vaikuttavuuden lisäämiseen, mikä ei edennyt Suomen toivomalla tavalla.

Suomella oli merkittävä rooli kansainvälisen asekauppasopimuksen aikaansaamisessa. Suomi allekirjoitti sopimuksen ensimmäisten maiden joukossa kesäkuussa ja eduskunta hyväksyi sen joulukuussa. Suomi jatkoi aktiivista toimintaa sopimuksen nopean voimaantulon edistämiseksi. Suomi jatkoi ponnisteluja Lähi-idän joukkotuhooasetonta vyöhykettä koskevan kansainvälisen konferenssin järjestämiseksi. Suomi sai näkyvyyttä tultuaan vali-

tuksi Unescon maailmanperintökomiteaan kaudelle 2013—2017. Vuoden aikana julkaistiin päivitetty Suomen YK-strategia sekä ulkoasiainhallinnon ensimmäinen ihmisoikeusstrategia ja ihmisoikeuspoliittinen toimintaohjelma 2013—2015.

Ulkoasiainhallinnon toiminnan tärkeys Suomen taloudellisten ulkosuhteiden edistämiseksi kasvoi edelleen. Ulkoasiainhallinnolla oli keskeinen rooli ensimmäisen Team Finland -vuosistrategian laadinnassa ja sen toimeenpanossa kotimaassa ja edustustoissa. Team Finland -vienninedistämismatkojen järjestämiseen osallistuttiin aktiivisesti. Ulkoministeriö panosti myös avoimen ja sääntöpohjaisen kansainvälisen kauppaja- ja talousjärjestelmän kehittämiseen.

Vuonna 2012 hyväksytyt kehityspoliittisen toimenpideohjelman toimeenpano edistyi hyvin. Erityistä huomiota kiinnitettiin kehitysyhteistyön tuloksellisuuden parantamiseen ja politiikkajohdonmukaisuuden toteutumiseen. Suomi osallistui aktiivisesti vuosituhatavoitteiden jälkeisen kehitysagendan valmisteluun ja sai rinnakkaispuheenjohtajuuden agendan valmistelun kannalta keskeisessä YK:n kestävän kehityksen rahoitusta pohtivassa komiteassa.

Julkisen talouden paineet pakottivat ministeriön edelleen jatkamaan hallitusneuvotteluissa sovittuja säästötoimenpiteitä, jotka edellyttivät rakenteellisia muutoksia edustustoverkossa. Säästötoimenpiteet vaikuttivat heikentävästi ulkoasiainhallinnon toimintaedellytyksiin, kun samanaikaisesti ulkopoliittisen vaikuttamisen tarve on kasvussa. Myös kansalaisten, muun valtionhallinnon ja yritysten odotukset ulkoasiainhallinnon palveluita kohtaan lisääntyivät.

Erkki Tuomioja  
Ulkoasiainministeri

Alexander Stubb  
Eurooppa- ja ulkomaan-  
kauppaministeri

Pekka Haavisto  
Kehitysministeri



## 2.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

**TAULUKKO 4. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi**  
(arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko)

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	
EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä EU:n ulkoisen toiminnan vahvistaminen tavoitteena ulkosuhteissaan vaikuttavampi, tehokkaampi, johdonmukaisempi ja yhtenäisempi EU. Tuetaan EU:n ulkosuhdehallinnon kehittämistä.	Hyvä
Tuki YK-järjestelmän toimintakyvyn vahvistamiselle sekä YK:n kokonaisvaltaisen reformityön edistäminen. Aloitteellisuus globaalihallintaan liittyvissä kysymyksissä. Suomen mahdollisen YK-turvallisuusneuvostojäsenyyden (2013—2014) tuloksellinen hoitaminen. Turvallisuusneuvostojäsenyyden antamien vaikutusmahdollisuuksien hyödyntäminen Suomen ulkopoliitiikan prioriteettien edistämiseksi.	Tyydyttävä
Suhteiden vahvistaminen keskeisiin toimijoihin kahdenvälisesti sekä EU:ta ja monenvälistä yhteistyötä hyödyntäen. Painopisteinä ovat erityisesti transatlanttisten suhteiden vahvistaminen ml. Suomen Yhdysvallat ja Kanada -toimintaohjelman toimeenpano, päivitetyn hallituksen Venäjä-toimintaohjelman toimeenpano, pohjoisen ulottuvuuden tukeminen, arktisen strategian uudistaminen, Itämeren alueen yhteistyö sekä pohjoismaiden ja NB8-yhteistyö sekä ns. BRICS-maat, joiden osalta valmistellaan Intian ja Latinalaisen Amerikan toimintaohjelmat.	Hyvä
Euroopan unionin laajentumisen edistäminen yhteisesti sovittujen jäsenyyskriteerien pohjalta. Euroopan naapuruuspolitiikan ja itäisen kumppanuuden vahvistaminen.	Hyvä
EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittäminen. Kumppanuusyhteistyö Naton kanssa sekä EU:n ja Naton välisen yhteistyön kehittäminen. Pohjoismaiden ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön vahvistaminen.	Hyvä
Aktiivinen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan YK:n, EU:n ja Etyjin puitteissa sekä yhteistyössä Naton kanssa. Kokonaisvaltaisen lähestymistavan edistäminen kriisinhallinnassa ja naisten aseman vahvistaminen kriisinhallintaan liittyvässä toiminnassa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 mukaisesti. Alueellisia painopisteinä ovat erityisesti Afganistan, Lähi-itä, Afrikan sarvi ja Balkan.	Hyvä
Toimiminen Suomen etua valvovana valtionasiamiehenä EU-tuomioistuimissa ja komission rikkomusmenettelyissä sekä yleisten ihmisoikeusperiaatteiden mukaisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimissa.	Erinomainen
Kansainväliseen rauhanvälitykseen osallistuminen ja Suomen rauhanvälitysprofiilin vahvistaminen rauhanvälityksen toimintaohjelman pohjalta.	Erinomainen
Aktiivinen toiminta ydinaseriisuntaa ja joukkotuhousteiden leviämisen estämistä sekä tavanomaisten aseiden kauppaa ja valvontaa koskevien kansainvälisten prosessien edistämiseksi ja niiden toimeenpanon tukemiseksi.	Hyvä
Kauppapolitiikka ja kaupallistaloudelliset suhteet	
Avoimen kauppapolitiikan periaatteiden edistäminen EU:ssa sekä G8- ja G-20 -ryhmittymien kauppapoliittisessa toiminnassa. Kauppa-, sisämarkkina-, teollisuus- ja innovaatiopolitiikan johdonmukainen kehittäminen EU2020-strategian toimeenpanon yhteydessä.	Tyydyttävä
WTO:n monenvälisen kauppaneuvotteluiden ja mahdollisten osaratkaisujen edistäminen WTO-yhteistyössä sekä EU:n kahdenvälisen vapaakauppaneuvottelujen edistäminen Suomen tavoitteiden mukaisesti. WTO:n toiminnan kehittäminen. Venäjän integroitumisen kansainväliseen kauppajärjestelmään syventäminen. Suomalaisyriyten kaupankäynti- ja toimintaedellytysten parantaminen Venäjällä. Suomen ja Venäjän välisen innovaatioyhteistyön parantaminen.	Hyvä
Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelman toimeenpano. Suomen kaupallistaloudellisten intressien edistäminen painopistealueina erityisesti ns. BRICS-maat ja muut keskeiset nousevat taloudet, jotka tarjoavat Suomen vientipainotteiselle taloudelle kasvavia mahdollisuuksia. Työssä korostuvat arvovaltapalvelut, vienninedistämistoimet, cleantech-sektori, raaka-aineiden ja komponenttien saatavuutta koskevat kysymykset, kaupanestetyö, kansainvälisen energia-, ilmasto- ja ympäristötyön kauppapoliittiset ulottuvuudet, investointien edistäminen sekä ennakoituvuus.	Hyvä
Ulkoasiainhallinnon ja muiden keskeisten viennin- ja kansainvälistymisen edistämistoimijoiden yhteistyön tehostaminen Team Finland -konseptin pohjalta, ml. Finnnode-yhteistyö.	Hyvä

<b>Kehityspoliitikka ja kehitysyhteistyö</b>	
Kehitysyhteistyön tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden parantaminen hallituksen kehityspoliittisen toimintaohjelman linjausten ja painopisteiden mukaisesti, pyrkien vähentämään köyhyttä ja eriarvoisuutta, edistämään oikeusvaltion, demokratian, ihmisoikeuksien ja naisten aseman vahvistamista sekä kestävästä kehitystä.	Hyvä
Määrärahoissa pyritään kohti 0,7 prosentin BKTL-tasoa; vuonna 2013 taso on arviolta 0,56 %. Hallituskauden puolivälissä ohjataan päästöoikeuksien huutokaupasta saatavia tuloja ilmatorahoitukseen ja kehitysyhteistyöhön. Myös muiden innovatiivisten kehitysrahoituslähteiden käyttöönottomahdollisuuksien selvittämistä rahoitusohjelman kasvattamiseksi selvitetään. Monenkeskiseen yhteistyöhön ja kansalaisjärjestöille suunnattavien kehitysyhteistyövarojen suhteellisen osuuden kasvattaminen. Kehitysavun pirstaleisuuden vähentäminen ja muiden avunantajamaiden, EU:n ja järjestöjen kanssa tehtävän koordinaation lisääminen.	Hyvä
Suomen toiminnan painopiste on Afrikan ja Aasian vähiten kehittyneissä maissa.	Hyvä
Suomen kehityspoliittisen roolin vahvistaminen Suomen kehitysyhteistyön kahdenvälisillä, alueellisilla ja temaattisilla painopistealueilla korostaa ihmisoikeusperustaisuutta ja läpileikkaavia tavoitteita. EU:n kehityspoliittikan johdonmukaisuuden ja vaikuttavuuden lisääminen. Kestävän kehityksen tavoitteiden edistäminen EU-yhteyksissä.	Hyvä
Ilmastopoliittikan ja kehityspoliittikan koordinoiminen ja leikkauspintojen vahvistaminen, ml. pitkän aikavälin ilmatorahoituksen ja kehitysrahoituksen suhteen täsmäntäminen. Kansainväliseen ilmatorahoitukseen osallistuminen annettujen sitoumusten mukaisesti.	Hyvä
Monialainen kanssakäyminen kansalaisyhteiskunnan kanssa, ml. kehityspoliittisen kansalaisyhteiskuntalinjauksen toimeenpano.	Erinomainen
<b>Kansalaispalvelut</b>	
Palvelutason mahdollisimman hyvä ylläpitäminen asiakaspalvelu- ja muiden käsittelyprosessien kehittämisen kautta, keinoina mm. sähköisten palveluiden käyttö ja ulkoistaminen.	Hyvä
Ongelmien ehkäisy ennakoinnin ja etukäteisinformoinnin sekä kansalaisten oman vastuun korostamisen kautta.	Tyydyttävä
Suomen viranomaisten yhteistyön sekä pohjoismaisen ja EU-yhteistyön tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen laittoman maahantulon ja ihmiskaupan torjunnassa sekä kriisiasioissa.	Hyvä
<b>Ulkoasiainhallinnon muut kansainväliset tehtävät</b>	
Pohjoismaisen yhteistyön, Itämeripoliittikan ja arktisten asioiden koordinaatio valtionhallinnossa.	Hyvä
EU-vaikuttamisen tehostaminen ja tuloksellisuuden parantaminen edustustoverkkoa hyödyntämällä.	Hyvä
Kansainvälisten suhteiden tukeminen laadukkaalla ja toimivalla vierailuvaihdolla.	Hyvä
Suomen maakuva vahvistaminen ja taloudellisten etujen kokonaisvaltainen edistäminen ministeriön vetämän Suomi-talo/Team Finland -konseptin avulla. Julkisuusdiplomatiaa edistetään maakohtaisilla yhteistoimintaohjelmilla, joissa ovat edustettuina mahdollisimman laajasti kaikki Suomi-talo/Team Finland -tiimien toimijat.	Hyvä
Julkisuusdiplomatian temaattisina painopisteinä ovat hallinnonalan strategiset tavoitteet sekä Suomen keskeiset kansainväliset vahvuudet, kuten koulutus, hyvinvointiyhteiskunta ja ympäristöosaaminen.	Hyvä

Suomen kansainväliset suhteet olivat hyvät ja vahvistuivat edelleen, mikä on ulkoasiainhallinnon keskeisiä tavoitteita. Suomen ulkoasiainhallinnosta riippumattomista syistä kansainvälisen yhteisön globaalissa toimintakyvyssä edistys oli kuitenkin vaihtelevaa. Kaikissa Suomen tavoitteissa ei tapahtunut edistystä. Vallitsevat kansainväliset kehitys-suunnat sekä ulkoasiainhallinnon käytettävissä olevien resurssien väheneminen huomioon ottaen, ulkoasiainhallinto saavutti yleisarvion mukaan hyvin ne tavoitteet, jotka talousarvioesityksessä oli asetettu toiminnalle ulkoasiainministeriön hallinnonalalla.

## 2.2 Ulko- ja turvallisuuspolitiikka

EU:n yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa Suomen tavoitteena oli vaikuttavampi, tehokkaampi, johdonmukaisempi ja yhtenäisempi EU. Suomi edisti tätä eri tasoilla neuvostosta työryhmiin, kansainvälisissä järjestöissä tapahtuvassa EU-työssä sekä kahdenvälisissä kontakteissa. Vaikuttamistyötä tehtiin kahdenvälisesti sekä samanmielisten ryhmittymien kautta. Myös kahdenvälinen vierailuvaihto oli tiivistä ja hyviä suhteita EU-instituutioihin hyödynnettiin tiedonhankinnassa ja Suomelle tärkeiden asioiden edistämässä. Asiaosaamisella ja rakentavalla profiililla ulkoasiainhallinto pystyi vaikuttamaan Suomelle tärkeiden asioiden edistämiseen sekä lisäämään Suomen näkyvyyttä. EU:n ulkosuhdehallinnon kehittäminen ei edennyt Suomen toivomalla tavalla.

EU:n yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa Suomi edisti merkittävästi kehitystyötä panostaen etunojaisesti ja tuloksellisesti joulukuun Eurooppa-neuvoston valmisteluihin, jossa asiakokonaisuus oli esillä. Pohjoismaisen yhteistyön syventämiseksi ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla toimittiin myös määrätietoisesti ja aloitteellisesti. Pohjoismaiden ja Baltian maiden välistä ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä pyrittiin myös tiivistämään. Aktiivinen ja laaja-alainen Nato-kumppanuuspolitiikka kehitti Suomen ja Naton yhteistyötä ja edisti Suomen näkyvyyttä Natossa.

Ulkoasiainhallinto edisti Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan keskittyen erityisesti vaikuttavuuteen ja kokonaisvaltaisiin tavoitteisiin. Suomessa tehdyt poliittiset päätökset ja niiden perusteella ulkoasiainhallinnon ja puolustushallinnon käyttöön saamat resurssit mahdollistivat merkittävän panoksen sotilaalliseen kriisinhallintaan valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjausten mukaisesti. Suomi oli edelleen EU:ssa väkilukuunsa suhteutettuna eniten EU:n siviilikriisinhallintamissioihin asiantuntijoita lähettävä maa ja osallistui aktiivisesti siviilikriisinhallinnan kehittämiseen kaikilla kansainvälisillä foorumeilla.

Ulkoasiainhallinto toimi menestyksellisesti Suomen rauhanvälitysprofiilin vahvistamisessa rauhanvälityksen toimintaohjelman pohjalta. Toiminta mm. vaikutti YK:n rauhanvälityksen ystäväryhmän kasvamiseen sekä Suomen kansallisen rauhanvälityskapasiteetin kehittymiseen.

Suomen ulkoasiainhallinnon YK-strategia uudistettiin ja sen toimeenpano käynnistettiin. Suomen toimintaa YK:ssa kohdennettiin strategian kärkiteemojen mukaisesti. Vaikka Suomen YK-turvallisuusneuvostojäsenyys jäi toteutumatta, Suomi toimi YK:n toiminnan vahvistamiseksi sekä kokonaisvaltaisen reformityön edistämiseksi. Suomen ja Meksikon johdolla neuvoteltiin päätöslauselma YK:n poliittisista operaatioista.

Suomi sai näkyvyyttä tultuaan valituksi Unescon maailmanperintökomiteaan kaudelle 2014—2017 ja YK:n budjetti- ja hallintokomitean puheenjohtajaksi.

Ulkoasiainhallinnon ponnistelut Lähi-idän joukkotuhoaseetonta vyöhykettä koskevan kansainvälisen konferenssin aikaansaamiseksi saivat laajaa kansainvälistä tunnustusta. Konferenssia ei pystytty järjestämään Lähi-idän alueen sisäisistä syistä, mutta työn jatkamiselle seuraavana vuonna luotiin Suomen ulkoasiainhallinnon kansainvälisesti merkittävällä myötävaikutuksella hyvät edellytykset.

Suomella oli merkittävä rooli kansainvälisen asekauppasopimuksen neuvottelutuloksessa ja voimaansaattamisprosessissa. Suomi allekirjoitti sopimuksen ensimmäisten maiden joukossa kesäkuussa. Eduskunta hyväksyi sopimuksen joulukuussa, ja Suomessa valmistauduttiin tallettamaan liittymiskirja YK:lle mahdollisimman aikaisin.

Ulkoasiainministeriö julkaisi Suomen ulkoasiainhallinnon ihmisoikeusstrategian ja ihmisoikeuspoliittisen toimintaohjelman 2013—2015 osana valmisteilla olevaa valtioneuvoston ihmisoikeusselontekoa, joka annetaan eduskunnalle vuonna 2014. Strategiassa on linjattu Suomen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan periaatteet, toimintatavat ja tavoitteet osana ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja se toimii osana hallituksen ihmisoikeuspoliittista selontekoa.

## 2.3 Euroopan unioni

Ministeriö keskittyi EU-vaikuttamistyöhön sekä kahdenvälisen suhteiden kehittämiseen. Suomen edustustoverkko Euroopassa toimeenpani tehokkaasti kohdennettua vaikuttamistyötä hallituksen EU-tavoitteiden edistämiseksi. Edustustoverkolla oli tärkeä rooli erityisesti asemamaiden talouskriisin sopeutustoimien, yhteiskunnallisten seurausten ja päätöksentekokyvyn arvioinnissa. Kahdenvälinen vierailuvaihto oli tavoitteellista ja oikea-aikaista.

Suomi myötävaikutti EU:n laajentumispolitiikassa etenemiseen.

Suomi vaikutti EU:n ulkosuhdehallinnon välitarkastelua koskevassa keskustelussa EU:ssa. Työtä tavoitteiden saavuttamiseksi on kuitenkin jatkettava tulevina vuosina.

## 2.4 Lähialueet, itäinen yhteistyö ja arktiset alueet

Suomi myötävaikutti pohjoismaisessa yhteistyössä etenemiseen. Suomi oli aloitteellinen erityisesti epävirallisessa N5-yhteistyössä ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön syventämiseksi laajan turvallisuuden näkökulmasta.

Suomi osallistui EU:n Itämeren alueen strategian toteuttamiseen ja Suomessa käynnistettiin vuonna 2014 Turussa järjestettävien Itämeri-aiheisten konferenssien suunnittelu. Suomen arktinen strategia uudistettiin ja toimeenpano käynnistettiin.

Suomen ja Venäjän presidentit tapasivat toisensa kolme kertaa ja pääministerit niin ikään kolmesti. Ulkoasiainministerit tapasivat huhtikuussa Moskovassa sekä kansainvälisten kokousten yhteydessä. Suomalais-venäläinen talouskomissio kokoontui Turussa maaliskuussa.

Suomi vaikutti sekä kahdenvälisten että monenkeskisten (erityisesti EU-) kanavien kautta Venäjän kansainvälisten sopimusjärjestelyjen vahvistamiseen. Erityistä huomiota kiinnitettiin Venäjän WTO-jäsenyyden täytäntöönpanon edistämiseen lukuisissa tapaamisissa eri tasoilla. Suomi toimi EU:n Venäjä-politiikan kehittämiseksi ja yhteistyön vahvistamiseksi erityisesti liikkuvuuskysymyksissä ja strategisista kumppanuuksista käytävässä keskustelussa pitäen esillä ympäristö-, ilmasto- ja ihmisoikeusteemoja sekä tukien EU–Venäjä -perussopimusneuvottelujen edistämistä.

Itämeren valtioiden neuvoston puheenjohtajuuteen liittyvät valmistelut toteutettiin aikataulussa. Suomen Barentsin euroarktisen neuvoston puheenjohtajuusvalmistelut etenivät aikataulussa.

UM:n Itämeren, Barentsin ja arktisen yhteistyön rahoituksella edistettiin kansainvälisen rahoituksen ohjautumista Suomelle tärkeisiin hankkeisiin lähialueilla erityisesti Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuuden kautta. Pohjoisen ulottuvuuden (PU) ja kumppanuuksien syventämisen osalta yhteistyö eteni kaikissa toimintamuodoissa, mutta EU:n rahoitus ei toteutunut toivotussa laajuudessa.

Vuoropuhelua ja yhteistyötä jatkettiin myös Itä-Euroopan, Etelä-Kaukasian ja Keski-Aasian alueen maiden kanssa mm. vierailuvaihtoa toteuttamalla. Suomesta annettiin asiantuntijapanos Kazakstanin WTO liittymisneuvotteluihin, joissa liittymistyöryhmän puheenjohtajana toimi suomalainen.

## 2.5 Lähi-itä ja Afrikka

Kansainvälistä yhteistyötä edistettiin alueellisen vakauden vahvistamiseksi sekä ihmisoikeuksien toteutumisen ja demokratian tukemiseksi. Pohjustettiin Suomen osallistumista kansainväliseen sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan. Vahvistettiin edellytyksiä Suomen kehitysyhteistyön toteuttamiselle ja kaupallisten suhteiden kehittämiseksi.

Kahdenvälisessä kehitysyhteistyössä tavoitteellisten maaohjelmien toteutus käynnistyi, mutta tuloskehikoissa ja indikaattoreissa on edelleen parannettavaa.

Alueellisia hankkeita karsittiin ja keskitettiin apua enemmän pitkäaikaisiin yhteistyömaihin.

Suurin osa Afrikan ja Lähi-idän alueen kehitysyhteistyörahoituksesta kohdistettiin Suomen pitkäaikaisen kehitysyhteistyön neljään vähiten kehittyneeseen kumppanimajaan. Suomen avulla vaikutettiin näissä maissa mm. seuraaviin tuloksiin: saatiin enemmän lapsia kouluun, kehitettiin erityisopetusta, parannettiin naisten asemaa, lisättiin maanviljelijöiden tuloja, kehitettiin kestävää luonnon- ja metsävarojen hallintoa, lisättiin yksityis-sektorin toimintaedellytyksiä, edistettiin parempaa maanhallintaa sekä lisättiin budjettihallinnon tehokkuutta ja läpinäkyvyyttä.

## 2.6 Amerikka, Aasia ja Oseania

Vierailuvaihtoa ja kontakteja Pohjois- ja Latinalaisen Amerikan sekä Aasian maiden kanssa lisättiin.

Tasavallan presidentti tapasi Yhdysvaltain presidentin yhdessä pohjoismaisten pääministerien kanssa. Tapaamisen konkreettisena tuloksena päätettiin käynnistää lähinnä YK-asioihin keskittyvä Pohjoismaiden ja Yhdysvaltojen välinen korkean virkamiestason turvallisuusdialogi. Suomen ja Yhdysvaltain välisessä yhteistyössä edistettiin yhteistyötä tasa-arvokysymyksissä. Suomi liittyi Yhdysvaltain alulle panemaan seksuaalivähemmistöjen oikeuksia edistävään Global Equality Fundiin.

Suomen Yhdysvallat ja Kanada -toimintaohjelmien toimeenpanoa jatkettiin. Erityisesti arktisissa kysymyksissä yhteistyö tiivistyi Suomen valmistautuessa Arktisen neuvoston puheenjohtajuuteen Kanadan (2013—2015) ja Yhdysvaltojen (2015—2017) puheenjohtauskausien jälkeen.

Kiinassa vierailivat tasavallan presidentti ja pääministeri sekä eduskunnan puhemies. Suomen ja Kiinan välillä aloitettiin kumppanuusneuvottelut. Kumppanuudella tavoitellaan maiden välisen yhteistyön vahvistamista ja avainalojen priorisointia.

Suomalaisten yritysten pyrkimyksiä Aasiassa tuettiin mm. pääministerin sekä Eurooppa- ja ulkomaankauppaministerin tekemillä Team Finland -matkoilla Kiinaan sekä Eurooppa- ja ulkomaankauppaministerin matkalla Intiaan.

Pääministeri osallistui EU:n ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian valtioiden yhteistyön (CELAC) huippukokoukseen ja samalla toteutetun Chilen vierailun aikana allekirjoitettiin energia- ja kaivosalan yhteistyösopimukset.

Kolumbian ja Perun kanssa tehty EU:n kauppasopimus saatettiin voimaan Suomessa ja Keski-Amerikan maiden kanssa tehdyn EU:n assosiaatiosopimuksen voimaansaattaminen aloitettiin.

Intian ja Latinalaisen Amerikan toimintaohjelmat valmisteltiin laaja-alaisessa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Latinalaisen Amerikan toimintaohjelmalla ryhdyttiin muutamaa politiikan suuntaa kehityspolitiikasta kaupan, investointien ja innovaatioiden kasvattamiseen. Suurin yhteistyöpotentiaali arvioitiin kohdistuvaksi koulutukseen ja opetukseen, meri- ja kaivosteollisuuteen sekä cleantech-toimintaan.

Kehitysyhteistyön painopisteiden siirtämistä Aasiassa suunniteltiin vähiten kehittyneisiin maihin Afganistaniin, Nepaliin ja uutena kohteena Myanmariin. Vietnamin ja Nepalilain kehitysyhteistyön maastrategiat hyväksyttiin ja niiden toimeenpano alkoi. Suomen ja Afganistanin välinen kumppanuussopimus allekirjoitettiin toukokuussa 2013. Sopimuksella vahvistettiin Suomen pitkäaikainen ja kokonaisvaltainen tuki Afganistanin vakauttamiselle.

Kehitysyhteistyön alasarjo Latinalaisessa Amerikassa eteni suunnitellusti.

Suomen Managuassa, Nicaraguassa toiminut kehitysyhteistyöhön painottunut edustusto suljettiin. Suomi avasi Bogotáan, Kolumbiaan yhteystoimiston, joka keskittyy taloussuhteiden kehittämiseen.

## 2.7 Ihmisoikeudet

Ulkoasiainministeriö julkaisi kesäkuussa 2013 ulkoasiainhallinnon ihmisoikeusstrategian ja ulkoasiainhallinnon ihmisoikeuspoliittisen toimintaohjelman 2013—2015. Strategia toimii yhtenä kansainvälisten linjausten perustana ihmisoikeusselonteossa, joka annetaan eduskunnalle syysistuntokaudella 2014.

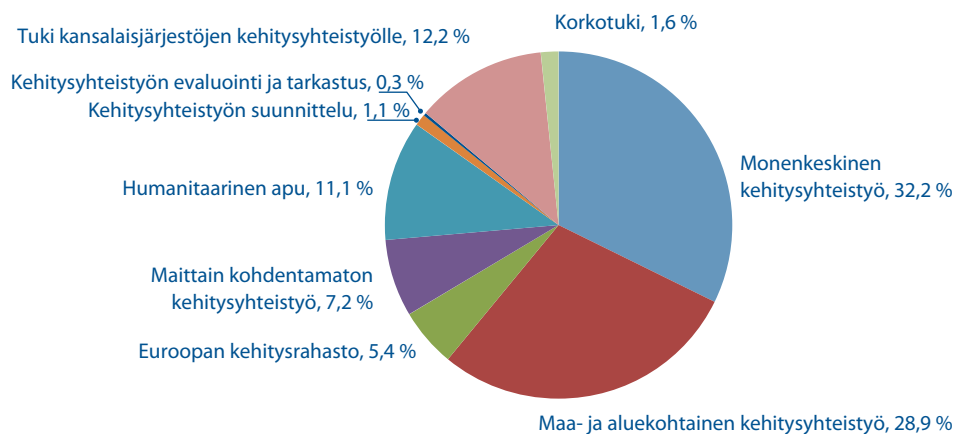
Ulkoasiainministeriön yhteydessä toimiva kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta (IONK) saavutti 25. toimintavuotensa. Kansainvälisten ihmisoikeus- ja demokratiatyötä tekevien kansalaisjärjestöjen kautta tuettiin mm. ihmisoikeuspuolustajien työtä, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia, kidutuksen vastaista työtä sekä hyvää hallintoa ja oikeusvaltiokehitystä.

Suomi toimi aktiivisesti vammaisten henkilöiden oikeuksien edistämiseksi toimimalla YK:n korkean tason vammaispäivän paneelin yhteispuheenjohtajana yhdessä Tunisian kanssa sekä raporttoijana paneelia valmistelemissa Euroopan alueellisissa konsultaatioissa. YK:n jäsenvaltiot vahvistivat poliittisen sitoumuksensa vammaisten henkilöiden oikeuksien edistämiseksi ja kansainvälisten kehitystavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi Suomi rahoitti uskonnon- ja ajattelunvapautta koskevaa tutkimusta.

Suomi edisti ihmisoikeuksia kansainvälisesti myös toimeenpanemalla ihmisoikeusperustaista kehityspolitiikkaa kertomuskauden aikana. Maailmanpankissa vuonna 2013 alkaneen Suomen johtokuntajäsenyyden kautta vaikutettiin Maailmanpankkiryhmän strategian ihmisoikeusperustaisuuteen. Nepalissa vesi- ja sanitaatiohankkeen tulokset osoittivat ihmisten oikeuden veteen ja sanitaatioon vahvistuneen hankkeen ansiosta.

## 2.8 Kehitysyhteistyö ja -politiikka sekä globaalihallinta

**KUVIO 1. Varsinaisen kehitysyhteistyön maksatusten osuudet käyttösuunnitelmakohdittain vuonna 2013 (yhteensä 861,9 milj. euroa pl. yhteistoimintahankkeet)**



**TAULUKKO 5. Maa- ja aluekohtaiset (24.30.66.2) maksatukset, suurimmat yhteistyömaat, milj. euroa**

2011		2012		2013*	
Tansania	32,52	Mosambik	27,27	Tansania	25,50
Mosambik	22,46	Tansania	21,59	Sambia	24,79
Nepal	14,05	Etiopia	18,23	Mosambik	16,85
Afganistan	12,34	Afganistan	14,29	Nepal	15,01
Etiopia	11,46	Nepal	13,75	Kenia	12,72
Sambia	11,39	Kenia	10,12	Afganistan	12,69
Vietnam	11,33	Nicaragua	9,73	Vietnam	9,83
Nicaragua	10,08	Palestiinalaisalueet	9,18	Etiopia	8,69
Palestiinalaisalueet	9,74	Sambia	9,07	Palestiinalaisalueet	7,45
Kenia	8,59	Laos	7,06	Etelä-Sudan	6,00
Laos	6,22	Vietnam	6,15	Laos	4,46
Länsi-Balkan ml. Kosovo	5,67	Länsi-Balkan ml. Kosovo	6,02	Länsi-Balkan ml. Kosovo	4,33
Ukraina	4,14	Etelä-Sudan	6,00	Syyria	3,32
Pakistan	2,69	Sudan	2,33	Sudan	3,21
Haiti	2,56	Namibia	2,28	Haiti	2,66

\* ennakkotiedot

Vuonna 2012 hyväksytyn kehityspoliittisen toimenpideohjelman toimeenpano eteni tuloksettaasti vuonna 2013. Toimenpideohjelman keskeisimpien toimenpiteiden toteutus käynnistyi ja eteni hyvin. Toimenpiteiden tarkoituksena on Suomen kehityspolitiikan parempi vaikuttavuus ja täten vahvemmat tulokset globaalin köyhyyden vähentämisessä.

Suomalaisten yritysten kanssa tehtävää yhteistyötä lisättiin ja kehitettiin. Finnfundin pääomaa on korotettu hallitusohjelman mukaisesti kymmenellä miljoonalla eurolla vuosittain, ja Finnfundin erityisriskirahoitus on lisännyt sen riskinottoa. Finnpartnership-liikekumppanuusohjelmaa laajennettiin, mm. liikekumppanuuksiin liittyvän ammatillisen koulutuksen suuntaan. Monia alueellisia ja kahdenvälisiä hankkeita uudistettiin. Kehitysyhteistyöllä vaikutettiin myönteisesti toimintaympäristöön ja instituutioihin kehitysmaissa mukaan lukien suomalaisyritysten liiketoimintaympäristöön.

Suomen vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta edistettiin mm. tulosperustaisen toimintaohjelman avulla. Laadittiin pitkäaikaisten kahdenvälisen yhteistyömaiden tulosperustaiset maaohjelmat sekä niiden seurantajärjestelmä. Suomen työn vaikuttavuuden parantamiseksi suhteessa monenkeskisiin järjestöihin ja rahoituslaitoksiin laadittiin selkeät vaikuttamissuunnitelmat Suomen tavoitteista ko. toimijoiden suhteen ja vaikuttamiskanavista tavoitteiden saavuttamiseksi. Suomen painopisteiden edistäminen kehitysrahoituslaitosten toiminnassa mahdollistui entistä paremmin, kun Suomi otti hoitaakseen 3-vuotiset koordinaatiovastaavat pohjoismais-balttilaisen äänestysryhmän työskentelystä Maailmanpankkiryhmän sekä pohjoismais-intialaisen äänestysryhmän työskentelystä Afrikan kehitys-pankkiryhmän johtokunnassa. Suomi vaikutti aktiivisesti ko. rahoituslaitosten tärkeimpien rahastojen lisärahoitusneuvotteluihin, jossa määritellään tulevien vuosien määrärahat ja painopisteet. Kierrokset saatiin päätökseen Afrikan kehitysrahaston osalta syyskuussa 2013 ja Maailmanpankin IDA17-lisärahoituskierroksen osalta joulukuussa 2013. Suomi toimi UNICEF:n johtokunnan puheenjohtajana vuonna 2013, jolloin päätettiin järjestön strate-



giasta ja budjetista vuosille 2014—2017. Suomi on humanitaarisen avun tuloksellisuuteen ja toimintatapoihin vaikuttavan Good Humanitarian Donorship -ryhmän (GHD) yhteispuheenjohtaja Meksikon kanssa kesään 2014 asti.

Tuloksellisuuden vahvistamiseen panostettiin Suomen omien toimintaohjeiden ja henkilöstön koulutuksen avulla sekä osallistumalla kansainväliseen keskusteluun aiheesta. Laadittiin toimintaohjeet demokratiatuesta, sekä ihmisoikeusperustaisesta lähestymistavasta. Evaluaatio-ohjeet uudistettiin.

Suomen kehitysyhteistyömäärärahojen suunnittelu ei nykytasolla ole toteuttamassa Suomen tekemää sitoumusta saavuttaa 0,7 prosentin BKTL-taso vuoteen 2015 mennessä. Vuoden 2013 BKTL-tasoksi on ennakkolisten tietojen mukaan muodostumassa 0,56 %.

Keväällä 2013 tehdyn kehyspäätöksen yhteydessä tehtiin päätös päästöhuutokauppatalojen suuntaamisesta kehitys- ja ilmatorahoitukseen. Tämä mahdollisti vuoden 2013 talousarviossa myönnettyjen varojen lisäksi 54,8 milj. euron määrärahan ohjaamisen kehitysyhteistyöhön lisätalousarvioiden kautta. Määrärahasta 46,8 milj. euroa ohjattiin varsinaiseen kehitysyhteistyöhön momentille ja kahdeksan miljoonaa Finnfundin toimintaan.

Muita innovatiivisia rahoituslähteitä ei ole otettu käyttöön, mutta Suomi vaikutti aktiivisesti niistä käytyyn kansainväliseen selvitystyöhön *Leading Group on Innovative Financing for Development* -ryhmässä, toimiessaan sen puheenjohtajana vuoden 2013 alkupuoliskon. Ulkoasiainministeriö sai kertomusvuoden lopulla valmiiksi lyhyen aikavälin (2010—2012) Suomen ilmatorahoitusta koskevan tilastoinnin. Suomen ilmatorahoitus kyseisellä aikavälillä oli noin 131 milj. euroa, eli Suomi ylitti antamansa 110 milj. euron rahoitussitoumuksen.

Kansalaisjärjestöjen toteuttamaan kehitysyhteistyöhön suunnattiin yhä enenevä osuus määrärahoja. Kansalaisjärjestöille myönnettyjen avustusten määrä vuonna 2013 oli yhteensä 102,6 milj. euroa.

Kasvattamalla selvästi esimerkiksi YK:n UN Women -järjestön rahallista tukea ja rahoittamalla järjestön johtoon suomalaisasiantuntijan, jatkamalla YK:n väestörahoisto UNFPA:n vahvana tukijana ja laatimalla Suomen tavoitteiden toteuttamiseksi järjestökohtaiset vaikutussuunnitelmat Suomi panosti merkittävästi naisten oikeuksien ja sukupuolten välisen tasa-arvon sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien edistämiseen monenkeskisen järjestelmän kautta. Samalla kun monenkeskisen yhteistyön suhteellinen osuus on kasvanut, on näiden rahoituskohteiden määrää karsittu. Kahdenvälisessä kehitysyhteistyössä on karsittu alueellisia hankkeita ja keskitetty apua enemmän pitkäaikaisiin yhteistyömaihin.

Kehitysyhteistyömäärärahojen painotus on selvästi Afrikan ja Aasian vähiten kehittyneissä maissa, Afrikassa neljä viidestä pitkäaikaisesta kehitysyhteistyön kumppanimaasta kuuluu YK:n määrittelemien vähiten kehittyneiden maiden (LDC) -ryhmään.

Läpileikkaavia tavoitteita ja ihmisoikeusperustaisuutta edistettiin kahdenvälisissä, alueellisissa ja temaattisissa työssä vuonna 2012 päivitetyn ohjeen pohjalta, mutta läpileikkaavien tavoitteiden edistämässä käytännön kehitysyhteistyössä on vielä paljon tehtävää.

EU:n ulkoasiainneuvosto hyväksyi Suomen ja seitsemän muun jäsenmaan aloitteen siitä, että neuvosto keskustelisi kehitysministerien kokoonpanossa säännönmukaisesti kehitystä tukevasta politiikkajohdonmukaisuudesta. Suomi sovelsi ensimmäisenä maana OECD:n työkalua kehitystä tukevan politiikkajohdonmukaisuuden arvioimiseksi ja pilotoi tätä kehityspoliittisen toimenpideohjelman mukaisesti ruokaturvan teemassa.

Verotus ja kehitys-teemasta ulkoasiainministeriö määritteli Suomen kansainväliset vaikuttamisprioriteetit ja keskittyi tämän pohjalta vaikuttamaan EU:n ja OECD:n politiikka-päätöksiin sääntelemättömän pääomapaon hillitsemiseksi kansallisesti ja kansainvälisen kehityspolitiikan foorumeilla sekä valmistelemaan kehitysmaiden tukemista niiden verotuskapasiteetin vahvistamiseksi.

Ulkoasiainhallinto toimi ilmastopolitiikan ja kehityspolitiikan koordinoimiseksi ja jatkoi kehitysmaiden ilmastotoimien tukemista osana kehitysyhteistyötä. Lyhyen aikavälin (2010—2012) Suomen ilmatorahoitusta koskevan tilastoinnin pohjalta Suomen ilmatorahotus kyseisellä aikavälillä oli noin 131 milj. euroa, eli Suomi ylitti antamansa 110 milj. euron rahoitussitoumuksen. Samoin valmistauduttiin Suomen tuleviin ilmatorahotuspanostuksiin. Vuoden aikana osallistuttiin aktiivisesti hiilimarkkinamekanismien kehittämistyöhön. Marraskuussa 2013 Varsovassa pidetyn ilmastopimuksen osapuolikouksen tärkeimpinä tuloksina voidaan pitää tiekarttaa etenemisestä kohti uutta ilmastopimusta vuonna 2015, trooppisten metsien metsäkadon ja metsien tilan heikkenemisen torjuntaan liittyvää päätöskokonaisuutta, uutta mekanismia ilmastomuutoksen vahinkojen ja menetysten käsittelyyn sekä päätöksiä kehitysmaiden ilmatorahoituksen edistämisestä. Pitkän aikavälin ilmatorahoituksen ja muun kehitysrahoituksen välinen suhde on vielä täsmentämättä.

Ulkoasiainministeriö osallistui ilmastopimuksen Suomen kuudennen maaraaportin ja ensimmäisen kaksivuotisraportin viimeistelyyn ja hoiti EU:n kasvihuonekaasupäästöjen seurantajärjestelmäasetuksen (MMR) mukaisen ilmatorahotusraportoinnin vuoden 2013 lopulla. Kansallisen ilmatorahotusraportoinnin kehitystyötä jatkettiin. Ulkoasiainministeriö vastasi joustomekanismeja koskevista veloitteistaan ja osallistui aktiivisesti joustokeinojen tulevaa käyttöä koskevaan strategiatyöhön.

Erinomainen vuoropuhelu suomalaisen kansalaisyhteiskunnan kanssa jatkui vuonna 2013. Sidosryhmät osallistuivat aktiivisesti keskusteluun kehitysmaiden kansalaisyhteiskuntien vahvistamisesta, YK:n post-2015 -kehitysagendasta, kestävän kehityksen rahoituksesta, hauraista valtioista, demokratia tuesta ja niitä konsultoitui tulevaa hallituksen selontekoa varten. Uusien kumppanuuksjärjestöjen haku ja valintaprosessi tapahtui avoimesti ja läpinäkyvästi. Humanitaarisen avun kansalaisjärjestöfoorumien toiminta käynnistyi vuonna 2013. UM on myös tukenut kansalaisyhteiskunnan edustajien osallistumista useisiin kansainvälisiin kokouksiin.

## 2.9 Taloudelliset ulkosuhteet

Taloudellisten ulkosuhteiden alalla asetettujen tavoitteiden mukaisesti ulkoasiainhallinto vaikutti Suomen kauppapolitiikkaan ja kaupallistaloudellisiin suhteisiin. Ulkoasiainhallinnon toimin edistettiin avoimen kauppapolitiikan periaatteita EU:ssa ja muissa yhte-yksissä. Ulkoasiainhallinto vaikutti Suomen tavoitteiden mukaisesti pyrkimyksiin edis-tää EU:n kahdenvälisiä vapaakauppaneuvotteluita ja WTO:n monenvälisiä neuvotteluita sekä suomalaisyritysten kaupankäynti- ja toimintaedellytysten parantamiseen ulkomailla.

Ulkoasiainhallinto antoi vahvan panoksen ensimmäisen Team Finland -toiminnan kehittämiseen ja ensimmäisen vuosistrategian sisältöön sekä aloitti sen toimeenpanon.

Yleisarvion mukaan ulkoasiainhallinto saavutti hyvin ne tavoitteet, jotka talousarvioesityksessä oli asetettu ulkoasiainhallinnon toiminnalle taloudellisten ulkosuhteiden alalla. Suomen intressit heijastuivat hyvin EU:n neuvottelukannoissa EU:n kahdenvälisissä vapaa-kauppaneuvotteluissa kolmansien maiden kanssa sekä WTO:ssa. Ulkoasiainhallinto eteni Team Finland -toiminnan kehittämisessä ja vuosistrategian toimeenpanossa niin edustustoverkossa kuin ministeriössä asetettujen aikataulujen mukaisesti. Ulkoasiainhallinto toimi aktiivisesti Team Finland -vienninedistämismatkojen järjestämisessä ja toteuttamisessa. Vuonna 2013 toteutettiin noin 40 ministeritason ja korkean virkamiestason Team Finland -vienninedistämismatkaa, joita tehtiin kaikille mantereille. Ulkoasiainhallinto antoi vahvan panoksen Venäjän WTO-jäsenyyden sitoumusten toimeenpanon varmistamisessa sekä siinä, että suomalaisen elinkeinoelämän etujen kannalta tärkeät kysymykset olivat mukana EU:n komission ja Venäjän välisissä neuvotteluissa. Ulkoasiainhallinto analysoi edellisenä vuonna toteutetun mittavan suomalaisyritysten kansainvälistymistä, kaupanesteitä ja niihin liittyviä kehitystarpeita koskevan selvityksen vastaukset ja jatkoi työtä selvityksen tulosten toimeenpanemiseksi.

Vientivalvonnassa parannettiin suomalaisten yritysten tietoisuutta vientivalvontakysymyksistä, mikä edistää yritysten kansainvälistä kilpailukykyä ja asemaa vastuullisina toimijoina. Paperisista venttiluvista luovuttiin ja otettiin käyttöön sähköiset luvat asiointipalvelun parantamiseksi ja tehostamiseksi. Kaksikäyttötuotteiden venttiluvissa on pyritty käyttämään mahdollisimman paljon koontilupia. Tällä on helpotettu asianomaisten yritysten toimintaa samalla, kun käsiteltyjen venttilupien määrä, noin 400, on pysynyt edellisen vuoden tasolla. On keskeistä jatkossakin tukea suomalaista teollisuutta ja yrityksiä toimimaan vientivalvonnan kannalta vastuullisesti, mikä tukee menestymistä globaaleilla markkinoilla.

## 2.10 EU-oikeudelliset ja kansainvälisoikeudelliset asiat

Ulkoasiainministeriön oikeuspalvelu antoi kansainvälisoikeudellista asiantuntemusta ajankohtaisten poliittisten prosessien tueksi muun muassa Syyrian kriisin, Palestiinan aseman, kansainvälisen asekauppasopimuksen neuvottelemisen, ns. Arctic Sunrise -alusta koskeneen tapauksen sekä suojeluvastuuperiaatteen edistämisen yhteydessä. Vuonna 2013 saatettiin Suomessa voimaan kaikkiaan 56 valtiosopimusta, joista 32 monenvälistä, 21 kahdenvälistä, kaksi pohjoismaista ja kolme kansainvälisen järjestön kanssa tehtyä valtiosopimusta tai -sopimuksen muutosta. Kertomusvuonna päätettiin sitoutumisesta 44 valtiosopimukseen tai -sopimusmuutokseen.

Suomi on onnistuneesti edistänyt oikeusturvatakeiden ja perusoikeuksien huomioimista YK:n ja EU:n pakotejärjestelmissä. Pakotteisiin liittyviä viranomaisvastuita käsittelevän työryhmän työ saatettiin päätökseen. Pakotteiden noudattamiseen liittyvään neuvontaan ja palveluihin on panostettu muun muassa kehittämällä sähköistä viestintää ja asiointipalveluita mukaan lukien Iranin kauppaan liittyvien varainsiirtolupien sähköisen käsittely-

järjestelmän kehittäminen. Tällaisia lupia myönnettiin vuonna 2013 54 kappaletta, minkä lisäksi käsiteltiin 15 kappaletta varainsiirtoilmoituksia.

EU-tuomioistuinasioissa Suomi osallistui vuonna 2013 43 asian käsittelyyn Euroopan unionin tuomioistuimessa. Asiat koskivat muun muassa sähkön ja maakaasun sisämarkkinoista annettujen direktiivien täytäntöönpanoa Suomessa, tekijänoikeuksia, unionin toimielinten toimivaltuuksia ja unionin tekemiä kansainvälisiä sopimuksia. Vuonna 2013 Suomi vastasi 25:een Euroopan komission rikkomusmenettelyssä Suomelle antamaan viralliseen huomautukseen ja perusteltuun lausuntoon.

#### TAULUKKO 6. EU-tuomioistuinasiat vuosina 2011—2013

EU-TUOMIOISTUINASIAT	2011	2012	2013
Suomi osallistui Euroopan unionin tuomioistuimessa asian käsittelyyn	46	49	43
Suomi vastasi Euroopan komission rikkomusmenettelyssä Suomelle antamaan viralliseen huomautukseen tai perusteltuun lausuntoon	84	38	25

Kansainvälisissä lainkäyttö- ja tutkintaelimissä, erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa, osallistuttiin yli sadan asian käsittelyyn sekä tuomioiden, päätösten ja lopupäätelmien täytäntöönpanoon. Osana Euroopan ihmisoikeussopimuksen reformia allekirjoitettiin ihmisoikeussopimuksen 15 ja 16 pöytäkirjat. Naisiin kohdistuvan väkivallan poistamista ja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevien sopimusten ratifiointiedellytysten selvittäminen saatettiin päätökseen.

## TAULUKKO 7. Valitustilastot ja raportointitilastot

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin/valitusten käsittely			
Vuosi	Suomea vastaan tehdyt valitukset	Suomen hallitukselle kommunikoidut <sup>1</sup>	Suulliset käsitellyt
2011	432	24	--
2012	317	24	--
2013	315	21	1
Euroopan ihmisoikeustuomioistuin/ratkaisut			
Vuosi	Päätökset/komitea	Päätökset/jaosto	Tuomiot
2011	18	61	7
2012	21	12	5
2013	5	10	3
Euroopan neuvoston ministerikomitea / Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen täytäntöönpanon valvonta			
Vuosi	Uusia	Lopullisia päätöslauselmia	Vireillä <sup>2</sup>
2011	8	15	83
2012	10	39	54
2013	Tilastotietoa ei vielä saatavilla.		
YK:n sopimusvalvontaelimissä vireillä olevat yksilövalitukset (20.3.2014)			
CAT	8		
HRC	1		
Ihmisoikeusvalitusasioissa myönnetyt täytäntöönpanokiellot			
Vuosi	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin	YK (Kidutuksen vastainen komitea, CAT)	YK (Ihmisoikeus-komitea, HRC) <sup>3</sup>
2011	18	4	-
2012	2	4	-
2013	4	1	-
Yhdistyneille kansakunnille ja Euroopan neuvostolle kommunikoidut määräaikaisraportit ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanosta, vastaukset komiteoiden kirjallisiin lisäkysymyksiin, kommentit komiteoissa valmisteltavina oleviin raporteihin, vastaukset loppupäätelmien ja suositusten täytäntöönpanon seurantaan sekä hallituksen edustaminen julkisissa, suullisissa kuulemistilaisuuksissa			
	Vuosi 2011		8
	Vuosi 2012		4
	Vuosi 2013		5

<sup>1</sup> 19.3.2014: Vireillä yhteensä 149 valitusta Suomea vastaan.

<sup>2</sup> 19.3.2014: Vireillä yhteensä 31 Suomea vastaan annettua ratkaisua.

<sup>3</sup> Voimassa yksi täytäntöönpanokiello.

## 2.11 Kansalaispalvelut

### Konsulipalvelut

Vuonna 2013 Suomen suurlähetystöt käsittelivät noin 50 000 suomalaisten yhteydenottoa ulkomailla. Tapaukset vaihtelivat esimerkiksi vakavista sairas- ja kuolemantapauksista erilaisiin rikostapauksiin, kidnappauksiin, lapsikaappauksiin, isyys-, elatus ja muihin perheoikeudellisiin tapauksiin sekä erilaisiin neuvonta- ja notaaripalveluihin. Tavallisimmat avustustapaukset olivat passin katoamisia ja pieniä varkauksia.

Taulukko 8 Suomen ulkomaanedustustojen antamista konsulipalveluiden määristä vuosina 2011—2013 kuvaa vain vakavia tapauksia, jotka ovat edellyttäneet kirjeenvaihtoa edustuston ja ministeriön välillä. Taulukossa on myös muita, tietojärjestelmään liittyviä metodisia epätarkkuuksia, eikä sitä tule pitää tarkkana. Luotettavimman mittarin tarjoavat kuolemantapaukset, joiden määrä vuonna 2013 ylitti ensimmäistä kertaa Kaakkois-Aasian tsunamissa menehtyneiden vainajien kotiuttamisvuoden 2005.

**TAULUKKO 8. Suomen ulkomaanedustustojen antamia konsulipalveluiden määriä vuosina 2011—2013**

Edustustot/kpl	2011	2012	2013
Kuolemantapaukset	342	407	482
Pidätetyt ja vangitut	174	213	210
Rikoksen uhrin	218	183	274
Muut rikosasiat	88	91	68
Rikoksentehtävän luovuttaminen	21	18	17
Tuomittujen siirtäminen	2	8	12
Suomessa pidätetty ulkomaan kansalainen	7	17	15
Sairastapaukset	320	368	406
Olosuhdetiedustelut	93	106	124
Muu avustaminen	12 994	15 723	
Elatusapuasiat (vapaaeht.)	260	246	260
Isyyden selvittäminen/tunnustaminen	177	168	195
Lasten suojelutarpeen selvittäminen	43	63	49
Lapsikaappaukset	19	28	26
Kansalaisuusasiat	93	164	230
Virka-apupyynnöt	133	105	142
Muut tiedoksiannot	301	267	203
Sukuselvitykset, virkatodistukset ja osoitetiedustelut	1 570	1 598	1 781
Jäämistöasiat	5	20	25
Notaariasiat	10 648	11 034	11 044
Väestörekisteri-ilmoitukset	11 406	10 887	9 943
Takaisinmaksusitoumukset	88	74	72
Varojen välitys talletusta vastaan	57	80	103
Taloudellinen pikkuapu	40	70	67
Yritysten avustaminen	4	4	2
Asevelvollisuusasiat	21	33	22

Suomalaisen avioparin sieppaus Jemenissä 21.12.2012 aiheutti vaikean ja työlään konsultipauksen, jota hoidettiin ulkoministeriön johdolla toukokuussa tapahtuneeseen vapauttamiseen asti. Lisäksi julkisuutta sai etenkin Greenpeacen suomalaisen aktivistin kiinniotto 18.9.2013 ja sitä seurannut oikeudenkäynti Venäjällä. Kansainväliset huoltajuuskiistat aiheuttivat korostuneen tarpeen viestiä Suomen oikeus- ja sosiaalijärjestelmän kantavista periaatteista ulkomaiselle yleisölle.

Ulkoministeriössä on viime vuosina tehty systemaattista kriisivalmiuksien kehitystyötä. Vuonna 2013 vältyttiin suomalaisia uhreja vaatineilta konsulikriiseiltä.

Eri maiden turvallisuustilanteesta kertovat matkustustiedotteet olivat jälleen ministeriön internet-sivujen ylivoimaisesti luetuin osio. Tiedotteita päivitettiin vuoden aikana yli 1 000 kertaa.

Vuoden 2013 alussa otettiin käyttöön uusi kansalaisille tarkoitettu Matkustusilmoitus.fi -palvelu, jonka avulla kansalaiset voivat helposti, nopeasti ja luotettavasti ilmoittaa yhteystietonsa ulkomailla mahdollisen kriisitilanteen varalta. Suomalaiset myös löysivät palvelun: vuoden aikana matkustusilmoitusten määrä kolminkertaistui noin 10 000:sta yli 32 000:een.

Vuonna 2013 jatkettiin kansalaispalveluiden strategista kehittämistä. Vuoteen 2015 ulottuvan strategian alla käynnistettiin konsulipalvelulain uudistushanke, jonka tarkoitus on tehdä kansalaispalvelujen tarjoaminen Suomen edustustoissa joustavammaksi. Kansainvälisten elatusapuserojen käsittelyprosessia sujuvoitettiin välikäsiä karsimalla.

## Maahantuloasiat

Ulkoasiainministeriö kehitti toimintojaan maahantuloasioissa myös niiden kustannustehokkuutta lisäten. Paikkariippumaton viisumikäsittely vakinaistettiin onnistuneen pilottiprojektin jälkeen ja sen laajempaa käyttöönottoa Venäjällä ryhdyttiin valmistelemaan. Uusi toimintamalli mahdollistaa kuormituksen tasaamisen edustustojen kesken sekä hakemusten käsittelyn myös Kouvolassa sijaitsevassa viisumipalvelukeskuksessa. Vuonna 2013 viisumipalvelukeskuksessa käsiteltiin jo merkittävä osa Pietarin pääkonsulaattiin sekä syksystä alkaen sen alaiseen Murmanskin toimipisteeseen jätetyistä viisumihakemuksista. Ministeriö käynnisti laajamittaisen viisumbiometriikan käyttöönottoon ulkoistetussa toimintaympäristössä valmiuksia luovan projektin, jossa kehitetään, testataan ja käyttöön otetaan tarvittava tekninen ratkaisu ja toimintaprosessi, jolla mahdollistetaan sujuva biometrinen tunnistaminen siirto viisumikeskuksista tietoturvallisesti Suomen edustustoihin ja niistä edelleen Schengenin VIS-järjestelmään.

Ulkoasiainministeriö vaikutti liikkuvuutta koskevaan EU:n lainsäädäntötyöhön sekä kansallisen passi- ja maahantulolainsäädäntömuutosten valmisteluun ja ohjeistukseen. Suomen edustustot osallistuivat yhdessä sisäasiainministeriön, rajavartiolaitoksen, poliisin ja maahanmuuttoviraston kanssa maahantuloahdistyksen tukemana laittoman maahanmuuton ja ihmiskaupan torjuntaan painopisteenä laittoman maahanmuuton suurimmat lähtö- ja kauttakulkumaat.

Suomen ulkomaanedustustot käsitelivät viime vuonna yli 1,56 miljoonaa viisumihakemusta, mikä on enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Kasvua vuoteen 2012 verrattuna oli 13 %. Ulkomaanedustustojen viisumihakemuksista n. 95 % käsiteltiin Suomen Venäjällä sijaitseissa neljässä edustustossa. Suurin viisumiedustusto oli aiempien vuosien tapaan pääkonsulaatti Pietarissa, jossa käsiteltiin 1,2 miljoonaa viisumihakemusta.

## 2.12 Viestintä ja maakuva

Ulkoasiainhallinto vahvisti Suomen maakuvaa ja kehitti julkisuusdiplomatiaa. Talousarvioesityksessä asetetut tavoitteet saavutettiin yleisarvion mukaan hyvin tällä sektorilla.

Ulkoasiainhallinnon viestinnän kokonaisuudistus käynnistettiin. Viestintätoimintojen strategia määriteltiin tukeutuen hallinnonalan strategiaan painopisteisiin sekä asiakas- ja sidosryhmien laajaan analyysiin. Tavoitteena on, että uusien järjestelyjen avulla viestintä- ja vaikuttavuuspalveluja voidaan tuottaa aikaisempaa tehokkaammin, ennakoivammin ja joustavammin ulkoasiainhallinnon kanslioiden, osastojen ja edustustojen käyttöön. Uutta palvelujattelua vastaava organisaatorakenne saatiin valmiiksi vuoden 2013 lopulla ja se otetaan käyttöön vuonna 2014.

Jemenin sieppaustapauksessa UM:n viestinnän toimin tuettiin tapauksen hoitoon osallistuneiden viranomaisten toimintaedellytyksiä.

Ministeriön verkkosivustojen uudistamista jatkettiin verkkoviestintäselvityksellä, jota tullaan käyttämään verkkosivujen sisältöjen rationalisoinnin pohjana. Viestintä osallistui myös merkittäväällä panoksella Team Finland -verkoston verkkoläsnäolon käynnistämiseen toteuttamalla team.finland.fi -sivut. Ulkoasiainhallinnon verkkosivujen yhteenlaskettu kävijämäärä kasvoi noin puolella miljoonalla 10 miljoonaan.

Eurooppatiedotuksen uusi toimintamalli käynnistettiin strategian mukaisesti aikataulussa. Uudistettu Eurooppatiedotus, joka toimii Helsingissä ja Rovaniemellä, suuntasi toimintaansa yhä enemmän verkkotiedotukseen ja sosiaaliseen mediaan. Verkkosivuille luotiin uusi saamenkielinen osuus. Eurooppatiedotus järjesti runsaasti koko maassa suurelle yleisölle tarkoitettuja EU-aiheisia keskustelutilaisuuksia ja näin aktivoi kansalaisia EU-asioidissa. Erityisenä kohderyhmänä olivat opettajat ja opiskelijat. Useat Eurooppatiedotuksen julkaisut saavuttivat hyvää julkisuutta ja herättivät keskustelua. Toiminta tapahtui molemmilla kotimaisilla kielillä ja erityishuomiota kiinnitettiin Ahvenanmaahan.

Kehitysviestintä järjesti suomalaisten toimittajien ja vaikuttajien kehitysyhteistyön perehdyttämisohjelmat ja afrikkalaisten toimittajien verkostoa laajennettiin lisäämällä siihen suomalaisia toimittajia. Verkosto järjesti Team Finland -hengen mukaisen matkan eteläiseen Afrikkaan sekä perusti yhteisen Suomi/Africa -verkkosivuston.



Kehitysyhteistyön avoimuutta lisättiin ministeriön verkossa. Avoimuusosiossa julkaistaan hankepäättökset automaattisesti kehitysyhteistyön järjestelmistä. Tilastotiedot ja niiden kokoaminen eri tarkoituksiin on entistä nopeampaa ja helpompaa. Pitkäaikaisten yhteistyömaiden strategiat ja raportointi sekä evaluointiraportit julkaistaan verkossa ja ne ovat entistä helpommin löydettävissä. Toimintavuonna käynnistettiin myös korruptionappi-hanke, jonka avulla ulkopuoliset tahot voivat ilmoittaa korruptioepäilyistään. Hanke on Suomessa ensimmäinen laatuaan ja korruptionapin on suunniteltu olevan toiminnassa, yhdessä väärinkäytöksiin liittyvän sisäisen prosessikuvauksen kanssa, toukokuussa 2014.

Uusia maakuvatyön toimintatapoja on kehitetty Team Finlandin puitteissa. Finland Promotion Boardin toiminta on käynnistynyt valtioneuvoston kanslian johdolla ja ulkoministeriön tuella. Finland Promotion Boardin kotimainen kumppanuusverkosto on järjestäytynyt ja ulkomaiselle Team Finland -verkostolle on tuotettu käytännöllisiä työkaluja. Julkisuusdiplomatian maaohjelmat muuttuivat Team Finland -toimintasuunnitelmiksi ja niitä on nyt 76 maassa. Ministeriön sisäistä Team Finland -organisointia kehitetään taloudellisten ulkosuhteiden ja viestinnän yhteistyönä. Ulkoasiainministeriö osallistui noin 350 Suomeen kutsutun toimittajan ja kulttuurivaikuttajan vierailujärjestelyihin.

## 2.13 Ulkoasiainhallinnon kehittäminen

Rakenteellisten säästöjen toimeenpanoa jatkettiin edustustoverkkoa karsimalla ja mm. viisumikäsitteilyä tehostamalla. Myös edustustojen hallinnon tehostamiseen ja keventämiseen tähtäävien ratkaisujen kehittämistä jatkettiin. Edustustoverkon keskeisiä haasteita olivat edelleen kasvavat odotukset varsinkin kansalaispalveluissa ja maahanmuuttokysymyksissä, resurssihaasteet sekä eräiden edustustojen turvallisuustilanne.

Edustustoyhteistyön tiivistämisessä yhteispohjoismainen edustustohanke Myanmarissa eteni ja Suomi valmistautui avaamaan sen yhteyteen Bangkokin suurlähetystön alaisen toimipisteen. Suomi avasi uuden, Liman suurlähetystön alaisen yhteystoimiston EU:n delegaation yhteyteen Bogotaan, Kolumbiaan. Vuoden 2013 lopussa Suomen edustustoverkko koostui 91 toimipisteestä.

Investoinnein tietoturvaluuteen vastattiin kansainvälisiin tietoturvavelvoitteisiin ja konkretisoituneisiin tietoturvauxkiin liittyviin kehityspaineisiin.

## 2.14 Hallinnonalan voimavarat

Hallinnonalojen voimavaratiedot on koottu valtiovarainministeriön Työnantajan henkilöstötieto -järjestelmästä (Tahti) sekä valtion talousarvion toteumalaskelmista. Siirtomäärärahat on otettu laskelmaan ilman peruutettuja määrärahoja. Pyöristysten takia taulukoiden summat eivät aina täsmää.

**TAULUKKO 9. Henkilöstö, htv**

	2011	2012	2013
<b>ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	1 516	1 536	1 561
Ulkoasiainministeriö	946	972	1 004
Ulkoasiainministeriön edustustot	570	564	558

**TAULUKKO 10. Talousarviomäärärahojen käyttö, milj. euroa**

	2011	2012	2013
<b>24. ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>1 189,5</b>	<b>1 214,5</b>	<b>1 258,8</b>
24.01. Ulkoasiainhallinto	223,7	246,0	236,7
24.10. Kriisinhallinta	58,4	50,0	57,1
24.20. Lähialueyhteistyö	20,9	16,0	6,5
24.30. Kansainvälinen kehitysyhteistyö	802,6	815,5	874,1
24.90. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot	83,9	87,1	84,5

## 3 Oikeusministeriö

### Ministerin katsaus toimialan toimintaan ja toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

Tuomioistuinten toimintaympäristö kansainvälistyy ja oikeudellinen sääntely on yhä monimutkaisempaa. EU-oikeuden merkitys kasvaa edelleen ja erityisalojen syvällistä asiantuntemusta vaativat asiat lisääntyvät tuomioistuinten toiminnassa. Nämä toimintaympäristön muutokset asettavat tuomioistuinten toiminnalle suuria haasteita samalla, kun tuomarikunnasta noin puolet eläköityy vuoteen 2020 mennessä.

Tuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat olivat pääosin kohtuullisia, eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin antanut oikeudenkäynnin kestosta langettavia tuomioita v. 2013. Mutta pitkään kestäneissä asioissa maksettiin yleisissä tuomioistuimissa kansallisen lainsäädännön perusteella viivästymishyvityksiä 105 000 euroa. Myös hallintotuomioistuimissa voidaan jatkossa myöntää viivästymishyvitystä kesäkuun 2013 alun jälkeen vireille tulleissa asioissa.

Kertomusvuoden alkupuolella valmistui oikeusministeriön asettaman neuvottelukunnan laatima Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013—2025. Ohjelmaan sisältyy myös neuvottelukunnalta edellytetty lyhyen aikavälin sopeuttamisohjelma. Ohjelman lähes 60 hankkeesta noin puolet käynnistettiin v. 2013. Tavoitteena on tuomioistuimissa käsiteltävien asioiden määrän vähentäminen, käsittelyketjujen lyhentäminen ja työtapojen tehostaminen koko oikeuslaitoksessa oikeusturvaa kuitenkin vaarantamatta.

Teollis- ja tekijänoikeusasiat (IPR) keskitettiin Patentti- ja rekisterihallituksen valituslautakunnasta ja Helsingin käräjäoikeudesta markkinaoikeuteen 1.9.2013 lukien.

Ulosottolaitoksen asiamäärät olivat edelleen korkealla tasolla. Veloistaan selvinneitä velallisia oli edellisvuotta vähemmän, mikä osaltaan kuvaa tiukkaa taloudellista tilannetta. Pieniä kuluttajaluottoja koskevan korkokaton voimaantulon jälkeen myönnettyjen pienlainojen määrä on Tilastokeskuksen viimeisimpien tilastojen mukaan vähentynyt.

Suomen rikollisuustilanne on pysynyt viime vuosina melko vakaana. Merkittävä muutos on huumausainerikosten ja törkeiden huumausainerikosten sekä petosten määrän huomattava kasvu viimeisten kuuden vuoden aikana. Törkeät pahoinpitelyt ovat puolestaan vähentyneet reilulla neljäläsadalla (20 %) vuodesta 2008. Poliisin tietoon tulleiden rikosten määrissä ei tapahtunut v. 2013 suuria muutoksia edellisvuoteen verrattuna.

Syyttäjälle saapuneiden asioiden määrä jatkoi laskuaan, mutta samanaikaisesti juttujen laatu on vaikeutumassa. Vaativat jutut sitovat syyttäjien työ määrää myös esitutkinnassa.

Yli puoli vuotta syyteharkinnassa avoinna olleiden asioiden määrä laski edellisvuodesta, vaikkakaan tulostavoitetta ei saavutettu.

Vankien päivittäinen keskimäärä on vähentynyt n. 700 vangilla (18 %) vuodesta 2005. Myönteistä on, että uusintarikollisuus on vähentynyt niin kolme- kuin viisivuotisseuranankin mukaan. Toiminnassa tapahtuneet muutokset näkyvät uusintarikollisuudessa parhaimmillaankin usean vuoden viiveellä. Suoraan suljetusta vankilasta vapautui tavoitetta enemmän vankeja ja joka kolmas vanki vapautui ilman vapauttamissuunnitelmaa.

Rikosseuraamuslaitoksen taloudellinen tilanne on huolestuttava. Talouden sopeuttamiseksi tehdyt henkilöstövähennykset heikentävät toiminnan vaikuttavuutta, eikä rangaistusajan suunnitelmien mukaista uusintarikollisuusriskiä vähentävää toimintaa kyetty järjestämään vankien tarpeiden mukaisesti. Vireillä on lisäksi useita seuraamusjärjestelmän kehittämiseen liittyviä lainsäädäntöhankkeita, joilla toteutuessaan olisi vankilukua lisäävä vaikutus.

Annettiin viestintärauhan rikkomisen ja vainoamisen kriminalisointia koskeva hallituksen esitys rikoslain, pakkokeinolain ja poliisilain muuttamisesta, jonka eduskunta hyväksyi loppuvuodesta.

Keskeisiä v. 2013 annettuja lakiesityksiä olivat myös asiantuntija-avusteisen huoltoriitojen tuomioistuinsovittelun vakinaistamiseksi esitetyt muutokset lapsen huoltoa ja tapaa-misoikeutta koskevaan lakiin ja tuomioistuinsovittelulakiin, hallituksen esitys syyteneuvottelua koskevaksi lainsäädännöksi ja syyttämättä jättämistä koskevien säännösten uudistamiseksi sekä hallituksen esitys turvallisuusselvityslainsäädännöksi ja siihen liittyviksi laeiksi.

Valmisteltiin hallituksen esitystä uudeksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi, joka turvaksi tehokkaasti yhdenvertaisuuden syrjintäperusteesta riippumatta. Hallituksen esitys annettiin eduskunnalle huhtikuussa 2014.

Kansalaiset ovat osoittaneet suurta kiinnostusta uusien osallistumismuotoja ja suoran demokratian välineitä kohtaan, muun muassa ensimmäiset yli 50 000 kannattajaa keränneet kansalaisaloitteet ovat edenneet eduskunnan käsittelyyn ja oikeusministeriön osallistumisympäristöpalveluiden käyttäjiä on päivittäin yli 10 000. Uusien osallistumiskanavien ja välineiden toimivuutta arvioidaan ja kehitetään tukemaan yhdenvertaista osallisuutta.

Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman ja sen hankkeiden toteuttamista jatkettiin oikeusministeriössä sekä muissa vastuuministeriöissä. Oikeusministeriö on käynnistänyt toimintaohjelman ulkopuolisen arvioinnin ihmisoikeusselonteon linjausten valmistelun.

Oikeusministeriön hallinnonalan tietojärjestelmäpalveluiden ylläpito- ja kehittämis-tehtävät siirrettiin 1.4.2013 lukien oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksesta Oikeusrekisterikeskukseen. Loput oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksen tehtävistä eli toimialariippumattomat ICT-palvelut siirtyivät 1.3.2014 osaksi Valtion tieto- ja viestintäteknikkakeskus Valtoria.

Anna-Maja Henriksson  
Oikeusministeri

### 3.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

**TAULUKKO 11. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi**  
(arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko)

Keskeiset vaikuttavuustavoitteet	Arvosana	Perustelut
Lainsäädäntö on oikeasuhteista ja tehokasta sekä selkeää ja ymmärrettävää.	Tyydyttävä	Oikeusministeriö pyrkii mm. ohjeilla, neuvonnalla ja laintarkastusyksikön toteuttaman laintarkastuksen avulla edistämään sitä, että lainsäädäntö olisi selkeää ja ymmärrettävää. Oikeusministeriö on v. 2013 julkaissut verkkojulkaisuna Lainvalmistelun prosessioppaan ja Lainlaatijan EU-oppaan sekä uuden Lainkirjoittajan oppaan, joka saatetaan sähköiseen muotoon v. 2014. Lisäksi v. 2013 on uudistettu lainvalmistelukoulutus.  Koska konkreettinen lainvalmistelutyö tehdään eri ministeriöissä, pystyy oikeusministeriö vaikuttamaan tavoitteen toteutumiseen vain osittain. Tilannetta voidaan pitää kokonaisuutena ja keskimääräisesti arvioiden tyydyttävänä mm. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen v. 2011 julkaiseman selvityksen ”Eduskunnan valiokuntien näkemys lainvalmistelutyön laadusta” perusteella. Siinä tarkastelun kohteena olivat vuoden 2009 hallituksen esityksiä koskevat valiokuntamietinnöt, mutta tilanne ei liene sittemmin olennaisesti muuttunut tästä.
Kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa valmisteluun ja päätöksentekoon vahvistetaan.	Hyvä	Oikeusministeriö on toteuttanut uusia palveluita kansalaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämiseksi. Palveluita on markkinoitu laajasti ja niiden käyttöön on kannustettu niin hallintoa kuin kansalaisiakin. Luomalla helppokäyttöisiä välineitä ja avoimessa prosessissa yhdessä kansalaisyhteiskunnan kanssa voidaan edistää osallistumista, mutta osallistuminen on kiinni ministeriöistä, kunnista ja kansalaisista. Erityisesti kansalaisaloitepalvelu on saavuttanut suuren suosion.
Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä edistetään.	Hyvä	Oikeusministeriö on tukenut kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan (KANE) toimintaa ja sen toimilla pyrkinyt vaikuttamaan toimintaedellytyksiin. KANE on ollut aktiivisesti vaikuttamassa mm. kuntauudistukseen. Oikeusministeriö on erilaisten hankkeiden kautta ollut myös ideoimassa kansalaisyhteiskunnan uusia toimintamuotoja poikkihallinnollisesti.
Tuomioistuimet ja oikeusapaturvaavat palvelukyylytään, osapuolille aiheutuvilta kustannuksiltaan sekä käsittelyajoiltaan oikeusturvan tosiasialisen toteutumisen kansallisen lainsäädännön ja Suomea koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisesti.	Hyvä	Tuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat ovat pääosin kohtuullisia, eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuim v. 2013 antanut oikeudenkäynnin kestosta Suomelle langettavia tuomioita. Kuitenkin pitkään kestäneissä asioissa maksettiin kansallisen lainsäädännön perusteella viivästymishyvytyksiä 105 000 euroa. Käräjäoikeuksiin saapuvista yli puolesta miljoonasta asiasta valtaosa saadaan käsiteltyä kohtuullisessa ajassa. Kattavan oikeusapu-, asianajo- ja lakiasiantuntijoiden toimipaikkaverkoston ja näiden toimijoiden ammattitaitoisen henkilökunnan avulla on annettu riittävät oikeusapupalvelut heikoimmissa asemassa oleville asiakkaille. Oikeusavun jonotusajat ovat pysyneet edellisen vuoden tasolla.
Velallisten selviytymistä edistetään maksuhäiriöpolitiikalla.	Hyvä	Tehokkaasti ja etupainotteisesti toiminut ulosotto on ehkäissyt velallisten lisävelkaantumista. Ulosottoasioiden keskimääräinen käsittelyaika oli edellisuuden tasolla ja vain hiukan tavoiteltua pidempi. Veloistaan selvinneitä velallisia oli vuoden alusta laskettuna 141 000, mikä on edellisuutta vähemmän. Määrän pieneneminen kuvaa osaltaan yleistä tiukkaa taloustilannetta. Lisävelkaantumisen ehkäisemiseksi tehtiin lainsäädäntömuutoksia pikaluottojen korkotason alentamiseksi. Pieniä kuluttajaluottoja koskevan korkokaton voimaantumisen jälkeen myönnettyjen pienlainojen määrä on vähentynyt.
Luottotappioita torjutaan tehokkaalla perinnällä.	Erinomainen	Ulosoton perintätulos oli erinomainen 1 031 milj. euroa (1 009 milj. euroa v. 2012). Maksettujen rahasaamisten osuus pysyi edellisuuden korkealla tasolla (v. 2012 ja v. 2013 50 %).
Rikollisuutta ja rikollisuuden haittoja vähennetään. Erityisesti vähennetään väkivaltarikollisuutta.	Hyvä	Poliisin tietoon tulleiden rikosten määrässä ei tapahtunut suuria muutoksia edellisuuteen verrattuna. Henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia tuli poliisin tietoon 6 % vähemmän kuin edellisuuden vastaavana ajankohtana.

Uusintarikollisuutta vähennetään parantamalla rangaistusta suorittavan edellytyksiä rikoksettomaan elämäntapaan.	Hyvä	Seuraamusten uusiminen on vähentynyt niin kolme- kuin viisivuotisseurannankin mukaan. Uusintarikollisuuteen vaikuttavat yleinen rikollisuuskehitys, seuraamusjärjestelmän muutokset ja useiden hallinnonalojen toimenpiteet. Toiminnassa tapahtuneet muutokset näkyvät uusimisessa parhaimmillaankin usean vuoden viiveellä. Vaikuttaminen uusintarikollisuuden riskiin rangaistusaikana edellyttää myös muiden kuin täytäntöönpanoviranomaisten tukitoimenpiteiden tehostamista ja siksi tavoite tulisi asettaa oikeusministeriön lisäksi myös muille hallinnonaloille.
Turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta parannetaan.	Tyydyttävä	Kansallisen rikosuhritutkimuksen <sup>1</sup> mukaan noin 15 % vastaajista oli vuoden aikana joutunut uhkailun tai väkivallan kohteeksi. Noin kolmannes vastaajista kertoi pelänneensä joutuvansa väkivallan uhriksi kodin ulkopuolella iltaisin.
Oikeudenmukainen rikosvastuu toteutuu tehokkaasti ja laadukkaasti asianosaisten oikeusturva huomioon ottaen.	Hyvä	Keskimääräinen syyteharkinta-aika oli hieman tavoitetasoa lyhyempi. Yli puoli vuotta ja yli vuoden avoimna olevia asioita oli selvästi vähemmän kuin v. 2012. Talousarviossa asetettuihin joutuisuustavoitteisiin ei kuitenkaan kaikilta osin päästy v. 2013.

<sup>1</sup> Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2012. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. OPTL verkkokatsauksia 28/2013. <http://www.op-tula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/1347274025412>. Kyselyn tulokset eivät ole suoraan vertailukelpoisia aiempiin uhritutkimuksiin, koska sekä tietosisältö että tietojen keruutapa poikkeavat aikaisemmasta. Näin ollen muutoksia väkivallan uhriksi joutumisessa ja rikollisuuden pelossa on vaikea arvioida ennen seuraavan rikosuhritutkimuksen tulosten ilmestymistä.

Taulukossa on arvioitu yleisellä tasolla yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden nykyistä tilaa. Vaikuttavuustavoitteiden luonteesta johtuen kertomusvuoden toimenpiteet onnistuessaankin vaikuttavat yhteiskuntakehitykseen yleensä usean vuoden viiveellä. On huomattava, että oikeusministeriö voi vaikuttaa useiden vaikuttavuustavoitteiden toteuttamiseen vain osittain.

### 3.2 Perusoikeudet, valtiollinen järjestelmä ja demokratia

*Tavoitteena oli, että lainsäädäntö on oikeasuhteista ja tehokasta sekä selkeää ja ymmärrettävää.*

Oikeusministeriön laintarkastusyksikkö tarkasti v. 2013 säädöskokoelmassa julkaisuista laeista 90,4 %. Julkaistiin uusi Lainkirjoittajan opas ja verkkojulkaisuina Lainvalmistelun prosessiopas ja Lainlaatijan EU-opas. Uudistettiin lainvalmistelijoiden koulutus. Uusi koulutusohjelma sisältää tietoa lainvalmisteluprosessin hallinnasta, vaihtoehtojen ja vaikutusten arvioinnista, oikeudellisesta osaamisesta ja lainvalmistelun viestintä- ja yhteistyötaidoista. Syksyllä 2013 käynnistynyt koulutusohjelma on pilotti, ja sen toteuttaa HAUS kehittämiskeskus Oy. Säädospolitiikan yhteistyöryhmä on käsitellyt ministeriöiden toimenpiteitä hallituksen säädospolitiikan toteuttamiseksi.

*Tavoitteena oli vahvistaa kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa valmisteluun ja päätöksentekoon.*

Kansalaisen osallistumisympäristö -hankkeessa toteutetuissa palveluissa on päivittäin yli 10 000 kävijää, erityisesti kansalaisaloitepalvelu on saavuttanut suuren suosion. Uutena palvelukokonaisuutena avattiin syyskuussa kuntalaisaloitepalvelu kuntien ja kansalaisten käyttöön. Vuoden loppuun mennessä palveluun oli liittynyt jo yli puolet kunnista.

*Tavoitteena oli edistää kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä.*

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta esitti omassa kannanotossaan valtioneuvoston demokratiapolitiittiseen selontekoon kansalaisjärjestöjen näkemyksiä demokration kehittämiseksi. Neuvottelukunta otti kantaa myös rahankeräyslain uudistamiseen ja vapaaehtoistyön sääntelyn kehittämiseen.

### 3.3 Oikeusturva

Oikeusturvan vaikuttavuustavoitteet toteutuivat pääsääntöisesti hyvin, luottotappioiden torjunnan osalta tulosta voidaan pitää jopa erinomaisena. Oikeusturvan vaikuttavuustavoitteiden toteutumista on jäljempänä kuvattu yksityiskohtaisesti toimialoittain ja vaikuttavuustavoitteittain.

#### Tuomioistuimet

*Tavoitteena oli, että tuomioistuimet ja oikeusapu palvelukyvyltään, osapuolille aiheutuvilta kustannuksiltaan sekä käsittelyajoiltaan turvaavat oikeusturvan tosiasiallisen toteutumisen kansallisen lainsäädännön ja Suomea koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisesti.*

*Tavoitteena oli ottaa vastuu oikeudenkäynnin kokonaiskäsittelyajasta asian käsittelyn kaikissa vaiheissa muun muassa seuraamalla erityisesti kussakin tuomioistuinasteessa yli vuoden viipyneitä asioita ja edistämällä niiden nopeaa käsittelyä.*

Vuonna 2013 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin antoi yhden (viisi v. 2012) Suomea koskevan ratkaisun, jossa oli kyse oikeudenkäynnin kestosta. Yhdessäkään tapauksessa (ei yhtään v. 2012) ei annettu loukkauksen toteavaa tuomiota. Yhdessäkään tapauksessa (kaksi v. 2012) ei tehty osapuolten välistä sovintoa. Yhdessä tapauksessa (kolme v. 2012) valtion puolesta annettiin yksipuolinen julistus, jonka perusteella Euroopan ihmisoikeustuomioistuin päätöksellään poisti valituksen asialistaltaan. Korvauksia maksettiin yhteensä 2 250 euroa (23 050 euroa v. 2012).

Viivästymisistä kansallisen lainsäädännön perusteella hyvitettiin yleisten tuomioistuinten päätöksillä yhteensä 105 000 euroa. Viivästymisten hyvittäminen tulee lainsäädäntömuutoksen myötä mahdolliseksi myös hallintotuomioistuimissa 1.6.2013 jälkeen tuomioistuimessa vireille tulleiden asioiden osalta.

#### TAULUKKO 12. Hovioikeuksien v. 2013 ratkaisemien asioiden kokonaiskäsittelyaika

	0—6 kk	6—12 kk	1—2 v.	2—3 v.	3—4 v. siviili-asioissa yli 3 v.	Yli 4 v.	Yhteensä	Keskim. kokonaiskäsittelyaika	Muutos vuoteen 2012
	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	kk	kk
Rikosasiat <sup>1</sup>	631	1 466	2 529	1 154	404	237	6 045	24	1
Siviiliasiat <sup>2</sup>	662	819	1 333	657	212		3 389	18	0

<sup>1</sup> Esitutinnan, syyteharkinnan, käräjäoikeuskäsittelyn ja hovioikeuskäsittelyn yhteenlaskettu aika

<sup>2</sup> Käräjäoikeuskäsittelyn ja hovioikeuskäsittelyn yhteenlaskettu aika

Hovioikeuksien ratkaisemissa asioissa keskimääräinen kokonaiskäsittelyaika ja yli kolme vuotta käsiteltyjen asioiden määrä oli v. 2013 edellisen vuoden tasolla. Käräjäoikeuksiin saapuneista rikosasioista, jotka etenivät hovioikeuteen, 260 oli sellaisia, joissa aiemmat vaiheet ennen hovioikeutta olivat kestäneet yli kolme vuotta. Näissä 70 prosentissa (tavoite 100 %) hovioikeuden käsittelyaika oli alle vuoden, eikä tavoitetta aivan saavutettu. Ennen hovioikeusvaihetta pitkään viipyneissä asioissa poliisin esitutkinta kesti keskimäärin 1,8 vuotta, syyteharkinta 0,8 vuotta ja käräjäoikeusvaihe 1,7 vuotta ja hovioikeusvaihe 0,8 vuotta.

### TAULUKKO 13. Yli 12 kuukautta vireillä olleiden asioiden osuus hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa vuoden lopussa vireillä olleista asioista

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 TAE:n tavoite	2013 toteuma	2013 toteuman ja TAE:n tavoitteen/arvion ero
Hovioikeudet, %	5	6	7	7	0 %-yksikköä
Hallinto-oikeudet, %	9	11	10	9	-1 %-yksikköä

Pitkään vireillä olleiden asioiden osuus kaikista vuoden lopulla vireillä olleista oli sekä hovi- että hallinto-oikeuksissa tavoitteen mukainen.

*Jotta oikeusturvan toteutuminen olisi yhdenvertaista, hovi- ja hallinto-oikeuksissa alueellisia käsittelyaikaeroja pyrittiin pienentämään. Käräjäoikeuksissa tavoitteena oli, ettei minkään käräjäoikeuden keskimääräinen käsittelyaika rikosasioissa ole yli kolmea kuukautta koko maan keskiarvoa pidempi.*

### TAULUKKO 14. Alueelliset käsittelyaikaerot hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa

Pisimmän tuomioistuinkohtaisen keskimääräisen käsittelyajan ero koko maan keskiarvoon	2011 toteuma, kk	2012 toteuma, kk	2013 toteuma, kk	Muutos vuoteen 2012, kk
Hovioikeuksissa	0,7	0,7	1,5	0,8
Hallinto-oikeuksissa	2,9	2,2	2,2	0,0

Koko maan keskimääräinen käsittelyaika lyheni hovioikeuksissa, mutta pisimmän keskimääräisen käsittelyajan erotus koko maan keskiarvoon verrattuna kasvoi. Kasvu johtui siitä, että yhdessä hovioikeudessa panostettiin erityisesti pitkään vireillä olleiden asioiden käsittelyyn, mikä pidensi ratkaistujen asioiden keskimääräistä käsittelyaikaa tässä yksikössä v. 2013.



Helsingin käräjäoikeuden ratkaisemissa rikosasioissa keskimääräinen käsittelyaika oli 7,6 kuukautta. Käsittelyaikaeroja koskeva enintään 3 kuukauden tavoite ei näin ollen toteutunut, kun koko maan keskiarvo oli 4 kuukautta. Helsingin käräjäoikeus pystyi ratkaisemaan rikoksia enemmän kuin niitä saapui ja vireillä olevien asioiden määrä aleni yli 500 asialla. Yli vuoden vireillä olleiden rikosasioiden osuus kuitenkin kasvoi vireillä olevien kokonaismäärästä, mikä saattaa vaikuttaa negatiivisesti käsittelyaikakehitykseen myös lähitulevaisuudessa.

#### TAULUKKO 15. Asioiden keskimääräiset käsittelyajat tuomioistuimissa, kk

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 TAE:n tavoite/arvio	2013 toteuma	2013 toteuman ja TAE:n tavoitteen/ arvion ero
<b>YLEISET TUOMIOISTUIMET</b>					
<i>Korkein oikeus</i>					
— valituslupa-asiat	5,0	5,1	5,0	4,8	-0,2
— asiaratkaisut	18,6	17,5	16,0	19,9	3,9
<i>Hovioikeudet</i>	6,3	6,0	6,0	5,8	-0,2
<i>Käräjäoikeudet</i>					
— rikosasiat	3,5	3,6	3,6	4,0	0,4
— laajat riita-asiat	8,4	8,8	9,8	11,4	1,6
— velkajärjestelyasiat	5,5	5,7	5,5	5,9	0,4
— summaariset asiat	2,4	2,4	2,5	2,5	0,0
<b>TYÖTUOMIOISTUIN</b>	5,6	5,6	5,0	4,1	-0,9
<b>HALLINTOTUOMIOISTUIMET</b>					
<i>Korkein hallinto-oikeus</i>	12,2	12,8	11,5	12,2	0,7
<i>Hallinto-oikeudet</i>	7,8	7,7	7,5	7,9	0,4
<i>Markkinaoikeus</i>	8,3	7,3	7,0	6,4	-0,6
<i>Vakuutusoikeus</i>	11,5	12,2	10,0	12,6	2,6

Käräjäoikeuksien käsittelemissä rikosasioissa keskimääräinen käsittelyaika kasvoi hie-  
man edellisestä vuodesta ja tavoitteesta. Tähän on voinut vaikuttaa se, että uuden tuomioi-  
den tuottamiseen tarkoitetun tietojärjestelmän käyttöönotto ajoittui vuodelle 2013. Kärä-  
jäoikeuksien laajojen riita-asioiden keskimääräisen käsittelyajan kasvu johtuu siitä, että  
käräjäoikeuksissa on ratkaistu paljon pitkään vireillä olleita laajoihin juttukokonaisuu-  
ksiin liittyviä riita-asioita. Korkeimman oikeuden asiaratkaisuille ja vakuutus oikeuden rat-  
kaisuille asetetut käsittelyaikatavoitteet eivät toteutuneet. Näissä tuomioistuimissa vireillä  
olevien asioiden juttukanta on vanha, mikä nostaa keskimääräistä käsittelyaikaa siinä vai-  
heessa kun asiat ratkaistaan.

## Harmaan talouden torjunta

*Tavoitteena oli tehostaa talousrikollisuuden ja harmaan talouden vastaisia toimenpiteitä sekä kiinnittää erityistä huomiota talousrikosasioiden käsittelyyn ja kohdentaa niiden käsittelyyn lisävoimavaroja.*

Talousarviossa tarkoitukseen osoitettiin tuomioistuimille 1,561 milj. euron määräraha (lisäystä 0,18 milj. euroa). Vuonna 2013 käräjäoikeuksiin saapui noin 850 laajaa talousrikosasiaa eli 3 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Käräjäoikeuksiin kohdennettiin harmaan talouden torjuntaan varatulla rahoituksella 20 henkilötyövuotta ja hovioikeuksiin neljä henkilötyövuotta. Tästä huolimatta laajoja talousrikosasioita ei käräjäoikeuksissa saatu ratkaistua aivan yhtä paljon kuin niitä saapui. Keskimääräinen käsittelyaika oli 7,9 kk v. 2013 (7,4 kk v. 2012). Näiden asioiden käsittelyn tehostamiseksi tuomioistuinten henkilöstölle on järjestetty talousrikosasioiden käsittelyä koskevaa koulutusta.

### TAULUKKO 16. Tuomioistuinten henkilöstömäärä ja kustannukset

	2011	2012	2013
Henkilöstömäärä, htv	3 201	3 176	3 164
Kustannukset, milj. euroa	255,5	266,3	267,8

## Oikeusapu ja yleinen edunvalvonta

*Tavoitteena oli, että oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan asiakkaat saavat tarvitsemansa asiantuntevan avun oikeaan aikaan ja kohtuullisin kustannuksin.*

Kattavan oikeusapu-, asianajo- ja lakiasiantuntijoiden toimipaikkaverkoston ja näiden toimijoiden ammattitaitoisen henkilökunnan avulla on annettu riittävät oikeusapupalvelut heikoimmassa asemassa oleville asiakkaille. Oikeusavun jonotusajat olivat edellisen vuoden tasolla, mutta tavoitteesta jäätii selvästi, mikä johtuu muun muassa siitä, että kansainvälisen suojelun tarpeessa olevien henkilöiden hakemusten määrä oli lähes kaksinkertainen arvioituun nähden.

Yleisessä edunvalvonnassa oli 35 900 päämiestä (35 112 v. 2012). Yleisen edunvalvonnan päämiehiltä perityt palkkiot olivat noin 4,7 milj. euroa vuoden 2013 talousarvioesityksessä arvioitua suuremmat ja noin 3,8 milj. euroa edellistä vuotta suuremmat. Edunvalvontapalkkion määrääntymisen perusteita on yhdenmukaistettu ja selkeytetty 1.1.2013 lukien (valtioneuvoston asetus (696/2012) edunvalvojan palkkion suuruudesta).

### TAULUKKO 17. Oikeusavun jonotusaika

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 TAE:n tavoite/ arvio	2013 toteuma	2013 toteuman ja TAE:n tavoitteen/ arvion ero
Jonotusaika, päivää	13,1	14,0	11,0	13,9	2,9

**TAULUKKO 18. Oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan henkilöstömäärä ja kustannukset**

	2011	2012	2013
Henkilöstömäärä, htv	949	928	940
Kustannukset, milj. euroa	60,9	61,2	62,1

### Maksuhäiriöpolitiikka

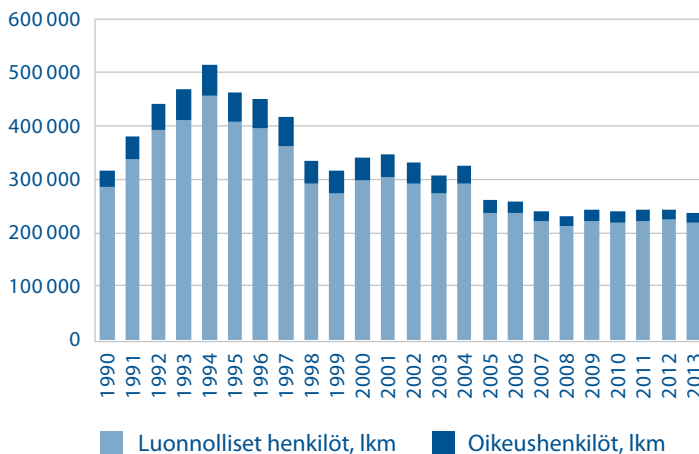
*Tavoitteena oli edistää maksuhäiriöpolitiikalla velallisten selviytymistä.*

Vuoden 2013 lopussa ulosotossa oli 238 009 velallista, mikä on n. 4 000 velallista vähemmän kuin v. 2012 (241 972 velallista). Velallisista 92 % oli luonnollisia henkilöitä ja 8 % oikeushenkilöitä. Veloistaan selviytyneitä velallisia oli vuoden alusta laskettuna 141 000, joka on vuotta 2012 vähemmän. Velallisten asemaa ja selviytymistä on pyritty lisäämään ulosoton toiminnan yhdenmukaistamisella, joka lisää asiakkaiden yhdenvertaista ja asianmukaista kohtelua. Myös velallisiin suunnattua ohjausta ja neuvontaa on lisätty ja ulosottovirastot ovat järjestäneet oppilaitoksissa hyvää velkahallintaa käsittelevää opastusta.

Lisävelkaantumisen ehkäisemiseksi tehtiin lainsäädäntömuutoksia pikaluottojen korkotason alentamiseksi. Pieniä kuluttajaluottoja koskevan korkokaton voimaantumisen jälkeen myönnettyjen pienlainojen määrä on Tilastokeskuksen viimeisimpien tilastojen mukaan vähentynyt. Uusia lainoja myönnettiin vuoden 2013 kolmannen neljänneksen aikana euro-määräisesti 39 % vähemmän kuin edellisen vuoden vastaavalla neljänneksellä sekä 38 % vähemmän kuin edellisen neljänneksen aikana. Myös luotonantajarekisteriin merkittyjen luotonantajien määrä on vähentynyt noin 50:een, kun se enimmillään oli yli 80.

*Tavoitteena oli luottotappioiden torjunta tehokkaalla perinnällä.*

Velallisen taloudellisen tilanteen nopealla selvittämisellä ja oikeiden toimenpiteiden valinnalla voidaan ehkäistä velkaongelmien syvenemistä ja turvata velkojan saatavia.

**KUVIO 2. Ulosottovelalliset vuodesta 1990, tilanne vuoden lopussa**

**TAULUKKO 19. Ulosottolaitoksen perintätoiminnan tavoitteet ja tulokset**

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 TAE:n tavoite/arvio	2013 toteuma	2013 toteuman ja TAE:n tavoitteen ero
Perintätulos eli hakijoille tilitetty rahamäärä, milj. euroa	941	1 009	950	1 031	8,5 %
Maksettujen asioiden osuus näiden ja varattomaksi todettujen yhteismäärästä, %	48	49	45	46	1 %-yksikköä
Maksettujen rahasaamisten osuus näiden ja varattomaksi todettujen yhteismäärästä, %	44	50	42	50	8 %-yksikköä
Käsittelyaika, kk	6,9	6,8	6,7	6,9	0,2

Ulosoton perintätulos nousi edellisvuodesta samassa suhteessa perittäväksi saapuneiden rahasaamisten ja asioiden kanssa. Hyvä perintätulos on seurausta tietojärjestelmän hyödyntämisen parantamisesta, yhtenäisten toimintatapojen kehittamisestä, henkilöstön ammatillisten valmiuksien noususta ja työskentelymallien kehittamisestä. Lisäksi vaikutusta on ollut yleisellä taloustilanteella ja kasvaneilla asiamäärillä.

**Harmaan talouden torjunta**

*Valtakunnalliseksi laajentuneen ulosoton erikoisperinnän arvioitiin yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa tehostavan rikoshyödyn poisottamista ja parantavan perintätulosta puuttamalla velallisten väärinkäytöksiin ja täytäntöönpanon välttelyyn ulosotossa. Lisäksi tavoitteena oli konkurssiasiamiehen toimiston julkisselvittelymenettelyllä ja erityistarkastuksilla torjua harmaata taloutta ja talousrikollisuutta.*

Talousarviossa tarkoitukseen osoitettiin yhteensä 1,343 milj. euron lisämääräraha (lisäystä 0,155 milj. euroa). Lisämäärärahalla ulosoton erikoisperintää on laajennettu kymmenellä henkilötyövuodella, ulosoton erikoisperintäorganisaatio laajennettiin kattamaan koko maa, erikoisperintähenkilöstölle suunnattua koulutusta lisättiin sekä harmaan talouden selvitysyksikön kanssa toteutettiin viranomaistietopalvelun rajapintahanketta. Lisäksi Konkurssiasiamiehen toimiston teettämien erityistarkastusten määrää lisättiin.

Erikoisperinnän perintätuloksen vuosittainen vertailu ei ole yhtä helppoa kuin muun ulosoton johtuen mm. tapausten käsittelyn pitkästä kestosta, mutta tuloskehitystä voidaan yleisesti pitää hyvänä. Väärinkäytöksissä suoritettujen toimenpiteiden määrä sekä selvitettyiksi otettujen ja selvitettyjen toimeksiantojen määrät lisääntyivät edellisvuoteen verrattuna selvästi. Ulosoton erikoisperinnästä tilitettiin velkojille 39,2 milj. euroa. Kun tähän lisätään ulosottomenettelyn aikana tehdyt maksusopimukset ja suoraan hakijalle suoritettut maksut sekä muulle ulosotolle, yhteistoimintaviranomaisille taikka konkurssipesille ulosmitattavaksi, takavarikoitavaksi taikka muiden toimenpiteiden kohteeksi osoitettu omaisuus, oli erikoisperinnän euromääräinen tulos yhteensä 76,6 milj. euroa (36,5 milj. euroa v. 2012). Ulosmitatun ja takavarikoidun omaisuuden arvoksi vuoden 2013 lopussa arvioi-

tiin 99 milj. euroa (93 milj. euroa v. 2012). Konkursiasiamiehen toimisto pystyi pitämään julkisselvitysten ja erityistarkastusten määrät korkealla tasolla. Julkisselvityspesät jakoivat velkojille enemmän jako-osuuksia kuin menettelyjen kustannukset olivat valtiolle.

#### TAULUKKO 20. Ulosottolaitoksen henkilöstömäärä ja kustannukset

	2011	2012	2013
Henkilöstömäärä, htv	1 285	1 280	1 277
Kustannukset, milj. euroa	94,9	98,3	99,9

#### Kriminaalipolitiikka

Kriminaalipolitiikan vaikuttavuustavoitteet toteutuivat pääsääntöisesti hyvin. Kuitenkin turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen paranemisen osalta tilannetta voidaan pitää vain tyydyttävänä. Kriminaalipolitiikan vaikuttavuustavoitteiden toteutumista on jäljempänä kuvattu yksityiskohtaisesti toimialoittain ja vaikuttavuustavoitteittain.

*Kriminaalipolitiikan tavoitteena oli rikollisuuden ja rikollisuuden haittojen vähentäminen sekä turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen parantaminen. Tämä edellyttää useiden hallinnonalojen yhteistä tavoitteenasettelua ja yhteisiä toimintalinjoja. Erityisenä tavoitteena oli väkivaltarikollisuuden vähentäminen.*

#### TAULUKKO 21. Eräiden poliisin tietoon tulleiden rikosten määrän kehitys vuosina 2008—2013<sup>1</sup>

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Varkaus	74 103	75 049	72 200	75 128	67 970	70 469
Törkeä varkaus	2 211	2 790	3 030	3 091	3 254	3 039
Näpistys	70 179	73 815	73 090	72 994	67 633	67 995
Ryöstöt ml. törkeät	1 696	1 640	1 531	1 634	1 648	1 531
Henkirikokset yhteensä	132	114	112	114	91	100
Pahoinpitely, lievä pahoinpitely	32 547	30 789	30 930	37 777	35 973	33 546
Törkeä pahoinpitely	2 256	2 105	2 006	2 078	1 884	1 809
Seksuaalirikokset	2 906	2 205	2 424	3 008	3 576	3 329
Rattijuopumus	12 036	10 943	9 916	10 091	8 815	9 024
Törkeä rattijuopumus	13 783	12 260	11 246	11 409	10 351	9 029
Huumausainerikos	4 835	5 486	6 467	7 179	7 761	8 572
Törkeä huumausainerikos	789	782	1 071	1 024	1 020	1 226
Huumausaineen käyttörikos	9 823	11 119	12 078	12 003	11 228	12 726
Petos, lievä petos	15 087	16 393	14 788	16 644	19 802	21 655
Maksuvälinepetos, lievä maksuvälinepetos, maksuvälinepetoksen valmistelu	3 408	4 730	4 313	5 508	6 089	7 488

<sup>1</sup> Tilastokeskus: Poliisin tietoon tullut rikollisuus tammi–joulukuu 2013. Tilasto laaditaan sisäasiainministeriön poliisin tutkinta- ja virka-apujärjestelmästä (RIKI) saaduista tiedoista.

Suomen rikollisuustilanne on pysynyt viime vuosina melko vakaana. Viimeisten kuuden vuoden ajalta merkittävänä muutoksena voidaan havaita huumausainerikosten ja törkeiden huumausainerikosten sekä petosten määrän huomattava kasvu. Törkeät pahoinpitelyt ovat puolestaan vähentyneet reilulla neljälläsadalla (20 %) vuodesta 2008.

Taulukkoon 21 koottujen poliisin tietoon tulleiden rikosten määrissä ei tapahtunut v. 2013 suuria muutoksia edellisvuoteen verrattuna. Varkauksien, rattijuopumusten, huumausainerikosten, törkeiden huumausainerikosten ja huumausaineen käyttörikosten määrä nousi hieman vuoteen 2012 verrattuna. Ryöstöjen, pahoinpitelyjen ja seksuaalirikosten määrä puolestaan laski. Henkirikosten määrä nousi vuodesta 2012 ollen kuitenkin pienempi kuin vuosina 2008—2011. Vuonna 2013 poliisin tietoon tuli vain muutama lapsiin kohdistunut henkirikos. Määrä on huomattavasti pienempi kuin vuosina 2011—2012.

Lisäksi voidaan todeta, että petoksia ja lieviä petoksia tuli poliisin tietoon 9 % edellisvuotta enemmän. Maksuvälinepetokset lisääntyivät 22 prosentilla vuoteen 2012 verrattuna. Internetissä tehdyt petokset ja maksuvälinepetokset selittävät osaltaan näiden rikosten määrän nousua.

Kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan noin 15 % vastaajista oli vuoden aikana joutunut uhkailun tai väkivallan kohteeksi. Noin kolmannes vastaajista kertoi pelänneensä joutuvansa väkivallan uhriksi kodin ulkopuolella iltaisin.

## Syyttäjälaitos

*Syyttäjälaitoksen tavoitteena oli huolehtia rikosvastuun toteuttamisesta osana rikosasioiden käsittelyketjua tehokkaasti ja laadukkaasti asianosaisten oikeusturva huomioon ottaen.*

### TAULUKKO 22. Syyttäjälaitoksen toiminnan laajuus, tavoitteet ja tulokset

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 TAE:n tavoite tai arvio	2013 toteuma	2013 toteuman ja TAE:n tavoitteen arvion ero
<b>TOIMINNAN LAAJUUS</b>					
Syyteharkintaan saapuneet asiat, kpl	87 254	84 959	87 000	83 720	-3 280
Syyteharkinnassa ratkaistut asiat, kpl	84 846	87 115	87 000	82 829	-4 171
<b>JOUTUISUUS</b>					
Keskimääräinen syyteharkinta-aika, kk	1,93	2,1	2,0	1,9	-0,1
6—12 kk syyteharkinnassa olleita asioita avoimna, kpl	2 253	1 958	1 700	1 791	91
Yli 12 kk syyteharkinnassa olleita asioita avoimna, kpl	146	212	150	169	19
<b>TUOTTAVUUS</b>					
Ratkaistut asiat/htv, koko henkilöstö	173,4	172,5	171	164,6	-6,4
Ratkaistut asiat/htv, syyttäjät	256,0	251,4	256	237,1	-18,9
<b>TALOUDELLISUUS</b>					
Toimintamenot/ratkaisu, euroa	431,3	439	460	472,8	12,8

Syyttäjiille saapuneiden asioiden määrä jatkoi laskuaan. Samanaikaisesti juttujen laatu on vaikeutumassa. Vaativat jutut sitovat syyttäjien työmäärää myös esitutkinna. Painotetulla työmäärällä mitattuna työmäärä kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna. Nykyiset tuottavuusmittarit eivät ota huomioon juttukannassa tapahtuvaa vaikeutumista. Tästä syystä tuottavuusmittaria ollaan kehittämässä. Sama pätee käytössä olevaan taloudellisuusmittariin.

### Harmaan talouden torjunta

Talousarviossa tarkoitukseen osoitettiin syyttäjälaitokselle 2,296 milj. euron lisämääräraha (lisäystä 0,265 milj. euroa).

Syyttäjälaitoksessa on panostettu vaativien asioiden, joihin harmaan talouden asiat kuuluvat, esitutkintayhteistyön tiivistämiseen. Talousrikosasioita on toimintavuonna leimannut epävarmuus siitä, miten ne bis in idem -estevaikutusta (”ei kahdesti samassa asiassa”) olisi tulkittava. Korkeimman oikeuden antaman ennakkoratkaisun jälkeen verorikoksia koskevien rikosilmoitusten määrä romahti ja esitutkinta useissa tapauksissa keskeytyi. Uusien verosäännösten voimaan tultua tilanne normalisoitunee.

### TAULUKKO 23. Syyttäjälaitoksen henkilöstömäärä ja kustannukset

	2011	2012	2013
Henkilöstömäärä, htv	528	546	543
Kustannukset, milj. euroa	42,6	45,2	45,5

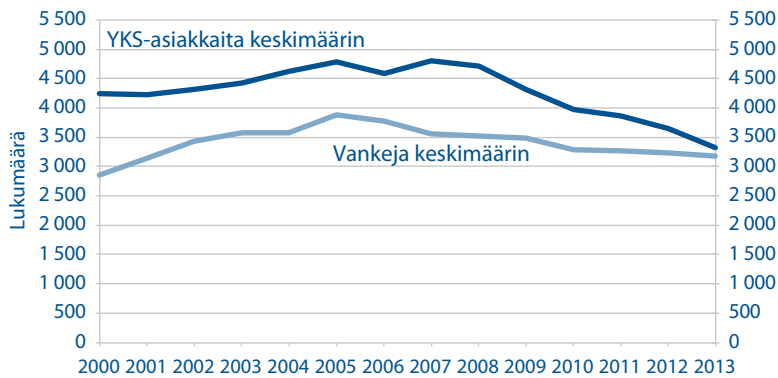
### Rangaistusten täytäntöönpano

Viime vuosikymmenen alkupuoliskon jatkunut vankimäärän kasvu kääntyi laskuun vuoden 2005 jälkeen. Vankien päivittäinen keskimäärä on vähentynyt 713 vangilla (18 % vuodesta 2005 (keskimäärä 3 888 v. 2005 ja 3 175 v. 2013). Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden määrä laski edelleen. Vuoden aikana tuli täytäntöönpanoon ainoastaan 229 valvontarangaistusta, mikä on arvioitua vähemmän.

*Rangaistusten täytäntöönpanon tavoitteena oli uusintarikollisuuden vähentäminen parantamalla rangaistusta suorittavan edellytyksiä rikoksettomaan elämäntapaan.*

Seuraavissa taulukoissa uusintarikollisuutta on kuvattu tunnusluvuilla siitä, kuinka moni henkilö tekee vankilasta vapautumisen tai yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen kolmen ja viiden vuoden seuranta-ajalla uuden rikoksen, josta seuraa uusi lainvoimainen ehdoton vankeusrangaistus, yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus.

**KUVIO 3. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaita (YKS) keskimäärin päivässä<sup>1</sup> ja keskivankiluku vuosina 2000—2013**



<sup>1</sup>Yhdyskuntaseuraamusia suorittavien keskimäärän laskentatapaan tehtiin vuonna 2012 muutos, joka selitti osan kyseisen vuoden asiakasmäärän laskusta. Vuoden 2013 muutos johtuu aidosta asiakasmäärän laskusta, jonka taustalla merkittävin yksittäinen tekijä on rattijuopumusten määrän lasku.

**TAULUKKO 24. Seuraamusten uusiminen kolmen vuoden seuranta-ajalla, %**

	Toteuma 2011 (2008 vapautuneet)	Toteuma 2012 (2009 vapautuneet)	Toteuma 2013 (2010 vapautuneet)
Vankilasta vapautumisen jälkeen vankilaan	43,8	41,7	40,3
Vankilasta vapautumisen jälkeen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	49,8	46,2	44,8
Yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen vankilaan	14,2	14,2	11,6
Yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	28,7	27,5	26,6
Vankilasta valvotun koevapauden kautta vapautuneiden uusiminen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	18,7	26,6	24,7

**TAULUKKO 25. Seuraamusten uusiminen viiden vuoden seuranta-ajalla**

	Toteuma 2012 (2007 vapautuneet)	Toteuma 2013 (2008 vapautuneet)
Vankilasta vapautumisen jälkeen vankilaan	54,7	52,3
Vankilasta vapautumisen jälkeen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	59,4	57,5
Yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen vankilaan	21,7	19,5
Yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	39,0	37,3
Vankilasta valvotun koevapauden kautta vapautuneiden uusiminen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	27,0	20,7



Seuraamusten uusiminen on vähentynyt niin kolme- kuin viisivuotisseurannankin mukaan. Uusintarikollisuuteen vaikuttavat yleinen rikollisuuskehitys, seuraamusjärjestelmässä tapahtuvat muutokset ja useiden hallinnonalojen toimenpiteet. Toiminnassa tapahtuneet muutokset näkyvät uusimisessa parhaimmillaankin usean vuoden viiveellä. Valvotun koevapauden kautta vapautuneiden uusiminen on ollut samalla tasolla kuin yhdyskuntapalvelun suorittaneiden uusiminen, mikä osaltaan kuvaa Kohti avoimempaa täytäntöönpanoa -strategian vaikuttavuutta. Tämän osana on hallittu ja suunnitelmallinen vapauttamisprosessi. Uusimiskäytännön näkökulmasta yhdyskuntaseuraamusten käyttöä vankeusrangaistusten sijaan tulisi lisätä.

## TAULUKKO 26. Rangaistusten täytäntöönpanon tavoitteet ja tulokset

Rangaistusten täytäntöönpano	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 TAE:n tavoite	2013 toteuma	2013 toteuman ja TAE:n tavoitteen ero
Vankeusvankien toimintaan osallistuminen, % päivittäin toimintoihin käytettävissä olevasta ajasta (sis. sakkovangit)	63	63	62	63	1 %-yksikköä
Vankeusvangeista avolaitoksissa keskimäärin, %	37	36	37	35	-2 %-yksikköä
Valvotun koevapauden loppuun suorittaneet, % aloitetuista	84	83	85	87	2 %-yksikköä
Yhdyskuntapalvelun loppuun suorittaneet, % aloitetuista	85	82,2	85	84,4	-0,6 %-yksikköä
Laitosten säilytysvarmuus, %	99,0	99,2	99,2	99,2	0 %-yksikköä
<b>TALOUDELLISUUS</b>					
Nettotoimintamenot/vanki, euroa	59 062	60 843	61 557	61 896	339
Nettotoimintamenot / yhdyskuntaseuraamusta suorittava, euroa	4 506	4 934	5 082	5 327	245
<b>TUOTTAVUUS</b>					
Vangit/htv <sup>1</sup>	1,29	1,36	1,43	1,33	-0,10
Yhdyskuntaseuraamuksia toimeenpanossa, keskimäärin päivässä / htv	17,1	13,2	15,5	12,0	-3,5

<sup>1</sup> Tunnusluvun laskentaperustetta on tarkennettu vuodesta 2012 lähtien.

Rikosseuraamuslaitoksessa tulostavoitteena olivat seuraamusten täytäntöönpanon sisällöllinen kehittäminen, asiakkaita koskevien käytäntöjen yhdenmukaisuuden lisääminen sekä suunnitelmallisen ja hallitun vapauttamisen varmistaminen. Tulostavoitteet saavutettiin osittain.

Avolaitoksissa olevien vankien määrä laski edellisestä vuodesta ja avolaitosten käytössä oli alueellisia eroja. Suoraan suljetusta vankilasta vapautuneiden määrää (68 %) ei saatu vähennettyä. Joka kolmas vanki vapautui ilman vapauttamissuunnitelmaa. Valvotun koevapauden kautta vapautuneiden määrällistä tavoitetta (170) ei saavutettu (toteuma 151).

Vapauttamisyksikkötoiminta vakiinnutettiin rikosseuraamusalueilla. Lyhytaikaisvangeille suunnattua vapautumista edistävää toimintaa kehitettiin.

### TAULUKKO 27. Rangaistusten täytäntöönpanon henkilöstömäärä ja kustannukset

	2011	2012	2013
Henkilöstömäärä, htv	2 895	2 832	2 769
Kustannukset, milj. euroa	238,6	246,0	243,1
Tulot, milj. euroa	17,1	17,2	16,2
Nettokustannukset, milj. euroa	221,6	228,9	226,8

Talouden sopeuttamiseksi tehdyt henkilöstövähennykset vaikuttivat Rikosseuraamuslaitokselle asetettujen tulostavoitteiden saavuttamiseen. Noin puolet henkilöstösäästöistä toteutettiin ilman aitoja toiminnallisia tuottavuushyötyjä. Rangaistusajan suunnitelmien mukaista uusintarikollisuusriskiä vähentävää toimintaa ei kyetty järjestämään vankien tarpeiden mukaisesti. Päihde- ja ohjelmatoimintaan osallistuneiden vankien määrät laskivat ja kokonaan toimintaan osallistumattomien vankien määrä kasvoi.

Henkilöstövähennyksiä ei voida toteuttaa ilman toiminnallisia vaikutuksia työssä, joka perustuu ensisijaisesti ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja henkilöiden suorittamaan valvontaan. Ilman vanki- ja asiakasmäärissä tapahtunutta vähennystä, henkilöstövähennykset olisivat vaikuttaneet Rikosseuraamuslaitoksen tuloksellisuuteen vielä nykyistä enemmän.

## 3.4 Arjen oikeussuhteet

*Tavoitteena oli turvata kansalaisten toiminnan ja valinnan vapaus ja siten lisätä yhteiskunnan, talouden ja kansalaisten toimeliaisuutta ja hyvinvointia.*

Osuuskuntalainsäädäntö uudistettiin kokonaisuudessaan siten, että osuuskuntamuodossa harjoitettava toiminta on järjestettävissä kaikkien osapuolten kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Sama tavoite on vireillä olevassa säätiölain uudistamishankkeessa.

Valmisteltiin lainsäädäntöä ryhmärakennuttamisen toimintaedellytysten parantamiseksi.

*Tavoitteena oli myös lainsäädännössä huolehtia heikomman osapuolen suojaamisesta, erityisesti kuluttajansuojassa ja perheoikeudessa.*

Uudistettiin kuluttajansuojalain säännökset koti- ja etämyynnistä (1211/2013). Tavoitteena on yhtenäisillä EU:n laajuisilla säännöksillä lisätä kuluttajien luottamusta ja lisätä sen myötä erityisesti verkkokauppaa.

Jatkettiin isyyslain valmistelua vastaamaan paremmin yhteiskunnassa ja sääntely-ympäristössä tapahtuneita muutoksia.

### 3.5 Hallinnonalan voimavarat

Hallinnonalojen voimavaratiedot on koottu valtiovarainministeriön Työnantajan henkilöstötieto -järjestelmästä (Tahti) sekä valtion talousarvion toteumalaskelmista. Siirtomäärärahat on otettu laskelmaan ilman peruutettuja määrärahoja. Pyöristysten takia taulukoiden summat eivät aina täsmää.

**TAULUKKO 28. Henkilöstö, htv**

	2011	2012	2013
<b>OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>9 362</b>	<b>9 284</b>	<b>9 223</b>
Oikeusministeriö	240	243	249
Oikeushallinnon tietotekniikkakeskus	110	118	75
OM:n hallinnonalan muut erillisvirastot	115	121	165
Tuomioistuimet	3 201	3 176	3 164
Oikeusaputoimistot ja kuluttajariitalautakunta	981	959	971
Ulosottolaitos ja konkurssivalvonta	1 294	1 288	1 287
Syyttäjät	528	544	543
Rikosseuraamuslaitos	2 893	2 835	2 768

**TAULUKKO 29. Talousarviomäärärahojen käyttö, milj. euroa**

	2011	2012	2013
<b>25. OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>834,4</b>	<b>878,9</b>	<b>866,4</b>
25.01. Ministeriö ja hallinto	115,6	123,1	128,0
25.10. Tuomioistuimet ja oikeusapu	332,7	348,0	356,1
25.20. Maksuhäiriöt, ulosotto ja konkurssivalvonta	99,4	102,7	104,7
25.30. Syyttäjät	42,4	44,6	45,4
25.40. Rangaistusten täytäntöönpano	225,1	230,7	230,1
25.50. Vaalimenot	19,0	29,7	2,2

## 3.6 Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2013

Saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 1 luvun 7 §:n mukaan saamelaiskäräjät laatii vuosittain valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten kertomuksen siitä, mitä merkittävää on tapahtunut saamelaisia erityisesti koskevien asioiden kehityksessä.

### 1 ERÄISTÄ AJANKOHTAISISTA HANKKEISTA JA TAPAHTUMISTA

#### 1.1 Kansainvälisoikeudellinen kehitys

Kertomusvuonna Suomi on saanut suosituksia parantaa saamelaisten oikeusasemaa YK:n ihmisoikeuskomitealta ja rotusyrjintäkomitealta, Euroopan neuvoston rasismien ja suvaitsemattomuuden vastaiselta komissiolta (ECRI). Suosituksissa Suomea on mm. kehoitettu parantamaan saamelaisten itsemääräämisoikeutta, saamelaisporonhoidon suojaa, muuttamaan saamelaismääritelmää, parantamaan saamenkielisiä palveluja ja tehostamaan saamen kielten elvyttämistä sekä puuttumaan saamelaisvastaiseen kirjoitteluun. Suosituksia ei ole toimeenpantu Suomessa. Saamelaiskäräjät on huolissaan siitä, miten Suomi jättää toimeenpanematta kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten antamia suosituksia Suomelle parantaa saamelaisten asemaa ja saamelaiskulttuurin suojaa.

Saamelaiskäräjät on tyytyväinen että Suomi on ratifioinut Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelusopimuksen. Saamelaiskäräjät odottaa, että sopimuksen toimeenpanoa edistetään hyvässä yhteistyössä saamelaiskäräjien ja Suomen valtion yhteistyöllä.

#### 1.2 ILO:n alkuperäiskansasopimuksen nro 169 ratifiointiesteiden poistaminen

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman tavoitteena on ratifioida itenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleissopimus 169. Vuonna 2012 oikeusministeriö selvitti ILO 169 -sopimuksen ratifiointiedellytyksiä pyytämällä ministeriöiltä ja saamelaiskäräjiltä lausunnot sopimuksen ratifiointiedellytyksistä. Lausunnossaan 2.4.2012 saamelaiskäräjät näki, että sopimuksen ratifioinnille on hyvät edellytykset. Saamelaiskäräjät oli hallituksen iltakoulussa kuultavana 12.12.2012. Iltakoulussa valtioneuvosto vahvisti sitoutumisensa hallitusohjelman saamelaiskirjausten toteutumiseen. Valtioneuvosto perusti saamelaisasioiden ministerityöryhmän. Sopimuksen ratifiointiesteiden poistaminen ei kuitenkaan ole edennyt. Saamelaiskäräjät toivoo, että sopimuksen ratifiointi etenisi pikaisesti Suomen valtion ja saamelaiskäräjien hyvällä yhteistyöllä. ILO 169 -sopimuksen ratifiointi on välttämätöntä, jotta saamelaiset voisivat säilyttää omaleimaisen kulttuurinsa tulevaisuuteen nähden. Sopimuksen ratifiointi on välttämätöntä Suomen ulkopoliittisen ja sisäpoliittisen uskotavuuden vuoksi ja tilanteen selkiyttämiseksi saamelaisten kotiseutualueella.

### 1.3 Saamelaiskäräjistä annetun lain muuttaminen

Kertomusvuonna luovutettiin oikeusministeriölle esitys saamelaiskäräjälain uudistamisesta. Työryhmän esitys oli yksimielinen. Saamelaiskäräjien yleiskokous on antanut esityksestä lausunnon 18.12.2013 pidetyssä kokouksessaan. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan työryhmän esittämät lainsäädäntömuutokset ovat jo nyt kompromisseja. Esityksiä ei saa heikentää millään tasolla. Työryhmän esitys saamelaismääritelmäksi vastaa saamelaisyhteisön sisäistä käsitystä saamelaisuudesta.

### 1.4 Pohjoismainen saamelaissopimus

Vuonna 2011 käynnistettyjä pohjoismaista saamelaissopimusta koskevia neuvotteluja Suomen, Ruotsin ja Norjan välillä on jatkettu. Saamelaiskäräjillä on kolme jäsentä valtuuskunnassa. Sopimuksen valmistelu etenee erittäin hitaasti. Yhteisymmärrykseen ei olla päästy vielä yhdenkään sopimusartiklan sisällöstä.

### 1.5 Saamelaiselinkeinojen suoja

Saamelaiskäräjälain uudistamista valmistellut työryhmä esitti mietinnössään kannanottonaan, että toimivaltaiset ministeriöt ryhtyvät toimenpiteisiin selvittääkseen yhdessä saamelaiskäräjien kanssa saamelaisia koskevan erityislainsäädännön kehittämistä saamelaiskulttuurin tosiasiallisen suojan ja saamelaisen kulttuuri-itsehallinnon aseman vahvistamiseksi Suomen kansainvälisten veloitteiden mukaisesti. Saamelaiskäräjät tukee työryhmän kannanottoa ja pitää välttämättömänä, että ministeriöt huomioivat työryhmän kannanoton ja erityislainsäädäntöä aletaan kehittää välittömästi. Erityisen välttämätöntä on huomioida ja turvata saamelaiskulttuurin suoja saamelaiselinkeinoja ohjaavissa erityislaeissa kuten poronhoito-, kalastus- ja metsästyslaeissa. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan erityislainsäädännön uudistaminen saamelaisten tosiasiallisen oikeudellisen aseman parantamiseksi on aloitettava heti.

### 1.6 Kaivoslain soveltaminen

Uuden kaivoslain (621/11) soveltaminen ja siinä määrätyn kaivosviranomaisen (Tukes) toiminta jatkui kertomusvuonna toista vuottaan. Lain 38 §:n tarkoitus kaivoslain mukaisen, saamelaisten kotiseutualueelle myönnettävien lupahankkeiden vaikutusten arvioinnista, ei ole toteutunut lain edellyttämällä tavalla kertaakaan. Saamelaisten perusoikeus-suoja ei ole edelleenkaan toteutunut kaivoslain toimeenpanossa. Koneellinen kullankaivu edellyttää ympäristönsuojelulain (86/2000) mukaista ympäristölupaa. Laissa ei ole säädetty saamelaiskulttuurin heikentämiskiellosta. Ympäristönsuojelulaki vaikeuttaa saamelaisten peruslaillisten oikeuksien toteutumista ja lakia tulee muuttaa.

### 1.7 Kunnallishallinnon uudistukset

Saamelaiskäräjät on hyvin huolissaan kuntarakennemuutoksen ja sosiaali- ja terveystalouden rakennemuutoksen mahdollisista vaikutuksista saamelaisten oikeuksiin, elinmahdollisuuksiin saamelaisten kotiseutualueella ja saamenkielisiin palveluihin. Saamelaiskäräjät pitää hyvin valitettavana, että lainsäädäntöhankkeiden valmistelun yhteydessä ei ole käyty saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluja.

### 1.8 Metsähallituslain uudistaminen

Metsähallituslain uudistamista valmistellaan maa- ja metsätalousministeriön johdolla. Ministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan saamelaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi saamelaisten kotiseutualueella uudistettavassa Metsähallituslaissa. Työryhmässä on saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen edustus. Saamelaisilla on vähemmistöedustus. Työryhmän tehtäviin ei kuulu ILO 169 -sopimuksen ratifointiesiteiden poistaminen. Saamelaiskäräjien ja myös ministeriöiden yhdessä jakama käsitys on, että Metsähallituslain uudistaminen ei saa heikentää eikä estää ILO 169 -sopimuksen mahdollista ratifointia. Työryhmässä ei ole päästy vielä yksimielisyyteen. Työryhmän työ on hyvin haasteellinen, koska tehtävänanto on ollut hyvin rajaava. Työryhmän toimikausi päättyy 28.2.2014.

### 1.9 Saamen kielten elvytysohjelma

Saamen kielten elvyttämisohjelma ei vielä kertomusvuonna edennyt valtion hallinnossa eikä tehtävään osoitettu määrärahoja sen täytäntöönpanotoimia varten. Toimenpideohjelma hyväksyttäneen alkukevästä 2014. Elvytysohjelman kokonaisvaltainen ja pitkäjänteinen toteuttaminen vaatii riittäviä taloudellisia resursseja, kaikkien hallinnonalojen sitoutumista ohjelman toimeenpanoon ja sen pikaista toimeenpanoa. Saamen kielen tulevaisuuden turvaaminen edellyttää pikaisia toimenpiteitä.

### 1.10 Kolttakulttuurikeskus

Kolttasaamelaiskulttuurin ja -kielen turvaaminen edellyttää pikaisia erityistoimenpiteitä. Saamelaiskäräjät toivoo, että Sevettjärvelle suunnitellulle kolttakulttuurikeskukselle, sen rakentamiselle ja toiminnan ylläpitämiselle löydetään pikaisesti rahoitus.

## 2 SAAMELAISKÄRÄJIEN TOIMINNASTA

### 2.1 Saamelaiskäräjien viranomaisille osoitetut aloitteet, esitykset, lausunnot ja muut toimet

Saamelaiskäräjät on osallistunut lainsäädäntöhankkeisiin antamalla lakiesityksistä lausuntoja, ollut kuultavana eduskunnan valiokunnissa ja käynyt esityksistä saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluja. Saamelaiskäräjät antoi kertomusvuonna lausuntoja yhteensä 154 kpl, aloitteita ja esityksiä 4 kpl sekä muistioita ja kannanottoja 40 kpl, yhteensä 198 kpl. Saamelaiskäräjien tehokasta toimintaa ja vaikutusmahdollisuuksia heikentää resurssipula. Kertomusvuonna saamelaiskäräjät järjesti maaliskuun yleiskokouksensa Belgian Brysselissä, jossa samalla tutustuttiin Euroopan parlamenttiin ja sen toimintaan.

### 2.2 Avustukset saamenkielisen kulttuurin edistämiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan

Saamelaiskäräjät jakoi avustuksina saamenkielisen kulttuurin edistämiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan yhteensä 182 000 euroa sekä saamelaisen taiteen ja kulttuurin edistämiseen osoitetusta määrärahasta 23 000 euroa pohjoismaisten saamelaisjärjestöjen tukemiseen.

Määrärahasta myönnettiin toiminta- ja projektiavustuksia saamelaisyhdistyksille, työskentely- ja projektiavustuksia saamelaistaiteilijoille ja käsityöntekijöille sekä julkaisuavustuksia mm. pohjoissaamenkielisen musiikin ja inarinsaamenkielisen lehden julkaisemiseksi.

Saamelaiskäräjät pitää huolestuttavana kulttuurimäärärahaan kohdistuvia jatkuvia leikkauksia. Saamelaisjärjestöjemme toiminta tukee vahvasti saamelaisten kulttuurillisia oikeuksia. Toiminta-avustusten leikkaukset vaarantavat erityisesti heidän toimintaedellytyksiä ja heikentävät jo vakiintuneiden, perinteiseksi muodostuneiden kulttuuritapahtumien jatkumisen ja kehittymisen.

### 2.3 Saamenkieliset sosiaali- ja terveyspalvelut

Saamelaiskäräjien kautta maksettiin saamelaisten kotiseutualueen kunnille 480 000 euron määräinen avustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen ja 120 000 euroa saamenkielisen päivähoidon saatavuuden turvaamiseksi. Saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteuttamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa on tärkeää, että määräraha hallinnoidaan saamelaiskäräjien kautta ja että avustuksen määrä vastaisi saamelaisten palvelunkäyttäjien tarvetta (sosiaali- ja terveyspalvelut 1,1 milj. euroa, päivähoito 864 000 euroa). Saamenkielisten sote-palvelujen turvaamiseen osoitettu erillismääräraha on merkittävä, mutta ei riittävä lisätoimi. Saamelaisten oikeudet omakielisiin palveluihin toteutuvat saamen kielilaista huolimatta osin satunnaisesti. Kunnilla on muilta osin vain vähän suunnitelmallista toimintaa saamenkielisten palvelujen tuottamiseksi. Erityisesti tarvittaisiin saamen kielillä yleislääkäri-, mielenterveys- ja päihdepalveluja, kotipalvelua virka-ajan ulkopuolella, perhepalveluja, ikääntyneiden palveluasumis- ja laitoshoitopalveluja, hammashuolto- ja fysioterapiapalveluja. Saamelaiskäräjät pitää erittäin tärkeänä erillisen valtionavustuksen (momentti 33.60.36) säilyttämistä ja turvaamista lailla sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa. Saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen ja varhaiskasvatuspalvelujen rahoittamisesta tulee säätää pysyvästi lailla.

## 2.4 Saamelaisnuorten oikeudet

Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto on kertomusvuonna levittänyt tietoa saamelaisten oikeuksista, järjestänyt saamelaiskulttuurinmukaista ohjelmaa ja toimintaa saamelaisnuorille ja vaikuttanut alkuperäiskansanuoria koskevaan päätöksentekoon kansainvälisesti ja kansallisesti. Nuorisoneuvoston toiminta rahoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriön yleisavustuksella. Vuonna 2013 nuorisoneuvostolla oli käytettävissä omaan perustointiaan 110 000 euroa. Saamelaiskäräjät on hyvin huolissaan saamelaisnuorten heikoista mahdollisuuksista päästä saamelaiselinkeinojen pariin ja saamelaisvastaisen internet- ja mediakirjoittelun vaikutuksista saamelaisnuoriin ja heidän identiteettiinsä.

## 3 SAAMELAISTEN KIELELLISET OIKEUDET

Saamen kielilain tarkoituksena oli tuoda parannusta saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumiseen ja vahvistaa saamelaisille alkuperäiskansana turvattua perustuslaillista (731/1999, 17.3 §) oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Kertomusvuonna ei ole tapahtunut parannuksia saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisessa. Saamelaisille perustuslaissa turvatut kielelliset oikeudet jäävät suurelta osin toteutumatta. Kaikki Suomessa puhutut saamen kielet ovat häviämisen alla, mutta välittömimmässä häviämisaarassa ovat koltansaame ja inarinsaame. Saamelaisten kotiseutualueella myös pohjoissaamen tilanne on huolestuttava erityisesti Enontekiön kunnassa ja Lapin paliskunnan alueella, joissa tarvitaan kiireellisiä ja tehokkaita toimenpiteitä kielen säilymistä turvaamiseksi ja sen elvyttämiseksi. Saamelaista yli puolet asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella, joten kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta he ovat erittäin heikossa asemassa.

Tällä hetkellä saamenkieliset palvelut toteutuvat heikosti ja sattumanvaraisesti, viranomaisten saamenkieliset palvelut toimitetaan suurimmaksi osaksi asiakirjakäännösinä ja tulkkauksen avulla. Saamen kielilain tarkoituksena on tehdä saamenkielisestä asioimisesta luonnollista ja ettei saamenkielisen palvelun saamiseen tarvitse erikseen vedota, vaan viranomaiset palvelevat saamen kielellä. Tulkkaus ja asiakirjojen kääntäminen ovat siten vasta toissijaisia keinoja palvella saamenkielisiä, silloin kun viranomaisella ei ole saamenkielistä henkilöä paikalla. Tulkkauspalvelu soveltuu joihinkin tapauksiin ja sitä voidaan käyttää tilapäisesti, mutta se ei voi olla yksinomaan viranomaisen antama saamenkielinen palvelu. Esimerkiksi lääkäri- ja sosiaalipalveluissa, jossa on kysymys yksilön henkilökohtaisista asioista, tulkkaus on osoittautunut ongelmalliseksi ja jopa käyttökeltottomaksi. Saamelaisten kotiseutualueella toimivista viranomaisista vain harva pystyy antamaan suullista palvelua saamen kielellä ja saamen kielellä asioiminen vaatii viranomaisissa erityisjärjestelyjä.

Saamenkielisten palvelujen järjestäminen viranomaisissa vaatii eri alojen pätevien ja kieltä riittävästi osaavan ammattihenkilöstön lisäämistä. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan yksi vaihtoehto saamenkielisen ammattihenkilöstön saamiseksi kuntien palvelukseen ja työssä olevan henkilöstön saamen kielen opiskelun motivoimiseksi on kuntien maksaman kielilisan merkittävä korottaminen siten, että saamen kielen osaamisesta ja opiskelusta on taloudellista hyötyä. Saamelaiskäräjät on esittänyt myös saamen kielilain 31 §:n tarkoitetun määrärahan korottamista vastaamaan todellisia tarpeita, joita saamen kielilain



toteuttamisesta aiheutuu saamelaisten kotiseutualueen kunnille. Saamelaiskäräjien esityksistä ja tarpeesta huolimatta kyseistä määrärahaa on vähennetty. Saamen kielilakia tulisi muuttaa siten, että lakisääteisiä kunnallisia peruspalveluja tuottavat muut tahot ja kunta-yhtymät, joissa saamelaisten kotiseutualueen kunta tai osa siitä on mukana, otetaan myös saamen kielilain mukaiseen valtionavustuksen piiriin.

Suomen saamelaiskäräjät aloitti vuoden 2012 alussa yhdessä Norjan ja Ruotsin saamelaiskäräjien kanssa 1.1.2013 Sáfá2 -Interreg-rahoitteisen projektin yhteispohjoismaisen saamen kielten ammatti- ja resurssikeskuksen perustamiseksi. Projektin aikana, joka päättyy 30.6.2014, saamen kielten huoltoa ja kielipolitiikkayhteistyötä kehitetään ja vahvistetaan perustamalla yhteinen saamen kielten kielikeskus, Sámi Giellagáldu. Tarkoituksena on, että Sámi Giellagáldulla on ylin vastuu saamen kielten kieliyhteistyöstä, kieliammatillisesta työstä ja kielenkäyttäjille suunnatuista saamenkielisistä kielipalveluista. Saamelaiskäräjien tavoitteena on käynnissä olevan projektin aikana selvittää ja saada vakainainen rahoitus pohjoismaista kielikeskusta varten. Jotta saamen kielten huolto ja kielten kehittyminen sekä saamen kielten eriytyminen eri valtioissa voidaan estää, kielikeskukselle on ohjattava tehtäviä ja pysyvä rahoitus. Saamelaiskäräjät vetoaa Suomen valtioon pysyvän rahoituksen saamiseksi kielikeskukselle.

#### 4 SAAMELAISOPETUS

Saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen kokonaisoppilasmäärä perusopetuksessa ja lukiossa käy ilmi seuraavista taulukoista. Valtaosa opetuksesta annetaan saamelaisten kotiseutualueen kunnissa. Sen sijaan saamelaisten kotiseutualueen kuntien ulkopuolella saamenkielen opetuksen oppilasmäärä on huomattavan pieni. Opetuksen ulkopuolelle jää edelleen vähintään 50 % saamelaislapsista ja -nuorista. Syynä tilanteeseen ovat ratkaisemattomat ongelmat opetuksen rahoituksessa ja lainsäädännössä. Saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään (PL 17.3 §) ei toteudu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella, sillä saamelaislapsilla ei ole koululainsäädännön mukaan oikeutta opiskella saamen kieltä äidinkielenään.

**TAULUKKO 30. Saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen kokonaisoppilasmäärä perusopetuksessa 2012—2013**

	Saamenkielinen	Äidinkieli	Vieras kieli	Yhteensä	Muutos 2011—2012
Peruskoulussa yhteensä	173	9	318	500	(+30)
Lukiossa yhteensä	3	23	28	54	(-1)
Saamelaisten kotiseutualueella yhteensä	176	28	240	444	(+24)
Kotiseutualueen ulkopuolella yhteensä		4	106	110	(+5)
Saamelaisten kotiseutualueen kunnissa yhteensä	176	28	312	516	(+35)
Kotiseutualueen kuntien ulkopuolella yhteensä *		4	34	38	(-6)
Inarinsaame	15	5	41	61	(+6)
Koltansaame	5	5	15	25	(+3)
Pohjoissaame	156	23	289	468	(+20)
<b>Suomen peruskouluissa ja lukioissa yhteensä</b>	<b>176</b>	<b>32</b>	<b>346</b>	<b>554</b>	<b>(+29)</b>

\* saamelaisopetuksen erityisen rahoituksen ulkopuolella

**TAULUKKO 31. Saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen kokonaisoppilasmäärä perusopetuksessa 2013—2014**

	Saamenkielinen	Äidinkieli	Vieras kieli	Yhteensä	Muutos 2012—2013
Peruskoulussa yhteensä	165	11	366	542	(+42)
Lukiossa yhteensä		24	47	71	(+17)
Saamelaisten kotiseutualueella yhteensä	165	26	274	465	(+21)
Kotiseutualueen ulkopuolella yhteensä		8	139	147	(+37)
Saamelaisten kotiseutualueen kunnissa yhteensä	165	26	358	549	(+33)
Kotiseutualueen kuntien ulkopuolella yhteensä *		8	55	63	(+25)
Inarinsaame	15	4	39	58	(-3)
Koltansaame	-	4	22	26	(+1)
Pohjoissaame	150	26	352	528	(+60)
<b>Suomen peruskouluissa ja lukioissa yhteensä</b>	165	35	413	613	(+59)

\* saamelaisopetuksen erityisen rahoituksen ulkopuolella

Saamelaiskäräjille osoitettiin yhteensä 290 000 euroa valtionavustuksena saamenkielisen oppimateriaalin valmistamiseen. Erityisesti inarinsaamenkielinen oppimateriaalityö on tehostunut. Valtionavustuksella rahoitettiin noin 40 hanketta, joista vuoden aikana valmistui neljä uutta pohjoissaamenkielistä, kaksi uutta inarinsaamenkielistä ja yksi uusi koltansaamenkielinen oppimateriaali. Saamelaiskäräjät osti saamelaisopettajille oikeudet e-girjin julkaisemiin pohjoissaamen äidinkielen verkkomateriaaleihin. Lisäksi otettiin seitsemän uudistettua painosta pohjoissaamenkielisistä ja viisi uudistettua painosta inarinsaamenkielisistä oppimateriaaleista. Useiden materiaalien käsikirjoitukset valmistuivat vuoden 2013 aikana, mutta painatus jouduttiin varojen puuttuessa siirtämään vuodelle 2014. Suurin oppimateriaalipula koskee koltan- ja inarinsaamen kieliä, lukio- ja ammatillista koulutusta sekä aikuiskoulutusta.

Puheenjohtaja Klemetti Näkkäläjärvi

Ma lakimiessihteeri Kalle Varis

## 4 Sisäministeriö

### Ministerin katsaus hallinnonalan toimintaan ja toimintaympäristöön

Sisäministeriö saavutti keskeisiltä osin sen toiminnalle vuodelle 2013 asetetut tulostavoitteet. Kaikilla ministeriön keskeisten toimintojen sektoreilla on pystytty tuottamaan hallituksen, eduskunnan sekä muun poliittisen johdon edellyttämät suoritteet sekä kehittämään toimintaa edelleen.

Poliisin hallintorakennemuutos on edennyt suunnitellussa aikataulussa. Vuoden 2013 alkupuolella hankeryhmä teki esityksensä täydentävistä päälinjauksista. Tarpeellisten poliittisten linjausten jälkeen hallintorakennemuutoksen edellyttämät lainsäädäntömuutokset on saatettu eduskunnan käsiteltäväksi ja hankkeen täytäntöönpanotoimet on käynnistetty.

Hallitusohjelmasta suoraan johtuvien valmisteluvaiheiden osalta hallinnonala on ollut keskeisesti mukana talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaohjelmien koordinoimisessa sekä järjestäytyneen rikollisuuden ja tietoverkkorikollisuuden torjuntastrategioiden valmistelussa. Työpanosta on kohdennettu ennalta estävän toiminnan strategian laadintaan, terrorismin torjuntastrategiaan sekä varautumiseen itäliikkuvuuden kasvuun ja EU–Venäjä -viisumivapauteen. Turvapaikkakäsittelyyn liittyvien vastuiden kehittämistarpeita tarkasteleva työryhmä on niin ikään aloittanut työskentelynsä.

Rajavartiolaitos käynnisti talouden sopeuttamisohjelman toimeenpanon. Ohjelman tavoitteena on toimeenpanna säästöveloitteet ja hallita kustannusten nousun vaikutukset. Sopeuttamistoimet tehdään siten, että riskit hallitaan. Vuoteen 2017 asti ulottuvan ohjelman toteutus on edennyt pääosin suunnitellussa aikataulussa.

Hallitus myönsi kehyspäätöksessään 2013 Rajavartiolaitokselle pysyvän määrärahalisäyksen kasvavan rajanylitysliikenteen hallintaan. Lisämäärärahalla voidaan toimeenpanna hallituskaudelle suunniteltu kehittäminen sekä henkilöstölisäykset kaakkoisrajan rajanylityspaikoilla ja pääkaupunkiseudulla. EU:n naapurisuusohjelmasta mahdollisesti saatava rahoitus lisää mahdollisuuksia kohdentaa lisärahoitusta itärajan muiden rajanylityspaikkojen kehittämiseen.

Hätäkeskusuudistuksen toimivuutta on tarkasteltu turvallisuuden ja alueellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta sekä henkilöstön näkökulmasta. Arvioinnissa huolehdittiin ensisijaisesti hätäkeskuspalvelujen laadusta, asiantuntemuksesta ja toimintavarmuudesta. Arviointityöryhmä antoi raporttinsa kesäkuussa 2013. Ryhmän arvion mukaan kokonaisuutena arvioiden toteutetussa hätäkeskusuudistuksessa on onnistuttu parantamaan hätäkeskustoiminnan tasoa. Hätäkeskusuudistus on myös johtanut koko viranomaisketjun eli

pelastustoimen, poliisin ja sosiaali- ja terveystoimen toimintatapojen kehittämiseen ja toimintamallien valtakunnalliseen yhdenmukaistamiseen.

Osana hallituksen rakennepoliittista ohjelmaa hallitus päätti syksyllä pelastustoimen kehittämisestä siten, että pelastustoimessa saadaan aikaan 7,5 milj. euron säästöt.

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategian periaatepäätös hyväksyttiin valtioneuvostossa kesäkuussa 2013. Strategian toimeenpano-ohjelman valmistelu käynnistyi lopukesällä ja valmistelu etenee suunnitellusti.

MPR -mallin (Maahanmuuttovirasto, Poliisi, Raja) toteuttamiseksi asetettu hanke päättyi toukokuun lopussa 2013. MPR -mallin toteutusta seurataan ja mahdollista laajentamista tarkastellaan vuoden 2014 aikana Maahanmuuttohallinnon tuloksellisuuden kehittämisen -työryhmän yhteydessä.

Vastaanottojärjestelmää on uudistettu niin, että odotusajan vastaanottokeskukset ovat nykyisin pääosin asuntoperusteisia laitosmaisten vastaanottokeskusten sijaan. Turvapaikkaprosessin ja vastaanottojärjestelmän kehittämistoimilla on turvapaikanhakijoiden vastaanoton menoissa syntynyt säästöä noin 15 milj. euroa vuodesta 2011 vuoden 2013 loppuun mennessä.

Sisäministeriön kansainvälistä vaikuttavuutta siviilikriisinhallinnassa on vahvistettu tehostamalla EU-tason koordinaatiota ja painottamalla erityisesti sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden yhteyksiä. Sisäministeriö valmisteli yhteistyössä ulkoasiainministeriön kanssa Suomen tarjouksen YK:lle Suomen osallistumisen vahvistamiseksi YK:n siviilikriisinhallintatehtävissä.

Päivi Räsänen  
Sisäministeri

## 4.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Sisäministeriö<sup>1</sup> hallinnonaloinen saavutti keskeisiltä osin sen toiminnalle vuodelle 2013 asetetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet (*yleisarvosana hyvä*).

**TAULUKKO 32. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi**  
(arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko)

Tavoite	Arvosana
Poliisitoimi, pelastustoimi ja Rajavartiolaitys osallistuvat omalta osaltaan kansallisen kilpailukyyn kannalta tärkeän sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseen, jonka tavoitteena on, että Suomi on Euroopan turvallisin maa.	Erinomainen
Varmistetaan, että maahanmuuttopolitiikassa toteutuvat perus- ja ihmisoikeudet, hallinto on toimivaa ja oikeusvarmaa sekä noudattaa hyvän hallinnon periaatteita.	Erinomainen
Kriittisten, sisäiseen turvallisuuteen liittyvien tietojärjestelmien häiriötön toiminta turvataan kaikissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa.	Hyvä
Sisäasiainhallinnon keskeiset kehityshankkeet turvataan ja valtion verkkoturvallisuutta parannetaan.	Hyvä
Sisäisen turvallisuuden toimijoiden ICT -palveluiden käytettävyys ja tehokkuus ovat korkeaa tasoa. Hallinnon tietotekniikkakeskuksen tuottamat palvelut mahdollistavat sisäisen turvallisuuden toimijoiden toiminnan integraation ja vapauttavat niiden resursseja operatiiviseen toimintaan.	Hyvä
Sisäisen turvallisuuden toimijoiden palvelu- ja teknologia-arkkitehtuuri ovat yhteensopivat muiden turvallisuusviranomaisten ja valtion arkkitehtuurin kanssa.	Hyvä

Yhteenvetona voidaan todeta, että poliisin toiminnalliset tulokset ovat olleet vuonna 2013 hyvät, mutta aivan kaikilta osin tavoitteisiin ei päästy, esim. rikoslakirikosten selvittäminen. Rajanylitysliikenteen kasvusta ja väheneviin voimavaroihin liittyvästä sopeuttamisohjelmasta huolimatta Rajavartiolaitys on kyennyt säilyttämään yhteiskunnallisen vaikuttavuuden vuoden 2012 tasolla. Rakennemuutos eteni suunnitelman mukaisesti. Häätäkeskustoiminnan rakennemuutoksen toteuttamisessa hyödynnettiin aiempien vuosien kokemuksesta saatu oppiminen, mikä osaltaan turvasi uudistuksen etenemisen ja samaan aikaan laadukkaiden hätäkeskuspalveluiden tuottamisen. Uudistuksen myötä myös viranomaisyhteistyö tiivistyi ja kehittyi eri alueilla. Maahanmuuttohallinnossa työvoiman saatavuuteen vastataan työlupajärjestelmän kautta. Työvoiman saatavuutta helpotetaan muun muassa erityisasiantuntijoiden kohdalla niin, että työvoiman saatavuusharkintaa edellyttävän työntekijän oleskeluluvan sijaan myönnetään tiettyjen edellytysten täytyessä erityisasiantuntijan oleskelulupa. Esimerkiksi vuonna 2013 erityisasiantuntijan työntekoa varten myönnetyn oleskeluluvan käsittely kesti keskimäärin 14 vuorokautta.

<sup>1</sup> Sisäasiainministeriön suomenkielinen nimi muuttui 1.1.2014 alkaen sisäministeriöksi. Hallituksen vuosikertomuksessa 2013 käytetään pääsääntöisesti vuoden 2014 alusta voimaan tullutta sisäministeriönimeä.

## 4.2 Poliisitoimi

Poliisitoimen yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on turvata oikeus- ja yhteiskuntajärjestystä, ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta sekä ehkäistä ja estää ennalta rikoksia, selvittää niitä ja saattaa ne syyteharkintaan. Poliisitoimen yhteiskunnallinen vaikuttavuus toteutuu, kun ihmisten kokemana turvallisuuden tunne säilyy hyvänä ja poliisin toimintaan luotetaan. Ihmisten turvallisuudesta huolehtiminen ja kansalaisten yhdenvertainen kohtelu edellyttää sitä, että kiireellinen poliisiapu on saatavissa, rikosten selvitystaso pysyy hyvänä ja poliisin lupahallinto toimii asiakaslähtöisesti. Poliisitoimi rakentaa osaltaan kilpailukykyistä yhteiskuntaa ja varmistaa ihmisten tasavertaisen kohtelun.

Poliisin yhteiskunnallista vaikuttavuutta kuvaavien muuttujien perusteella maamme turvallisuus on kehittynyt myönteiseen suuntaan. Rikoslakirikosten määrä on vähentynyt noin 480 000 rikokseen. Liikenne rikoksia ja rattijuopumuksia oli selvästi edellisvuotta vähemmän. Yleistä järjestystä ja turvallisuutta mittaava katuturvallisuusindeksi nousi 85,8:sta 92,1:een. Liikenneturvallisuusindeksin arvon oletetaan edelleen parantuvan. Poliisin ennaltaehkäisevällä työllä on onnistuttu luomaan edellytyksiä myönteiselle kehityssuunnalle.

### TAULUKKO 33. Poliisitoimen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tunnusluvut

Poliisitoimen yhteiskunnallinen vaikuttavuus	Toteuma 2011	Toteuma 2012	Tavoite 2013	Toteuma 2013
Rikoslakirikosten määrä, enintään	525 725	484 412	525 725	480 712
Katuturvallisuusindeksin arvo, vähintään (1999=100)	78,7	85,8	80,0	92,1
Liikenneturvallisuusindeksin arvo, vähintään (1999=100)	145,1	165,3	144,0	175,3 (ennuste)
Kansalaisten kokemana turvallisuuden tunne, keskiarvo vähintään (asteikko 1—4) <sup>1</sup>	-	3,40	-	-
Kansalaisten luottamus poliisin toimintaan, keskiarvo vähintään (asteikko 1—4) <sup>2</sup>	-	3,00	-	-

<sup>1</sup> Kansalaisten turvallisuuden tunnetta mitataan Poliisibarometri -tutkimuksen kysymyksellä Kuinka vakavana ongelmana pidätte rikollisuutta lähiympäristössä, 1=erittäin vakava, 2=melko vakava, 3= ei kovin vakava, 4=ei lainkaan vakava. Lähde: Poliisibarometri 2012, 2014 ja 2016. Joka toinen vuosi tehtävä kansalaishaastattelu. Sisäasiainministeriön julkaisusarja, www.intermin.fi

<sup>2</sup> Kansalaisten luottamusta poliisin toimintaan mitataan Poliisibarometri -tutkimuksen kysymyksellä Missä määrin luotatte seuraavien viranomaisten toimintaan...?, 1=erittäin vähän, 2=melko vähän, 3= melko paljon, 4=erittäin paljon. Lähde: Poliisibarometri 2012, 2014 ja 2016. Joka toinen vuosi tehtävä kansalaishaastattelu. Sisäasiainministeriön julkaisusarja, www.intermin.fi

Vuonna 2013 tehdyn Tiedebarometrin mukaan kansalaisten luottamus poliisiin on säilynyt vakaana. Kansalaisista 33 % tunsu hyvin suurta ja 53 % melko suurta luottamusta poliisiorganisaatiota kohtaan. Vuoden 2012 poliisibarometrin mukaan kansalaisista 48 % luotti poliisiin erittäin paljon ja 44 % melko paljon (keskiarvo 3,40).

Poliisin yhteiskunnallista vaikuttavuutta toteuttavissa toiminnallisissa tulostavoitteissa onnistuttiin hyvin myös vuonna 2013. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten määrä väheni yli seitsemällä prosentilla, vajaasta 41 000:sta hieman yli 38 000:een. Näiden rikosten selvitystaso laski hieman, 77,2 prosentista 76,9 prosenttiin. Pahoinpitelyrikoksia kirjattiin vuoden 2013 aikana 35 400, kun edellisvuoden vastaava luku oli 37 900. Törkeät

pahoinpitelyt vähenivät neljällä prosentilla verrattuna aikaisempaan vuoteen ja niitä tuli ilmi 1 810 tapausta.

Häiriökäyttäytymisen ja ilkeiden määrät yleisillä paikoilla pieneni 95 000 ilmoitetusta tapauksesta hieman alle 94 000 tapaukseen vuonna 2013. Vahingontekojätkä tuli vuonna 2013 ilmi 43 400, mikä on kaksi prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vahingontekojen määrä oli 15 % edellisten kymmenen vuoden keskiarvoa pienempi.

Lapsiin ja nuoriin asianomistajina kohdistuneiden väkivaltatapauksien määrä pieneni selvästi edellisvuodesta. Ilmoitettuja väkivaltatapauksia oli 2 433 kappaletta ikäryhmässä 15—17-vuotiaat, kun edellisvuonna niitä oli yhteensä 2 653. Ikäryhmässä 18—20-vuotiaat vastaavien tapausten määrä pieneni 4 276:een edellisvuoden 4 612 tapauksesta.

Poliisiin tietoon tulleiden seksuaalirikosten määrä laski edellisvuodesta seitsemän prosenttia ja niitä kirjattiin vuonna 2013 yhteensä 3 329. Ilmitulleet lapsen seksuaaliset hyväksikäytöt ovat viime vuosina lisääntyneet huomattavasti. Rikoslaisissa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistavuuden alan laajenemisesta sekä ilmoitusvelvollisuuden ja yleisen tietoisuuden lisääntymisestä johtuen yhä useampi aiemmin piiloon jäänyt seksuaalirikos tulee nykyisin poliisiin tietoon.

A- ja B-kiireellisyysluokan hälytystehtävien kokonaismäärä laski 750 000:sta noin 681 000 hälytystytkseen vuonna 2013. Keskimääräinen toimintavalmiusaika A-luokan kiireellisissä hälytystehtävissä on edelleen alle kymmenen minuuttia. A- ja B-kiireellisyysluokan hälytystehtävissä keskimääräinen toimintavalmiusaika on hieman aikaisempaa pidempi, 17,4 minuuttia.

Selvitettyjen rikoslakirikosten määrä oli 300 818, mikä on hieman edellisvuotta vähemmän. Rikoslakirikosten selvitysaste laski 50,4 prosentista 49,0 prosenttiin. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten selvitysaste laski edellisvuoden 77,2 prosentista 76,4 prosenttiin vuonna 2013.

Talousrikoksissa erityisesti verorikosten ja törkeiden petosten määrä lisääntyi vuonna 2013. Päätettyjen talousrikosten määrä kasvoi 1 693:sta 1 822:een ja avoimien juttujen määrä kasvoi hieman 2 215 rikokseen vuonna 2013. Päätökseen saatujen talousrikosten keskimääräinen tutkinta-aika piteni 310 vuorokaudesta 331 vuorokauteen. Talousrikoksista takaisin saadun omaisuuden määrä nousi edellisvuoden 36 milj. eurosta 41 milj. euroon vuonna 2013.

Poliisiin myöntämien lupien kokonaismäärä nousi hieman, 1,33 miljoonasta 1,34 miljoonaan lupaan. Poliisitoimen toimintamomentilta palkattujen poliisimiesten määrä oli vuoden 2013 lopussa 7 490 henkilötyövuotta. Poliisihallinnon henkilöstön kokonaismäärä oli vuoden 2013 lopussa 10 219 henkilötyövuotta. Poliisiin perustutkintokoulutuksesta valmistui vuonna 2013 noin 326 henkilöä.

Ministeriön poliisiosasto on ollut aktiivinen sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelussa ja toimenpiteiden käynnistämässä ja vaikuttanut erityisesti vakavan parisuhde- ja läheisväkivallan estämiseksi kehitetyn riskinarviointimenetelmän (MARAK) käytön laajentamiseen. Turvallisuusriskien ennalta ehkäisemiseksi valmisteltiin vuonna 2013 poliisin ennalta estävän toiminnan kokonaisstrategia, jossa otetaan huomioon väkivallan vähentäminen, verkostoyhteistyön tehostaminen, tietojohtoisuuden vahvistaminen ja sosiaalisen median hyödyntäminen sekä muut kokonaisuuden kannalta tärkeät osatekijät. Poliisin

ennalta estävän työn visioksi valittiin: ”Vähemmän rikoksia ja enemmän turvallisuutta – yhdessä ennakoivasti toimien”. Lisäksi poliisiosasto on vastannut perhe- ja lastensurmien ennaltaehkäisyyn liittyvien viranomaisten välisen tiedonvaihdon parantamista koskevien esitysten valmistelusta.

Liikenneturvallisuuden parantamista koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen toimeenpano-ohjelman toimenpiteiden toteuttamista on ohjattu. Poliisin liikennevalvontastrategiaa on uudistettu kehittämällä liikenne- ja viestintäministeriön kanssa asetettavia liikenneturvallisuuden yhteisiä tulostavoitteita, liikennevalvonnan uusien toimintatapojen ja teknisten valvontamenetelmien hyödyntämistä älyliikennestrategian mukaisesti sekä liikenneturvallisuuden parantamiseen tähtääviä muita keskeisiä asioita.

Poliisiosasto on ohjannut valtioneuvoston järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategiaa koskevan periaatepäätöksen toteutusta ja osallistunut torjuntastrategian toimeenpanoon muun muassa järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan johtoryhmässä. Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategian kokonaisuuden osana on kehitetty tietoverkkorikollisuuden torjuntastrategiaa ja päivitetty terrorismin torjuntastrategiaa.

Poliisin kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät tehtävät on hoidettu onnistuneesti. EU:n ja muun kansainvälisen poliisiyhteistyön kehittämiseen liittyvää ennakkovaikuttamista on tehostettu erityisesti tiedonvaihdon parantamiseksi sekä EU:n ja kolmansien maiden välisen yhteistyön kehittämiseksi.

Lainvalmistelu on edennyt lainsäädäntösuunnitelman mukaisesti. Poliisin hallintorakennemuutostusta, Poliisiammattikorkeakoulua, poliisin henkilötietojen suojaa, passilainsäädäntöä sekä poliisilain osittaisuudistusta koskevat lainsäädännön muutokset hyväksyttiin eduskunnassa. Jatkettiin yksityiseen turvallisuusalaan, ampumarata- sekä ampuma-ase-lainsäädäntöön, todistajansuojeluohjelman, rahankeräyksiin liittyvien hallituksen esitysten valmistelua. Valmisteltiin lukuisa joukko alemmanasteisia säännöksiä muun muassa liittyen liikkumis- ja oleskelurajoituksiin sekä muihin poliisilain nojalla annettaviin muihin asetuksiin. Huolehdittiin hallitusohjelman mukaisesti nykyisen rahapelijärjestelmän ylläpitämisestä muun muassa valmistelemalla arpajaislain mukaiset rahapelien sääntöjä koskevat asetukset. Huolehdittiin komission rahapelaamiseen liittyvään selvityspyynnöön vastaamisesta yhdessä muiden relevanttien tahojen kanssa.

### 4.3 Rajaturvallisuus ja merelliset turvallisuustehtävät

Rajavartiolaitoksen yhteiskunnallisina vaikuttavuustavoitteina oli ylläpitää rajaturvallisuutta, varmistaa sujuva rajaliikenne, tuoda viranomaisapua rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille, lisätä merellistä turvallisuutta ja osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen. Nämä vaikuttavuustavoitteet tuli tuottaa kustannustehokkaasti maalla, merellä ja ilmassa vaikeissakin luonnonoloissa myös yhteiskunnan kaikissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Rajavartiolaitoksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus pysyi vuoden 2012 tasolla. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kokonaistunnusluku pysyi ennallaan, vaikka kustannusvaikuttavuudessa tapahtui pientä heikentymistä. Suunniteltua nopeampi kustannusten



nousu johtui kokonaan kolmen Telkkä-luokan vartiolaivan myynnistä, josta syntyi yli 9,6 milj. euron kirjanpidollinen myyntitappio. Ilman myyntitappiota Rajavartiolaituksen kustannusvaikuttavuus olisi ollut huomattavasti parempi ja myös yhteiskunnallinen vaikuttavuus olisi parantunut.

#### TAULUKKO 34. Rajavartiolaituksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tunnusluvut

	2011	Toteuma 2012	Tavoite 2013	Toteuma 2013
<b>Yhteiskunnallinen vaikuttavuus, indeksi</b>	104	106	107	106
<b>Vaikuttavuus, indeksi</b>	95	96	95	96
<b>Kustannusvaikuttavuus, indeksi</b>	113	116	120	115

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kokonaistunnusluku muodostuu vaikuttavuusindeksistä ja kustannusvaikuttavuusindeksistä. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden vaikuttavuusindeksi lasketaan viidestä osa-alueesta:

- Rajaturvallisuuden ylläpitäminen
- Sujuvan rajaliikenteen varmistaminen
- Viranomaisavun tuominen rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille
- Merellisen turvallisuuden lisääminen
- Sotilaalliseen maanpuolustukseen osallistuminen

Kullakin vaikuttavuuden osatekijällä on useita mittareita. Nämä muodostavat painotettuina kyseisen vaikuttavuuden osatekijän tunnusluvun. Vaikuttavuusosatekijöiden painotetuista tunnusluvuista puolestaan muodostuu kokonaisvaikuttavuuden tunnusluku. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kustannusvaikuttavuusindeksissä lasketaan painotettujen suoritteiden määrästä ja kustannuksista yksittäisen painotetun suoritteen kustannus. Tämän kustannuksen muutos kuvaa kustannusvaikuttavuuden kehitystä.

Rajavartiolaitos on pystynyt rajojen valvonnalla tehokkaasti ennaltaehkäisemään laitonta maahantuloa. Rajojen valvonnan tehtävät on hoidettu kustannustehokkaasti pienemmin voimavaroin kuin vuonna 2012. Tehostuneet partiokäytännöt ovat nostaneet tarkastusten määrää vuodesta 2012. Teknisen valvonnan kattavuus on pysynyt vuoden 2012 tasolla. Rajojen valvonnan tuottavuus ja taloudellisuus paranivat vuodesta 2012. Rajatapahtumien estämis- ja paljastamisprosentit laskivat vuodesta 2012, mikä heikensi hiukan toiminnan laatua.

Rajatarkastukset järjestettiin tehokkaasti ja tuottavuus parani. Myös rajatarkastusten taloudellisuus parani edellisvuodesta. Vuodesta 2009 ulkorajatarkastusten määrä on noussut noin 64 %, rajatarkastusten tuottavuus nousut 53 % ja taloudellisuus 43 %. Rajatarkastusten laatu ja palvelukyky paranivat, mutta sujuvuus heikkeni hieman johtuen liikenteen kasvusta ja vuoden 2013 aikana käynnistyneistä infrastruktuurikehitystöistä Kaakkois-Suomen rajanylityspaikoilla (Vaalimaa, Nuijamaa ja Imatra).

Rikostorjunnan tuottavuudessa ja taloudellisuudessa sekä toiminnan laadussa ja palvelukyvyssä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuoteen 2012 verrattuna. Viimeisimpien vuosien laittoman maahantulon järjestämisen selvitystasot osoittavat sen, että riittävän näytön hankkiminen rikosprosessissa on edelleen erittäin haastavaa.

Merellisen turvallisuuden haasteissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia ja alusliikenne Suomenlahdella on säilynyt erittäin vilkkaana. Meripelastustehtävien määrä on ollut lievässä nousussa ja kaikkiin merihätätapauksiin kyettiin osoittamaan apua. Tuottavuus ja taloudellisuus paranivat merkittävästi vuoteen 2012 verrattaessa, koska kustan-

nukset ja henkilötyövuodet pysyivät lähes ennallaan suoritemäärien noustessa pitkälti lämpimän kesän vuoksi.

Sotilaallisen maanpuolustuksen ja kriisin ajan valmiuksien kehittäminen eteni suunnitellusti vuonna 2013 ja asetetut tavoitteet pääosin saavutettiin. Tuottavuus ja taloudellisuus paranivat vuodesta 2012, koska likimain samoilla henkilöstöresursseilla ja kustannuksilla tuotettiin enemmän koulutusvuorokausia. Toiminnan laatu laski hiukan, koska varusmiesten sijoitettavuus ja reserviläisten koulutettavuus laskivat edelliseen vuoteen verrattuna.

## 4.4 Pelastustoimi

Pelastustoimen keskeisenä yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on vähentää onnettomuuksia, erityisesti tulipaloja ja niistä aiheutuvia henkilö- ja omaisuusvahinkoja. Onnettomuuksien tapahtuessa pelastustoimen tehtävänä on antaa kiireellistä ja tehokasta apua sekä pyrkiä pienentämään onnettomuuksista aiheutuneita vahinkoja.

**TAULUKKO 35. Pelastustoimen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tunnusluvut**

Tunnusluku	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 tavoite	2013 toteuma
Tulipalojen määrä, enintään (pl. maastopalot), kpl	11 967	10 792	11 000	10 655
josta rakennuspalot (ml. rakennuspalovaarat) <sup>1</sup>	6 013	5 906	5 400	5 727
Palokuolemien määrä, 5 vuoden keskiarvo, enintään <sup>2</sup>	89	88	78	79
Pelastuslaitosten kiireellisten tehtävien keskimääräinen toimintavalmiusaika, enintään	9:27	9:25	9:20	9:36
Rakennuspaloista aiheutuneiden palovahinkojen kustannusten arvo, enintään, milj. euroa	150	160	150	ei saatavilla
Luottamus pelastustoimeen, % väestöstä	96,0	--	--	--

<sup>1</sup> Lähde: Pelastusopisto

<sup>2</sup> Tunnusluvussa on siirrytty käyttämään viiden vuoden keskiarvoa, joka vuosikohtaisia lukuja paremmin kertoo kehityksen suunnasta ja siksi soveltuu paremmin seurannassa käytettäväksi.

Tulipalojen määrä (pois lukien maastopalot) väheni edellisistä vuosista ja enimmäismääräksi asetettu tavoite saavutettiin. Pelastuslaitosten tietoon tuli vuonna 2013 noin 13 600 tulipaloa, joista noin viidennes oli maastopaloja (noin 2 900) ja vajaa viidennes liikennevälinepaloja (noin 2 300). Vuonna 2013 rakennuspaloja oli runsas 5 700, mikä on noin 300 rakennuspaloa vähemmän edellisten vuosien keskiarvoon verrattuna. Arvioidut omaisuusvahingot vuonna 2013 (126 milj. euroa) vähenivät noin 8 milj. eurolla verrattuna vuosien 2010—2012 keskiarvoon.

Palokuolemien määrälle asetettua 5 vuoden keskiarvotavoitetta ei saavutettu, mutta keskiarvo väheni edellisestä vuodesta merkittävästi. Vuonna 2013 palokuolemia oli 58, mikä on historiallisen vähän. Pitkän ajan keskiarvo on ollut noin 100 palokuollutta vuodessa. Lähes kaikki palokuolemat tapahtuivat rakennuspaloissa. Yhtenä merkittävänä syynä palokuolemien määrän vähenemiselle on se, että hoitolaitosten turvallisuuden eteen on tehty merkittävästi työtä koko 2000-luvun ajan. Myös itsestään sammuvat savukkeet ovat mitä

ilmeisimmin osaltaan vähentäneet palokuolemia. Tulipaloissa tapahtui myös vähemmän vakavia loukkaantumisia kuin aikaisempina vuosina.

Pelastuslaitosten kiireellisten tehtävien keskimääräinen toimintavalmiusaika nousi 11 sekunnilla edellisestä vuodesta eikä asetettua tavoitetta saavutettu. Keskimääräisen toimintavalmiusaikan nousulle ei ole annettavissa yksiselitteistä syytä.

Vuonna 2013 pelastuslaitoksilla oli yhteensä noin 107 000 pelastus- ja avunantotehtävää, joista kiireellisiksi oli luokiteltu noin 78 000 tehtävää. Tehtävien määrä vähentyi noin 4 200 tehtävällä vuosien 2012–2010 keskiarvosta. Kiireellisten tehtävien määrä laski edellisiin vuosiin verrattuna noin 5 000 tehtävällä ja kiireettömien tehtävien määrä nousi noin 800 tehtävällä.

Automaattisten paloilmoitinlaitteiden tarkistus- ja varmistustehtävien määrää on pyritty vähentämään laskuttamalla erheellisistä ilmoituksista aiheutuneita kustannuksia kiinteistöiltä. Viime vuonna tehtäviä oli noin 19 000, joka on noin 3 300 tehtävää vähemmän kuin ennätysvuonna 2010. Määrä on pudonnut selkeästi, vaikka samaan aikaan hätäkeskuksiin kytkettyjen paloilmoittimien määrä on noussut.

Kunnat vastaavat pelastustoimesta yhteistoiminnassa pelastustoimen alueilla. Pelastustoimen alueita on 22. Pelastustoimen alueeseen kuuluvilla kunnilla tulee olla sopimus pelastustoimen järjestämisestä. Pelastuslaitokset hoitavat pelastustoimen tehtävät alueellaan. Vapaaehtoiset palokunnat, laitospalokunnat, tehdaspalokunnat ja sotilaspalokunnat (sopimuspalokunnat) osallistuvat pelastustoimen tehtävien hoitamiseen alueen pelastustoimen kanssa tekemänsä sopimuksen mukaisesti.

Osana rakennepoliittista ohjelmaa hallitus päätti, että pelastustoimen aluejakoa uudistetaan vähentämällä pelastustoimen alueiden määrää nykyisestä 22:sta 11 alueeseen. Uusien pelastustoimen alueiden on tarkoitus aloittaa toimintansa vuoden 2016 alusta. Sisäministeriö käynnisti vuonna 2013 pelastustoimen rakenneuudistuksen seurantaryhmän perustamisen. Ryhmän tavoitteena on seurata ja edistää pelastustoimen järjestelmän uudelleenorganisointia. Seurantahanke asetettiin 7.1.2014.

Pelastuslain 29 §:n mukaan alueen pelastustoimi päättää palvelutasosta kuntia kuultuaan. Päätöksessä on selvitettävä alueella esiintyvät uhat, arvioitava niistä aiheutuvat riskit, määriteltävä toiminnan tavoitteet ja käytettävät voimavarat sekä palvelut ja niiden taso. Palvelutasopäätökseen tulee myös sisältyä suunnitelma palvelutason kehittämistä. Sisäministeriö antoi vuonna 2013 ohjeen palvelutasopäätöksen sisällöstä ja rakenteesta. Ohjeen tarkoituksena on ohjata alueen pelastustoimen palvelutasopäätösprosessia ja määritellä, millainen on palvelutasopäätöksen rakenne ja sisältö.

Hallitusohjelmaan perustuen vuonna 2012 asetettiin työryhmä selvittämään mahdollisuutta luopua yleisestä väestönsuojien rakentamisveloitteesta. Työryhmä sai työnsä valmiiksi keväällä 2013 ja työryhmän selvitys luovutettiin määräajassa ministeriölle. Selvitys väestönsuojien rakentamista koskevien pelastuslain säännösten vaikutuksista suojien rakentamisen määrään ja kustannuksiin sekä asuntojen hintaan valmistui vuonna 2013.

Sisäministeriö kutsui selvityshenkilön, jonka tehtävänä on laatia suunnitelma pelastustoimen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen perustamiseksi. Tavoitteena on pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnan vahvistaminen. Selvityshenkilön tehtävänä on kartoittaa nykytila, laatia ehdotus tutkimus- ja kehittämiskeskuksen toiminta-ajatuksiksi ja tehtäviksi sekä verkosto-organisaation toimintatavaksi ja ehdotus keskuksen ohjausjär-

jestelmästä ja resursoinnista. Selvityshenkilö aloitti toimintansa 1.5.2013 ja selvitystyön määräaika on 30.4.2014.

Pelastustoimen henkilöstön lisä- ja täydennyskoulutuksen tarpeita selvittänyt työryhmä sai työnsä valmiiksi vuonna 2013. Työryhmä luovuttaa raporttinsa ministeriölle vuonna 2014. Sisäministeriö käynnisti vuonna 2013 kokonais selvityksen pelastustoimen vapaaehtoisen ja sivutoimisen henkilöstön koulutusjärjestelmän nykytilasta ja kehittämistarpeista. Työ jatkuu vuonna 2014.

Vuonna 2012 hyväksytty laki vaaratiedoista tuli voimaan 1.6.2013. Lain keskeisenä tavoitteena on parantaa kielellisten oikeuksien toteutumista ja selkeyttää tiedottamiseen liittyvää terminologiaa. Laissa määritellään myös tiedottamisen kanavat sekä viranomaiset, jotka voivat antaa vaaratiedotteen. Sisäministeriö julkaisi vuoden 2013 aikana vaaratiedoista annetun lain soveltamisen tueksi Vaaratiedoteoppaat suomen ja ruotsin kielillä sekä kolmella saamen kielellä.

Suomen ja Viron välinen pelastuspalvelusopimus saatiin vuoden 2013 aikana allekirjoitusvalmiiksi. Sopimus koskee onnettomuuksien ehkäisemistä, niihin varautumista ja pelastustoimintaa. Pelastuspalvelusopimuksen tarkoituksena on ensisijaisesti suojella ihmisiä ja ympäristöä sekä omaisuutta. Sopimuksessa on määräykset osapuolten toimivaltaisista viranomaisista ja yhteyspisteistä, onnettomuuksista ilmoittamisesta, keskinäisestä avunannosta sekä osapuolten yhteisistä toimenpiteistä. Sopimus allekirjoitettiin tammikuussa 2014.

Suomi lähetti kansainvälisen pelastustoiminnan operaatioihin yhteensä 14 henkilöä vuoden 2013 aikana. Pelastustoimi osallistui useisiin valtakunnallisiin turvallisuutta edistäviin kampanjoihin, joita olivat muun muassa Paloturvallisuusviikko, Päivä paloasemalla, Pohjoismainen palovaroitinpäivä 1.12., 112-päivä, kotitapaturmakampanja ja erityisesti peruskoulun 8.-luokkalaisille suunnattu Nou Hätä -kampanja.

## 4.5 Hätäkeskustoiminta

Hätäkeskustoiminnan yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on, että Suomessa on vuonna 2015 yhtenäinen, verkottunut ja luotettava valtakunnallinen Hätäkeskuslaitos, joka ensimmäisenä lenkinä vastaa avun tarpeeseen viipymättä ja ammattitaitoisesti.

Itä- ja Kaakkois-Suomen hätäkeskus aloitti toimintansa Kuopiossa joulukuussa 2012. Pohjois-Suomen ja Lapin alueen hätäkeskuspalvelut on hoidettu yhdestä pisteestä Oulusta marraskuusta 2011 alkaen. Helsingin hätäkeskuksen toiminnot on siirretty Keravalle samoihin tiloihin Itä- ja Keski-Uudenmaan hätäkeskuksen kanssa. Pirkanmaan ja Satakunnan hätäkeskukset yhdistettiin Poriin vuonna 2013. Vuonna 2014 yhdistetään loput hätäkeskukset.

Hallitusohjelman mukaisesti sisäministeriö asetti 22.12.2011 arviointiryhmän arvioimaan hätäkeskusuudistuksen toteutumista. Arviointiryhmä koostui hallituspuolueiden edustajista. Ryhmää avustivat virkamiesasiantuntijat. Arvioinnissa tarkasteltiin ensisijaisesti hätäkeskuspalvelujen laatua, asiantuntemusta ja toimintavarmuutta. Arviointiryhmä antoi raporttinsa kesäkuussa 2013. Ryhmän arvion mukaan kokonaisuutena arvioiden toteutetussa hätäkeskusuudistuksessa on onnistuttu parantamaan hätäkeskustoiminnan tasoa. Arviointiryhmä esitti jatkotoimenpiteitä hätäkeskustoiminnan näkökulmasta viran-

omaistoiminnan kokonaisuuden toimivuuden edistämiseksi. Häätäkeskusuudistus on myös johtanut koko viranomaisketjun eli pelastustoimen, poliisin ja sosiaali- ja terveystoimen toimintatapojen kehittämiseen ja toimintamallien valtakunnalliseen yhdenmukaistamiseen.

Hätäkeskuslaitoksen palveluja käyttävien viranomaisten toimintamallien yhteensovittamista seurattiin Häätäkeskuksen valtakunnallisen yhteistyöryhmän kokouksissa. Pelastustoimi on ottanut käyttöön yhteisesti sovitut kutsu- ja yksikkötunnukset. Pelastustoimi osallistui Häätäkeskuslaitoksen valtakunnallisen yhteistyöryhmän työskentelyyn.

### TAULUKKO 36. Häätäkeskustoiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tunnusluvut

Tunnusluku	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 tavoite	2013 toteuma
Hätäpuheluun vastataan 10 sekunnissa, %:ssa hätäpuheluista	91	92	90	93
Hätäpuheluun vastataan 30 sekunnissa, %:ssa hätäpuheluista	96	97	95	96
Hätäkeskukseen soittaneiden tyytyväisyys hätäkeskuksen palveluihin (asteikko 1—5), vähintään *	4,22	4,44	4,4	--
Hätäkeskustietojärjestelmän toimintavarmuus (käyttöaste), %	100	100	100	100

\* Häätäkeskuslaitos toteuttaa asiakastytytyväisyyssmittauksen joka toinen vuosi

Hätäkeskuksen vastausnopeus hätäpuheluihin kuvaa resursoinnin onnistumista. Tämän tunnusluvun laskennassa jaettavana käytetään tavoiteajassa (10 ja 30 s.) vastattujen hätäpuhelujen määrää. Jakajana on järjestelmään kytkeytyneiden hätäpuhelujen määrä, poisluettuna ne joissa soittaja on luopunut alle 10 sekunnissa.

Hätäkeskuslaitoksen tietoteknisissä toiminnoissa ei ole ajalla 1.1.—31.12.2013 ilmennyt mitään sellaista vikaa, että hätäilmoitusten vastaanotto ja tehtävien välittäminen ei olisi varajärjestelyin onnistunut.

## 4.6 Maahanmuuttohallinto

Maahanmuuttohallinnolle asetettujen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden mukaisesti maahanmuuttopolitiikalla edistetään Suomen kansainvälistä kilpailukykyä sekä tuetaan suvaitsevan, turvallisen ja monimuotoisen Suomen rakentamista. Lainsäädäntöä uudistetaan ottaen huomioon työvoiman tarve, maahanmuuttajien moninaiset lähtökohdat ja tarpeet sekä kansainväliset veloitteet. Vahvistetaan laittoman maahanmuuton ja ihmiskaupan vastaista toimintaa laaja-alaisen viranomaisyhteistyön ja verkostoitumisen kautta. Varmistetaan kansainvälisen suojelun veloitteiden toteutuminen turvapaikkamenettelyssä ja vastaanotossa. Panostetaan kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntaan siirtymisen nopeutumiseen.

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategian laatiminen on yksi hallitusohjelman kärkihankkeista. Hallitusohjelman toimeenpano-ohjelmassa maahanmuuttostrategian laadinta on osa kestävästä talouskasvusta, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistamisen painopistealuetta. Suomen maahanmuuttostrategia valmisteltiin sisäministeriön johdolla Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -hankkeessa. Poikkihallinnollisen strategia-asiakirjan

laadintaan osallistui puolueiden edustajia, virkamiehiä, tutkijoita sekä työelämän ja kansalaisjärjestöjen edustajia. Valtioneuvosto antoi 13.6.2013 periaatepäätöksen Suomen maahanmuuttostrategiasta.

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiassa tavoitteet on ryhmitelty kolmeen teemaan: Suomi on turvallisesti avoin, jokainen löytää paikkansa ja moninaisuus on arkea. Strategian tavoitteiden mukaisesti maahanmuutto on ennakoitua ja hallittua ja se edistää väestön hyvinvointia sekä vahvistaa Suomen kilpailukykyä. Maahanmuuttajat voivat hyödyntää osaamistaan ja osallistua yhteiskunnan rakentamiseen. Kansainvälistyvässä Suomessa arvostetaan moninaisuutta ja yhdenvertaisuus sekä tasa-arvo kuuluvat kaikille. Strategian tueksi laadittavan poikkihallinnollisen toimeenpano-ohjelman valmistelu käynnistyi loppukesällä sisäministeriön johdolla. Toimeenpano-ohjelma valmistuu alkuvuodesta 2014.

Maahanmuuttohallinnolle on asetettu keskeisten maahanmuutto- sekä kansalaisuushakemusten käsittelyajoille tavoiteajat (kokonaiskäsittelyaika; kaikki hakemuskäsittelyyn osallistuvat viranomaiset: ulkoasiainministeriö, Poliisi, Maahanmuuttovirasto sekä työ- ja elinkeinoministeriö (työntekijät, elinkeinonharjoittajat)). Kertomusvuonna kaikissa seurantakohteissa käsittelyajat lyhenivät edellisestä vuodesta. Seurantakohteista tavoiteajat alitettiin opiskelijan oleskelulupahakemusten käsittelyssä. Sen sijaan työntekijän oleskelulupa-, turvapaikka- ja kansalaisuushakemuksissa käsittelyaikataivoiteita ei saavutettu. Kuitenkin muun muassa turvapaikkaprosessin tehostumisen seurauksena turvapaikkahakemusten käsittelyajat ovat lyhentyneet selvästi kahden viime vuoden aikana (v. 2011: 263 vrk, v. 2013: 190 vrk).

Käsittelyajat ovat riippuvaisia myös muiden hallinnonalojen toimijoista. Esimerkiksi työntekijöiden oleskelulupahakemuksissa tarveharkinnan tekee työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluva työlupayksikkö ja oleskelulupahakemuksiin liittyvät kuulemiset tehdään ulkoasiainministeriön alaisissa Suomen edustustoissa. Hallinnonalojen välistä yhteistyötä on tehostettu muun muassa erilaisten yhteistyökokousten kautta.

### TAULUKKO 37. Maahanmuuttohallinnon yhteiskunnallisten vaikuttavuuden tunnusluvut

Tunnusluku	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 tavoite	2013 toteuma
<b>Käsittelyaika keskimäärin, vrk</b>				
<b>Maahanmuutto</b>				
— työntekijän oleskelulupa (sis. TE-toimiston osapäätöksen)	108	110	65	90
— oleskelulupa, opiskelija	38	18	30	19
<b>Kansainvälinen suojele, kokonaiskäsittelyaika ilman muutoksenhakua</b>				
— turvapaikka	263	250	134	190
<b>Kansalaisuushakemukset, kokonaiskäsittelyaika</b>				
— kansalaisuushakemukset	373	381	265	317
Maahanmuuttoviraston päätösten pysyvyys muutoksenhaussa, %	98,4	99,6	>95	98,0
Kuntaan sijoituksen odotusaika vastaanottokeskuksissa, keskimäärin enintään kk	3,8	3,8	2,0	3,8

Maahanmuuton tuloksellisuuden parantaminen -työryhmä jatkoi toimintaansa kertomusvuonna. Työryhmän työssä on tarkasteltu erityisesti viranomaisten välistä yhteistyön tehostamista, työn organisointia ja keinoja tehostaa turvapaikkapäätöksentekoa. Turvapaikkamenettelyyn sisältyy Maahanmuuttovirastolle, Poliisille ja Rajavartiolaitokselle kuuluvia työvaiheita. Osana yhteistyön tiivistämistä vuoden 2014 alussa käynnistyy Maahanmuuttoviraston johdolla toimiva operatiivinen yhteistyöryhmä turvapaikka-asioissa, ja tällä rakenteella on tarkoitus tehostaa MPR (Maahanmuuttovirasto, Poliisi, Raja) -yhteistyötä. Yhteistyöryhmän tavoitteena on suunnitella, koordinoita ja toteuttaa turvapaikkamenettelyyn liittyvää käytännön yhteistyötä siten, että eri viranomaisille kuuluvat tehtävät voidaan suorittaa tavalla, joka tukee turvapaikkaprosessin kokonaiskeston nopeuttamista ja kustannussäästöjen aikaansaamista kansainvälistä suojelua hakevien vastaanotossa. Lisäksi sisähallinnossa on käynnissä selvityshanke, jossa tarkastellaan mahdollista ulkomaalaislupa-asioden sekä turvapaikkaprosessin ensimmäisen vaiheen ja turvapaikkapäätösten tiedoksiannon tehtävien siirtämistä Poliisilta Maahanmuuttovirastolle.

Päätöksentekoa tehostettaessa on myös varmistettava päätöksenteon laadun säilyminen hyvänä sekä päätösten oikeusvarmuus. Maahanmuuttovirastolle asetettuna yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on, että niiden muutoksenhakutuomioistuinten päätösten, joissa Maahanmuuttoviraston päätös kumotaan sillä perusteella, että virasto on tehnyt laintulkinta- tai menettelytapavirheen, on enintään viisi prosenttia valitusten kokonaismäärästä. Kertomusvuonna tämä tavoite saavutettiin. Edellä mainituilla perusteilla valitus hyväksyttiin kahdessa prosentissa tapauksista.

Lisäksi maahanmuuttohallinnon yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on, että kuntiin sijoituksen odotusaika vastaanottokeskuksissa on enintään kaksi kuukautta. Kuntapaikkatilanne on edelleen vaikea eikä kuntapaikkoja ole riittävästi osoittaa kaikille niitä tarvitseville kiintiöpakolaisille ja oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille. Kuntaan sijoituksen odotusaikatavoitetta ei saavutettu. Kotouttamisasioiden ollessa työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla sisäministeriön mahdollisuudet vaikuttaa kuntapaikkatilanteeseen ovat rajalliset.

Hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti turvapaikkahakemusten käsittely on nopeutunut. Vastaanoton kokonaiskustannuksia on sopeutettu hakijoiden määrää ja käsittelyaikojen lyhenemistä vastaavasti. Kielteisestä turvapaikkapäätöksestä johtuvat käännytykset pyritään panemaan täytäntöön nykyistä nopeammin. Hallitusohjelman tavoite on, että turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan menoissa saavutetaan toiminnan tehostamiseen liittyvä 20 milj. euron säästö ja hakijamäärien vähenemiseen liittyvä säästö 20 milj. euroa vuoteen 2015 mennessä. Vuoden 2013 loppuun mennessä turvapaikanhakijoiden vastaanottomenot ovat vähentyneet noin 34,4 milj. euroa vuoden 2010 tasosta.

## Muita keskeisiä havaintoja sisäministeriön hallinnonalalta

Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksiin liittyvien asioiden yhteensovittamista eri hallinnonalojen kanssa on tehostettu. Lakisääteisiä kotimaan valmiuksia on kehitetty valtioneuvoston antamien linjausten mukaisesti.

Suomen osallistuminen siviilikriisinhallintaan nousi hieman edellisvuodesta ja asiantuntijoiden määrä kasvoi vuoden aikana 120:een. Turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa sekä siviilikriisinhallinnan kansallisessa strategiassa tavoite on asetettu 150 asiantuntijan tasoon. Eniten asiantuntijoita työskenteli poliisi- ja rajaturvallisuustehtävissä (yli 50 %) ja oikeushallinnon tehtävissä (noin 10 %). Naisten osuus on säilynyt korkeana (30—40 %). Osallistuminen tapahtui EU:n, YK:n, Etyjin ja Naton kriisinhallintaoperaatioissa. Uusi ja vaativa EU-operaatio käynnistyi suomalaisjohdossa Libyassa.

Ministeriön hallinnoimien Solid-rahastojen rahoitusta oli 2013 vuosiohjelmista jaossa 20,3 miljoonaa euroa. Samanaikaisesti jatkettiin EU:n monivuotisen rahoituskehkeyksen 2014—2020 sisäasioiden rahoitusvälineiden valmistelua sekä EU- että kansallisella tasolla. EU-asetusehdotuksiin saatiin hyvin sisällytettyä kansallisten etujen mukaisia tavoitteita.

Vuonna 2013 sisäministeriö kehitti yhdenvertaisuussuunnittelun ohjeistusta julkaisemalla oppaan yhdenvertaisuussuunnittelusta oppilaitoksissa. Lisäksi laadittiin ohje säädösvalmistelijoille yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnista ja testattiin vaikutusarvioinnin menetelmiä Maahanmuutto 2020 -strategian valmistelussa.

Eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri pyysivät sisäministeriöltä selvityksiä ja lausuntoja edellisvuosien tapaan ministeriön eri hallinnonalojen toimintaa koskevista asioista. Ministeriön antamissa lausunnoissa kiinnitettiin erityisesti huomiota viranomaistoimintaan liittyviin mahdollisiin rakenteellisiin epäkohtiin ja lainsäädännöllisiin puutteisiin.

Vuonna 2013 ministeriössä tuli vireille 14 uutta ihmisoikeusvalitusta, joista 13 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa (EIT) ja yksi YK:n kidutuksen vastaisessa komiteassa (CAT). Vuoden 2013 lopussa sisäministeriön toimialalla oli vireillä yhteensä 29 ihmisoikeusvalitusasiaa, joista 10 koski poliisitoimintaa ja 19 maahanmuuttoviranomaisten toimenpiteitä.

### 4.7 Hallinnonalan voimavarat

Hallinnonalojen voimavaratiedot on koottu valtiovarainministeriön Työnantajan henkilöstötieto -järjestelmästä (Tahti) sekä valtion talousarvion toteumalaskelmista. Siirtomäärärahat on otettu laskelmaan ilman peruutettuja määrärahoja. Pyöristysten takia taulukoiden summat eivät aina täsmää.



**TAULUKKO 38. Henkilöstö, htv**

	2011	2012	2013
<b>SISÄMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>15 474</b>	<b>15 286</b>	<b>15 030</b>
Sisäministeriö	270	260	267
Hallinnon tietotekniikkakeskus	416	427	435
Poliisitoimi	10 708	10 526	10 364
Rajavartiolaitos	2 813	2 789	2 750
Pelastushallinto	133	134	134
Hätäkeskuslaitos	750	746	684
Maahanmuuttovirasto	287	309	307
Valtion vastaanottokeskukset	97	94	88

**TAULUKKO 39. Talousarviomäärärahojen käyttö, milj. euroa**

	2011	2012	2013
<b>26. SISÄMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>1 389,2</b>	<b>1 278,0</b>	<b>1 307,3</b>
26.01. Hallinto	98,1	110,7	123,3
26.10. Poliisitoimi	710,1	721,8	736,7
26.20. Rajavartiolaitos	257,6	264,6	280,7
26.30. Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta	148,3	89,0	87,9
26.40. Maahanmuutto	175,1	91,9	78,6

## Talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot

Sisäministeriön hallinnonalalla toimii talousarvion ulkopuolella oleva palosuojelurahasto. Siitä on raportoitu hallituksen vuosikertomuksen osassa 1.



## 5 Puolustusministeriö

### Puolustusministerin katsaus

Puolustusvoimien laaja uudistaminen pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaisesti etenee aikataulussa. Puolustusvoima uudistuksen loppuun saattamiseksi tehtiin heinäkuussa 2013 aikaisempien linjausten mukaiset hallinnolliset päätökset sellaisista uudelleenjärjestelyistä, jotka ovat edellyttäneet säädosmuutoksia. Puolustusvoima uudistuksen tavoitteena on Suomen puolustuskyvystä huolehtiminen ja pysyvien kustannussäästöjen aikaansaaminen. Uudistuksella sopeutetaan puolustusvoimat pieneneviin ikäluokkiin ja kasvaviin kustannuspaineisiin ylläpitäen ja kehittäen puolustuksen ennaltaehkäisykykyä. Ratkaisuilla pyritään pitkän aikavälin vaikuttavuuteen. Puolustusvoima uudistus on edennyt suunnitellussa aikataulussa ja uudistukselle asetetut säästötavoitteet ovat toteutumassa.

Puolustusvoimien tukitoiminnot toteutetaan kustannustehokkaammin, hyödyntäen mm. kumppanuusjärjestelyjä. Johtoportaita, joukko-osastoja ja muita toimipisteitä vähennetään ja tarpeettomista kiinteistöistä sekä toimitiloista luovutaan. Puolustusvoimien sodan ajan vahvuus pienenee 350 000 sotilaasta 230 000:een. Vastaavasti puolustusvoimien rauhan ajan henkilövahvuus pienenee noin 14 400:sta noin 12 300:aan. Rauhan ajan rakenne kevennetään kolmiportaiseksi lakkauttamalla sotilasläänit ja sotilaslääniä esikunnat sekä uudistamalla johtamisrakennetta. Hallintoyksiköiden määrää vähennetään lähes 40 %. Rakenteellisten uudistusten kokonaissäästötavoite on 130–135 milj. euroa vuonna 2016. Puolustusvoimien rauhan ajan henkilövahvuuden vähentäminen hoidetaan vähäisillä irtisanomisilla.

Uudistuksen johdosta lukuisat puolustusvoimien työntekijät joutuvat vaihtamaan työskentelypaikkakuntaa eikä irtisanomisiltakaan voida välttyä. Työnantajan aktiivisten tukitoimien ansiosta ja luonnollisen poistuman hyödyntämisen jälkeen irtisanomisuhan alaiseksi jäävän henkilöstön määrä tulee kuitenkin olemaan huomattavasti ennalta arvioitua pienempi. Puolustushallinto on myös tehnyt tiivistä yhteistyötä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa irtisanottavan henkilöstön uudelleen työllistymisen tukemiseksi rakenne- muutosalueilla.

Puolustusvoimien suorituskykyjen kehittäminen edellyttää puolustusmateriaalihankintoja. Puolustusvoimiin kohdistetuista menosäästöistä johtuen hankintoja on jouduttu kuitenkin supistamaan. Lisäksi muuttuneeseen taloudelliseen tilanteeseen on varauduttu pitkitämällä materiaalin elinjaksoja, hankkimalla sotakelpoista käytettyä materiaalia sekä uudistamalla taistelutapaa ja joukkorakennetta. Puolustusministeriö teki vuoden 2013 aikana

puolustusmateriaalin hankintaa koskevia päätöksiä yhteisarvoltaan noin 410 milj. euroa arvonlisäveromeroineen. Yhteisarvosta lähes puolet kohdistui erilaisiin ilmavoimien Hornet-kalustoon liittyviin hankintoihin. Kotimaisista hankinnoista suurin osa muodostui puolustusvoimien koulutuksen ja valmiuden ampumatarvikkeista, joita hankittiin yhteensä noin 54,4 milj. euron arvosta arvonlisäveroineen.

Keskinäisriippuvuuden maailmassa kansainvälinen yhteistyö ei ole puolustuksenkaan saralla enää valinta, vaan vallitseva tosiasia. Suomen puolustuksen perustana on jatkossakin oma kansallinen puolustuskyky. Se kuitenkin luodaan yhä enenevässä määrin yhteistyössä muiden kanssa, sillä emme tulevaisuudessa pysty yksin tuottamaan ja ylläpitämään kaikkia tarvittavia sotilaallisia suorituskykyjä. Yhteistyön syventäminen vaatii vahvan poliittisen, lainsäädännöllisen ja taloudellisen perustan. Puolustusyhteistyötä tehdään monikansallisten organisaatioiden puitteissa, alueellisissa ryhmissä sekä kahdenvälisenä yhteistyönä, joilla kaikilla on toisiaan täydentävä roolinsa.

Suomi toimi vuoden 2013 ajan puheenjohtajanaan pohjoismaisen puolustusyhteistyön järjestelyssä Nordefcossa. Suomen puheenjohtajuuskaudella keskityttiin suorituskyky- ja harjoitusyhteistyön edistämiseen. Edistystä saavutettiin myös kriisinhallintaosallistumisen suunnittelussa ja koordinaatiossa Pohjoismaiden kesken. Lisäksi ministerit hyväksyivät joulukuussa pohjoismaiselle yhteistyölle pitkän aikavälin vision. Puolustusministeriö osallistui myös aktiivisesti valmisteluihin joulukuun 2013 Eurooppa-neuvostoa varten, jossa linjattiin unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan suuntaviivoja.

Suomi kantaa osan kansainvälisestä yhteisvastuustaan osallistumalla sotilaalliseen kriisinhallintaan. Kriisinhallintaoperaatiot ovat tärkeitä myös puolustusvoimien yhteistoimintakyvyn ja avun vastaanottokyvyn kehittämisen näkökulmasta. Suomi osallistui vuonna 2013 Afganistanin Nato-johtoisen ISAF-operaation ohella EU:n johtamiin vakauttamistoimiin Afrikassa, joissa tavoitteena on erityisesti alueen omien turvallisuusviranomaisien toimintakyvyn kehittäminen ja sitä kautta kriisien laajenemisen ennaltaehkäisy. Suomi lähetti kouluttajia Malin ja Somalian koulutusoperaatioihin sekä turvasi Somalian ruokakuljetuksia merivoimien alussuojausosastolla. Suomen kansallisesti merkittävin kriisinhallintakontribuutio on marraskuusta 2013 alkanut johtovaltiovastuu Irlanti-Suomi -pataljoonassa YK:n UNIFIL-operaatiossa.

Turvallisuuskomitea aloitti toimintansa kokonaisturvallisuuden ennakoivan varautumisen yhteensovittamiselimenä. Komitea vastasi valtionhallinnon valmiusharjoituksen (VALHA13) ja kansallisen kyberturvallisuusstrategian valmistelusta.

Turvallisuuskomiteassa koottava kyberturvallisuusstrategian toimeenpano-ohjelma esittää keskeisimmät toimenpiteet strategian tavoitteiden toteuttamiseksi. Ulkoasiainministeriöön kohdistuneen verkkotiedustelun paljastuminen julkisuuteen nosti näkyvästi esiin kyberturvallisuuteen liittyvät monitahoiset ongelmat. Tasavallan Presidentti ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta (UTVA) arvioivat kokouksessaan 7.11.2013 kansallisen kyberturvallisuuden kehittämistarpeita. UTVA linjasi, että välittömästi aloitetaan työ Suomen lainsäädännön kehittämiseksi. Kyberturvallisuuden toimeenpano-ohjelman keskeisenä toimenpiteenä puolustusministeriö asetti joulukuussa 2013 työryhmän arvioimaan kuinka Suomen kansallista lainsäädäntöä tulisi kehittää kansallisen kyberturvallisuuden parantamiseksi. Tavoitteena on, että lainsäädäntö muodostaa

valtion turvallisuudesta vastaavien viranomaisten kesken riittävän vahvan kokonaisuuden kyberuhkatilanteiden ennakoimiseksi ja torjumiseksi. Työryhmä selvittää turvallisuusviranomaisten tiedonhankinnan toimintaedellytykset ja toimivaltuudet sekä niiden kehittämistarpeet erityisesti kyberuhkat huomioon ottaen. Keskeisessä asemassa työssä tulee olemaan Suomea velvoittavien ihmisoikeus- ja perusoikeusmääräyksien huomioon ottaminen. Myös yksilön oikeusturvaan sekä tehokkaiisiin perustuslaillisiin valvontamekanismeihin tullaan kiinnittämään erityistä huomiota.

Puolustusministeriössä valmisteltiin hallituksen esitys (HE 30/2013 vp) laiksi sotilasurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Esitys annettiin eduskunnalle huhtikuussa 2013. Esityksellä selkeytetään poliisin ja puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien toimivallan jakoa ja yhteistyötä. Lisäksi parannetaan asevelvollisten ja puolustusvoimien henkilöstön oikeusturvaa. Rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen erotetaan nykyistä selkeämmin rikosten selvittämisestä.

Eduskunta linjasi vuoden 2012 valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon hyväksymisen yhteydessä, että valtioneuvoston tulee ryhtyä toimenpiteisiin, jotta seuraavan vaalikauden alussa eduskunnalla on käytössään selvitys puolustuksen pitkän aikavälin haasteista ja niihin vastaamisesta. Tähän perustuen puolustusministeriö asetti lokakuussa 2013 parlamentaarisen selvitysryhmän, jonka tehtävänä on tuottaa eduskunnalle tietoa puolustuksen pitkän aikavälin haasteista ja niihin vastaamisesta. Poliittisen päätöksentekijöiden ajantasaisen tilannekuvan ohella on tärkeää, että aiheesta keskustellaan myös julkisuudessa kansalaisten tietoisuuden lisäämiseksi.

Carl Haglund  
Puolustusministeri

## 5.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista on arvioitu puolustusministeriössä itsearviointina hallituksen vuosikertomuksen laatimisesta annetun ohjeistuksen mukaisesti asteikolla ”erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, tavoitteesta luovuttu/heikko”.

**TAULUKKO 40. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi**  
(arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, tavoitteesta luovuttu/heikko)

Tavoite	Arvosana
Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka	Hyvä
Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä	Tyydyttävä
Turvallinen yhteiskunta	Hyvä
Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen	Hyvä

Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä -tavoitteen arvosana on muuttumassa pitkällä aikavälillä kohti ”Välttävää”, ellei puolustusvoimien koulutus- ja harjoitustoimintaa voida palauttaa sodan ajan joukkojen koulutusvaatimusten mukaiselle tasolle ja ellei materiaali-investointeja lisätä.

Yhteiskunnallista vaikuttavuutta on arvioitu painottaen vaikuttavuustavoitetta ”Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä”. Suorituskykyisen puolustusjärjestelmän pitkäjänteinen ylläpito ja kehittäminen edellyttävät tasapainoa materiaalisen valmiuden menojen, kiinteiden henkilöstömenojen ja muiden toimintamenojen välillä<sup>1</sup>. Tämän vaikuttavuustavoitteen arvioinnin perustana on toimintavuoden toteuma suhteessa pitkän aikavälin tavoitetilään, jossa lähtökohtana on ”turvallisuusympäristöön ja käytössä oleviin voimavaroihin suhteutettu puolustuskyky”.

### Arvioinnin perusteet:

Erinomainen = Pitkän aikavälin tavoitetila vs. toteuma, ennakoitua parempi kehitys

Hyvä = Pitkän aikavälin tavoitetila vs. toteuma, tasapainossa

Tyydyttävä = Pitkän aikavälin tavoitetila vs. toteuma, poikkeamia

Välttävä = Pitkän aikavälin tavoitetila vs. toteuma, merkittäviä poikkeamia

Tavoitteesta luovuttu/Heikko –

Muiden yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista on arvioitu vastavalla tavalla kokonaisarviointina painottaen kuitenkin enemmän toimintavuodelle asetettujen tavoitteiden toteutumista suhteessa vaikuttavuustavoitteiden sisältöön.

<sup>1</sup> Vaikuttavuustavoitteiden aikajänne on todellisuudessa huomattavan pitkä. Esimerkiksi puolustusjärjestelmän suorituskyky riippuu oleellisesti siitä, kuinka käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa kyetään kehittämään ja ylläpitämään pitkällä aikavälillä puolustusvoimien suorituskykyjä turvallisuusympäristön vaatimuksia vastaavalla tavalla.

**TAULUKKO 41. Vaikuttavuustavoitteisiin liittyvät PLM:n pääluokan menot, milj. euroa<sup>1</sup>**

	2011	2012	2013
Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka	9	11	10
Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä	2 179	2 356	2 412
Turvallinen yhteiskunta	70	76	21
Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen	65	58	55
<b>YHTEENSÄ</b>	<b>2 322</b>	<b>2 501</b>	<b>2 498</b>

<sup>1</sup> Kassaperusteinen toteuma. Ei sisällä kehityksen ulkopuolisia menoja (lähinnä alv-menot) eikä myöskään UM:n pääluokkaan budjetoituja suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenoja, joiden määrä oli v. 2013 noin 43,4 milj. euroa. Turvallinen yhteiskunta -tavoitteeseen liittyvät menot sisälsivät v. 2013 yhteensä 16,6 milj. euroa TUVE-hankeesta eri hallinnonaloilla aiheutuvia momentin 27.01.23. menoja.

**5.2 Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka**

Puolustuspolitiikalla edistetään Suomen turvallisuutta, tuetaan kansallista ulko- ja turvallisuuspoliittista päätöksentekoa sekä luodaan edellytykset puolustuskyvyn ylläpidolle ja kehittämiselle. Aktiivisen puolustuspolitiikan avulla varmistetaan, että valtiojohtoon käytössä on riittävä keinovalikoima Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämäärien tukemiseksi. Puolustuspolitiikan tavoitteena on puolustuskyky, joka muodostaa ennaltaehkäisevän kynnyksen sotilaallisen voimankäytölle ja sillä uhkaamiselle.

**TAULUKKO 42. Toiminnallisten tulostavoitteiden toteutuminen**

Tavoite	Toteuma
<b>Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka</b>	
Turvataan lakisäateisten tehtävien edellyttämä puolustuskyky uudistamalla puolustusvoimien rauhan ja sodan ajan rakenteet ja toimintatavat.	4
Ohjataan laadittavan valtioneuvoston selonteon turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjausten toteuttamista ja puolustuskyvyn pitkäjänteistä kehittämistä päivittämällä strateginen suunnitelma.	4
Rakennetaan puolustushallinnon verkottumiseen perustuva tilannetietoisuuden toimintakulttuuri.	3

Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu valtion yhteisellä arviointiasteikolla 1—5, jossa 1 = Tavoitteesta on luovuttu, 2 = Tavoite ei toteutunut, 3 = Tavoite on osittain toteutunut, 4 = Tavoite on saavutettu ja 5 = Tavoite on ylitetty.

Tuloksellisuuden arvioinnin kannalta keskeisiä toiminnan osa-alueita olivat puolustusvoimauudistuksen toimeenpanon seuranta ja ohjaus, valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (VNS 6/2012) toimeenpanon käynnistäminen sekä puolustusyhteistyön syventäminen painopistealueinaan pohjoismaisen puolustusalan yhteistyön (Nordefco) puheenjohtajuus sekä Eurooppa-neuvostoon liittyvät valmistelut. Näillä toiminnan osa-alueilla edistettiin seuraavalla tavalla:

- Puolustusvoimauudistus on toimeenpanovaiheessa. Uudistuksen toimeenpanoon liittyvät säädösmuutokset ja hallinnolliset päätökset on pääosin tehty.

- Puolustusministeri asetti lokakuussa parlamentaarisen selvitysryhmän, jonka tehtävänä on tuottaa eduskunnalle tietoa puolustuksen pitkän aikavälin haasteista ja niihin vastaamisesta. Eduskunnan informointi on aloitettu toimeksiannon mukaisesti.
- Kansainvälisessä puolustusyhteistyössä saavutettiin keskeiset toimintavuodelle asetetut tavoitteet.

Puolustusvoimauudistuksen valmistelu ja toimeenpano etenevät suunnitelman mukaisesti. Osa puolustusvoimauudistuksen toimeenpanosta edellytti säädösmuutoksia. Näihin liittyvät hallituksen esitykset annettiin eduskunnalle keväällä 2013, ja ne vahvistettiin kesäkuussa. Säädösmuutokset olivat edellytys puolustusvoimauudistuksen toisen vaiheen hallinnollisten päätösten tekemiselle. Puolustusministeri teki nämä hallinnolliset päätökset 4.7.2013.

Puolustusvoimauudistuksen toimeenpanokokonaisuus muodostaa puolustusministeriön hallinnonalan osalta vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman (VATU). Kehittämistoimenpiteiden taloudelliset vaikutukset sisältyvät voimassa olevaan valtioneuvoston kehyspäätökseen. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman kärkihankkeina puolustusministeriön hallinnonalalla ovat puolustusvoimauudistus ja kokonaisturvallisuuden kehittäminen sekä niiden alahankkeina logistiikkalaitoksen perustaminen ja kansallinen kyberturvallisuusstrategia. Hankkeet ovat edenneet suunnitellusti.

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (VNS 6/2012) toimeenpano käynnistettiin valtioneuvoston toimintalinjausten mukaisesti PLM:n annettua ohjauskirjeen selonteon toimeenpanosta ja jatkotoimenpiteistä hallinnonalalla. Ohjauskirjeessä määritettiin perusteet eduskunnan informoinnin käynnistämisestä sekä sen toteutuksesta. Muilta osin toimeenpanon ohjaus määritettiin toteutettavaksi osana normaalia toiminnanohjausta. Toimintalinjauksen mukaisesti käynnistettiin eduskunnan informointi, kun puolustusministeri asetti lokakuussa parlamentaarisen selvitysryhmän, jonka tehtävänä on tuottaa eduskunnalle tietoa puolustuksen pitkän aikavälin haasteista ja niihin vastaamisesta.

Kansainvälisessä puolustusyhteistyössä saavutettiin keskeiset toimintavuodelle asetetut tavoitteet. Nordefco-puheenjohtajuus ja puolustusyhteistyöhön keskittyvä Eurooppa-neuvosto antoivat mahdollisuuden kehittää alueellista ja monikansallista yhteistyötä puolustuskykyä hyödyttävällä tavalla. Nordefco-puheenjohtajuuskauden aikana keskityttiin olemassa olevien hankkeiden edistämiseen (harjoitustoiminta ja suorituskykytyö) sekä luotiin yhteistyön visio. Eurooppa-neuvosto antoi puolustusyhteistyölle suuntaa sekä asetti yhteistyölle ja jäsenvaltioille konkreettisia tavoitteita. Nordefcon puheenjohtajana Suomi pystyi myös nostamaan eurooppalaiseen keskusteluun sen, kuinka alueellinen ja eurooppalainen puolustusyhteistyö voidaan jatkossa paremmin sitoa yhteen.

### 5.3 Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä

Puolustuskyky perustuu puolustusjärjestelmän suorituskykyihin ja niille kansallisella ja kansainvälisellä yhteistyöllä saatavaan tukeen. Puolustusjärjestelmä on kokonaisuus, jonka tärkeimmät osat ovat johtamisjärjestelmä, tiedustelu- ja valvontajärjestelmä, logistiikkajärjestelmä sekä maa-, meri- ja ilmavoimien joukoista ja järjestelmistä koostuva tais-



telujärjestelmä. Joukkotuotantojärjestelmällä sekä toiminnanohjausjärjestelmällä tuetaan puolustusjärjestelmän suorituskykyjen suunnittelua, rakentamista ja ylläpitoa sekä käyttöä. Puolustusjärjestelmän suorituskykyä käytetään puolustusvoimien lakisäateisten tehtävien mukaisesti. Tavoitetilassa suorituskykyinen puolustusjärjestelmä ennaltaehkäisee ja tarvittaessa torjuu maahamme kohdistuvat sotilaalliset uhkat turvaten valtiollisen itsenäisyyden ja valtionjohdon toimintavapauden.

### TAULUKKO 43. Toiminnallisten tulostavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Toteuma
<b>Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä</b>	
Puolustusvoimilla on riittävän ennakkovaroituksen antava sotilasstrateginen tilannekuva.	4
Puolustusvoimat on valvonut alueellisen koskemattomuuden sekä ennalta ehkäisyä ja tarvittaessa torjuneet alueloukkaukset.	4
Puolustusvoimilla on valmius torjua sotilaallisen voiman käyttöä ja sillä uhkaaminen koko maan alueella.	4
Puolustusvoimat kykenee muodostamaan painopisteen kulloisenkin tilanteen vaatimusten mukaisesti torjuessaan sotilaallisen voiman käyttöä.	4
Puolustusvoimat kehittää asevelvollisuutta ja vapaaehtoista maanpuolustusta osana puolustusvoimauudistusta.	4
Asevelvollisten sosiaalista ja taloudellista asemaa kehitetään puolustusministeriön johtaman poikkihallinnollisen työryhmän avulla.	4
Puolustusvoimat sopeuttaa hyvien muutosjohtamisen menettelytapojen mukaisesti tehtävä- ja henkilöstöjärjestelmäänsä puolustusvoimauudistuksen toimeenpanon edellyttämällä tavalla siten, että kustannustehokkuus toteutuu ja henkilöstön osaaminen, toimintakyky ja työhyvinvointi varmistetaan	4
Puolustusvoimat ylläpitää ja ajantasaistaa materiaalista suorituskykyä sekä vastaa tehtyjen sitoumusten toteutumisesta.	3
Naton suorituskykyvaatimuksia integroidaan soveltuvin osin osaksi puolustusvoimien joukkojen kehittämistä.	3
Puolustusvoimat toteuttaa kiinteistöinvestoinnit priorisoiden terveystä, turvallisuutta, poikkeusolojen vaatimuksia, materiaalin hallintaa ja ympäristönsuojelua edistävät hankkeet.	3
Puolustusvoimat tehostaa käytössään olevien palvelusuhdeasuntojen vuokraamisessa kustannustehokkuutta niin, että tyhjiä asuntoja aiheutuu kustannuksia enintään 1,5 milj. euroa/vuosi.	3
Varmistetaan hallitusohjelman linjausten toimeenpano puolustushallinnossa sekä ohjataan puolustusvoimauudistuksen toteutumista.	4
Varmistetaan kansainvälisellä yhteistoiminnalla erityisesti EU:n, Naton ja pohjoismaiden kanssa puolustusvoimien kehittäminen ja huoltovarmuus.	3
Puolustusministeriö tuottaa tilahallinnan kokonaistarkastelun 2013 ja käynnistää siitä aiheutuvat toimenpiteet 2015 mennessä.	4
Kehitetään puolustusministeriön johtamis- ja ohjausjärjestelmää. Erityisesti johtoryhmiä ja hallinnonalan toiminnan taloudellisuuden valvontaa on terävöitetty.	4
Kehitetään puolustushallinnon toimintaa ja toimintaympäristöä kestävästi kehityksen ohjelman mukaisesti.	3
Varmistetaan riskienhallinnan kehittäminen hallinnonalalla niin, että toiminnallisissa yksiköissä voidaan ottaa käyttöön systemaattinen riskien analyysi ja sovitaa tarvittavat riskienhallinnan keinot sen pohjalta.	3
Suunnataan hallinnonalan strategisten tutkimusten sisältöä siten, että tutkimuksilla kyetään ennakoivasti tukemaan hallinnonalan strategiatyötä ja puolustusvoimien kehittämistä.	4
Puolustushallinnon rakennuslaitoksella on kyky puolustusvoimien tukemiseen tuottamalla ja hankkimalla kiinteistö-, ympäristö- ja rakennuttamispalvelut kaikissa turvallisuustilanteissa.	3

Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu valtion yhteisellä arviointiasteikolla 1—5, jossa 1 = Tavoitteesta on luovuttu, 2 = Tavoite ei toteutunut, 3 = Tavoite on osittain toteutunut, 4 = Tavoite on saavutettu ja 5 = Tavoite on ylitetty.

Keskeiset tavoitteet olivat puolustusvoimauudistuksen toimeenpano ja toiminnan sopeuttaminen rahoituskehyksiin. Uudistuksen toimeenpanon aikana toiminnan tasoa lasketaan tilapäisesti, mutta alueellisen koskemattomuuden valvonta- ja alueloukkausten torjuntakyky ylläpidetään (nykytasolla). Tavoitteet toteutuivat seuraavasti:

- Kyky lakisäätteisten tehtävien toteuttamiseen ylläpidettiin.
- Puolustusvoimauudistus eteni suunnitellulla tavalla, ja uudistukselle asetetut tavoitteet ollaan saavuttamassa.
- Puolustusvoimien toiminta sopeutettiin aleneviin rahoituskehyksiin. Madallettu toiminnan taso oli riittämätön joukkojen suorituskyvyn rakentamisen ja ylläpidon kannalta.
- Yleistä asevelvollisuutta ja joukkotuotantojärjestelmän toimivuutta kehitettiin Suomalainen asevelvollisuus -raportin suositusten pohjalta.
- Puolustusvoimien suorituskykyjen kehittämisen painopisteenä olivat ilmapuolustus, kaukovaikuttamiskyky sekä valvonta- ja johtamiskyky.

#### TAULUKKO 44. Sotilaallisen maanpuolustuksen menot, milj. euroa<sup>1</sup>

	2011	2012	2013
<b>Puolustusvoimien toimintamenot</b>	1 704,0	1 731,9	1 759,6
Henkilöstökulut	876,4	858,8	870,8
Palvelujen ostot	399,5	463,8	487,9
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	233,7	203,1	199,8
Vuokrat	148,9	160,3	165,5
Muut kulut	45,5	45,9	35,6
<b>Puolustusmateriaalihankinnat</b>	464,8	615,3	645,0
Vanhoista tilausvaltuuksista aiheutuneet menot	363,8	528,1	488,6
Uusista tilausvaltuuksista aiheutuneet menot	32,5	16,2	44,1
Muut puolustusmateriaalihankinnat	52,8	30,9	74,3
Indeksi- ja valuuttakurssimenot	15,7	40,1	38,0
Hawk Mk 66 -koneiden hankinta	10,0	7,6	5,4
Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen	2,3	2,0	2,1
<b>YHTEENSÄ</b>	<b>2 181,2</b>	<b>2 356,8</b>	<b>2 412,1</b>

<sup>1</sup> Kassaperusteinen toteuma ilman arvonlisäveromenoja.

## Kyky lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen ylläpidettiin

Suomen sotilaallisen puolustamisen suorituskyky, puolustuksen toteutusta tukeva tilannekuva sekä aluevalvonta ja alueellisen koskemattomuuden turvaamisen valmius ylläpidettiin vaaditulla tasolla. Myös valmius muiden viranomaisten tukemiseen sekä osallistumiseen sotilaalliseen kriisinhallintaan ylläpidettiin vaaditulla tasolla<sup>2</sup>.

## Puolustusvoimauudistus eteni suunnittelulla tavalla

Puolustusvoimauudistuksen toimeenpano on edennyt suunnitellussa aikataulussa, ja uudistuksen tavoitteet ovat toteutumassa. Uudistuksella pyritään sellaisiin sodan ja rauhan ajan puolustusvoimien rakenteisiin, että rauhan ajan organisaatiolla on edellytykset tuottaa sodan ajan joukot kustannustehokkaalla tavalla. Vuoden 2015 alkuun mennessä puolustusvoimat on siirtynyt uuteen organisaatioon, ja palauttanut vuoden aikana toiminnan tason edellytetylle tasolle. Lähtökohtana on, että uudistus luo perustan puolustusvoimien toimintakyvylle ja jatkokehittämiselle rakennettaessa 2020-luvun puolustuskykyä.

Puolustusvoimauudistuksen rakenteellisilla ratkaisuilla arvioidaan saavutettavan tavoitteeksi asetetut menosäästöt, joiden vuotuinen määrä tulee olemaan 130–135 milj. euroa v. 2016. Menosäästöt on otettu huomioon puolustusministeriön hallinnonalan määräraha-kehityksissä. Koska puolustusvoimauudistuksen taloudelliset vaikutukset näkyvät täysimääräisesti vasta vuodesta 2016 alkaen, puolustusmateriaalihankinnoista on jouduttu siirtämään määrärahaa käytettäväksi puolustusvoimauudistuksesta aiheutuviin kertaluonteisiin toimintamenoihin. Uudistuksen toimeenpanoon on varattu yhteensä 100 milj. euroa, josta käytettiin v. 2013 noin 12,9 milj. euroa.

Vaikka uudistuksen tavoitteet saavutetaankin, on pidemmän aikavälin suurimpana haasteena rahoituksen riittämättömyys puolustusvoimien materiaali-investointeihin vuodesta 2016 alkaen.

## Puolustusvoimien toiminta sopeutettiin rahoituskehyksiin

Hallitusohjelmaan perustuvien menosäästöjen aikaansaamiseksi, menopaineiden hallitsemiseksi ja puolustusvoimauudistuksen toimeenpanon rahoittamiseksi puolustusvoimien toiminnan taso pidettiin edelleen tilapäisesti madalletulla tasolla, lukuun ottamatta tilannekuvan ylläpitoa, aluevalvontaa ja alueellisen koskemattomuuden turvaamisen valmiutta. Toiminnan taso oli riittämätön joukkojen suorituskyvyn rakentamisen ja ylläpidon kannalta. Puolustusvoimien koulutus- ja harjoitustoiminta on tarkoitus palauttaa vuodesta 2015 alkaen sodan ajan joukkojen koulutusvaatimusten edellyttämälle tasolle.

Toiminnan sopeuttaminen aleneviin rahoituskehyksiin näkyi edellisvuoden tapaan kertausharjoituskoulutuksessa, varusmiesten sotaharjoitusperusteisissa maastoharjoituksissa sekä lento- ja alustoiminnassa.

<sup>2</sup> Ks. tuloksellisuusselvityksen kohdat 5.4 ja 5.5.

**TAULUKKO 45. Puolustusvoimien toimintaa kuvaavia tunnuslukuja**

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 tavoite	2013 toteuma
Koulutetut varusmiehet	21 963	21 934	21 800	21 904
Kertausharjoituksissa koulutetut	27 061	4 321	5 000	4 863
Varusmiesten maastovuorokaudet	30	25	23	26
Hornet-hävittäjien lentotunnit	8 904	8 071	8 000	7 919
NH90 -helikopterien lentotunnit	946	1 414	1 850	1 323
Taistelualusten (1 A) alusvuorokaudet	1 164	1 003	1 300	1 161

Lento- ja alustoiminnan alennettuja tavoitetasoja ei kaikilta osin myöskään saavutettu. NH90-helikopterituntien osalta tähän olivat syynä koneen valmistajasta johtuvat varaosa- ja laitekorjausongelmat, ja merivoimien alusvuorokausien osalta syynä olivat viiveet Katanpää- ja Rauma-luokan alusten saamisessa operatiiviseen käyttöön. Kertausharjoituksissa koulutettujen määrässä jäätii hieman tavoitetasosta. Lokakuun lopussa harjoituksiin oli osallistunut yli 3 700 reserviläistä, ja loppuvuoden harjoituksiin oli suunniteltu alkuvuoden poistuma huomioiden yli 1 400 reserviläistä, mikä ei kuitenkaan täysin riittänyt koko vuoden tavoitteen saavuttamiseen.

**Puolustusvoimien henkilöstömäärä väheni kohti v. 2015 tavoitetilaa**

Yli 70 % puolustusvoimauudistuksen rakenteellisten ratkaisujen tuomista menosäästöistä tulee kertymään kiinteistä henkilöstömenoista. Henkilöstömenot olivat yhteensä 870,8 milj. euroa (v. 2012 858,8 milj. euroa), mikä oli lähes 49 % puolustusvoimien toimintamenoista. Vuonna 2013 jatkettiin puolustusvoimauudistuksen toimeenpanoon liittyvää henkilöstörakenteen ja hallintoyksiköiden tehtäväkokoonten edellyttämää henkilöstösuunnittelua.

Henkilöstömäärä on vähentynyt suunnitellusti kohti puolustusvoimauudistuksen tavoitetilaa (12 300). Puolustusvoimien henkilöstömäärä oli v. 2013 lopussa 13 728 (v. 2012 lopussa 14 046). Henkilöstöstä oli sotilaita n. 62 % ja siviileitä n. 38 %. Puolustusvoimien toimintamenoarahoilla palkatun henkilöstön henkilötyövuosimäärä oli yhteensä 13 585 henkilötyövuotta (v. 2012 13 845 htv). Vuoden 2015 henkilöstökokoonten valmistelussa pyrittiin turvaamaan asevelvollisten koulutus perusyksiköissä keventämällä vastaavasti hallinnollisia tehtäviä. Kouluttajien määrä peruskoulutuskauden joukkuetta (á 35 alokasta) kohden on jo noussut lähelle puolustusvoimauudistuksen tavoitetasoa (2,5) ja on nyt keskimäärin 2,4 kouluttajaa joukkuetta kohden.

Puolustusvoimauudistuksen toimeenpanossa on korostunut henkilöstön tukeminen muutoksessa. Vuoden alussa muutoksen kohteena olevia oli noin 900. Erilaisten tukitoimien ja selviytymispolkujen kautta irtisanomisuhan alaisten määrä laski vuoden loppuun mennessä 358 henkilöön.

## Asevelvollisuusjärjestelmää kehitettiin osana puolustusvoimauudistusta

Yleistä asevelvollisuutta ja joukkotuotantojärjestelmän toimivuutta on kehitetty Suomalainen asevelvollisuus -raportin suositusten pohjalta. Uudistustyö painottui v. 2013 asevelvollisten informaatiopalveluiden ja etuisuuksien kehittämiseen. Asevelvollisten sosiaalis-taloudellista asemaa parannettiin korottamalla varusmiesten ja -naisten päivärahoja, reserviläisten palkkoja ja päivärahoja sekä valmistelemalla vuoden 2014 alusta lukien varusmiesten lomamatkojen muuttaminen maksuttomiksi.

Varusmiesten palvelusaikaa lyhennettiin v. 2013 15 vuorokaudella. Palvelusajan lyhenys on kohdentunut muuhun kuin ase- ja ampumakoulutukseen, taistelukoulutukseen tai koulutushaarakoulutukseen. Lyhyemmän palvelusajan vaikutus joukkotuotantoon nähdään tarkemmin v. 2015, kun kaikille joukoille on määritetty uudet koulutustasovaatimukset, ja arviointi on muutettu vastaamaan uutta ohjeistusta.

Varusmiesten palveluksen aikaiset keskeyttämiset ovat kääntyneet lievästi laskuun. Vuonna 2013 varusmiespalveluksen suoritti 84 % palveluksen aloittaneista. Noin kaksi kolmasosaa palveluksen aikaisesta poistumasta tapahtuu ensimmäisten kolmen palvelusviikon aikana liittyen tulotarkastuksiin, joissa havaitaan kutsuntatarkastusten jälkeen terveydentilassa tapahtuneet muutokset. Puolustusvoimien toiminnan sopeuttamisen negatiiviset vaikutukset varusmiesten mielipiteeseen varusmiespalveluksesta on kyetty ehkäisemään vuonna 2009 käynnistetyllä toimenpideohjelmalla. Varusmiesten loppupalautteen perusteella koulutuskulttuuri ja -ilmapiiri ovat edelleen kehittymässä positiivisesti.

Varusmieskyselyn tunnuslukujen perusteella ei voida tehdä merkittäviä johtopäätöksiä puolustusvoimien sopeuttamistoimenpiteiden vaikutuksista tuotettavien joukkojen suoritusasteeseen. Vaikka varusmieskoulutuksessa ylitettiin tavoitteeksi asetettu 23 sotaharjoitusperusteisen maastovuorokauden taso, maastovuorokausien määrä ei kuitenkaan vastannut joukkojen suorituskyvyn rakentamisen vaatimusten eikä koulutustasovaatimusten edellyttämää tasoa.

Kertausharjoitusten painopiste oli uuden joukkorakenteen mukaisissa johto- ja erikoishenkilöstön harjoituksissa sekä maakuntakomppanioiden harjoituksissa. Koulutuksessa saavutettiin asetetut laadulliset tavoitteet. Puolustusvoimat on hyödyntänyt reservin eri koulutusmuotoja. Kertausharjoitusten ohella puolustusvoimien vapaaehtoisissa harjoituksissa koulutettiin n. 3 500 reserviläistä ja Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen (MPK) järjestämissä harjoituksissa n. 10 000 reserviläistä. Asevelvollisten koulutuksesta ja ylläpitävästä huollosta aiheutui menoja (pl. toimitilamenot) n. 288,0 milj. euroa (v. 2012 n. 307,1 milj. euroa).

## Materiaalisen valmiuden kehittämisessä olivat painopisteenä ilmapuolustus, kaukovaikuttaminen sekä valvonta- ja johtaminen

Puolustusvoimien suorituskykyjen kehittämisen painopisteenä olivat ilmapuolustus, kaukovaikuttamiskyky sekä valvonta- ja johtamiskyky. Rahallisesti keskeisimmät hankkeet olivat Hornet-kaluston ylläpitöpäivitys 2, keskipitkän kantaman ilmatorjuntaohjusjärjestelmä, keskivalvontatutkien hankinta, ilmasta maahan suorituskyvyn luominen, maapuolustuksen tulivoima, maapuolustuksen johtoportaat sekä helikopterijärjestelmä.

Materiaalin kunnossapitoon suunniteltu rahoitus ei täysin vastannut tarvetta erityisesti maavoimissa, jossa varaosavarastot vähenivät n. 7,1 milj. euron arvosta. Ilmavoimien lentokaluston kunnossapidon rahoitus riitti lentotuntien edellyttämien huoltopalveluiden hankintaan ja pääosin välttämättömiin varaosahankintoihin. Merivoimissa materiaalin kunnossapidon rahoitus vastasi tarvetta.

Menosäästöt ja sopeuttamistoimenpiteet ovat vaikuttaneet puolustusvoimien kehittämissohjelmaan 2013—2024 siten, että painopistettä on siirretty suorituskykyjen kehittämisestä olennaisimpien suorituskykyjen turvaamiseen. Kustannus- ja menopaineiden hallitsemiseksi ja toiminnan tason turvaamiseksi hankkeiden tavoitteita, suunnitelmia, vuosiosuuksia ja ajoituksia on tarkistettu.

Käytettävissä olleista momentin 27.10.18 puolustusmateriaalihankintamäärärahoista siirtyi pääosin sidottuna vuodelle 2014 noin 359 milj. euroa (35,8 %). Pääosa siirtävistä eristä koostuu 14 suuresta, jo ennen vuotta 2013 alkaneesta hankkeesta, joissa suurin yksittäinen syy siirtyville erille on ollut materiaalityömitusten viivästyminen usealla vuodella.

Puolustusvoimauudistuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on mahdollistaa organisaation ja toimintaperiaatteiden muutoksella tasapainoinen puolustusbudjetti, jossa puolustuskyvyn kehittämiseen ja ylläpitoon voidaan kohdentaa riittävät resurssit. Vuoden 2012 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selontekoon kirjatun puolustushallinnon näkemyksen mukaan puolustusvoimien kehittäminen edellyttää lisäresursseja materiaalihankkeisiin vuodesta 2016 alkaen. Lisäresursseja tarvitaan vanhenevan ja käytöstä poistuvan kaluston suorituskyvyn korvaamiseen.

### **Puolustushallinnon tilahallinnasta tehtiin kokonaistarkastelu**

Kiinteistömenojen osuus puolustusvoimauudistuksen rakenteellisten ratkaisujen tuomista menosäästöistä tulee olemaan noin 15 %. Puolustusvoimien käytössä olleista alueista ja toimitiloista maksettavat vuokrat ja ylläpitopalveluista aiheutuvat menot olivat v. 2013 yhteensä 241,7 milj. euroa (v. 2012 238,4 milj. euroa). Puolustusministeriön asettama TILKO-työryhmä, jonka keskeisenä tavoitteena oli turvata puolustusvoimien alueisiin ja toimitiloihin liittyvät normaali- ja poikkeusolojen toimintaedellytykset, selvitti erilaisia tilahallinnan toimintamalleja, ja tarkempi tarkastelu päädyttiin tekemään kahdesta vaihtoehdosta eli nykyisen ns. pääomavuokramallin kehittämisestä ja toisena vaihtoehtona ns. jaettuun kokonaisvuokramalliin siirtymisestä. Työryhmän raportti luovutettiin puolustusministerille vuoden 2014 alussa.

### **Puolustushallinto tuki maanpuolustusjärjestöjen toimintaa**

Puolustusministeriö jakoi maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukemiseen myönnettyä määrärahaa noin 2,0 milj. euroa maanpuolustusjärjestöille. Tästä määrärahasta oli noin 1,8 milj. euroa valtionavustusta Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle laissa vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (556/2007) säädettyjen julkisten hallintotehtävien hoitamisesta aiheutuviin toimintamenoihin. Puolustusministeriön MPK:lle asettamien vuoden 2013 tulostavoitteiden toteutumista on kuvattu puolustusministeriön tilinpäätökseen sisältyvässä toimintakertomuksessa, joka löytyy puolustusministeriön internet-sivuilta ([www.defmin.fi](http://www.defmin.fi)).

## 5.4 Turvallinen yhteiskunta

Suorituskykyisen puolustusjärjestelmän tuottamisen ohella puolustushallinto tukee muuta yhteiskuntaa omilla suorituskyvyillään, voimavaroillaan ja osaamisellaan. Puolustushallinto edistää toiminnallaan yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta. Puolustusministeriössä sijaitseva Turvallisuuskomitea avustaa kokonaisturvallisuuden hallintaan tähtäävässä varautumisessa ja varautumisen yhteen sovittamisessa. Kokonaisturvallisuuden tavoitteena on yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistoimintana. Kokonaisturvallisuuden yhteensovittamisen päämääränä on yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitäminen kaikissa tilanteissa. Yhteensovittamisessa noudatetaan Yhteiskunnan turvallisuusstrategian periaatteita.

**TAULUKKO 46. Toiminnallisten tulostavoitteiden toteutuminen**

Tavoite	Toteuma
<b>Turvallinen yhteiskunta</b>	
Puolustusvoimat ylläpitää valmiutta tukea muita viranomaisia.	4
Kokonaisturvallisuutta yhteensovitetään ja kehitetään yhteiskunnan turvallisuusstrategian periaatteiden mukaisesti.	4
Vakiinnutetaan viranomaisyhteistoiminnan järjestelyt sopimuksin muiden ministeriöiden kanssa ja siirretään valtuudet yhteistoiminnan käytännön järjestelyistä virastoille.	2
Kehitetään kyberturvallisuutta kansainvälisessä toimintaympäristössä.	3
Laaditaan erillisen suunnitelman mukaisesti kansainvälisen tietoturvallisuuden velvoitteista ja kansainvälisistä sopimuksista sekä tietoturvallisuusasetuksesta johtuvat ohjausnormit hallinnonalalle.	4
Puolustushallinnon rakennuslaitoksella on kyky tuottaa ja hankkia puolustusvoimille kiinteistö-, rakennuttamis- ja ympäristöpalvelut, joita se tarvitsee muun yhteiskunnan tukemiseen puolustusministeriön tehtävänannon mukaisesti.	3

Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu valtion yhteisellä arviointiasteikolla 1—5, jossa 1 = Tavoitteesta on luovuttu, 2 = Tavoite ei toteutunut, 3 = Tavoite on osittain toteutunut, 4 = Tavoite on saavutettu ja 5 = Tavoite on ylitetty.

Vaikuttavuustavoitteen saavuttamista edistettiin:

- puolustusvoimien muille viranomaisille antamalla merkittäväällä virka-avulla
- seuraamalla Turvallisuuskomitean toimenpitein yhteiskunnan turvallisuusstrategian määrittämien tehtävien toimeenpanoa ja kehittämistä eri hallinnonaloilla
- osallistumalla kyberturvallisuusstrategian toimeenpanosuunnitelman laatimiseen
- valmistelemalla Suomen kansallisen lainsäädännön kehittämistä kyberuhkatilanteiden ennakoimiseksi ja torjumiseksi
- valmistelemalla puolustusvoimien viranomaisverkon ja sen ylläpitopalvelujen siirtämistä liikkeenluovutuksena turvallisuusverkkotoimintaa hoitavalle Suomen Turvallisuusverkko Oy:lle.

Puolustusvoimat tuki muita viranomaisia antamalla virka-apua ja toteuttamalla muita virka-apuun rinnasteisia tukitehtäviä yhteensä noin 560 kertaa. Saadun palautteen perusteella puolustusvoimien virka-apu on ollut merkityksellistä ja joissain tapauksissa jopa ratkaisevan tärkeää.

Valtioneuvosto antoi tammikuussa 2013 asetuksen Turvallisuuskomiteasta, joka jatkaa Turvallisuus- ja puolustusasiain komitean työtä suomalaisen kokonaisturvallisuuden ja varautumisen saralla. Valtioneuvoston v. 2012 hyväksymä Yhteiskunnan turvallisuusstrategia yhteensovittaa valtion, kuntien, järjestöjen ja elinkeinoelämän varautumista eri turvallisuustilanteissa. Turvallisuuskomitean sihteeristö seurasi v. 2013 hallinnonalojen vastuulla olevien, yhteiskunnan turvallisuusstrategian määrittämien strategisten tehtävien toimeenpanoa ja kehittämistä. Seurannassa on saavutettu hyvä perusvalmius, jota kehitetään edelleen.

Turvallisuuskomitealla on merkittävä rooli myös juuri valmistuneen Suomen kyberturvallisuusstrategian toimeenpanossa. Kyberturvallisuusstrategiassa määritellään keskeiset tavoitteet ja toimintalinjat, joiden avulla vastataan kybertoimintaympäristöön kohdistuviin haasteisiin ja varmistetaan sen toimivuus. Puolustushallinto osallistui kyberturvallisuusstrategian toimeenpanosuunnitelman laatimiseen, tuki kansallisen kyberkoulutuksen kehittämistä, aloitti Naton kanssa sovitun kyberyhteistyösuunnitelman toimeenpanon ja käynnisti Naton kanssa yhteisymmärryspöytäkirjan valmistelut sekä koordinoi kansallista osallistumista CC13-harjoitukseen. Puolustushallinnon keskeiset kyberpuolustuksen hankkeet on esitetty kyberstrategian toimeenpano-ohjelmassa. Strategian vaatimusten mukainen hallinnonalan riskiarviointi on laadittu. Kyberturvallisuusstrategian toimeenpanoa edistettiin lisäksi valmistelemalla lainsäädännön nykytilan kuvaus ja kansainvälinen vertailu.

Puolustusvoimien viranomaisverkkoa ja sen ylläpitopalveluja ollaan siirtämässä liikkeenluovutuksena turvallisuusverkkotoimintaa hoitavalle Suomen Turvallisuusverkko Oy:lle (STUVE). Liikkeenluovutuksen jälkeen turvallisuusverkkotoiminnan kustannukset katetaan asiakkailta perittävillä käyttömaksuilla. Puolustushallinnossa valmisteltiin v. 2013 liikkeenluovutusta, joka on tarkoitus toteuttaa sen jälkeen, kun tarvittava lainsäädäntö on valmis ja muut liikkeenluovutuksen edellytykset toteutuvat.

Puolustusministeriön hallinnonalan määrärahoista käytettiin kokonaisturvallisuuden yhteensovittamisesta, viranomaisyhteistyöstä ja puolustusvoimien virka-aputehtävistä aiheutuviin välittömiin menoihin yhteensä 21,3 milj. euroa, josta 16,6 milj. euroa käytettiin eri hallinnonaloilla turvallisuusverkkohankkeen menoihin.



## 5.5 Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

Kriisinhallinta on Suomen turvallisuuspolitiikan keskeinen keino, jolla Suomi osaltaan pyrkii edistämään maailman konfliktialueiden vakautta. Sotilaallinen kriisinhallinta on osa Suomen puolustusta. Kansainvälisellä kriisinhallinnalla ennaltaehkäistään ja rajoitetaan kriisejä ja niiden vaikutusten ulottumista Suomeen. Osallistuminen operaatioihin kehittää Suomen puolustuksessa ja Suomeen vaikuttavissa kriiseissä tarvittavia valmiuksia ja kykyjä. Suomi pyrkii vahvistamaan kriisinhallintatoimintansa vaikuttavuutta sekä kykyjään osallistua myös vaatimaan kansainväliseen kriisinhallintatoimintaan kokonaisvaltaisella ja Suomen vahvuudet huomioon ottavalla tavalla.

**TAULUKKO 47. Toiminnallisten tulostavoitteiden toteutuminen**

Tavoite	Toteuma
<b>Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen</b>	
Puolustusvoimat toteuttaa sille osoitetut kriisinhallintatehtävät.	4
Puolustusvoimat käyttää kansainvälisen sotilaalliseen kriisinhallintaan joukkoluettelon mukaisia suorituskykyjä. Suorituskykyjä on kyettävä käyttämään vaativissa ja nopeasti käynnistettävissä operaatioissa.	3
Puolustusvoimat ylläpitää valmiutta osallistua uusiin operaatioihin ja koulutus- ja neuvontatehtäviin.	4
Palvelusturvallisuutta ja suojaa kehitetään siten, että operaatioissa palvelevien joukkojen käyttöön toimitetaan aina olosuhteiden ja tehtävien kannalta välttämätön materiaali.	4
Kriisinhallintahenkilöstön asemaa, tukitoimia ja etuusia kehitetään yhteistyössä muiden viranomais- ja asiantuntijatahojen kanssa.	4
Kehitetään kriisinhallinnan toimintaedellytyksiä ja suorituskykyjä toimintaympäristön vaatimusten mukaisesti puolustuskyvyn käyttöä ja kehittämistä tukevalla tavalla sekä vaikutetaan valtioneuvostotason valmisteluun.	4
Puolustushallinnon rakennuslaitoksella on kyky tukea puolustusvoimia sotilaalliseen kriisinhallintaan liittyvien operaatioiden kiinteistö- ja ympäristöalan tehtävien suunnittelussa ja toteuttamisessa.	4

Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu valtion yhteisellä arviointiasteikolla 1—5, jossa 1 = Tavoitteesta on luovuttu, 2 = Tavoite ei toteutunut, 3 = Tavoite on osittain toteutunut, 4 = Tavoite on saavutettu ja 5 = Tavoite on ylitetty.

Suomi osallistui kymmeneen sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon ja kahteen sotilastarkkailijaoperaatioon. Sotilaallisen kriisinhallinnan painopiste oli Libanonin operaation johtovaltiovastuun vastaanottamisessa, itsenäisen alusuojausosaston osallistumisessa Atalanta-operaatioon, kahden uuden operaation perustamisessa Maliin (EU ja YK) sekä loppuvuodesta osallistumisessa Syyrian kemiallisen aseiden hävittämiseen liittyvään merioperaatioon. ISAF:n (Afganistan) seuraajaoperaation suunnitteluun osallistumista jatkettiin.

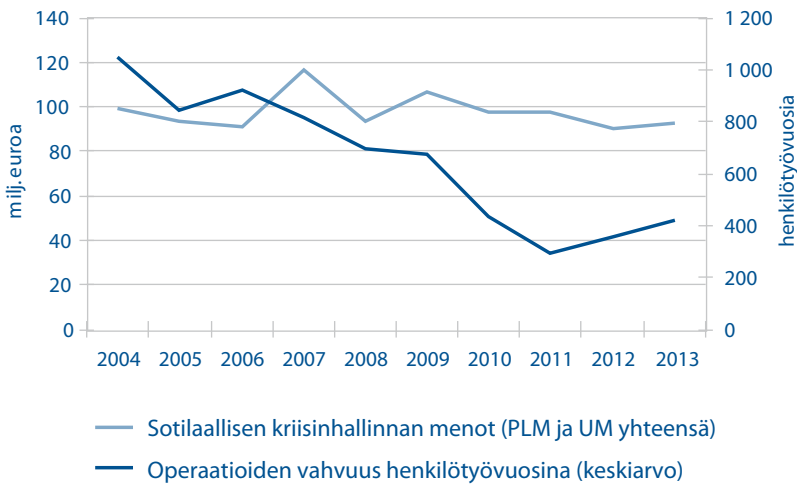
Sotilaallinen kriisinhallintaosallistuminen toteutettiin käyttämällä pääosin kriisinhallintatehtäviin koulutettuja ja varattuja puolustusvoimien joukkorekisterin mukaisia joukkoja. Vuoden 2013 aikana Suomen osallistumisvahvuus on ollut keskimäärin n. 400 sotilasta.

Kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan näkökulma ja sen kehittäminen myös sotilaallisen kriisinhallinnan suunnittelussa ja tavoitteiden asettamisessa on tärkeää. Vaikka sotilaallisen kriisinhallinnan, siviilikriisinhallinnan ja kehitysyhteistyön toimijoiden roolit ja vastuut ovat erilliset, ne ovat toisiaan täydentävät. Henkilöstön määrän ja kustannusten lisäksi on kiinnitetty enemmän huomiota toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin kehittämiseen.

Kansainvälinen osallistuminen vaativiin ja pitkäkestoisiin sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin vähentyy ISAF-operaation lakkauttamisen myötä. Kriisinhallinta kuitenkin säilyy YK:n, EU:n ja Naton keskeisenä tehtävänä, ja operaatioita käynnistetään jatkossakin tarvittaessa. Sotilaallisen harjoitustoiminnan merkitys korostuu entisestään yhteistoimintakyvyn ylläpitämiseksi. Suomen kannalta keskeistä on Naton ja EU:n harjoitustoiminnan täysimääräinen hyödyntäminen ja osallistuminen nopean toiminnan joukkoihin (EUBG, NRF).

Kriisinhallinnan menot ovat pysyneet entisellä tasolla vaikka operaatioiden vahvuus on viime vuosina pienentynyt, koska sotilaallinen kriisinhallinta on muuttunut haastavammaksi ja operaatiot ovat kauempana kotimaasta. Tämä on edellyttänyt muun muassa vaativampaan käyttöön tarkoitettua materiaalia ml. suoja- ja turvavälineistöä sekä aiheuttanut suurempia haasteita logistiikalle. Näiden seurauksena kustannukset ovat myös osaltaan suuremmat yhdessä palkkakustannusten nousun ja materiaalikustannusten kallistumisen ohella.

**KUVIO 4. Sotilaallisen kriisinhallinnan menot ja operaatioiden vahvuus henkilötöyvuosina (keskiarvo)<sup>1</sup>**



<sup>1</sup> Menot sisältävät sotilaalliseen kriisinhallintaan hankitun kaluston hankintamenot momentilta 27.30.20. ja kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot momentilla 24.10.20. Operaatioihin osallistuneiden vuosittainen luku on keskiarvo vuoden aikana eri operaatioihin osallistuneen henkilöstön määrästä.

**TAULUKKO 48. Sotilaallisen kriisinhallinnan menot v. 2013, 1 000 euroa**

Käyttökohde	Momentti 24.10.20.		Momentti 27.30.20.		Yhteensä	
	Käytettä- vissä	Käytetty	Käytettä- vissä	Käytetty	Käytettä- vissä	Käytetty
Kosovon kriisinhallinta-operaatio (KFOR)	2 318	2 021	1 915	792	4 233	2 813
Bosnia-Hertsegovinan kriisinhallintaoperaatio (EUFOR)	991	946	371	203	1 362	1 149
Afganistanin kriisinhallinta-operaatio (ISAF)	16 436	16 406	17 737	8 278	34 173	24 684
Liberian kriisinhallinta-operaatio (UNMIL)	286	264	64	49	350	313
Atalanta-operaatio	2 576	1 850	3 889	1 901	6 465	3 751
Libanonin kriisinhallinta-operaatio (UNIFIL)	15 403	15 166	19 167	13 794	34 570	28 960
EU:n Somalian koulutus-operaatio	600	566	212	201	812	767
EU:n Malin koulutusoperaatio	1 089	803	585	412	1 674	1 215
YK:n Malin koulutusoperaatio	220	44	77	36	297	80
Sotilastarkkailija-toiminta			3 971	2 535	3 971	2 535
Kriisinhallintaoperaatioiden yhteiset menot	6 191	5 287	6 499	5 528	12 690	10 815
Kriisinhallinnan joukkojen kehittämisohjelma			22 355	15 352	22 355	15 352
EU:n taistelujoukkojen koulutus- ja valmiusajan menot	50	4			50	4
Mom. käyttösuunnitelman Varalla-kohta	16 242	23	12 325	234	28 567	257
<b>YHTEENSÄ</b>	<b>62 402</b>	<b>43 380</b>	<b>89 167</b>	<b>49 313</b>	<b>151 569</b>	<b>92 693</b>

Ulkoasiainministeriön pääluokan määrärahasta jäi käyttämättä n. 19 milj. euroa. Puolustusministeriön pääluokan määrärahasta siirtyi seuraavalle vuodelle n. 39,8 milj. euroa, josta n. 12,1 milj. euroa oli kyseisen momentin käyttösuunnitelmassa Varalla-kohdassa olevaa määrärahaa. Materiaalihankintoihin tarkoitettujen määrärahojen siirtymiselle oli syynä hankintojen viivästyminen.

## 5.6 Hallinnonalan voimavarat

Hallinnonalojen voimavaratiedot on koottu valtiovarainministeriön Työnantajan henkilöstötieto -järjestelmästä (Tahti) sekä valtion talousarvion toteumalaskelmista. Siirtomäärärahat on otettu laskelmaan ilman peruutettuja määrärahoja. Pyöristysten takia taulukoiden summat eivät aina täsmää.

**TAULUKKO 49. Henkilöstö, htv**

	2011	2012	2013
<b>PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>15 658</b>	<b>14 883</b>	<b>14 673</b>
Puolustusministeriö	139	145	147
Puolustushallinnon rakennuslaitos	861	840	829
Puolustusvoimat	14 658	13 898	13 696

**TAULUKKO 50. Talousarviomäärärahojen käyttö, milj. euroa**

	2011	2012	2013
<b>27. PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>2 613,5</b>	<b>2 793,5</b>	<b>2 818,9</b>
27.01. Puolustuspoliitikka ja hallinto	376,2	390,9	361,1
27.10. Sotilaallinen maanpuolustus	2 180,4	2 349,1	2 408,5
27.30. Sotilaallinen kriisinhallinta	57,0	53,5	49,3

## 6 Valtiovarainministeriö

### Katsaus toimialan toimintaan sekä toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin ja riskeihin

Maailmantalouden kasvu hidastui edelleen viime vuonna, mutta suhdannenäkymät ovat kohentuneet ja käänne parempaan näyttäisi olevan käsillä. Finanssikriisin jälkeen maailman yksityinen kulutus on toipunut ja ilmeisesti jo ylitti v. 2013 lamaa edeltäneen tasona. Investoinnit ovat sen sijaan elpyneet hitaammin ja jääneet selvästi lamaa edeltäneen tason alle ja huomattavasti jälkeen lamaa edeltäneestä trendikasvusta. Kasvun painopiste on edelleen kehittyvissä talouksissa, vaikka niissäkin kasvu pysyy aiempaa vaimeampana.

Euroalueen kriisi on jatkunut jo vuodesta 2008 saakka, jolloin globaalitalouden häiriöt ja sen myötä voimistunut pankkikriisiaalto useissa maissa johtivat julkisen talouden ongelmiin ja velkakriiseihin. Tilanne johti edelleen mittaviin politiikkahaasteisiin, jotka jatkuvat yhä. Rahoitusmarkkinatilanne euroalueella on kuitenkin vakautunut johtuen EKP:n toimista ja lupauksista. Euroalueen kuusi vuosineljännestä kestänyt taantuma on myös teknisesti päätty-mässä, sillä euroalue on kääntymässä hyvin hitaaseen kasvuun. Viime vuonna kokonaistuotanto euroalueella tosin supistui vielä keskimäärin puolisen prosenttia edellisvuoden tapaan.

EU-jäsenmaiden talous- ja finanssipolitiikan koordinaation vahvistaminen on edelleen jatkunut vuonna 2013. Vuoden alusta tuli voimaan ns. Fiscal Compact, jonka keskeinen sisältö on viety kansalliseen lainsäädäntöön (ns. fipo-laki 869/2012). Toukokuussa tuli voimaan budjettisuunnitelmien ennakkovalvonta-asetus ja vuoden 2013 kuluessa Suomes-sakin tuli päättää budjettikehysdirektiivin toimeenpanosta. Toimeenpanoa valmisteltiin valtiovarainministeriössä ja helmikuussa 2014 annettiin asetus julkisen talouden suunnitelmasta (120/2014).

Suomen talouden tilanne taas näyttää synkältä. Ennakkotietojen valossa Suomen talous supistui vuonna 2013 toista vuotta peräkkäin. Talouden heikko kehitys oli laaja-alaista, sillä kysyntäeristä vain julkinen kulutus ja julkiset investoinnit vaikuttavat positiivisesti talou-delliseen aktiviteettiin. Talouspolitiikan kansalliset keinot vaikuttaa talouskasvuun lyhy-ellä aikavälillä ovat rajoitetut. Pienelle avoimelle taloudelle, kuten Suomelle, kansainvälinen kysyntätilanne on ratkaisevassa asemassa. Suomen vienti on menestynyt erittäin huonosti finanssikriisissä ja sen jälkeen. Vuosina 2008—2013 Suomi on menettänyt markkinaosuut-taan kansainvälisessä kaupassa enemmän kuin esimerkiksi Ruotsi tai Saksa ja jopa enem-män kuin kriisimaat Espanja ja Italia. Ongelma ei ole eurokriisin alentamassa kysynnässä, vaan ennen kaikkea suomalaisen tuotannon kilpailukyvyssä ja tarjonnan rakenteessa.

Suomen talouden rakennemuutos jatkui yhä viime vuonna. Teollisuuden osuus koko talouden arvonlisäyksestä pieneni edelleen ja erityisesti elektroniikka- sekä metsäteollisuus siirsi tuotantoaan ulkomaille. Palveluissa kaupan näkymiä vaimensi ostovoiman heikentyminen. Toisaalta väestön ikääntyminen lisäsi yksityistä terveys- ja sosiaalipalvelutuotantoa.

Hallitus päätti elokuussa 2013 rakennepoliittisesta ohjelmasta kasvuedellytysten vahvistamiseksi ja julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi. Marraskuussa 2013 ohjelman toimeenpanosta tehtiin tarkennettu päätös. Rakennepoliittisen ohjelman avulla uudistetaan taloudellisen toiminnan institutionaalisia puitteita. Uudistukset on yhteensovitettava muun talouspolitiikan kanssa siten, että kokonaisuus tukee kasvua ja työllisyyttä myös lyhyellä aikavälillä.

Kuluvan hallituskauden rakenteellisia uudistuksia ovat mm. yhteisöverokannan alentaminen, kuntauudistuksen käynnistäminen, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos, kuntien tehtävien ja veloitteiden vähentäminen, sekä asuntopoliittinen uudistus. Lisäksi hallitus on päättänyt mm. toimista, jotka vahvistavat nuorten kouluttautumista ja työllistymistä sekä helpottavat osatyökykyisten työllistymistä.

Julkinen talous ei näytä syksyllä 2013 laaditun arvion mukaan tasapainottuvan keskipitkällä aikavälillä ja julkisen velan suhde kokonaistuotantoon jatkaa kasvuaan. Lisähaasteen julkisen talouden tasapainottamiselle aiheuttaa väestön vanheneminen, mikä johtaa eläke-, terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon menojen kasvuun.

Kuntatalous pysyi edelleen selvästi alijäämäisenä, koska vuosikate jäi alle nettoinvestointien tason. Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen perustuu lainsäädännön ja normien muutoksiin sekä harkinnanvaraisten määrärahojen osalta budjettipäätöksiin. Valtion vuoden 2013 talousarvioesitys heikensi kuntien rahoitusasemaa kokonaisuudessaan nettomääräisesti 193 milj. euroa vuoteen 2012 verrattuna.

Kevään 2013 kehyspäätöksen yhteydessä hallitus päätti käynnistää kuntien makrotalouden ohjauksen kehittämistä koskevan valmistelun. Kehyspäätöksen mukaan valmistellaan kuntalain kokonaisuudistuksen, valtiosuusjärjestelmän uudistuksen ja finanssipoliittisten säädösten valmistelun kanssa yhteensovitettuja toimenpiteitä peruspalveluohjelmamenettelyn vahvistamiseksi ja uuden kuntatalouden kehystarkastelun kehittämiseksi. Valtiovarainministeriö käynnisti kuntatalouden makro-ohjauksen kehittämistä valmistelemaan työn keväällä 2013.

Vuonna 2013 toteutui 10 kuntien yhdistymistä ja yhdistymisavustuksen määräraha kasvoi reilut 20 milj. euroa vuoteen 2012 verrattuna. Kuntien harkinnanvaraisen valtiosuuden korotukseen ehdotettiin 20 milj. euroa, mikä on samalla tasolla kuin edellisenä vuotena.

Keväällä 2013 hyväksyttiin kymmenes peruspalveluohjelma. Peruspalveluohjelma vuosille 2014—2017 laadittiin tilanteessa, jossa kuntatalouden rahoitusasema oli heikentymässä vuoden 2012 tilinpäätösarvioiden perusteella. Peruspalvelubudjetin laadintaa varten saatiin ennakkolliset tiedot kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2012 tilinpäätöksistä, joiden mukaan kuntatalouden rahoitusaseman heikentymisestä saatu kuva täsmentyi.

Valtion velan määrä kasvoi edelleen vuonna 2013. Uutta lainaa otettiin nettomääräisesti 6,4 mrd. euroa. Nettomääräisesti lainaa otettiin noin 2,8 mrd. euroa vähemmän kuin eduskunnan hyväksymät valtion talousarviot olisivat edellyttäneet, koska valtion maksuvalmius ei edellyttänyt nettolainanoton toteuttamista tuloarvion mukaisesti.

Vuonna 2013 valtion henkilöstön kokonaistyötyytyväisyys ja tyytyväisyys johtamiseen nousivat hieman edellisvuodesta. Kehittämishankkeisiin liittyvät muutokset usein lisäävät henkilöstön kokemaa epävarmuutta ja väliaikaisesti heikentävät henkilöstön työtyytyväisyyttä. Viime vuosien isoista kehittämishankkeista huolimatta henkilöstön kokonaistyötyytyväisyys ei ole heikentynyt, vaan pysynyt ennallaan tai parantunut.

Jutta Urpilainen  
Valtiovarainministeri

Henna Virkkunen  
Hallinto- ja kuntaministeri

Jan Vapaavuori  
Elinkeinoministeri

Alexander Stubb  
Eurooppa- ja ulkomaankauppa-  
ministeri

## 6.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

### TAULUKKO 51. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi

(arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko)

Tavoite	Arvosana	Perustelu
Taloudellisesti kestävä hyvinvointi	Hyvä	Työllisyys- ja kasvusopimuksen solmiminen turvasi osaltaan erinomaisesti kilpailukyyn ja vakauden avoimilla ja globaaleilla markkinoilla. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma on edelleen käynnissä. Tulokset tyydyttäviä. Harmaan talouden torjuntaohjelma on kannustanut välillisesti työntekoon ja yrittämiseen. Julkisen sektorin hallinto- ja palvelurakenteiden uudistaminen on tyydyttävällä tasolla. Hallituksen rakennepaketin ja keskushallinnon uudistamisen valmistelu ja toimeenpano ovat käynnissä.
Laadukkaat ja taloudellisesti tuotetut julkiset palvelut	Tyydyttävä	Tietohallinnon yhteentoimivuuden kehittämisessä on edetty tyydyttävästi: Kokonais-arkkitehtuurytio on organisoitu ja kansallisen palveluväylän valmistelu on aloitettu. Julkisten palvelujen järjestämisen ja tuottamisen työnjakojen selkiyttämässä ja päällekkäisyyksien poistamisessa on edetty tyydyttävästi: Valtorin säädökset valmistuivat. TUVE-toiminnassa työ on kesken.

## 6.2 Talouspolitiikka

Valtiovarainministeriön valmisteluvastuulla on hallituksen talouspolitiikan valmistelu ja toteutus. Lisäksi ministeriö valmistelelee Suomen osalta EU:n talouspolitiikan koordinointia ja euroalueen talouspolitiikkaa. Hallituksen talouspolitiikan kokonaisuutta on käsitelty kattavasti hallituksen vuosikertomuksen ensimmäisessä osassa. Tässä osassa keskitytään ministeriön oman toimialan kysymyksiin.

Hallituksen talouspoliittisena tavoitteena on turvata julkisen talouden kestävyys vaalikauden aikana tehtävillä menojen ja tulojen sopeuttamistoimilla sekä rakenteellisilla uudistuksilla. Valtiontalouden vahvistamiseksi hallitus on eri yhteyksissä päättänyt välittömistä sopeutustoimista, myös keväällä 2013 kehysriihen yhteydessä päätettiin lisätoimenpiteistä. Kaikkiaan sopeutustoimet nousevat vuoden 2015 tasolla noin kahteen prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon.

Veropolitiikassa reaalityalouden kasvua pyritään piristämään vuoden 2014 alussa tulleella yhteisöverokannan alennuksella. Vuoden 2013 aikana päätettiin myös rakennepoliittisesta ohjelmasta. Ohjelman tarkoituksena on kuroa umpeen julkisen talouden kestävyysvaje mm. vaikuttamalla omalta osaltaan tulevaan kotimaiseen kasvupotentiaaliin. Näiden tekijöiden vaikutus talouskasvuun jää kuitenkin nähtäväksi ja joka tapauksessa vaikutuksia päästään arvioimaan vasta useamman vuoden päästä.

Lähi vuosien heikosta talouskasvusta aiheutuu entistä suurempia haasteita Suomen julkisen talouden rahoitusasemalle. On riski, että Suomen talouskasvu jää kilpailijamaita alhaisemmaksi. Julkisen talouden rahoitusaseman paraneminen kestäväällä tavalla vaatii reaalityalouden suotuisaa kehitystä. Suomen talouden yhtenä haasteena on työmarkkinoiden toiminnan tehostaminen. Ikääntyvä väestö yhdistettynä työmarkkinoiden kohtaantoongelmaan voi muodostua kasvun esteeksi.



Taloudelliseen kehitykseen sisältyvät riskit ovat edelleen pääosin negatiivisia ja liittyvät etupäässä sekä euroalueen että Suomen taloudelliseen tilanteeseen. Huolimatta viimeaikaisista rohkaisevista uutisista koskien euroaluetta, kasvun käynnistyminen on kuitenkin vielä hauraalla pohjalla. Maiden väliset kasvuerot ja -edellytykset poikkeavat merkittävästi toisistaan ja euroalue kokonaisuudessaan on vielä herkkä shokeille. Lievästi positiivinen kasvu-ura voi helposti kääntyä negatiiviseksi. Hallituksen talouspoliittisten toimien tarkoituksena on lisätä Suomen talouden joustavuutta ja ketteryyttä ja samalla parempaa kykyä vastaanottaa odottamattomia shokkeja.

### 6.3 Rahoitusmarkkinat ja kansainväliset rahoituslaitokset

Kesällä 2012 käynnistynyt hanke pankkiunionin luomiseksi jatkui vuoden 2013 aikana tiiviinä ja VM toimi neuvotteluissa aktiivisena vaikuttajana Suomen etujen ajamiseksi. Asetus EU:n yhteisestä pankkivalvontamekanismista saatiin vuoden aikana valmiiksi ja sen myötä EKP ottaa marraskuussa 2014 päävastuun luottolaitosten vakauden valvonasta. Lopullinen asetus täyttää Suomen keskeiset neuvottelutavoitteet.

Pankkiunionin seuraava vaihe koskee kriisinratkaisua. Siihen liittyen saatiin joulukuussa 2013 EU-neuvotteluissa valmiiksi uusi kriisinratkaisudirektiivi, joka harmonisoi jäsenmaiden kriisinratkaisua koskevan välineistön. Uusi lainsäädäntökehikko vahvistaa Suomelle tärkeän neuvottelutavoitteen, jonka mukaan kriisinratkaisun kustannukset kateetaan ensisijassa omistajan- ja sijoittajanvastuun toteuttamisen kautta, toissijaisesti toimialalta kerättävien vakausmaksujen avulla ja vasta viime sijaisena tulee harkittavaksi mahdollinen julkisten varojen käyttö kriisinhallinnassa.

Edelleen jatketaan neuvotteluita EU:n yhteistä kriisinratkaisumekanismia koskevasta asetuksesta, jonka myötä kriisinratkaisua koskevan toimivallan on tarkoitus siirtyä EU-tasolle vuoden 2016 alusta. Asetuksen mukaan yhteinen kriisinratkaisumekanismi perustetaan osin asetuksella ja osin jäsenvaltioiden välisellä kansainvälisellä sopimuksella, jonka avulla euroalueeseen kuuluvat valtiot hyväksyvät tarkemmat säännöt varojen siirtämisestä yhteiseen kriisinratkaisurahastoon sekä näiden varojen vaiheittaisesta yhdistämisestä. Uuden kriisinratkaisulainsäädännön kansallinen täytäntöönpano käynnistettiin helmikuussa VM:n työryhmässä.

Kesäkuussa euroryhmässä saavutettiin sopu Euroopan vakausmekanismin uuden tukivälineen eli pankkien suoran pääomitusvälineen keskeisistä elementeistä. Nämä vastaavat pitkälti Suomen neuvotteluissa ajamia neuvottelutavoitteita. Uuden instrumentin perustamista varten tarvittavan asiakirjakokonaisuuden lopuista yksityiskohdista on tarkoitus päästä poliittiseen sopuun vuoden 2014 aikana.

Pankkien vakavaraisuutta ja maksuvalmiussäätelyä koskeva uusi direktiivi ja asetus saatiin kesällä 2013 valmiiksi ja niiden kansallista täytäntöönpanoa luottolaitoslakiin jatkettiin syksyllä. Osana luottolaitoslain kokonaisuudistushanketta valmisteltiin myös makrovakausvalvontaa ja -välineitä koskevaa kotimaista lainsäädäntöä sekä huomioitiin EKP:n pankkivalvontatoimivallan vaikutuksia Finanssivalvontaan. Hallituksen esitys on annettu eduskunnalle huhtikuussa 2014.

Merkittävä kansallinen lainsäädäntöuudistus oli lisäksi vaihtoehtoisten sijoitusrahastojen hoitajista annetun direktiivin täytäntöön panemiseksi syyskuussa eduskunnalle annettu mittava hallituksen esitys. Uusi laki laajentaa sääntelyn tähän asti elinkeinovapauden nojalla harjoitettuun omaisuudenhoitoon rinnastettavaan kommandiittiyhtiömuotoiseen pääomasijoittamiseen ja kiinteistösijoittamiseen. Uusi lainsäädäntö tuli voimaan maaliskuussa 2014.

Vuonna 2013 EU:ssa oli yli 20 eri rahoitusmarkkinasääntelyn muutoshanketta, joiden valmisteluun VM osallistui aktiivisesti. Pankkiunionia koskevan hankkeen johdosta kaikkien valmistelu ei kuitenkaan edennyt merkittävästi.

Valtiovarainministeriössä panostettiin kertomusvuonna merkittävästi myös joukko-velkakirjamarkkinoiden kehittämiseen ja muihin yritysten rahoituksen saantiin liittyviin selvityksiin, joissa arvioitiin sääntelyn kehittämistarpeita. Päätöksiä näiden hankkeiden jatkotoimista tehdään vuoden 2014 keväällä.

### Kansainväliset rahoituslaitokset

Gloaalitalouden edelleen jatkuvien epävarmuustekijöiden vuoksi kysynnän kansainvälisten rahoituslaitosten tarjoamalle rahoitukselle odotetaan säilyvän kriisitason edeltävää aikaa korkeampana myös tulevina vuosina. Rahoituslaitosten rajallisten resurssien ja jäsenvaltioiden haastavien taloustilanteiden puitteissa tämä tarkoittaa huomion kiinnittämistä aiempaakin tarkemmin pankkien pääomatilanteeseen, taloudellisten riskien hallintaan, toiminnan tehokkuuteen ja tuloksiin. Euroopan investointipankki lisäsi merkittävästi taloudellista tukeaan edistääkseen Euroopan talouskasvua ja uusien työpaikkojen syntymistä vuonna 2012 sovitun pääomankorotuksensa turvin.

Talouskriisin seurauksena myös kansainvälisen rahoitusarkkitehtuurin uudistaminen on jatkunut ajankohtaisena aiheena. Kansainvälisten rahoituslaitosten osalta asia liittyy ensisijaisesti Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Maailmanpankin äänivalta- ja hallintouudistuksiin. Uudistusten tavoitteena on huomioida talouskasvun dynamiikka ja nousevien talouksien kasvanut merkitys maailmantaloudessa. Äänivalta- ja hallintouudistusten kääntöpuolena on pienempien maiden, kuten Suomen, vaikutusmahdollisuuksien potentiaalinen kaventuminen. Valtiovarainministeriön linjausten mukaan Suomen edut kansainvälisillä foorumeilla pyritään turvaamaan käyttäen hyväksi erityisesti Euroopan unionin vaikutuskanavia sekä Pohjoismaiden ja Baltian maiden muodostamaa vaalipiiriä *Bretton Woods* -instituutioissa.

Suurista talouksista koostuvan G20-ryhmän agendan pääpaino on ollut talouskriisin hoidossa, talouskasvua tukevissa toimissa ja rahoitusmarkkinoiden sääntelyuudistuksissa. G20-ryhmän tekemien, erityisesti talouspolitiikkalinjausten vaikutuksia ja sitoumusten toimeenpanoa on seurattu tiiviisti.

Maailmanpankin ja IMF:n vuosikokouksissa lokakuussa 2013 hyväksyttiin kaikkien aikojen ensimmäinen koko Maailmanpankkiryhmän yhteinen strategia kattaen sekä julkista että yksityistä sektoria lainoittavat ryhmän osat. Strategian päätavoitteet ovat äärimmäisen köyhyyden poistaminen kolmen prosentin tasolle vuoteen 2030 mennessä ja hyvinvoinnin tasaisemman jakautumisen korostaminen maatasolla. Suomi on korostanut kustannustehokkuutta ja tuloksellisuutta sekä resurssien entistäkin tarkempaa kohdistamista

kaikkein köyhimmille. Suomi pyrkii vaikuttamaan vahvasti pankin rahoitusstrategian muodostamiseen edellä mainittujen periaatteiden mukaisesti, pankin vahvan AAA-luottoluokituksen turvaamiseksi.

## 6.4 Valtion kuntapolitiikka

Kuntauudistus tähtää laadukkaiden ja yhdenvertaisten kunnallisten palvelujen turvaamiseen asiakaslähtöisesti koko maassa. Uudistuksen tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne. Heinäkuun alusta voimaan tulleessa kuntarakennelaissa säädetään kuntien kuntaliitoksien selvitysvelvollisuudesta, selvityspennoista ja -alueista, poikkeusmenettelyistä, määrärajoista, menettelyistä, toimivallasta sekä taloudellisista kannustimista.

Valtiovarainministeriö asetti lokakuussa 2013 työryhmän valmistelemaan metropolihallintoa koskevaa lainsäädäntöä. Metropolihallinto hoitaisi muun muassa maankäyttöön, asumiseen ja liikenteeseen sekä metropolialueen kilpailukykyyn liittyviä tehtäviä. Alueella on käynnistetty myös valtion erityinen kuntajakoselvitys.

Kuntauudistuksen muutoksentukiohjelmassa kuntaliitoksia suunnitteleville ja valmisteleville kunnille tarjotaan asiantuntijatukea muutosjohtamiseen, ICT-toiminnan kehittämiseen sekä talouden tasapainottamissuunnitelmien laatimiseen. Ohjelmaan sisältyy lisäksi lähipalveluihin, johtamiseen ja lähidemokratiaan liittyviä kehittämishankkeita sekä kuntarakennemuutoksia tukevia tutkimushankkeita. Näitä toteutetaan yhteistyössä mm. Suomen Kuntaliiton kanssa. Osana muutostukea julkaistiin syksyllä 2013 tietopankki kuntaliitosten toteuttamisen avuksi.

Selvitysmiehen ehdotus uudesta valtionosuusjärjestelmästä valmistui tammikuussa 2014. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2015. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään sekä kannustavuutta parannetaan.

Kuntalain kokonaisuudistuksen valmistelua jatkettiin vuonna 2013. Uudistuksessa tarkastellaan erityisesti kunnan talouden sisäistä ohjausta, kuntien johtamisjärjestelmiä, luottamushenkilöiden asemaa ja toimintaedellytyksiä, kuntalain ja erityislakien välistä suhdetta, kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista sekä kuntien ja markkinoiden välistä suhdetta. Uuden kuntalain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2015 alusta lukien.

Kuntien tehtäviä koskeva kartoitus julkaistiin tammikuussa 2013. Kartoitus sisältää kunnille lainsäädännössä osoitetut tehtävät ja niihin liittyvät velvoitteet. Ministeriöille tehdyn kyselyn tuloksena muodostuneessa tietopohjassa kuntien tehtävien lukumääräksi tuli 535 tehtävää. Tehtävien määrä on kasvanut voimakkaasti 1970-luvulta lähtien ja on ollut edelleen kasvussa 2000-luvulla. Hallitus on linjannut rakennepoliittisessa ohjelmassaan, että kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähennetään yhden miljardin euron kustannuksia vastaavasti.

Kevään 2013 kehyspäätöksen yhteydessä hallitus päätti käynnistää kuntien makrotalouden ohjauksen kehittämistä koskevan valmistelun. Kehyspäätöksen mukaan on valmisteltu kuntalain kokonaisuudistuksen, valtionosuusjärjestelmän uudistuksen ja finanssipoliittisten säädösten valmistelun kanssa yhteensovitettuja toimenpiteitä peruspäätösohjelmamenettelyn vahvistamiseksi ja uuden kuntatalouden kehystarkastelun kehittämiseksi.

Kuntataloutta sekä peruspäätösohjelmaa on käsitelty vuosikertomuksen osassa 1.

## 6.5 Harmaan talouden torjunta

Harmaan talouden torjuntaan panostettiin myös vuonna 2013. Verotarkastukseen käytetystä työajasta harmaan talouden tarkastuksiin kohdistettiin 34 %. Verohallinnon 3 362 verotarkastuksesta 688 kohdetta (21 %) osoittautui harmaan talouden tarkastuskohdeksi. Harmaan talouden selvitysyksikkö laatii viranomaisten toiminnan tueksi velvoitteidenhoitoselvityksiä, joiden määrä vuonna 2013 oli noin 33 000 kappaletta (vuonna 2012 noin 13 500 kpl). Selvitysyksikkö myös tuottaa ja jakaa tietoa harmaasta taloudesta mm. tilannekuvajulkaisujen ja selvityksien muodossa. Vuonna 2013 yksikkö tuotti tiedon tuottamistehtäviä 63 kappaletta ja artikkeleita 84 kappaletta.

Verotarkastuksen rakennusalan valvontahanketta (RAKSA) jatkettiin. Vuonna 2013 tarkastettiin yli 600 yritystä ja maksuunpanoehdotukset veroina olivat 28 milj. euroa. Rakennusallalla vuonna 2012 käyttöön otettuun veronumerorekisteriin oli vuoden 2013 loppuun mennessä merkitty 717 000 henkilöä, joista 67 000:llä kansalaisuus oli joku muu kuin Suomi tai kaksoiskansalaisuus.

Tullin harmaan talouden torjunnan tuottama eurohyöty vuonna 2013 oli 18,6 milj. euroa. Summasta maksettavaksi määrättyjä jälkiveroja oli 6,3 milj. euroa ja viranomaisyhteistyönä ulosoton erikoisperinnän kautta verohallinnolle ohjattiin 6,2 milj. euroa ja muille velkojille noin 6 milj. euroa.

## 6.6 Hallintopolitiikka ja hallinnon kehittäminen

Valtionhallinnon tulosohejaus uudistuksen linjausten toimeenpanemiseksi on valmistunut uudistettu tulosohejauksen käsikirja (vm.fi/tulosohejaus), jolla tuetaan konkreettista tulosohejauksen toteuttamista ja kehittämistyötä ministeriöissä ja virastoissa. Tulosohejauksen kehittämisideoita on myös laaja-alaisesti pilotoitu. Toisen vaiheen pilotit käynnistettiin kesällä 2013 ja tulokset valmistuvat alkuvuonna 2014. Vuonna 2013 toteutettiin valtiovarainministeriön kaikki hallinnonalat kattava selvitys tulosohejauksen kehittämisperiaatteiden toimeenpanon etenemisestä hallinnonaloilla. Selvitys osoitti, että tulosohejauksen kehittämissuunnitelman 12 kehittämissuunnitelman ja tukitoimen toimeenpano on edistynyt huomattavasti hallinnonaloilla, vaikkakin hallinnonaloilta on havaittavissa. Edelleen tulosohejauksen valmennusohjelmaa on jatkokehitetty ja toteutettu yhteistyössä HAUS kehittämisskeskus Oy:n kanssa. Myös tulosohejausverkoston ja työvaliokunnan toimintaa on jatkettu tulosohejauksen kehittämiseksi, yhteistyömekanismien vakiinnuttamiseksi ja tulosohejaajien osaamisen vahvistamiseksi.

Suomen avoimen hallinnon edistämisen toimintasuunnitelma valmisteltiin valtionhallinnon ja kuntien sekä kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen kanssa yhteistyössä syksyn 2012 ja alkuvuoden 2013 aikana. Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmä (HALKE) hyväksyi Suomen toimintasuunnitelman maaliskuussa 2013. Suomi sitoutui edistämään avointa hallintoa toimintasuunnitelman mukaisesti, mikä oli edellytys Suomen hyväksymiselle kansainvälisen Open Government Partnership -hankkeen jäseneksi huhtikuussa 2013. Ministeriöiden kansliapäälliköt ja Suomen Kuntaliitto sopivat yhteisistä periaatteista avoi-

men hallinnon edistämiseksi. Toimintasuunnitelman sitoumusten toimeenpano käynnistyi virastoissa, laitoksissa, ministeriöissä ja kunnissa heinäkuussa 2013 neljällä eri osa-alueella: avoin toiminta, selkeä kieli, avoin tieto ja hallinto mahdollistajana.

Hallinnon ja aluekehityksen ministeriyöryhmä (HALKE) hyväksyi toukokuussa 2013 Julkisen hallinnon asiakkuusstrategian. Ministeriyöryhmä korosti sähköisen asioinnin, yhteisten tietovarantojen entistä tehokkaamman hyödyntämisen sekä kansallisen ohjauksen merkitystä asiakaspalvelun kehittämisessä. Toimeenpanohankkeen, joka päättyy toukokuun 2014 lopussa, keskeisimpiä tehtäviä on viedä asiakkuusstrategian linjaukset osaksi toimintaa, toiminnan ohjausta, johtamista ja arviointijärjestelmiä.

Asiakaspalvelu2014 -hankkeessa on tavoitteena, että asiakkaalle tarjotaan taloudellisesti ja tehokkaasti keskeiset julkisen hallinnon asiakaspalvelut yhden luukun periaatteella kohtuuetäisyydellä asuinpaikastaan. Hankkeen loppuraportti valmistui keväällä 2013, jatkovalmistelu aloitettiin joulukuussa lausuntopalaute huomioonottaen. Tavoitteena on, että yhteisten asiakaspalvelupisteiden toiminta voidaan käynnistää vuonna 2015.

Hätäkeskuksia kuormittavien kiireettömien puheluiden palveluneuvonta on toteutettu perustamalla Kansalaisneuvonta marraskuussa 2013. Se tarjoaa apua asiakkaiden yleisluontoisiin julkisia palveluita koskeviin kysymyksiin, ohjaa asiakkaita oikean viranomaisen luokse ja tarjoaa tukea sähköiseen asiointiin viranomaisasioissa.

Selonteko aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutumisesta (VNS 1/2013) annettiin eduskunnalle 27.2.2013. Selonteossa arvioitiin uudistusta sekä tehtiin arviointiin perustuvia ehdotuksia aluehallinnon edelleen kehittämiseksi. Arvioinnissa todettiin mm., että asiakkaat ovat tyytyväisiä ja henkilöstön työhyvinvointi on säilynyt hyvänä, riippumattomuus, puolueettomuus ja oikeusturva ovat toteutuneet ja että tuottavuuden parantuminen on korvannut resurssien niukkuuden. Tunnistetut kehittämistarpeet liittyivät mm. aluehallinnon kokonaisuuteen, ohjaukseen ja johtamiseen, toimivaltakysymyksiin sekä tehtävien ja resurssien tasapainottamiseen.

Valtion alue- ja paikallishallinnon kehittämistä on jatkettu selonteon linjausten mukaisesti. Kirjasto-, liikunta- ja nuorisotoimen tehtävät, kulttuurin toimialan peruspalvelujen arviointitehtävät ja oppilaitosrakentamiseen liittyvät tehtävät on siirretty ELY-keskukset aluehallintovirastoille. Aluehallintovirastojen poliisitoimen vastualueet on lakkautettu 1.1.2014 lukien ja aluehallintovirastojen ja poliisilaitosten yhteistyön organisoinnin edellyttämät toimenpiteet on toteutettu. Valmisteilla on aluehallintoviraston toimivallan määrittäminen osassa tehtäviä valtakunnalliseksi toimivallaksi ja hallintopalvelujen kokoaminen yhden aluehallintoviraston alaisuuteen sekä maistraattien liittäminen aluehallintovirastoihin. Selvitystyö maistraattien mahdollisen aluehallintovirastoihin liittämisen vaikutuksista valmistui lokakuussa 2013. Selvityshenkilö ehdotti raportissaan, että maistraatit liitettäisiin osaksi aluehallintovirastoja.

## 6.7 Julkisen hallinnon ICT:n ohjaus ja kehittäminen

Julkisen hallinnon ICT:n hyödyntämisen strategia valmistui keväällä 2013. Strategia jakaantuu viiteen linjausalueeseen: 1) palveluinnovaatioiden ekosysteemit, 2) avoin tieto ja tiedon yhteiskäyttö, 3) kyky hyödyntää ICT:tä, 4) selkeät tietohallinnon rakenteet sekä 5) toimintavarma ja kustannustehokas ICT-infrastruktuuri.

Valtion toimialariippumattomien ICT-tehtävien yhteenkokoamista jatkettiin. Laki valtion yhteisten tieto- ja viestintäteknisten palvelujen järjestämisestä (1226/2013) tuli voimaan 1.1.2014 ja Valtion tieto- ja viestintäteknikkakeskus Valtori aloitti toimintansa 1.3.2014.

Julkisen sektorin kokonaisarkkitehtuuritoiminnan puitteissa annettiin sähköisen asioinnin, perustietovarantojen ja kansallisen palveluäylän viitearkkitehtuurit. Kertomusvuoden loppuun mennessä kokonaisarkkitehtuurikoulutukseen oli osallistunut yli 1 000 asiantuntijaa julkisesta hallinnosta. Asetettiin SecICT-hanke ja jatkettiin muuta julkisen hallinnon tietoturvatointia.

Julkisen hallinnon sähköiset palvelut tuovat kustannussäästöjä hallinnolle ja tarjoavat hallinnon asiakkaille yhtenäisen, esteettömän, helppokäyttöisen ja asiakaslähtöisen käyttökokemuksen. Yhteisten palvelujen käyttö on jatkuvasti lisääntynyt sekä viranomaispalveluissa että kansalaisille suunnatuissa palveluissa. Esimerkiksi sähköisten tunnistautumistapahtumien määrä julkisen hallinnon palveluissa kasvoi yli 20 milj. tapahtumaan vuonna 2013. Julkisen hallinnon palvelut kansalaisille kokoavan Suomi.fi -portaalin käyttö lisääntyi 12 % edellisestä vuodesta. Viranomaisen ja kansalaisen välisen turvallisen viestinvälityskanavan, Kansalaisen, asiointitilin käyttö lisääntyi.

Hallituksen kärkihankkeisiin kuuluvan Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelmassa (SADe-ohjelma) kertomusvuonna tuotannossa olivat sähköisen vaikuttamisen välineet Otakantaa.fi, Kansalaisaloite.fi ja Kuntalaisaloite.fi. Julkisten palvelujen käyttäjiä neuvova Kansalaisneuvonta.fi sekä koulutuksen järjestäjille ja koulutukseen hakeutujille suunnattu Opintopolku.fi -palvelu avattiin. Yrittäjillä ja yrittäjiksi aikovilla on käytössään Oma Yritys-Suomi -palvelu. Rakennetun ympäristön ja asumisen SADe-palveluista tuotannossa ovat Asuntojenvuokrat.fi sekä karttapohjaiset tietopalvelut Tarkkailija ja Harava. Lupapiste.fi -palvelu mahdollistaa rakennuslupien neuvonnan ja hakemisen. SADe-ohjelmasta valmistuneiden palveluiden käyttöönoton tuki kunnissa sekä valtionvirastoissa ja laitoksissa aloitettiin.

Hallinnon turvallisuusverkkohankkeessa (TUVE) on luotu koko maan kattava korkean varautumis- ja tietoturvatason tietoverkko sekä yhteisiä palveluja valtiojohton ja turvallisuusviranomaisten päivittäiseen käyttöön. Hallituksen esitys laeiksi julkisen hallinnon turvallisuusverkkotoiminnasta ja viestintämarkkinalain 2 §:n muuttamisesta (HE 54/2013 vp) annettiin eduskunnalle toukokuussa 2013. Lakiesityksen mukaan turvallisuusverkon verkko- ja infrastruktuuripalveluja tuottaisi valtion kokonaan omistamaan Suomen Erillisverkot -konserniin kuuluva Suomen Turvallisuusverkko Oy, jonka strategisesta ohjauksesta vastaisi valtiovarainministeriö.

## 6.8 Valtion konserniohjaus ja yhteiset palvelut

### Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon yhteinen Kieku-tietojärjestelmähanke siirtyi pilotivaiheesta ensimmäiseen toteutusvaiheeseen. Kiekun ottivat käyttöön sisäministeriön hallinnonala (pl. Rajavartiolaitos ja Poliisihallinto) sekä valtiovarainministeriön hallinnonala (pl. Tulli). Kieku-järjestelmää käytti vuoden 2013 lopussa 15 kirjanpitoyksikköä ja n. 13 000 virkamiestä.

Laajentuneen käytön yhteydessä on tunnistettu tietojärjestelmän ja toimintatapojen kehittämistarpeita ja myös tuottavuuden alentumaa. Vuonna 2013 toteutettiin ulkopuolinen arviointi Kieku-hankkeen ensimmäisen vaiheen tuloksista ja edellytyksistä jatkaa käyttöönottoja siirtymällä toteutusvaiheeseen kaksi vuoden 2014 alkupuolella. Arvioinnin perusteella käyttöönottojen onnistumisen kannalta merkittävimmät riskit liittyvät toimintatapamuutoksen läpivientiin virastoissa ja laitoksissa, prosessin ja tietojärjestelmän toimivuuteen ja palvelutuotannon toimintaan. Tietojärjestelmään liittyviä kehittämistarpeita on havaittu eniten palkkakustannusten jakoprosessissa ja henkilöstöhallinnon prosessin sujuvuudessa.

Tuottavuuskehityksen arviointi on vielä liian aikaista vuonna 2013 tapahtuneiden käyttöönottojen yhteydessä. Vuoden 2013 aikana on saavutettu selviä edistysaskeleita: Pilottikäyttöönottojen ja toimintamalliin ja tietojärjestelmään tehtyjen parannusten jälkeen käyttöönottojen eteneminen on helpottunut ja osaaminen on kasvanut. Käyttöönottojen menetelmää on kehitetty ja käyttöönotot ovat onnistuneet kerta kerralta paremmin. Vuonna 2013 Valtiokonttorissa ja Palkeissa toimintamallia on edelleen kehitetty mm. tuessa ja ylläpidossa sekä Kiekun tuotekehityksessä. Erityisinä painopisteinä ovat olleet henkilöstöhallinnon toimintamallin kehittäminen helpommaksi ja tuottavuutta tukevaksi sekä järjestelmän teknisen suorituskyvyn parantaminen.

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus (Palkeet) teki vuoden 2013 tilinpäätöksen 59 kirjanpitoyksikölle, viidelle rahastolle ja ritarikunnille. Palkeiden maksuliikkeessä käsiteltiin saapuvaa rahaa 19,6 mrd. euroa ja lähtevää rahaa 54,8 mrd. euroa.

Palvelukeskuksen tuottamien palvelujen rakenteessa tapahtui selvä muutos. Ostolaskujen ja palkkalaskelmien määrä jatkoi laskuaan mm. valtion henkilötyövuosimäärän pienennyttyä. Kokonaistuotostmäärä kuitenkin lisääntyi palvelulaajennusten vuoksi. Myyntilaskujen määrä kasvoi noin 70 % useiden asiakasvirastojen otettua käyttöön myös myyntilaskutuspalvelun. Kokonaistuottavuusindeksillä mitattuna Palkeiden tuottavuus kasvoi 1,6 % edelliseen vuoteen verrattuna.

Asiakasvirastoilta perittiin palvelumaksuja 52,5 milj. euroa. Maksut kasvoivat edellisestä vuodesta noin miljoonalla eurolla pääasiassa erillislaskutuksen lisääntymisen ansiosta. Henkilöstökulut kasvoivat 4,5 % ja tietojärjestelmäkustannukset 11,6 %. Keskeisistä suoritteista ostolaskujen hinta säilyi aiemmalla tasolla ja myyntilaskujen sekä palvelussuhteen hallinnan hinnat laskivat edellisvuoteen verrattuna. Palkkalaskelman hinta nousi 23,3 %.

Henkilöstökulujen kasvuun vaikuttivat vuoden aikana toteutetut 13 viraston Kieku-tietojärjestelmän käyttöönotot. Hankkeen vuoteen 2016 jatkuvaan käyttöönottovaiheeseen on varauduttu lisäämällä tilapäisesti tuki- ja kehittämishenkilöstöä. Kertomusvuonna Kieku-palkanlaskennan tuottavuus verrattuna muihin prosesseihin oli vielä selvästi heikommalla tasolla, mikä aiheutti Palkeissa lisätyötä. Kieku-palkanlaskennan hintaa kompensoitiin keskitetysti noin 1,2 milj. eurolla johtuen tietojärjestelmän siirtymä- ja kehitysvaiheesta. Kehittämistoimista johtuen Palkeiden toiminnan kustannusvastaavuus jäi tasolle 96 %. Tuottavuuden parantamiseen on suunniteltu toimenpiteet, jotka Valtiokonttori ja Palkeet toteuttavat järjestelmätoimittajan tukemana v. 2014.

Asiakkaiden tyytyväisyys Palkeiden palveluihin kehittyi myönteisesti. Asiakastyytyväisyys on talouspalveluissa hyvällä tasolla ja henkilöstöpalveluissa jopa erinomaisella tasolla. Kokonaisuutena keskiarvo oli 3,8.

### Valtion kiinteistöhallinto ja toimitilat

Valtion kiinteistöstrategian mukaisesti jatkettiin valtion kiinteistövarallisuuden keskittämistä omaisuuden kokonaisuuden parantamiseksi, synergia- ja mittakaavaetujen saavuttamiseksi sekä toimintojen tehostamiseksi.

Museoviraston kiinteistövarallisuus siirrettiin Senaatti-kiinteistöjen hallintaan. Lisäksi valmisteltiin vuoden 2014 alusta lukien toteutettua kiinteistövarallisuuden hallinnansiirtoa Metsähallituksen ja Senaatti-kiinteistöjen hallinnoimien kiinteistövarallisuuserien kesken.

Kehyspäätöksessä keväällä 2013 linjattiin valtion kiinteistöomaisuuden keskittämisestä valtion kiinteistöstrategian mukaisesti sekä selvitysvelvollisuudesta koskien näiden maa-alueiden hyödyntämismahdollisuuksia asuntotuotannossa ja asuntotuotantoon soveltumattomilta osin muussa mahdollisessa käytössä.

Vuoden 2013 lopussa valtion käytössä oli toimitiloja yhteensä arviolta 6,26 milj. m<sup>2</sup>, josta noin puolet on puolustusvoimien käytössä. Toimitilojen vuokramenot (pl. puolustusministeriön hallinnonala) olivat noin 598 milj. euroa. Tiloista noin 1,6 milj. neliötä on toimistotilaksi luokiteltavaa tilaa, jonka keskimääräinen tilatehokkuus oli 30 m<sup>2</sup>/henkilö.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi vuokravastuuperiaatteet toimitilojen vuokrasopimusten ennenaikaisen päättämisen tilanteisiin. Linjausten tavoitteena on varmistaa, että virasto tai laitos ei joudu kohtuuttomaan tilanteeseen yllättävien muutosten tilanteessa.



**TAULUKKO 52. Keskeisiä tietoja ja tunnuslukuja valtion toimitiloista 2013** (Ministeriöt, virastot ja laitokset, Suomessa sijaitsevat tilat. 2013 tiedot eivät vielä ole täysin kattavia)

Hallinnonala	Kokonaispinta-ala, m <sup>2</sup>	Kokonaishenkilölukumäärä tilatietojärjestelmässä	Vuokrakustannukset, euroa	Toimistopinta-ala, m <sup>2</sup>	Toimistotyöntekijöiden henkilölukumäärä tilatietojärjestelmässä	Toimistopinta-ala / toimistotyöntekijä, m <sup>2</sup> /hlö
Valtioneuvoston kanslia	19 595	259	4 655 319	8 072	250	32,3
Ulkoasiainministeriön hallinnonala	37 559	645	8 166 441	29 498	645	45,7
Oikeusministeriön hallinnonala	710 891	8 190	103 696 869	247 944	6 593	37,6
Sisäasiainministeriön hallinnonala	675 919	14 148	97 544 235	295 268	12 445	23,7
Valtiovarainministeriön hallinnonala	430 415	11 398	69 578 416	328 571	11 074	29,7
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	223 957	2 190	39 936 128	54 865	1 878	29,2
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	281 115	4 230	34 189 315	125 998	3 858	32,7
Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	83 337	1 955	16 634 515	61 146	1 944	31,5
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	485 776	11 225	82 077 915	325 187	10 835	30,0
Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön hallinnonala	160 858	3 478	24 042 464	85 970	2 735	31,4
Ympäristöministeriön hallinnonala	36 704	999	7 511 592	25 581	968	26,4
Hallinnonalat yhteensä (ilman PLM)	3 146 125	58 717	488 033 210	1 588 101	53 225	29,8

### Valtion hankintatoimi

Valtion budjettitalouden hankintamenot olivat 4 472 milj. euroa vuonna 2013 (4 398 milj. euroa vuonna 2012). Hankintamenot nousivat edelliseen vuoteen verrattuna 74 milj. euroa. Hansel Oy:n yhteishankintasopimusten käyttö lisääntyi edelleen ja yhteishankinnat kasvoivat hieman noin 694 milj. euroon (687 milj. euroa). Tästä budjettivaltion yksiköiden osuus oli noin 490 milj. euroa (480 milj. euroa).

Viime vuosina budjettitalouden hankinnoista n. 60 % on yhteishankintavelvoitteen piiriin kuuluvia hankintoja. Valtiovarainministeriössä on aloitettu julkisten hankintojen yleisten sopimusehtojen päivitystyö. Vuonna 2012 asetettu valtion hankintatoimen neuvottelukunta on jatkanut työtään ja loppuvuodesta 2013 valmistui neuvottelukunnan toimeksiannosta tehty selvitys valtion hankintatoimen tilasta. Selvityksen perusteella näyttää siltä, että valtion hankintastrategiassa esitetyt tavoitteet, lähtökohdat sekä kehittämistoimenpiteet ovat edelleen ajankohtaisia. Valtion hankintatoimen osalta on monelta osin tapahtunut kehitystä myönteiseen suuntaan, mutta kokonaisuudessaan hankintatoimen ohjaukseen ja järjestämiseen liittyviä suosituksia on noudatettu ministeriöissä ja virastoissa vaihtelevasti. Nyt käynnistyneen hankintalain uudistamisen voimaantulon jälkeen tavoitteita ja ohjeistusta jouduttaneen joiltakin osin tarkistamaan, mutta päähuomio on edelleen pidettävä jo asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa.

## 6.9 Valtion työnantaja- ja henkilöstöpolitiikka

Vuonna 2013 keskeisinä tavoitteina olivat hyvän johtamisen, kilpailukykyisen sopimus- ja palkkapolitiikan ja organisaatioiden muutostilanteisiin liittyvien tukitoimenpiteiden toteuttaminen. Valtionhallinnon toimintayksiköiden toimintakykyisyyttä ja tuloksellisuutta on tuettu sekä ohjaamalla muutostilanteiden henkilöstöpolitiikkaa, yhteisillä tukipalveluilla ja kehittämällä ammattimaista henkilöstöjohtamista. Valtionhallinnon työelämän laatua, työn tuottavuutta sekä henkilöstön työhyvinvointia ja osaamista kehitettiin yhteistyössä muiden työmarkkinatoimijoiden kanssa. Henkilöstön saatavuutta edistettiin sisäisiä työmarkkinoita kehittämällä ja sitä edisti myös valtion hyvä työnantajakuva. Valtio tuki myös työnantajana kansantalouden kehitysedellytyksiä pidentämällä työuria valtionhallinnossa ja osallistumalla rakennepoliittisen ohjelman valmisteluun.

Valtion virka- ja työehtosopimuksen perusteella toteutettiin 1.4.2013 yleiskorotus sekä 0,50 prosentin määräinen virastoerä, joka kohdennettiin virastotasolla, yhteensä 1,9 %. Virastoerä pyrittiin suuntaamaan siten, että sillä edistettiin valtionhallinnon ja toimintayksikön tuloksellisuutta sekä parannettiin kilpailukykyä osaavan henkilöstön saatavuuden varmistamisessa sekä palveluksessa pysyttämässä sekä naisten ja miesten välistä palkkatasa-arvoa.

Syksyllä työmarkkinoiden kesken syntyi keskitetty työmarkkinaratkaisu, työllisyys- ja kasvusopimus, jonka mukainen valtion virka- ja työehtosopimus pitkälle sopimuskaudelle 2014—2017 allekirjoitettiin 7.11.2013. Keskitetyn sopimuksen ja siten osaltaan myös valtion sopimuksen merkittävimmät ominaisuudet ovat maltilliset palkankorotukset ja pitkä sopimuskausi, jotka parantavat Suomen kansainvälistä kilpailukykyä. Sopimuksen palkkoja korottava vaikutus on maltillinen, noin 1,1 %, ja korotukset toteutetaan vain yleiskorotuksina. Valtion sopimusratkaisuun sisältyy lisäksi eräitä valtion palkkausjärjestelmien ja matkustussäännön muutoksia, vuosilomakarenssin poistaminen sekä useita työryhmäselvityksiä, muun muassa merkittävä tuloksellisuuden edistämiseen tähtäävä työtuntien lisäämistä ja työaikajoustoja koskeva selvitys.

Valtio osallistui työnantajana työmarkkinajärjestöjen raamisopimuksessa 2011 sovitun, ammatillisen osaamisen kehittämistä ja taloudellista tukea koskevan lainsäädännön valmisteluun. Valtion osalta taloudellinen tuki muodostuu valtiovarainministeriön virastoille myöntämästä koulutuskorvauksesta. Koulutuskorvauksen toimeenpanon ohjeistus valmisteltiin ja virastoille järjestettiin siihen liittyvää koulutusta.

Valtion sopimuksen mukainen työrauhavelvoite on vallinnut ja työrauhatilanne on ollut hyvä, ja työrauha varmistettiin myös sopimuskaudelle 2014—2017.

Ennakkotietojen mukaan budjettivaltion kokoaikaisen henkilöstön säännöllisen työajan ansiot nousivat keskimäärin 2,1 %, joka johtuu sopimuskorotuksista (1,5 %) ja palkkaliikumasta (0,6 %). Samapalkkaisuuden lähtökohta on, että naisille ja miehille maksetaan sama palkka samasta tai samanarvoisesta työstä samalla työnantajalla. Kun työtehtävän vaativuus ja hallinnonalojen erilainen palkkataso otetaan huomioon, naisten ansiot olivat 98 % miesten ansioista valtion virastoissa keskimäärin. Valtion virka- ja työehtosopimukseen sisältyvien palkankorotusten sukupuolivaikutukset arvioidaan neuvotteluvaiheessa keskus- ja paikallistasolla. Paikallistason sopimusten sukupuolivaikutuksia seurattiin myös keskustasolla. Valtiotyönantaja osallistuu hallituksen ja työmarkkinakeskusjärjestöjen samapalkkaisuusohjelman toteuttamiseen.

Hallituksen vuonna 2008 tekemän valtion johtajapolitiikkaa koskevan periaatepäätöksen ja iltakoulukannanoton 2012 pohjalta valtiovarainministeriö on kehittänyt valtionhallinnon johtamista. Keskeisinä tavoitteina ovat olleet pyrkimys ammattimaiseen johtamiseen ja näkemys virkamiesjohdosta valtionhallinnon yhteisenä resurssina. Valtiovarainministeriö käynnisti vuonna 2013 erityisen valtionhallinnon johdon tukitoiminnon. Vuonna 2013 valmistui opas valtionhallinnon johtajien ja asiantuntijoiden rekrytoinnista. Johtajien henkilökohtaisia johtamissopimuksia kehitettiin edelleen osana uudistuvaa tulosohjausjärjestelmää. Vuoden 2013 lopussa johtamissopimuksia oli noin 120 ja useita valmisteilla. Tulevaisuuden johtajat -ohjelmaan on osallistunut yhteensä 150 vaativissa johtamistehtävissä olevaa, ministeriöiden valitsemaa johtajaa ja arviointitutkimuksen mukaan ohjelma on vastannut hyvin sille asetettuja tavoitteita. Ministeriö on valmistellut mahdollista ylimmän virkamiesjohdon uudistusta osana keskushallinnon uudistusta ja rakennepoliittisen ohjelman toteutusta.

Valtion henkilöstön asema erilaisissa organisaation muutostilanteissa on edelleen ollut yksi henkilöstöpolitiikan painopistealueista. Valtiovarainministeriö uudisti kertomusvuonna määräyksen henkilöstövoimavarojen siirtämisestä hallinnonalalta toiselle. Valtiokonttorin Valtion henkilöstöpalvelut -yksikön hankeseurannassa muutoksen kohteena olevia oli syksyllä 2013 yhteensä noin 3 500 henkilöä, lähes 2 000 henkilölle tarjottiin tehtävää uudessa organisaatiossa ja uudelleensijoittuneita oli noin 650. Valtion yhteistoimintalainsäädännön uudistamista koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle kertomusvuoden lokakuussa ja laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa tuli voimaan 1.1.2014. Syksyllä sovitun valtion virka- ja työehtosopimuksen 2014—2017 yhteydessä sovittiin myös valtiovarainministeriön ja pääsopijajärjestöjen yhteisestä työryhmästä, jonka tehtävänä on selvittää muutosturvaa koskevien periaatteiden käyttöä, toteutumista vuodesta 2012 alkaen sekä mahdollisia kehittämistarpeita.

Valtion työnantajakuva on työnantajakyselyjen (esim. T-media) mukaan säilynyt hyvänä ja sen voi arvioida edistävän osaavan henkilöstön rekrytointia. Valtiovarainministeriö asetti virkamieseettisen toimikunnan, jonka tehtävänä on tarkastella erilaisia intressikonfliktitilanteita sekä selvittää, olisiko perusteltua asettaa erityinen toimielin arvioimaan yksittäistapauksissa sitä, onko virkamiehelle asetettava karenssiaika hänen siirtyessään pois valtion palveluksesta muuhun työhön.

Vuoden 2013 alussa otettiin käyttöön valtion organisaatioiden tapaturmavakuutusmaksuun sisällytetty työturvallisuusmaksu, joka on 0,23 promillea valtion henkilöstölle maksetuista palkoista. Työturvallisuusmaksulla kerätään arviolta 900 000 euroa ja se kohdennetaan valtion työhyvinvointi- ja työsuojelutoiminnan kehittämiseen.

### **Valtion eläkkeet ja eläkeiän odote**

Vuoden 2013 alusta valtion eläketurvaan liittyvien tehtävien hoitaminen on ollut kokonaisuudessaan Kevan hoidossa. Valtion eläkkeet rahoitetaan valtion budjetista ja valtion eläkerahasto huolehtii valtion palveluksessa olevien osalta maksettujen eläkemaksujen sijoittamisesta.

**TAULUKKO 53. Budjettivaltio vuosina 2004—2013, eläkkeelle suoraan VaEL-palveluksesta**

	2004	2007	2010	2011	2012*	2013*
Keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä	58 v 4 kk	58 v 5 kk	60 v 2 kk	60 v 0 kk	60 v 10 kk	60 v 10 kk
Eläkeiän odote 25-vuotiaille **	61 v 0 kk	61 v 3 kk	62 v 1 kk	62 v 1 kk	63 v 0 kk	–
Vanhuuseläkeikään työssä jatkaneet, %	58,0	63,5	76,2	80,9	82,7	81,7
Eläkkeen myöhentäminen, netto-htv	–	296	538	527	605	756
Eläkkeen nettomyöhentäminen, keskimäärin/hlö		3,3 kk	4,2 kk	4,2 kk	4,8 kk	5,2 kk

\* Kyseessä on ennakkotieto.

\*\* Eläkeiän odotteen laskenta (25-vuotiaille) pohjautuu vain valtiosektorin (budjettivaltio + liikelaitokset) aktiivipalveluksessa olleisiin henkilöihin ilman sotilaseläkeoikeutettuja.

### Valtion henkilöstön tila

Valtion budjettitalouden virastoissa ja laitoksissa työskenteli vuoden 2013 lopussa 81 210 henkilöä, joka on 3,4 % Suomen työllisestä työvoimasta. Edellisestä vuodesta henkilöstö vähentyi. Vuonna 2013 valtion palveluksessa oli runsaat 40 000 henkilöä vähemmän kuin vuonna 2009. Henkilöstön vähentyminen johtuu pääosin yliopistojen siirtymisestä budjettivaltion ulkopuolelle vuoden 2010 alussa.

Henkilöstöstä 49 % oli naisia ja 51 % miehiä. Ikäluokittain suurimpia ryhmiä olivat 45—54-vuotiaat (32 %) ja 35—44-vuotiaat (24 %). Vähintään 45-vuotiaiden osuus oli 57 %. Henkilöstön keski-ikä oli 46,1 vuotta. Edellisestä vuodesta keski-ikä nousi 0,2 vuodella. Henkilöstöstä 44 % oli suorittanut korkeakoulututkinnon ja 31 % ylemmän korkeakouluasteen tutkinnon. Näiden koulutustunteiden ryhmien henkilöstöosuudet nousivat edellisestä vuodesta. Valtion henkilöstö työskenteli pääosin kokoaikaisissa (94 %) ja vakinaisissa (86 %) palvelussuhteissa. Osa-aikaisten ja määräaikaisten palvelussuhteiden osuudet eivät muuttuneet edellisestä vuodesta.

Vuonna 2013 henkilöstön kokonaistyötyytyväisyys ja tyytyväisyys johtamiseen nousivat hieman edellisvuodesta. Kehittämishankkeisiin liittyvät muutokset usein lisäävät henkilöstön kokemaa epävarmuutta ja väliaikaisesti heikentävät henkilöstön työtyytyväisyyttä. Viime vuosien isoista kehittämishankkeista huolimatta henkilöstön kokonaistyötyytyväisyys ei ole heikentynyt vaan pysynyt ennallaan tai parantunut. Tätä selittänee johtamisen kehittäminen ja johtamista koskevan tyytyväisyyden parantuminen. Myös sairauspoissaolojen vähentyminen runsaalla kolmella prosentilla edellisestä vuodesta kertoo työhyvinvoinnin myönteisestä kehityksestä. Ennakkotiedon mukaan vuonna 2013 henkilöstö siirtyi vanhuuseläkkeelle keskimäärin 60 v. 10 kk iässä. Naiset (61 v. 9 kk) siirtyivät keskimäärin vanhempina vanhuuseläkkeelle kuin miehet (59 v. 10 kk). Keskimäärin eläkkeellesiirtymisikä oli samalla tasolla kuin edellisvuonna.

Vuonna 2013 budjettitalouden henkilöstön palkkasumma oli 3,8 mrd. euroa ja kaikki työvoimakustannukset 4,7 mrd. euroa. Edellisestä vuodesta palkkasumma kasvoi 1,4 % ja kokonaistyövoimakustannukset kasvoivat 1,2 %. Yhden henkilötövuoden hinta oli keskimäärin 58 000 euroa ja sen hinta nousi runsaat 2 % edellisestä vuodesta.

TAULUKKO 54. Valtion henkilöstön tila vuosina 2009—2013

	2009		2010		2011		2012		2013	
		%-m		%-m		%-m		%-m		%-m
<b>Henkilöstömäärä ja -kustannukset</b>										
Henkilöstön lukumäärä	121 923	0,8	86 383	-29,1	85 072	-1,5	82 774	-2,7	81 210	-1,9
Henkilötyövuodet, lukumäärä	117 624	0,4	84 721	-28,0	83 312	-1,7	81 484	-2,2	80 380	-1,4
Henkilöstön keski-ikä, vuotta	44,5	0,0	45,6	2,5	45,7	0,2	45,9	0,4	46,1	0,4
Palkkasumma, milj. euroa	4 769,5	4,7	3 592,0	-24,7	3 643,3	1,4	3 706,4	1,7	3 758,1	1,4
Työvoimakustannukset yhteensä, milj. euroa	5 971,1	4,4	4 488,3	-24,8	4 532,1	1,0	4 607,4	1,7	4 662,5	1,2
Henkilötyövuoden hinta, euroa	50 764	4,0	52 977	4,4	54 400	2,7	56 543	3,9	58 005	2,6
Tehdyn työajan osuus vuosityöajasta, % <sup>1</sup>	81,9	0,2	81,2	-0,9	78,7	-3,1	78,8	0,1	78,1	-0,9
Tehdyn työajan palkkojen osuus palkkasummasta, %	79,4	0,1	79,0	-0,5	77,0	-2,5	77,0	0,0	77,0	0,0
Välillisten työvoimakustannusten osuus tehdyn työajan palkoista, %	57,7	-0,8	58,2	1,0	61,5	5,7	61,5	0,0	61,2	-0,5
<b>Työhyvinvointi</b>										
Kokonaistyötyytyväisyys <sup>2</sup>	3,4	0,0	3,4	0,0	3,4	0,0	3,4	0,0	3,5	2,9
tyytyväisyys johtamiseen <sup>2</sup>	3,4	0,0	3,4	0,0	3,4	0,0	3,4	0,0	3,5	2,9
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	8,6	-3,4	9,7	12,8	9,7	0,0	9,3	-4,1	9,0	-3,2

<sup>1</sup> tehdyn säännöllisen vuosityöajan osuus säännöllisestä vuosityöajasta

<sup>2</sup> asteikolla 1—5: 1=erittäin tyytymätön, ..., 5=erittäin tyytyväinen

## 6.10 Hallinnonalan voimavarat

Hallinnonalojen voimavaratiedot on koottu valtiovarainministeriön Työnantajan henkilöstötieto -järjestelmästä (Tahti) sekä valtion talousarvion toteumalaskelmista. Siirtomäärärahat on otettu laskelmaan ilman peruutettuja määrärahoja. Pyöristysten takia taulukoiden summat eivät aina täsmää.

TAULUKKO 55. Henkilöstö, htv

	2011	2012	2013
<b>VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>12 134</b>	<b>12 041</b>	<b>11 949</b>
Valtiovarainministeriö	375	386	391
Verohallinto	5 282	5 157	5 072
Tulli	2 286	2 280	2 275
Valtiokonttori	478	488	461
Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus	731	731	749
Tilastokeskus	806	847	842
Valtion taloudellinen tutkimuskeskus	51	55	53
Väestökisterikeskus	113	116	120
Aluehallintovirastot ja Ahvenanmaan valtionvirasto	1 207	1 197	1 219
Maistraatit	805	782	766

**TAULUKKO 56. Talousarviomäärärahojen käyttö, milj. euroa**

	2011	2012	2013
<b>28. VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>15 929,5</b>	<b>17 242,4</b>	<b>16 768,4</b>
28.01. Hallinto	720,9	117,4	166,0
28.10. Verotus ja tullitoimi	596,0	589,3	581,9
28.20. Palvelut valtioyhteisölle	37,9	34,8	34,1
28.30. Tilastotoimi, taloudellinen tutkimus ja rekisterihallinto	50,9	59,0	70,9
28.40. Valtion alue- ja paikallishallinto	87,1	87,2	87,7
28.50. Eläkkeet ja korvaukset	3 953,5	4 188,7	4 402,1
28.60. Valtionhallinnon yhteiset henkilöstömenot	2,2	2,2	0,7
28.70. Valtionhallinnon kehittäminen	26,5	24,6	27,6
28.80. Siirrot Ahvenanmaan maakunnalle	219,8	230,4	237,3
28.90. Kuntien tukeminen	8 256,0	8 522,9	8 760,5
28.91. Työllisyyden ja elinkeinoelämän tukeminen	84,0	144,6	229,2
28.92. EU ja kansainväliset järjestöt	1 825,6	3 241,1	2 170,2
28.99. Erikseen budjetoidut valtionhallinnon menot	69,1	0,4	0,1

## Talousarvion ulkopuolella olevat rahastot

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla toimivat talousarvion ulkopuolella olevat valtion eläkerahasto ja valtion vakuusrahasto. Niistä on raportoitu hallituksen vuosikertomuksen osassa 1.

## 7 Opetus- ja kulttuuriministeriö

### Opetusministerin katsaus

Perusopetuksen laadun kehittämistä ja koulutuksellisen tasa-arvon edistämistä jatkettiin kertomusvuonna tukemalla opetusryhmien pienentämistä, koulujen välisten erojen kaventamista ja haasteellisessa toimintaympäristössä toimivia kouluja.

Eduskunta hyväksyi uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain. Koulu yhteisöjen turvallisuutta ja työrauhaa edistäviä säädöksiä kehitettiin ja peruskoulun oppilaskuntatoiminta vakiinnutettiin. Varhaiskasvatuksen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirrettiin opetus- ja kulttuuriministeriöön.

Ministeriö käynnisti oppimisen pilvipalvelujen kehittämishankkeen, jonka tavoitteena on oppimateriaalien keskitetty hankinta ja siirtyminen kohti digitaalisia materiaaleja.

Toisen asteen yhteishakua ja ammatillisen koulutuksen opiskelijavalintaa uudistettiin. Perusopetuksen juuri päättäneet sekä vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevat asetetaan etusijalle toisen asteen opiskelijavalinnassa.

Lukion valtakunnallisten tavoitteiden ja tuntijaon sekä opetussuunnitelman perusteiden uudistustyö aloitettiin. Lukiokoulutuksen opinto-ohjausta kehitettiin. Ylioppilastutkintoa kehitettiin tukemaan koulutuksen yleissivistäviä tavoitteita ja mahdollistamaan tutkinnon laajempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Tieto- ja viestintätekniiikan käyttöönottoa ylioppilastutkinnon suorittamisessa edistettiin.

Nuorisotakuu tuli voimaan kertomusvuoden alussa. Nuorisotakuuseen kuuluva koulutustakuu takaa jokaiselle peruskoulunsa päättäneelle nuorelle jatko-opintopaikan toisella asteella, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Nuorten aikuisten osaamisohjelma käynnistettiin. Edistettiin nuorten oppisopimuskoulutukseen osallistumista korotetulla koulutuskorvauksella. Maahanmuuttajanuorten opiskelu- ja kielitaitoa edistettiin vapaan sivistystyön koulutuksessa.

Ammatillisen peruskoulutuksen tarjontaa parannettiin alueilla, joilla on eniten koulutusta tarvitsevia nuoria ja työvoiman tarvetta. Maakunnissa, joissa nuorisoiokaluokat pienenevät, koulutustarjontaa vähennettiin maltillisesti. Tehdyillä järjestämislupapäätöksillä voidaan turvata nuorisotakuun toimeenpano sekä tukea hallittua sopeutumista pienempään koulutustarjontaan alueilla, joilla työvoiman tarve ja väestökehitys sitä lähivuosina edellyttävät.

Hallituksen rakennepoliittisen ohjelman mukaisten toimenpiteiden, kuten oppivelvollisuuden nostamisen, ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon sopeuttamisen ja tutkin-tojen kehittämisen, hakijasuman purkamisen, valmistumisaikojen lyhentämiseen liittyvien toimenpiteiden, korkeakoulujen EU/ETA -alueen ulkopuolelta saapuvien opiskelijoiden hakemusmaksujen sekä tietojen avoimuuteen liittyvien toimenpiteiden valmistelu käynnistettiin. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistyötä jatkettiin.

Ammattikorkeakoulujen uusi rahoitusmalli ja uudet toimitilat tulivat voimaan. Uusi rahoitusmalli pohjautuu ammattikorkeakoulujen tuloksellisuuteen ja korostaa toiminnan laatua, vaikuttavuutta ja tehokkuutta.

Yliopistojen uudistettu rahoitusmalli korostaa laatua, tuloksellisuutta ja kansainvälistymistä. Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistusta toteutettiin tiiviissä yhteistyössä korkeakoulujen ja sidosryhmien kanssa. Korkeakoulujen autonomiaa vahvistettiin uudistamalla yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen koulutusvastuita.

Tiedepoliittikan painopisteitä olivat tutkimuksen laadun, tutkijanuran ja tutkijakoulutuksen vahvistaminen, tutkimusinfrastruktuurien kehittäminen sekä kansainvälistyminen. Tutkimuslaitosuudistuksen mukaisesti valmisteltiin strategisen tutkimuksen neuvoston perustaminen Suomen Akatemian yhteyteen sekä Kuluttajatutkimuskeskuksen ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen liittäminen Helsingin yliopistoon.

Hallitusohjelman, korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman ja korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistämisstrategian mukaisesti hallinnonalalla jatkettiin toimia kansainvälistymisen eri muotojen vahvistamiseksi. EU:n koulutus- sekä tutkimus- ja innovaatio-ohjelmien valmistelussa oltiin aktiivisesti mukana.

Krista Kiuru  
Opetusministeri



## Kulttuuri- ja urheiluministerin katsaus

Kulttuuripolitiikan kannalta vuosi 2013 oli haasteellinen. Valtiontalouden tilan ja hallitusohjelmaan sisältyneiden ratkaisujen vuoksi taide- ja kulttuurimäärärahoja ei voitu kasvattaa vaan toimialalle kohdistui säästöjä. Ne kohdistuivat sekä taide- ja kulttuurilaitosten valtionosuuksiin että veikkausvoittovaroilla rahoitettuihin kohteisiin.

Taiteen ja kulttuurin toimialalla on kehityspotentiaalia mutta myös haasteita. Tutkimusten mukaan kansalaiset ovat kulttuurista kiinnostuneita mutta kulttuuritilaisuuksissa käyminen vaihtelee väestöryhmittäin. Eroja selittävät mm. kulttuuritarjonnan epätasainen jakautuminen alueellisesti, palvelujen hinta sekä koulutukselliset ja terveydelliset syyt. Kuntien kulttuuritoiminnan kehittämishankkeella pystyttiin synnyttämään uusia toimintamuotoja palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden edistämiseksi.

Kertomusvuonna valmistui selvitys vuosina 2008–2010 toteutetusta teattereita, orkestereita ja museoita koskeneesta valtionosuusuudistuksesta. Selvitys osoitti, että laitokset pyrkivät lisärahoituksen turvin monipuolistamaan yleisökontakteja, mikä on hyvä asia. Siihen ja muuhun toiminnan monipuolistamiseen tähtää myös valmisteilla ollut valtionosuusjärjestelmän kehittäminen nykyistä kannustavammaksi. Laitosten ja vapaan kentän yhteistyötä on tarpeen lisätä, varsinkin kun vapaiden ryhmien määrä ja toiminta on kasvanut huomattavasti.

Taiteen ja kulttuurin virastokenttä on uudistunut ja tiivistynyt. Vuonna 2013 käynnistyi Taiteen edistämiskeskuksen sekä valtion virastona toimineen Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin tilalle perustetun Cultura-säätiön toiminta. Viimeksi mainittu sai hienon tuen työlleen, kun eduskunta lahjoitti säätiölle 10 milj. euroa valtiopäivätoiminnan 150. merkivuoden juhlarahaston perustamista varten. Rahaston tavoitteena on tukea venäjän kielen ja kulttuurin opiskelua Suomessa. Valmisteltiin myös Valtion taidemuseon muutos julkisoi-keudelliseksi säätiöksi sekä Kansallisen audiovisuaalisen arkiston ja Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen toimintojen yhdistäminen Kansalliseksi audiovisuaaliseksi instituutiksi.

Kulttuurin toimialat ovat merkittävä osa kansantaloutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö valmistelivat kulttuurin ja luovien alojen edistämiseksi aineettoman arvonluonnin kehittämisohjelman. Se vastaa osaltaan toiveisiin saada luovasta taloudesta elinkeinoelämän monipuolistamisen väline.

Liikuntapolitiikassa keskeiset tavoitteet ovat liikunnan yhdenvertainen saavutettavuus ja liikunnallisen elämäntavan yleistyminen. Olen katsonut, että parhaiten näitä tavoitteita voidaan edistää suuntaamalla tukea paikallistason liikunta- ja urheiluseurojen toimintaan. Tätä ns. seuratukea jaettiin 2,3 milj. euroa enemmän kuin edellisvuonna. Tuen jakamisella halutaan pysäyttää kehityskulku, jossa lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen maksut karkaavat tavoittamattomiin monilta perheiltä. Myös liikuntapaikkarakentamisen avustusten painottaminen laajoja käyttäjäryhmiä palvelevasti edistää liikunnan tasa-arvoa.

Vaikka paljon hyvää liikunnan edistämisen alueella on saavutettu, miettimisen aihetta antaa Valtion liikuntaneuvoston loppuvuodesta julkaisema arviointiraportti. Sen mukaan liikuntapolitiikka tavoittaa hyvin aktiivisesti liikkuvat mutta huonommin ne, jotka liikkuvat liian vähän tai ei lainkaan. Toinen keskeinen huomio arvioinnissa oli, että riittämättömän liikunnan ongelmaa ei ratkaista yksin liikuntapoliittisin toimin vaan tarvitaan liikunnallista elämäntapaa tukevia ratkaisuja eri hallinnonaloilla.

Nuorisopolitiikan alueella ilahduttaa tutkimustieto, jonka mukaan nuoret ovat aiempaa kiinnostuneempia politiikasta ja luottavat aiempaa enemmän demokratiaan. Myös yhteenkuuluvuuden tunne lähiyhteisöihin ja yhteiskuntaan on lisääntynyt. Puolueet ja perinteiset järjestöt – myös nuorisotyö – joutuvat kuitenkin miettimään toimintamuotojaan, koska nuorten yhteiskunnallinen aktiivisuus suuntautuu enemmän sosiaaliseen mediaan, kulttuuriseen ilmaisuun ja erilaisiin elämäntaparakenteisiin kuin perinteisempiin osallistumisen muotoihin.

Nuorisotoimiala osallistuu hallituksen nuorisotakuun toimenpanoon, jossa sen keskeiset toimintamuodot ovat nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö. Etsivää nuorisotyötä tehdään jo melkein kaikissa kunnissa, ja se tavoittaa yhä useampia koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella olevia tukea tarvitsevia nuoria, mikä on erinomainen asia. Nuorisotakuusta koetaan saadun hyötyä myös mm. siten, että nuorten ammatillinen kouluttautuminen on lisääntynyt ja yhteistyö on tiivistynyt nuorten palveluja tuottavien tahojen välillä.

Hallitus päätti opintotuen rakenteellisista muutoksista, jotka tulevat voimaan 1.8.2014 lukien. Hallitusohjelman mukaisesti opintotuki sidotaan indeksiin ja järjestelmä uudistuu tukemaan päätoimista opiskelua ja nopeampaa valmistumista. Tuen riittävyys paranee indeksikorotusten sekä lainatakauksen määrän noustessa. Muualla kuin vanhempiensa luona asuvien 18–19-vuotiaiden opintorahaan vähentävästi vaikuttavat vanhempien tulorajat nousevat 30 prosentilla. Lainaehdot paranevat siten, että opintolainasta ei makseta korkoa opiskeluaikana ja korkoavustuksen tulorajat sidotaan indeksiin. Korkea-asteella otetaan käyttöön tutkinnon tehokkaaseen suorittamiseen kannustava opintolainahyvitys. Lisäksi hallituksen rakennepoliittisen ohjelman mukaisesti uusien korkeakouluopiskelijoiden opintorahan kuukausittainen määrä nousee indeksikorotusten lisäksi 11 prosentilla ja yhden korkeakoulututkinnon suorittamista varten tukeen oikeuttava aika lyhenee viidellä tukikuukaudella.

Paavo Arhinmäki  
Kulttuuri- ja urheiluministeri

## 7.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

**TAULUKKO 57. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi**  
(arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko)

Tavoite	Arvosana
<b>Koulutus- ja tutkimuspolitiikka</b>	
Korkea sivistystaso, laadukas ja maksuton koulutus sekä koulutus- ja osaamistason kohottaminen	Hyvä
Osaavan työvoiman saatavuus, työurien pidentäminen, lyhyempi koulutuspolku	Hyvä
Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toiminnan laatu	Hyvä
Suomen tieteen kansainvälinen taso, tieto- ja osaamis pohja sekä kansantalouden innovaatiokapasiteetti	Hyvä
Korkeasti koulutetun työvoiman ja tutkijakunnan saatavuus, korkeakoulutuksen ja korkeakoulututkintojen sisältöjen kehittäminen	Hyvä
<b>Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka</b>	
Kulttuurin perusta vahvistuu	Hyvä
Luovan työn tekijöiden toimintaedellytykset paranevat	Tyydyttävä
Kaikkien väestöryhmien osallistumismahdollisuudet kulttuuriin lisääntyvät	Tyydyttävä
Kulttuurin talous ja luova talous vahvistuvat	Tyydyttävä
Liikunta on yhdenvertaisesti saavutettavissa	Hyvä
Liikunnallinen elämäntapa yleisty	Tyydyttävä
Liikunnan kansalaistoiminta lisää väestön osallistumista ja vahvistaa osallisuutta	Hyvä
Eettinen ja yhteiskuntavastuullinen huippu-urheilutoiminta kasvattaa liikunnasta kiinnostuneiden määrää	Erinomainen
Nuorten aktiivinen kansalaisuus edistyy	Hyvä
Nuorten sosiaalinen vahvistuminen lisääntyy	Hyvä
Nuorten kasvu- ja elinolot paranevat	Tyydyttävä

## 7.2 Koulutus- ja tutkimuspolitiikka

### 7.2.1 Korkea sivistystaso, laadukas ja maksuton koulutus sekä koulutus- ja osaamistason kohottaminen

**Tavoite:**

Korkea sivistystaso sekä laadukas ja maksuton koulutus ovat suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusta. Tasapuoliset mahdollisuudet laadukkaaseen koulutukseen varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen on turvattava koko maassa. Tavoitteena on nostaa sekä kansallisia että kansainvälisiä oppimistuloksia sekä parantaa tasa-arvoisuuteen ja yhdenvertaisuuteen perustuvien koulutusmahdollisuuksien toteutumista myös jatkossa. Tavoitteena on väestön koulutus- ja osaamistason kohottaminen siten, että suomalaiset ovat maailman osaavin kansa vuonna 2020. Suomalaisten koulutustasoa kehitetään siten, että vuonna 2020 työikäisestä aikuisväestöstä 88 % on suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon ja 30 % korkeakoulututkinnon. Vastaavasti 30-vuotiaista 94 % olisi suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon ja 42 % korkeakoulututkinnon.

**Toteutuminen:****TAULUKKO 58. Opiskelijat ja tutkinnot<sup>1</sup>**

	2012	2013 arvio	2014 arvio
<b>Esiopetus</b>			
— opiskelijamäärä	59 700	60 000	61 000
<b>Perusopetus</b>			
— uudet opiskelijat	59 700	60 000	61 000
— päättötodistuksen saaneet	60 850	61 000	61 000
— opiskelijamäärä	525 400	526 900	520 000
<b>Lukiokoulutus</b>			
— uudet opiskelijat	35 820	38 000	38 000
— suoritettut ylioppilastutkinnot <sup>2</sup>	32 000	33 000	33 000
— opiskelijamäärä	105 000	110 000	110 000
<b>Ammatillinen peruskoulutus (oppilaitosmuotoinen)</b>			
— uudet opiskelijat	61 760	63 700	64 600
— suoritettut tutkinnot	42 170	42 800	43 500
— opiskelijamäärä <sup>3</sup>	150 300	150 470	150 500

<sup>1</sup> Opetushallinnon alainen koulutus.<sup>2</sup> Ei sisällä IB-lukioiden eikä Reifeprüfung -tutkintoja.<sup>3</sup> Sisältää myös muun kuin tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijat.

Opetushenkilökunnasta oli muodollisesti kelpoisia perusopetuksessa 89,9 %, luki-oissa 95,6 % ja ammatillisessa koulutuksessa noin 80 %. Osuudet ovat lievästi kasvaneet.

Tavoitteena oli pienentää suurten opetusryhmien osuutta, jotta opetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Opettajatiedonkeruun mukaan suurten opetusryhmien osuus on lähes puolittunut vuodesta 2008 ja alle 25 oppilaan opetusryhmien osuus kasvanut. Yli 25 oppilaan opetusryhmien osuus kaikista opetusryhmistä vuonna 2008 oli 20,3 % ja vuonna 2013 enää 12,2 %. Opetusryhmien keskimääräinen opetusryhmäkoko on pienentynyt kaikilla vuosiluokilla paitsi esiopetuksessa ja ensimmäisellä vuosiluokalla.

PISA 2012 -tulokset osoittivat, että osaamistaso on laskussa kaikissa tutkimuksen sisäl-  
töalueissa, matematiikassa, lukutaidossa ja luonnontieteissä. Oppilaan kotitaustan vaikutus kasvoi oppimistulosten selittäjänä, sillä sen yhteys tuloksiin on vahvistunut selvästi vuodesta 2003. Ensimmäistä kertaa Suomessa erottuu myös ryhmä kouluja, jotka jäävät selvästi kansainvälisen keskiarvon alapuolelle. Ero kaikkein heikoimmin ja parhaiten menestyneiden koulujen välillä on kasvanut. Tulosten selittäjinä Suomessa korostuvat oppilaiden minäkäsitys sekä motivaatio.

Eduskunta hyväksyi lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta koskevan lakiuudistuksen. Tarkoituksena on lisätä maahanmuuttajien ja vieraskielisten opiskelijoiden mahdollisuuksia päästä lukiokoulutukseen ja menestyä opinnoissaan. Opinnot keskittyvät opetuskielenä käytettävien suomen ja ruotsin kielen ja tarvittaessa muiden kielten opiske-

luun sekä lukiossa tarvittavien opiskelutaitojen edistämiseen, kulttuurintuntemukseen ja opinto-ohjaukseen.

Lukiokoulutuksen opinto-ohjauksen kehittämishankkeen tavoitteena oli opiskelijan henkilökohtaisen jatko-opintoihin orientoivan suunnitelman laatiminen, yhteistyörakenteiden luominen lukion sisällä, lukion ja korkeakoulujen sekä lukion, alueen työvoimaviranomaisten ja työelämän välillä.

Eduskunta hyväksyi oppilas- ja opiskelijahuoltolain. Uuteen lakiin koottiin oppilas- ja opiskelijahuolto, henkilötietojen käsittelyä, kirjaamista, rekisteröimistä ja salassapitoa koskevat säännökset.

Opintotuen saajamäärä väheni noin 3 500 opiskelijalla. Lainatakuksen saajamäärä kasvoi, koska korkeakoulussa opiskeleville lainatakuus myönnetään nykyisin ilman erillistä hakemista.

### TAULUKKO 59. Opintotuen saajat (opintoraha, asumislisä ja opintolainan valtiontakaus)<sup>1</sup>

	2011	2012	2013
Lukiot	30 393 (28 %)	28 950 (27 %)	27 786 (25 %)
Ammatilliset oppilaitokset <sup>2</sup>	109 585 (62 %)	107 670 (61 %)	107 172 (65 %)
Ammattikorkeakoulut	91 289 (70 %)	90 474 (70 %)	89 283 (70 %)
Yliopistot	91 409 (61 %)	89 536 (62 %)	88 094 (62 %)

<sup>1</sup> Taulukkoon eivät sisälly Kansaneläkelaitoksen tilastoimat muissa kuin mainituissa oppilaitoksissa opiskelevat ja ulkomaisissa oppilaitoksissa opiskelevat opintotuen saajat.

<sup>2</sup> Uusi määrittelmä: tuen saajien osuus oppilaitosmuotoisen ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen opiskelijoista

Toisen asteen opintojen enimmäistukiaikaa rajattiin ja opintotuen eräitä myöntämisperusteita selkeytettiin. Koulumatkatuen laskentaperusteita korotettiin ja luovuttiin työsäöppimisen ajalta saatavan ansiotulon huomioimisesta tukea myönnettäessä.

Laki opintotuen muutoksenhakulautakunnasta tuli voimaan 1.5.2013. Asetuksella määriteltäviä koulumatkakustannusten laskentaperusteita korotettiin 1.8.2013 lukien huomioiden linja-autoliikenteen kustannuskehitys.

Hallitus antoi eduskunnalle syyskaudella 2013 opintotuen rakenteellista uudistamista koskevat esitykset laeiksi opintotukilain ja lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta sekä hallituksen esityksen opintotukilain 7 §:n ja 11 §:n muuttamisesta. Eduskunta hyväksyi lakimuutokset.

## 7.2.2 Osaavan työvoiman saatavuus

### Tavoite:

Koulutusjärjestelmää kehittämällä pidennetään työuria niiden alkupäästä. Tavoitteena on, että nuorten kokonaiskoulutuspolku on aikaisempaa lyhyempi ja he kouluttautuvat aloille, joilla työllistymisen edellytykset ovat hyvät. Koulutuksen ala- ja aluekohtaista tarjontaa suunnataan uudelleen väestökehityksen ja työvoiman tarpeen mukaisesti.

**Toteutuminen:**

Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelmaan kohdennetaan vuosittain neljän miljoonan euron määräraha. Lukuvuonna 2013—2014 ohjelmaan osallistuu 23 verkostohanketta, joissa on yhteensä 54 ammatillisen koulutuksen järjestäjää.

**TAULUKKO 60. Perusopetuksen päättäneiden välitön sijoittuminen koulutukseen, %<sup>1</sup>**

	2013 arvio	2014 arvio	2015 arvio
Ammatilliseen koulutukseen sijoittuneet	44,7	45,5	45,5
— perustutkintoon johtava koulutus	41,8	42,5	42,5
— valmistavat koulutukset <sup>2</sup>	2,9	3,0	3,0
Lukiokoulutukseen sijoittuneet	52,0	52,0	52,0
Perusopetuksen lisäopetukseen sijoittuneet	2,3	2,3	2,5
— peruskouluissa	1,8	1,8	2,0
— kansanopistoissa	0,5	0,5	0,5
Tutkintoon johtavat koulutukset yhteensä	93,8	94,5	94,5
Lisäopetus ja valmistavat koulutukset yhteensä	5,2	5,3	5,5
<b>YHTEENSÄ</b>	<b>99,0</b>	<b>99,8</b>	<b>100,0</b>

<sup>1</sup> Lähde: Tilastokeskus (vain ammatilliseen perustutkintoon johtava koulutus ja lukiokoulutus). Perusopetuksen lisäopetukseen sijoittuneita koskevat luvut ovat arvioita.

<sup>2</sup> Lähde: valtionosuusjärjestelmän tilastot. Vuoden 2013 luku on toteumatieto.

**Taulukko 61. Tavoiteajan kuluessa valmistuneiden osuus, % aloittaneista<sup>1</sup>**

	2013 arvio	2014 arvio	2015 arvio
Lukiokoulutus (3 vuotta)	82,0	83,0	84,0
Ammatillinen perustutkinto (3 vuotta)	63,0	64,0	65,0

<sup>1</sup> Lähde: Tilastokeskus. Mukana vain opetushallinnon alainen koulutus. Ei sisällä näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavaa koulutusta eikä oppisopimuskoulutusta.

**TAULUKKO 62. Tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen, %<sup>1</sup>**

	2009	2010	2011	2012 arvio	2013 arvio	2014 arvio	2015 arvio
<b>Ylioppilastutkinto</b>							
työllistyneet (ei opiskelevat)	17,7	19,0	20,1	15,0	14,0	13,0	13,0
jatko-opintoihin siirtyneet (työllisinä)	24,3	25,0	25,6	22,0	21,0	20,0	20,0
jatko-opintoihin siirtyneet (ei työllisinä)	38,4	37,6	36,1	45,0	45,0	50,0	50,0
<b>Ammatillinen perustutkinto (opetussuunnitelmaperusteinen)</b>							
työllistyneet	57,2	59,4	62,2	60,0	59,0	60,0	61,0
jatko-opintoihin siirtyneet	10,3	10,9	10,1	10,5	10,5	10,0	10,0
<b>Ammatillinen perustutkinto (näyttötutkinto)</b>							
työllistyneet	78,0	78,9	81,5	80,5	80,0	80,5	81,5
jatko-opintoihin siirtyneet	3,6	4,3	3,1	3,0	3,0	3,0	3,0

<sup>1</sup> Lähde: Tilastokeskuksen työssäkäyntirekisteri. Kuvaa tarkasteluvuotta edeltävänä vuonna tutkinnon suorittaneiden työllistymisen ja jatko-opintoihin sijoittumisen tarkasteluvuoden lopussa. Työlliset opiskelijat lasketaan työllisiin, pl. ylioppilaisissa, jossa ne on eroteltu omaksi kohdaksi.  
Vuoden 2012 luku on ammatillisen koulutuksen osalta arvio

Tavoitteeseen, jonka mukaan kaikilla koulutusaloilla vähintään 75 % aloittaneista opiskelijoista suorittaa ylemmän korkeakoulututkinnon tavoiteajassa, ei päästy. Myös ammattikorkeakoulututkinnon viidessä vuodessa suorittaneiden osuus jäi selvästi alle tavoitetason.

Suoritettujen ammattikorkeakoulututkintojen ja ylempien ammattikorkeakoulututkintojen määrä kasvoi. Myös yliopistojen myöntämien ylempien korkeakoulututkintojen määrä nousi jonkin verran. Tohtorintutkintojen määrä ylitti tavoitteen.

**TAULUKKO 63. Opiskelijat ja tutkinnot**

	2010	2011	2012
<b>Ammatillinen lisäkoulutus</b>			
— uudet opiskelijat	32 587	31 801	31 141
— suoritettut tutkinnot	16 005	16 153	16 859
— opiskelijamäärä oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa	33 586	35 190	35 401
— opiskelijamäärä oppisopimuskoulutuksessa	36 470	33 356	35 670
<b>Ammattikorkeakoulun perustutkinnot</b>			
— aloittaneet <sup>1</sup>	33 978	30 937	31 004
— suoritettut tutkinnot	20 581	21 312	22 123
— opiskelijamäärä	131 595	132 276	131 369
— josta ulkomaalaiset opiskelijat	7 724	8 703	9 047
<b>Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot</b>			
— aloittaneet	2 644	2 739	2 826
— suoritettut tutkinnot	1 253	1 521	1 708
— opiskelijamäärä	6 580	7 321	7 834
<b>Yliopiston perustutkinnot<sup>2</sup></b>			
— uudet opiskelijat	19 988	20 119	19 855
— suoritettut alemmat korkeakoulututkinnot	12 300	13 275	13 014
— suoritettut ylemmät korkeakoulututkinnot	14 384	12 515	13 830
— opiskelijamäärä	144 321	144 441	143 505
<b>Yliopiston tohtorintutkinnot</b>	1 518	1 653	1 649

<sup>1</sup> Ensimmäistä kertaa tilastovuonna läsnä oleviksi opiskelijoiksi kirjautuneet opiskelijat ao. opintoalalla ammattikorkeakoulusektorilla.

<sup>2</sup> Sisältää alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon opiskelijat ja tutkinnot.

Tutkinnonuudistuksen aiheuttama tutkintosuma vaikutti tekniikan ja lääketieteellisten alojen osalta siirtymäkauden päättymisen vuoksi edelleen vuoden 2010 keski-ikäen. Vuonna 2011 tutkinnon suorittamisikä näyttää palanneen aiemmalle tasolle.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden keski-ikä on pysynyt samalla tasolla viimeisten viiden vuoden ajan.

**TAULUKKO 64. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden keski-ikä, mediaani<sup>1</sup>**

	2010	2011	2012
Ammattikorkeakoulututkinto <sup>1</sup>	25,2	25,3	25,3
Ylempi korkeakoulututkinto	27,9	27,6	27,7

<sup>1</sup> Nuorten koulutus



Aikuiskoulutustutkimuksessa selvitettiin mm. aikuiskoulutukseen osallistumista sekä osallistumisen syitä ja esteitä. Osallistumisaste on pysynyt ennallaan vuoteen 2006 verrattuna. Naiset (58 %) osallistuvat edelleen miehiä (45 %) selvästi enemmän. Myöskään koulutustaustan ja sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltuna osallistumisen tasa-arvoistuminen ei ole edennyt.

OECD:n organisoimassa Kansainvälisessä aikuistutkimuksessa (PIAAC, Programme for the International Assessment of Adult Competencies) oli mukana 24 maata. Suomalaisen aikuisten perustaidot olivat tutkimuksen parhaimmista. Lukutaidon keskiarvo oli selvästi OECD-maiden keskiarvoa parempi. Myös suomalaisten keskimääräinen numerotaito oli vertailun huipputasoa. Heikon luku- tai numerotaidon omaavia on kuitenkin kumpainkin yli 10 % aikuisväestöstä. Suomalaisista 41 prosentilla on hyvät tai erinomaiset tietotekniikkaa soveltavat ongelmanratkaisutaidot, mutta puutteelliset taidot jopa 30 prosentilla.

Koulutuksella on vahva yhteys perustaitojen hallintaan. Myös vanhempien koulutus näkyy osaamistasossa. Suomalaisen miesten ja naisten perustaidoissa ei ole merkittäviä eroa.

### 7.2.3 Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kehittäminen

#### *Tavoite:*

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut edistävät toiminnallaan suomalaista kilpailukykyä, hyvinvointia ja sivistystä sekä kestävää kehitystä. Toiminta on korkealaatuista, vaikuttavaa, eettistä ja tukee monikulttuurisen yhteiskunnan kehitystä.

#### *Toteutuminen:*

Korkeakoulujen autonomiaa vahvistettiin uudistamalla yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen koulutusvastuita. Yliopistolakia muutettiin siten, että koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella, joka valmistellaan yhteistyössä yliopistojen kanssa. Maisteriohjelmia koskevasta erillisestä sääntelystä luovuttiin.

Ammattikorkeakoulujen uusi rahoitusmalli ja uudet toimiluvat tulivat voimaan vuoden 2014 alussa. Osana ammattikorkeakoulu-uudistusta korkeakoulujen koulutus- ja tutkintovastuita uudistettiin siten, että korkeakoulujen edellytykset vastata joustavasti työelämän ja alueiden nopeisiin muutostarpeisiin paranevat. Toimiluvissa on määritelty ammattikorkeakoulujen koulutusvastuut tutkinnoittain ja tutkintonimikkeittäin.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen uusissa rahoitusmalleissa rahoitustekijänä on mm. lukuvuodessa vähintään 55 opintopistettä suorittaneiden osuus, valmistuneiden työllistyminen ja korkeakoulututkintojen määrä. Opintojen laatu- ja opiskelijapalaute.

Ammattikorkeakoulujen opiskelijoita oli jonkin verran enemmän opettajaa kohden. Yliopistoissa muutosta ei tapahtunut.

**TAULUKKO 65. Korkeakoulujen opiskelija (FTE)<sup>1</sup> -opettajasuhde**

	2010	2011	2012
Ammattikorkeakoulut	16,9	16,8	17,3
Yliopistot	6,2	6,4	6,4

<sup>1</sup> Kokoaikaiseksi (Full Time Equivalent) muutettu laskennallinen opiskelijamäärä, yliopistoissa opetus- ja tutkimushenkilökunta (pl. laskennallinen tunti-opetus ja tutkijakoulupaikat). Ammattikorkeakoulujen osalta henkilökunta sisältää opetushenkilökunnan, T&K -toiminnan henkilökunta ei sisälly)

Korkeakoulujen kansainvälistymistä edistettiin. Jatkettiin lukukausimaksukokeilun (2010—2014) vaikutusten arviointia ja valmisteltiin EU/ETA-alueen ulkopuolisten hakijoiden hakijamaksumallia. Koulutusvientä edistettiin aktiivisesti osana Future Learning Finland -hanketta sekä opetusministerin ja muiden ministereiden ulkomaanvierailuilla.

Ministeriö osallistui toimijoidensa kanssa Team Finland -strategian toimeenpanoon. Korkeakoulut ja muut toimijat osallistuivat yhteisiin toimiin kansallisesti ja EU-tasolla suhteessa Venäjään, Kiinaan, Intiaan, Brasiliaan ja Yhdysvaltoihin.

Korkeakoulujen tieteellisten julkaisujen määrä pysyi lähes ennallaan. Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä kasvoi selvästi. Kansainvälinen opiskelijavaihto väheni hieman.

**TAULUKKO 66. Korkeakoulujen toiminnan tuloksellisuus ja opiskelijoiden liikkuvuus**

	2010	2011	2012
Tieteelliset julkaisut/opetus- ja tutkimushenkilökunta, yo	1,57	1,68	1,61 <sup>1</sup>
Tohtorintutkinnot/professorit, yo	0,57	0,61	0,63
Ulkomaiset tutkinto-opiskelijat, yo	7 815	8 752	9 628
Ulkomaiset tutkinto-opiskelijat, amk	7 892	8 703	9 378

<sup>1</sup> Yliopistojen julkaisujen osalta ennakkotieto 2012 julkaisuista, määrä tulee nousemaan vuonna 2014 tapahtuvassa tiedonkeruussa.

**7.2.4 Suomen tieteen taso****Tavoite:**

Suomen tieteen kansainvälinen taso, tieto- ja osaamispohja vahvistuu ja kansantalouden innovaatiokapasiteetti kasvaa.

**Toteutuminen:**

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot olivat noin 6,8 mrd. euroa vuonna 2012. Yritysten TKI-menot olivat 4,7 mrd. euroa, korkeakoulusektorin 1,5 mrd. euroa ja muun julkisen sektorin vajaat 700 milj. euroa. Vähennystä edellisvuoteen oli noin 330 milj. euroa.

Tutkimus- ja kehitystoiminnan kansantuoteosuus laski hieman edellisestä vuodesta. T&K -henkilöstön osuus työllisistä laski hieman.

**TAULUKKO 67. Tutkimuksen laatu ja vaikuttavuus<sup>1</sup>**

	2010	2011	2012
T&K -menojen BKT-osuus, %	3,90	3,78	3,55
Tutkimushenkilöstön osuus työllisistä, %	2,44	2,35	2,35
Tieteelliset julkaisut miljoonaa asukasta kohden, kpl	1 900	1 900	2 000

<sup>1</sup> Lähde ISI Web of Knowledge (artikkelit, katsausartikkelit, kommentit, kirjeet ja konferenssijulkaisut), Tilastokeskus ja TIN 20.9.2012

Valtioneuvosto päätti valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistuksen periaatteista. Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtäväksi tuli mm. strategisen tutkimuksen neuvoston perustaminen Suomen Akatemian yhteyteen sekä Kuluttajatutkimuskeskuksen ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen liittäminen Helsingin yliopistoon.

Tutkimustoimintaa edistettiin tutkimuksen kansallisen infrastruktuuripolitiikan avulla. Suomen Akatemian johdolla valmisteltiin tutkimusinfrastruktuurien tiekartan päivitystä.

### 7.2.5 Korkeasti koulutetun työvoiman ja tutkijakunnan saatavuus, korkeakoulutuksen sisältö ja opintoprosessit

#### *Tavoite:*

Korkeasti koulutetun työvoiman ja tutkijakunnan saatavuus turvataan. Korkeakoulutuksen ja korkeakoulututkintojen sisältöjä kehitetään määrällisesti ja laadullisesti paremmin yhteiskunnan ja työelämän muuttuvia tarpeita vastaavaksi. Opintoprosesseja kehitetään siten, että työurat pitenevät.

#### *Toteutuminen:*

Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistusta toteutettiin tiiviissä yhteistyössä korkeakoulujen ja sidosryhmien kanssa. Korkeakoulut voivat syksystä 2014 lähtien varata opiskelupaikkoja ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakeville. Näin varmistetaan mahdollisimman monelle opiskelupaikka ja siten nopeutetaan koulutukseen pääsyä. Korkeakouluissa jo opiskeleville ja tutkinnon suorittaneille tarjotaan joustavia tapoja hakeutua uuteen koulutukseen.

Ammattikorkeakouluista valmistuneiden nuorten työllistymisaste parani hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutuksesta valmistuneiden työllisyysaste pysyi ennallaan. Myös yliopistojen ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllistyminen parani edelliseen vuoteen verrattuna.

## 7.3 Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka

### 7.3.1 Kulttuurinen perusta vahvistuu

#### *Tavoite:*

Kulttuurista perustaa vahvistetaan edistämällä kulttuurin ja tiedon saatavuutta, kulttuuriperinnön ja -ympäristöjen säilymistä, taide-, kulttuuriperintö- ja mediakasvatusta, kansallisen, alueellisen ja paikallisen taide- ja kulttuurihallinnon toimivuutta sekä kulttuurin kansainvälistymistä ottaen huomioon toimintaympäristön globaalit, teknologiset ja kestävän kehityksen haasteet.

#### *Toteutuminen:*

Pitkään jatkunut taide- ja kulttuurimäärärahojen kasvu valtion budjetissa on hidastunut viime vuosina. Kertomusvuonna määrärahat olivat n. 435 milj. euroa, eli noin 3 milj. euroa enemmän kuin edellisenä vuonna.

Taide- ja kulttuurilaitosten valtionosuusjärjestelmän uudistustyötä jatkettiin. Tavoitteena on, että laitosten toiminnan laatu ja aktiivisuus otetaan huomioon nykyistä paremmin rahoituksen määräytymisessä.

Vuosina 2008—2010 toteutetun teattereita, orkestereita ja museoita koskeneen valtionosuusuudistuksen vaikutuksista valmistui selvitys<sup>1</sup>. Uudistus oli kasvattanut näiden laitosten valtionosuusmenoja huomattavasti. Selvityksen mukaan määrärahalisäys kohdistui pääosin palkkamenoihin; laitosten toimintaedellytykset paranivat ja määrärahalisäys tasapainotti niiden rahoitusrakennetta. Yleisömäärät eivät nousseet mutta yleisökontakteja monipuolistettiin. Tanssiryhmiä koskeneen erilliselvityksen<sup>2</sup> mukaan tuotantomäärät kasvoivat, tuotanto- ja toimintatavat kehittyivät ja yhteistyö valtionosuusjärjestelmän ulkopuolisten toimijoiden kanssa lisääntyi. Vuodesta 2011 vuoteen 2013 valtionosuuden piirissä olevien teattereiden (samoin kuin valtionavustusrahoitteen Suomen Kansallisteatterin) esitysten sekä orkestereiden konserttien määrät lisääntyivät merkittävästi laskennallisten henkilötyövuosien pysyessä samana.

Taiteen edistämiskeskuksen toiminta käynnistyi. Uudistuksessa luottamuselin muuttui virastoksi ja sen tehtävien määrää lisättiin mm. kulttuurin edistämiseen liittyen. Kaikkein päätöksentekoon lisättiin valitusmahdollisuus, mikä lisäsi päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja paransi taiteilijoiden oikeusturvaa. Luottamuselimet säilyttämällä turvattiin taiteellinen vertaisarviointi taiteen edistämisen järjestelmässä. Päätöksentekovaltaa delegoitiin ministeriöltä lähemmäksi toimijakenttää. Tätä varten asetettiin taide- ja kulttuurikentän edustajista taideneuvosto kolmeksi vuodeksi. Taideneuvosto nimesi valtion taidetoimikunnat kahdeksi vuodeksi.

<sup>1</sup> Hilppa Sorjonen ja Minna Ruusuvirta 2013. Teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuusuudistus 2008—2010: vaikutus laitosten talouteen ja toimintaan. Cuporen verkkojulkaisuja 18.

<sup>2</sup> Hilppa Sorjonen 2013. Tanssiryhmien ja -tuotantokeskusten valtionosuuslisäys 2008—2010: vaikutus talouteen ja toimintaan. Cuporen verkkojulkaisuja 21.

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin tilalle perustettu Cultura-säätiö aloitti toimintansa. Tavoitteena on edistää kansalaisten vastavuoroista kanssakäymistä ja eri alojen yhteistyötä Suomen ja Venäjän välillä. Opiskelua tuetaan kertomusvuonna perustetun juhlarahaston vuotuisella tuotolla.

Valtion taidemuseon muuttaminen Kansallisgalleria-nimiseksi julkisoikeudelliseksi säätiöksi saatiin päätökseen ja laki Kansallisgalleriasta tuli voimaan. Kansallisen audiovisuaalisen arkiston ja Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen toiminnot yhdistettiin Kansalliseen audiovisuaaliseen instituuttiin.

Museoviraston kiinteistövarallisuus siirrettiin Senaatti-kiinteistöille ja Metsähallitukselle. Kiinteistöomaisuus luokiteltiin valtion kannalta strategisiin ja ei-strategisiin kohteisiin. Museovirasto toimii Senaatille siirtyneissä strategisissa kohteissa vuokralaisena.

Kansallisen digitaalisen kirjaston Finna-asiakasliittymän käyttöönotto merkitsi 8,2 miljoonan kirjasto-, arkisto- ja museoaineiston tuomista helposti saataville.

#### TAULUKKO 68. Kulttuurisen perustan vahvistaminen

	Toteuma 2011	Toteuma 2012	Toteuma 2013
Valtion (OKM:n hallinnonala) tuki taiteelle ja kulttuurille, milj. euroa	425,1	432,6	434,9
<b>Valtionosuuden piirissä olevien teattereiden</b>			
– laskennalliset henkilötyövuodet	2 469	2 469	2 469
– esitysten määrä	12 198	13 467	13 047
<b>Valtionosuuden piirissä olevien orkestereiden</b>			
– laskennalliset henkilötyövuodet	1 033	1 033	
– konserttien määrä	1 861	1 907	2 138
<b>Suomen Kansallisoopperan</b>			
– kuukausipalkkaisen henkilöstön määrä	538	537	526
– esitysten määrä	292	283	289
<b>Suomen Kansallisteatterin</b>			
– henkilöstön määrä	346	326	338
– esitysten määrä	597	698	741
<b>Valtionosuuden piirissä olevien museoiden henkilötyövuodet</b>	1 183	1 183	1 183
<b>Taiteen aluekeskusten määrä</b>	31	31	31

### 7.3.2 Luovan työn tekijöiden toimintaedellytykset paranevat

#### Tavoite:

Luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä parannetaan kehittämällä taiteen ja kulttuurin tukijärjestelmää, monipuolistamalla taiteilijoiden toimeentulomahdollisuuksia, kehittämällä toimivaa tekijänoikeusjärjestelmää sekä vahvistamalla kulttuuri- ja luovien alojen yrittäjyyden edellytyksiä.

#### Toteutuminen:

Kulttuurin toimialoilla työllisyys on viime vuosina heikentynyt. Toimialat työllistivät vuonna 2013 noin 112 000 henkilöä, kun vuonna 2010 työllisiä oli ollut noin 124 500. Pudotus selittyy lähinnä mainonnan ja kustantamisen alojen työllisyyden vähentymisellä. Varsinaisen taiteellisen toiminnan työllisyys on lisääntynyt vuodesta 2010 (n. 15 700) vuoteen 2013 (n. 20 350). Kulttuuriammateissa työskentelevien määrä on ollut viime vuodet kasvussa. Heitä oli v. 2012 n. 83 500. Kaikki kulttuurin toimialalla työskentelevät eivät toimi kulttuuriammateissa.<sup>3</sup>

Taiteen edistämiskeskuksen myöntämät valtion taiteilija-apurahat ovat merkittävä taiteilijoiden työskentelyn tukimuoto. Sekä vuosiapurahan hakijoiden että saajien määrät kasvovat kertomusvuonna. Taiteilijaprofessorien virkojen vähittäinen muuttuminen apurahoiksi vaikuttaa osaltaan asiaan. Pääkaupunkiseudun rooli apurahahakijoissa ja -saajissa korostuu.

Toteutettiin tekijänoikeuslain osittaisuudistus, jolla mm. tehtiin suoja-aikojen muutosdirektiivin ja ns. orpoteosdirektiivin mukaiset muutokset.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asettama poikkihallinnollinen työryhmä teki selvityksen luovilla aloilla toimivien työ-, sosiaaliturva- ja verolainsäädännön uudistustarpeista. Edelleen jäi ratkaisematta opetus- ja kulttuuriministeriön ajama ratkaisu ei-työsuhteessa toimivien ammattikuvataiteilijoiden eläkejärjestelmän kehittämisestä.

Esittävän taiteen ns. vapaan kentän rahoitusta lisättiin, koska ryhmien määrä ja toiminta on kasvanut huomattavasti. Valmisteltiin teatteri- ja orkesterilain muuttamista koskemaan sirkustaidetta.

#### TAULUKKO 69. Luovan työn tekijät

	Toteuma 2011	Toteuma 2012	Toteuma 2013
Vuosiapurahan saajien/hakemusten määrä	286/1 971	303/2 131	228/2 298
Pääkaupunkiseudulla asuvien osuus valtion taidetoimikuntien apurahojen saajista, %	55	57	
Kulttuuriammateissa työskentelevät (työvoimatutkimus)	81 725	83 463	
— Kulttuurin toimialojen työlliset (työvoimatutkimus)	121 581	117 868	111 912
— Taiteellinen ja kirjallinen toiminta, työlliset (työvoimatutkimus)	18 604	18 300	20 358
Taiteilijaeläkkeiden kokonaismäärä, 31.12.	1 048	1 044	
— Uusien taiteilijaeläkkeiden saajien määrä suhteessa hakijoiden määrään, %	13,33	11,96	12,32

<sup>3</sup> Suomen virallinen tilasto (SVT): Kulttuuri [verkkojulkaisu]. Kulttuurityövoima Suomessa 2012. Helsinki: Tilastokeskus.

### 7.3.3 Kaikkien väestöryhmien osallistumismahdollisuudet kulttuuriin lisääntyvät

#### *Tavoite:*

Kaikkien väestöryhmien kulttuuriin osallistumismahdollisuuksia vahvistetaan parantamalla paikallisesti ja alueellisesti kulttuuripalveluiden ja kulttuuriperinnön saatavuutta ja saavutettavuutta sekä edistämällä kulttuurisen moninaisuuden kehitystä.

#### *Toteutuminen:*

Eri tutkimukset kulttuuriosallistumisesta<sup>4</sup> sisältävät saman viestin: kulttuurista ollaan kiinnostuneita mutta kulttuuritilaisuuksissa käynti jakaantuu paljon, satunnaisesti ja ei koskaan käyviin. Eroa kiinnostuksessa ja sen realisoitumisena käynteinä selittävät mm. kulttuuritarjonnan epätasainen jakautuminen alueellisesti, palvelujen hinta sekä koulutukselliset ja terveydelliset syyt.

Hallitusohjelman mukaan pyritään edelleen lisäämään erityisesti niiden aktiivisuutta, jotka nyt jäävät kulttuuripalvelujen ja -toiminnan ulkopuolelle. Kuntien kulttuuritoiminnan kehittämishankkeen (KUULTO) kokeiluilla pyrittiin parantamaan kulttuuripalveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta erityisesti niissä kunnissa, joissa niihin panostetaan muita vähemmän. Alustavien arviointitulosten mukaan uusia toimintatapoja syntyi, mutta uusien yleisöjen tavoittaminen ei ollut helppoa. Hallinnonalojen välisessä yhteistyössä kunnissa on paljon parantamisen varaa. Vaikean taloudellisen tilanteen vuoksi kulttuuri uhkaa joutua säästöjen kohteeksi monessa kunnassa.

Kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämiseen liittyvän toimintaohjelman 2010–2014 toteuttamista jatkettiin yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Kulttuurin hyvinvointi- ja työelämävaikutuksia edistettiin myös rakennerahastohankkeilla.

Valtionosuuden piirissä olevien teattereiden kävijämäärä on hieman laskenut vuodesta 2011 vuoteen 2013, mutta orkestereiden kuulijamäärä ja museoiden kävijämäärä ovat kasvaneet. Fyysiset kirjastokäynnit ovat hieman laskeneet. Verkkokäyntien määrä lisääntyi aiempina vuosina selvästi, mutta nyt kasvu on pysähtynyt.

Kotimaisten elokuvien katsojaosuus laski edellisestä vuodesta yli 500 000 katsojalla, vaikka ensi-iltojen määrä oli korkein vuosikymmeniin. Syynä laskuun on pidetty mm. sitä, että ensi-illat ajoittuvat usein lähes yhtäaikaisesti, jolloin ne eivät saa riittävästi markkinatilaa ja huomiota mediassa. Lisäksi on arvioitu, että ensi-iltojen määrä on liian suuri Suomen kokoiselle markkina-alueelle. Teattereiden esitystekniikan digitointi on kuitenkin vähentänyt alueellisia eroja ja parantanut ohjelmatarjontaa erityisesti pienillä paikkakunnilla.

Mediakasvatustyön tukemista jatkettiin Lukuinto-ohjelmalla. Ohjelmassa käynnistettiin lasten- ja nuorten monipuolisten lukutaitojen kehittämiseen tähtäävien toimintamallien kokeiluvaihe. Uuden teknologian käyttöönotolla havaittiin olevan myönteinen vaikutus luku- ja kirjoitustaidon edistämiseen.

<sup>4</sup> Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus; Katja Pynnönen ja Ritva Mitchell 2012. Ikääntyvät ja ikääntyneet taiteen ja kulttuurin kentillä. 50+ -kulttuuribarometrin tuloksia. Cuporen julkaisuja 20; Suomen kulttuurirahaston kyselytutkimus kulttuurista [www.skr.fi/fi/hankkeet/kulttuuritutkimus](http://www.skr.fi/fi/hankkeet/kulttuuritutkimus).

**TAULUKKO 70. Kulttuuri ja kansalaiset**

	Toteuma 2011	Toteuma 2012	Toteuma 2013
Valtionosuuden piirissä olevien teattereiden kävijät, 1 000 hlöä	2 507	2 393	2 227
Suomen Kansallisteatterin yleisökontaktit, 1 000 hlöä	167	185	177
Valtionosuuden piirissä olevien orkestereiden kuulijat, 1 000 hlöä	777	772	792
Suomen Kansallisoopperan yleisökontaktit, 1 000 hlöä	264	278	267
Museoiden kävijät, 1 000 hlöä	4 985	5 254	5 482
Kotimaisten elokuvien teatteriensi-illat	29	36	38
Kotimaisten elokuvien katsojat elokuvateattereissa, 1 000 hlöä	1 214	2 362	1 835
Pää- ja sivukirjastojen määrä	794	787	
Yleisten kirjastojen kokonaislainaus, 1 000 kpl	97 428	94 908	92 779
Fyysiset kirjastokäynnit, 1 000 kpl	52 797	52 838	51 293
Kirjastojen verkkokäynnit, 1 000 kpl	56 874	56 725	53 130
Kulttuuritapahtumissa kävijät, 1 000 hlöä	2 000	2 000	

**7.3.4 Kulttuurin talous ja luova talous vahvistuvat****Tavoite:**

Tavoitteena on kulttuurin ja luovan talouden edistäminen kehittämällä ja laajentamalla kulttuurin rahoitus- ja tietopohjaa, tukemalla kulttuurivientiä sekä parantamalla tekijän-oikeuksien hyödyntämistä.

**Toteutuminen:**

Kulttuurin toimialat ovat merkittävä osa kansantaloutta. Kulttuurin talous alkoi vuonna 2010 elpyä vuoden 2009 notkahduksesta. Sekä toimialojen tuotos että kulttuurin yksityinen kulutus kasvoivat, mutta arvonlisäys ja työllisyys supistuivat edelleen hieman. Vuonna 2011 arvonlisäys ja työllisyys kasvoivat maltillisesti, mutta niiden osuus koko talouden arvonlisäyksestä ja koko työllisyydestä laski edelleen hieman.<sup>5</sup>

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö valmistelivat keväällä 2014 julkistettavan aineettoman arvonluonnin kehittämissuunnitelman. Se kokoaa keskeiset aineettomien oikeuksien strategiaan, luovien alojen liiketoiminnan ja yrittäjyyden edistämiseen sekä kansalliseen muotoiluohjelmaan sisältyvät politiikkatoimet yhdeksi kokonaisuudeksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön omista toiminnoista painopiste oli erityisesti kulttuuri- ja luovien alojen tuotekehityksessä sekä viennin ja kansainvälistymisen edistämässä.

Mm. nuorten taiteilijoiden työllistämiseen kohdennettu lisätalousarviohanke kohdistui taiteen ja kulttuurin tekijöihin ja lisäsi työllistymismahdollisuuksia taiteen ja kulttuurin alojen lisäksi julkisella, kolmannella ja yksityisellä sektorilla, mikä vahvistaa uuden liiketoimin-

<sup>5</sup> Tilasto: Kulttuurin satelliittitilinpito [verkkajulkaisu]. ISSN=2323-959X. 2011. Helsinki: Tilastokeskus



nan syntymistä. Luovien alojen kasvun ja kansainvälistymisen valtakunnallisessa ESR-kehittämisohjelmassa 2007—2013 oli vuoden 2013 loppuun mennessä käynnistynyt 24 hanketta.

Valmisteltiin pilottia audiovisuaalisen alan kannustinjärjestelmäksi tavoitteena vahvistaa alan työllisyyttä ja estää osaamispuutteen vuoto ulkomaille. Sen toteutus lykkääntyi, koska järjestelmän jatkuvuutta ei voitu varmistaa valtiontalouden tiukkojen kehysnäkökymien vuoksi. Suomen aloitteesta Euroopan Audiovisuaalinen seurantakeskus aloitti Euroopan laajuisen tutkimuksen eri maissa käytössä olevien kannustinjärjestelmien taloudellisesta ja kulttuurisesta vaikuttavuudesta.

### 7.3.5 Liikunta on yhdenvertaisesti saavutettavissa

#### *Tavoite:*

Tavoitteena on turvata liikuntapalveluiden yhdenvertainen saavutettavuus ja luoda edellytyksiä liikuntatoimintaan osallistumiselle koko maassa.

#### *Toteutuminen:*

Liikunnan yhdenvertaiseen saavutettavuuteen vaikuttavat etenkin julkisin varoin tuotetut liikunta- ja liikuntapaikkapalvelut. Liikuntalain mukaan kunnilla on tässä suuri vastuu. Valtion liikuntamäärärahoista noin neljäsosa osoitetaan kuntien liikuntatoimintaan. Liikuntatoiminnan valtionosuutta kunnille maksettiin 19 milj. euroa, joka kattoi kuntien liikuntatoimen käyttökustannuksista keskimäärin kolme prosenttia. Kuntien oma panostus liikuntaan ja urheiluun on vuosittain noin 600—700 milj. euroa. Vuoden 2012 tilinpäätöstietojen mukaan kuntien liikuntatoimen käyttötalouden nettokustannukset asukasta kohden olivat keskimäärin 94 euroa.

Liikuntapaikkarakentamiseen myönnettiin avustuksia 28 milj. euroa painotuksen ollessa laajoille käyttäjäryhmille suunnatuissa liikuntapaikoissa. Valtionavustusten osuus oli keskimäärin 11 % kokonaiskustannuksista. Alueelliset erot liikuntapaikkaolosuhteissa ovat suuret.

Kuntien panostukset liikuntaan ovat 2000-luvulla tasaisesti kasvaneet, mutta liikunnan toimialan osuus kuntien käyttömenoista on pieni, noin 1,5 %. Kuntakohtaiset vaihtelut liikunnan edistämässä ovat suuret, ja liikuntatoimen asema osana kuntien palvelurakennetta elää voimakkaassa murroksessa. Osassa kuntia liikuntapaikkojen ylläpito on heikentynyt ja liikunnasta vastaavaa henkilöstöä on riittämättömästi. Toisaalta liikunnan asema kuntien yleistä strategista suunnittelua on vahvistunut: hieman yli puolessa kunnista liikunnan edistämistä on käsitelty kuntastrategiassa.

TEA-viisari on avoin verkkopalvelu, jonka avulla kunnat ja alueet voivat arvioida, suunnitella ja kehittää terveydenedistämistyötään. Järjestelmä sisältää vertailukelpoisessa muodossa eri toimialojen tietoja. Liikunnan toimialan sisällöt lisättiin järjestelmään vuonna 2010. Tiedonkeruu toteutetaan joka toinen vuosi.

Kuntalaisten liikunnan edistämässä on kahdessa vuodessa tapahtunut paljon kehitystä. Kehitettävää on silti edelleen erityisesti liikunta-aktiivisuuden seurannassa, raportoinnissa ja tiedon käytössä päätöksenteossa.

**TAULUKKO 71. Kuntien liikunnan edistämisaktiivisuus<sup>1</sup>**

	2010 toteuma	2012 toteuma
Koko maan väestöpainotettu keskiarvo	55	62

<sup>1</sup> www.thl.fi/teaviisari.

**TAULUKKO 72. Liikuntapaikkarakentaminen**

	2010 toteuma	2011 toteuma	2013 toteuma
Valtionavustuksilla tuetut liikuntatilat (peruskorjaus- ja uudisrakentamishankkeet) <sup>1</sup>			
— uimahallit, m <sup>2</sup>	23 497	23 268	24 000
— liikuntahallit, m <sup>2</sup>	27 587	38 131	23 000
— jäähallit, m <sup>2</sup>	14 878	13 016	20 000
<b>YHTEENSÄ</b>	<b>65 962</b>	<b>74 415</b>	<b>67 000</b>
— lähiliikuntapaikat, kpl	53	62	55

<sup>1</sup> OKM:n tilastot.

**7.3.6 Liikunnallinen elämäntapa yleistyy****Tavoite:**

Tavoitteena on koko väestön fyysisen aktiivisuuden ja liikunnan harrastamisen kasvu sekä liikkumattomuuden vähentäminen. Kohderymänä ovat etenkin lapset ja nuoret, joiden liikunta-aktiivisuus luo perustan koko elämänkaaren mittaiselle liikunnalliselle elämäntavalle. Kohderymänä ovat myös sellaiset väestöryhmät, joiden liikunnan esteenä ovat sosiaaliset, taloudelliset tai kulttuuriset tekijät.

**Toteutuminen:**

Edellytyksiä liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi luotiin osana kuntien, liikunnan kansalaisjärjestöjen, liikunnan koulutuskeskusten ja liikuntatieteen avustamista. Riittämättömästi liikkuvien väestöryhmien aktivointiin kohdennettiin lisäksi ohjelmamuotoista rahoitusta (Liikkuva koulu -ohjelma ja Kunnossa kaiken ikää -ohjelma) sekä hankeavustuksia lasten ja nuorten, terveyttä edistävän liikunnan ja maahanmuuttajien liikunnan osa-alueille. Maahanmuuttajien kotouttamiseen liikunnan avulla jaettiin Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kautta kunnille (33 hanketta) v. 2013 yhteensä 1,1 milj. euroa, liikuntatieteellisiin tutkimushankkeisiin 2,5 milj. euroa, tiedolla johtamiseen ja tieteellisille yhteisöille 3,8 milj. euroa, Liikkuva koulu -ohjelmalle 2 milj. euroa sekä Kunnossa kaiken ikää -ohjelmaan 7,1 milj. euroa. Kohdennettujen avustusten tavoitteena on vahvistaa liikunnallista toimintakulttuuria varhaiskasvatuksessa, koulussa, työelämässä ja osana muun yhteiskunnan kehittämistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö julkaisivat terveyttä edistävän liikunnan lin-

jaukset vuoteen 2020. Linjausten visio on, että suomalaiset liikkuvat enemmän ja istuvat vähemmän.

Liikunnallista elämäntapaa kuvaavat mittarit osoittavat, että hikoiluttavaa ja hengästyttävää vapaa-ajan liikuntaa harrastavien määrä on tilastollisesti hieman kasvanut. Liikuntaa kokonaan harrastamattomien osuus on pysynyt 2000-luvulla eri väestöryhmissä 20–40 prosentin välillä. Hyvinvointi- ja terveystieteistä näkökulmasta väestön kokonaisaktiivisuus on riittämättömällä tasolla, sillä arjessa ja työssä tapahtuva fyysinen aktiivisuus on vähentynyt. Suositusten mukaiseen liikunnan määrään ylittää noin puolet lapsista, kymmenes aikuisväestöstä ja muutama prosentti ikäihmisistä.

### TAULUKKO 73. Liikunnallisen elämäntavan omaavien kansalaisten määrä

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 toteuma
Vapaa-ajan liikuntaa vähintään 4 krt/vko, 15–64-vuotiaat, % <sup>1</sup>			
— miehet	29,0	30,0	32,5
— naiset	31,3	32,9	33,9
	2008/2009 toteuma	2010/2011 toteuma	2013 toteuma
Lasten ja nuorten vapaa-ajan liikunta ja fyysinen aktiivisuus, % <sup>2</sup>			
Hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h/vko			
— 8.—9. lk	35	34	32
— lukion 1.—2. lk	32	31	29
— ammattiin opiskelevat 1.—2. lk	49	48	47

<sup>1</sup> Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys -tutkimus (AVTK). Liikuntaa vähintään 30 minuutin ajan niin, että ainakin lievästi hengästyy tai hikoilee.

<sup>2</sup> Kouluterveyskysely.

### 7.3.7 Liikunnan kansalaistoiminta lisää väestön osallistumista ja vahvistaa osallisuutta

#### Tavoite:

Tavoitteena on parantaa liikunnan kansalaistoiminnan laatua, liikuntajärjestöjen kansainvälisiä yhteistyö- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kansalaistoimintaan osallistumista paikallisesti etenkin sellaisilla väestöryhmillä, joiden osallistumisen esteenä ovat sosiaaliset, taloudelliset tai kulttuuriset tekijät.

#### Toteutuminen:

Kansalaistoiminnan laatua parantavia toimenpiteitä toteutetaan vuosittain osoittamalla yleis- ja erityisavustuksia liikuntajärjestöjen toimintaan sekä liikunnan vapaatavoitteeseen koulutukseen liikunnan koulutuskeskuksissa. Järjestörakenteen tarkastelun myötä rahaa siirrettiin hallinnosta ruohonjuuritasolle. Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry, Nuori Suomi ry, Kuntoliikuntaliitto ry ja Suomen Olympiakomitea ry perustivat yhteisen kattojärjestön (VALO ry). Valtakunnallisten lajiliittojen avustuskriteerit uudistettiin.

Kansalaistoimintaan osallistumisen lisäämiseksi avustettiin paikallisia seuratoiminnan kehittämishankkeita. Kertomusvuonna valmisteltiin seuratuon vahvistamista niin, että sillä pystytään puuttumaan entistä tehokkaammin kustannusten nousuun lasten ja nuorten liikunnan harrastamisessa. Tavoitteena on alentaa osallistumismaksuja sekä lisätä harrastajamääriä ja -ryhmiä seuroissa.

Liikunta- ja urheiluseurojen määrä on 2000-luvun kuluessa jonkin verran kasvanut. Kunnallisten avustusjärjestelmien piirissä on noin 6 000—7 000 seuraa. Vapaaehtoistyön määrä on pysynyt ennallaan 2000-luvulla: 2000-luvulla vapaaehtoistyötä urheilun ja liikunnan parissa on tehnyt 7—17 % suomalaisista. Viimeisen 15 vuoden aikana urheiluseurojen järjestämä liikunta on kasvattanut tasaisesti suosiotaan alle 14-vuotiaiden lasten ja varhaisnuorten keskuudessa. Suomessa erityisenä haasteena on ylläpitää seuraharrastus ja ylipäätään muu liikunta-aktiivisuus murrosiän yli.

**TAULUKKO 74. Liikunnan harrastaminen urheiluseuroissa 1995—2010<sup>1</sup>, %**

	1995	2000	2010
3—6-v.	18	20	30
7—14-v.	43	45	55
15—18-v.	33	35	35
19— v.	15	15	15

<sup>1</sup> Lehtonen & Hakonen 2013.

### 7.3.8 Eettinen ja yhteiskuntavastuullinen huippu-urheilutoiminta

#### *Tavoite:*

Edistetään eettistä ja yhteiskuntavastuullista huippu-urheilutoimintaa ja tuetaan kansallista dopinginvastaista toimintaa kansainvälisten sopimusten mukaisesti sekä muita urheilun integriteetin lisäämiseen tähtääviä toimia kansallisesti ja kansainvälisesti. Tavoitteena on lisätä suomalaisten urheilijoiden menestymistä huippu-urheilussa, vammaishuippu-urheilun integroimista sekä parantaa Suomessa järjestettävien urheilun suur-tapahtumien vaikuttavuutta.

#### *Toteutuminen:*

Huippu-urheiluyksikkö käynnisti toimintansa Olympiakomitean yhteydessä. Huippu-urheilun muutosprosessin tukemisella on pyritty luomaan aiempaa läpinäkyvämmät toimintaprosessit sekä yhteiset huippu-urheilun tukijärjestelmät. Tavoitteena on ollut vahvistaa huippu-urheilun yhteiskunnallista arvostusta sekä parantaa edellytyksiä eettisemmälle toiminnalle. Parannettiin urheilijoiden valmentautumismahdollisuuksia sekä urheilijoiden urheilu-uran ja opiskelun yhdistämisen edellytyksiä eri avustusmuodoin.

**TAULUKKO 75. Arvokisamitalit olympialajeissa**

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 toteuma
Olympiakisat	-	3	-
MM-kisat	13	4	7
EM-kisat	2	3	1

**TAULUKKO 76. Dopingtestit ja dopingrikkomukset, kpl (ADT ry)**

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 toteuma
Kansallisen testausohjelman testit, yhteensä	3 126	3 006	2 877
– kilpailun ulkopuoliset	1 722	1 570	1 453
– kilpailutestit	1 404	1 436	1 424
– joista veritestejä	123	122	27
Urheilijaprofiilit, verinäytteet		104	245
Dopingrikkomukset	13	8	7*

\* Kolmen tapauksen käsittely kesken.

Liikunnan toimialan strateginen johtaminen ja ohjausjärjestelmät perustuvat tiedolla johtamisen periaatteelle sekä liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten jatkuvalla arvioinnilla. Liikuntatiedon saavutettavuutta edistänyt työryhmä julkaisi esityksensä ja valtion liikuntaneuvosto julkisti arvionnin liikuntapolitiikan vaikutuksista.

**7.3.9 Nuorten aktiivinen kansalaisuus*****Tavoite:***

Edistetään nuorten tavoitteellista toimintaa yhteiskunnassa. Luodaan edellytyksiä nuorten osallistumiselle ja vaikuttamiselle sekä harrastustoiminnalle.

***Toteutuminen:***

Nuorten usko demokratian toimivuuteen ja luottamus poliittisiin instituutioihin on vahvistunut. Nuoret ovat aiempaa kiinnostuneempia politiikasta ja yhteenkuuluvuuden tunne lähiyhteisöihin ja yhteiskuntaan on entistä tiiviimpi.<sup>6</sup> Tämä ei välttämättä suoraan kanavoitu äänestämiseen tai järjestötoimintaan, vaan vapaaehtoistoimintaan laajemmin. Nuorten yhteiskunnallinen aktiivisuus ilmenee erilaisissa muodoissa (esim. sosiaalinen media, kulttuurinen ilmaisu, elämäntaparatkaisut). Nuorten järjestökiinnittyneisyudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, järjestöjen toiminnassa tai jäsenenä on nyt 53 % kun vastaava luku vuonna 2001 oli 51 %.<sup>7</sup>

<sup>6</sup> Demokratiaindikaattorit 2013 (toim. Sami Borg): Nuorten yhteiskunnalliset osallistumistavat ja asenteet (Sami Myllyniemi, Tomi Kiilakoski)

<sup>7</sup> Sami Myllyniemi, Päivi Berg (toim.) Nuoria liikkeellä! – nuorten vapaa-aikatutkimus 2013

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pitkäjänteisesti luonut edellytyksiä nuorten aktiiviselle kansalaisuudelle. Se avustaa valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja palvelujärjestöjen sekä nuorisotyötä tekevien järjestöjen toimintaa. Lisäksi ministeriö avustaa kansalaisjärjestöjen, muiden yhteisöjen ja kuntien nuorisotyön ja -toiminnan hankkeita, joissa edistetään lasten ja nuorten osallisuutta. Nuorten vaikuttamis- ja kuulemismahdollisuuksia tukevaa verkkodemokratiapalvelua kehitettiin yhteistyössä oikeusministeriön kanssa. Lasten ja nuorten paikallisia harrastuskerhoja tuettiin.

Nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen erilaisten muotojen huomioiminen on nuorisotyölle haaste. Opetus- ja kulttuuriministeriö on vastannut haasteeseen mm. vahvistamalla toimialan ohjausta nuorisotyön valtakunnallisen palvelu- ja kehittämiskeskusrakenteen kautta. Lisäksi ministeriö avustaa nuorisotyön ja -toiminnan kehittämishankkeita.

#### TAULUKKO 77. Nuorten aktiivinen kansalaisuus, %

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 toteuma
Nuorten aloitekanava tms. järjestelmien kattavuus kunnista	45	44	38
Nuorisovaltuustojen tms. kattavuus kunnista	70	70	80
Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut, osuus kunnista	77	77	68

#### 7.3.10 Nuorten sosiaalinen vahvistuminen

##### *Tavoite:*

Parannetaan arjen hallintaa ja ehkäistään syrjäytymistä. Tavoitteena on saada jokainen nuori mukaan yhteiskunta- ja työelämään. Tuetaan nuorisolain edellyttämän monialaisen viranomaisyhteistyön toteuttamista kunnissa nuorille suunnattujen palvelujen parantamiseksi.

##### *Toteutuminen:*

Nuorisotoimialalla keskeisimmät välineet nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen, ja sitä kautta hallituksen nuorisotakuun toimeenpanoon, ovat nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö. Työpajatoimintaa ja etsivää nuorisotyötä avustettiin yhteensä 24,8 milj. eurolla. Avustusten kautta on pyritty tavoittamaan yhä useampia koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella olevia tukea tarvitsevia nuoria sekä purkamaan työpajoille syntyneitä jonoja. Määrärahan korotus hallituskaudella on mahdollistanut etsivän nuorisotyön nopean laajentumisen: vuonna 2013 kunnista 93 % tarjosi etsivän nuorisotyön palveluja kun vuonna 2011 vastaava luku oli 77 %. Etsivän nuorisotyön kautta tavoitettujen ja pitempiaikaista tukea saaneiden nuorten määrä on niin ikään noussut joka vuosi.

Nuorisotakuun koetaan vaikuttaneen erityisesti nuorten ammatillisen kouluttautumisen lisääntymiseen ja nuorten palveluiden piiriin ohjautumiseen.<sup>8</sup>

<sup>8</sup> Kuntoutussäätiö: Tutkimuksellinen tuki nuorisotakuun toimeenpanon seurannassa ja vaikuttavuuden arviointiin käytettävien indikaattorien kehittämisessä nuorisotakuun 1. toimeenpanovuonna 2013. 3. väliraportti 20.12.2013

Nuorten sosiaalista vahvistamista tuetaan myös sosiaalisen nuorisotyön (valtakunnallisissa nuorisokeskuksissa tehtävä ns. Nuotta-valmennus) ja nuorten ennaltaehkäisevän päihdetyön kautta.

#### TAULUKKO 78. Nuorten sosiaalinen vahvistuminen

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 toteuma
Nuorten työpajojen kattavuus kunnista	80 %	82 %	
Nuoret (alle 29-v.) työpajoissa	12 982	14 255	
Nuorisotyöttömät, lkm	31 600	31 993	
Etsivä nuorisotyön tavoittamien nuorten määrä	10 041	14 614	
Etsivä nuorisotyö, kattavuus kunnista	77 %	87 %	93 %

#### 7.3.11 Nuorten kasvu- ja elinolot

##### *Tavoite:*

Pyritään yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa saamaan nuorten elinolot samalle tasolle muiden väestöryhmien kanssa.

##### *Toteutuminen:*

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman 2012–2015 koordinoinnista ja seurannasta. Ohjelma toimii myös resurssiohjauksen välineenä: sen strategisia tavoitteita suoraan toimeenpanevia hankkeita avustettiin yhteensä 3 milj. eurolla. Valtion nuorisotakuun neuvottelukunta arvioi ohjelman toteutumista säännöllisesti. Neuvottelukunta päivittää nuorten hyvinvointi-indikaattorivalikoimaa<sup>9</sup>, joka avattiin vuonna 2013.

Lakisäätelinen monialainen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto on perustettu 256 kuntaan ja sen perustamista valmistellaan 34 kunnassa. Kuntia on tuettu opetus- ja kulttuuriministeriön sekä aluehallinnon toimesta informaatio-ohjauksella.

Nuorisotakuulla on ollut myönteisiä vaikutuksia yhteistyön tiivistymisessä nuorten palveluja tuottavien tahojen välillä.

#### TAULUKKO 79. Nuorten kasvu- ja elinolot, %

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 toteuma
Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, kattavuus kunnista	60	81	84
Yksinäiset peruskouluikäiset (ei ole ystävää/ Kouluterveyskysely THL)	9	9	8
Alakuloiset ja surulliset peruskouluikäiset (minkälainen on mielialasi/Kouluterveyskysely THL)	13	13	ei vielä tiedossa

<sup>9</sup> ([www.tietoanuorista.fi](http://www.tietoanuorista.fi))

## 7.4 Hallinnonalan voimavarat

Hallinnonalojen voimavaratiedot on koottu valtiovarainministeriön Työnantajan henkilöstötieto -järjestelmästä (Tahti) sekä valtion talousarvion toteumalaskelmista. Siirtomäärärahat on otettu laskelmaan ilman peruutettuja määrärahoja. Pyöritysten takia taulukoiden summat eivät aina täsmää.

**TAULUKKO 80. Henkilöstö, htv**

	2011	2012	2013
<b>OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>3 162</b>	<b>3 043</b>	<b>3 037</b>
Opetus- ja kulttuuriministeriö	294	278	292
Opetushallitus	323	326	326
Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO	131	130	126
Ylioppilastutkintolautakunta	21	21	25
Valtion yleissivistävät ja ammatilliset oppilaitokset	937	931	919
Suomen Akatemia	146	143	135
Arkistolaitos	248	236	240
Varastokirjasto	21	19	22
Kotimaisten kielten keskus	87	76	76
Opintotuen muutoksenhakulautakunta	10	9	10
Taiteen keskustoimikunta	113	111	106
Valtion taidemuseo	228	230	230
Museovirasto	361	293	299
Näkövammaisten kirjasto	51	48	51
Kansallinen audiovisuaalinen arkisto	74	73	74
Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus	12	14	17
Suomenlinnan hoitokunta	90	90	89
Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti	15	15	

**TAULUKKO 81. Talousarviomäärärahojen käyttö, milj. euroa**

	2011	2012	2013
<b>29. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>6 816,9</b>	<b>6 532,1</b>	<b>6 580,3</b>
29.01. Hallinto, kirkollisasiat ja toimialan yhteiset menot	111,6	113,8	122,7
29.10. Yleissivistävä koulutus	860,0	934,4	949,5
29.20. Ammatillinen koulutus	691,5	727,0	734,8
29.30. Aikuiskoulutus	502,8	504,4	501,5
29.40. Korkeakouluopetus ja tutkimus	3 142,9	2 750,5	2 762,5
29.50. Yliopisto-opetus ja -tutkimus	0,1	0,0	0,0
29.60. Tiede	8,4	0,0	0,0
29.70. Opintotuki	862,8	847,2	842,6
29.80. Taide ja kulttuuri	429,2	429,7	441,1
29.90. Liikuntatoimi	142,5	153,6	151,7



## 8 Maa- ja metsätalousministeriö

### Ministerin katsaus toimintaan ja toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

Vuosi 2013 oli eurooppalaisen päätöksenteon vuosi. Suomen kannalta tärkeissä neuvotte- luissa Euroopan Unionin rahoituskehyksistä vuosille 2014—2020 saatiin Suomen maata- louden ja maaseudun EU-rahoitus turvattua. Yhteisen maatalouspolitiikan ja kalastuspoli- tiikan uudistusneuvotteluissa esitykset muuttuivat neuvoston ja Euroopan Parlamentin käsittelyssä paremmin Suomelle sopiviksi. Loppuvuodesta neuvoteltiin jatko Etelä-Suo- men kansallisille maataloustuille sekä luopumistuelle.

Ministeriön toiminta-ajatus ”Turvaamme kotimaisen ruuan tuotannon ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käytön sekä luomme edellytyksiä niihin perustuville elinkeinoille ja hyvinvoinnille” jalkautettiin toimintavuonna. Keskeisenä tavoitteena oli luoda vihreän kasvun edellytyksiä uudistamalla lakeja, organisaatiota ja rahoitusta.

Kansalaisten kiinnostus ruokaan jatkui vahvana. Ruuan alkuperästä ja tuotantota- vasta haluttiin entistä enemmän tietoa. Valtioneuvosto hyväksyi hallitusohjelmassa sovi- tut luomu- ja lähiruokaohjelmat. Tavoitteeksi asetettiin vastata lähi- ja luomuruuan kas- vaneeseen kysyntään ja kasvattaa luomutuotannon osuutta peltopinta-alasta 20 % vuo- teen 2020 mennessä.

Maatalouspolitiikan osalta koko vuoden keskeisin painopiste oli EU:n maatalouspoliti- kan rahoitus ja uudistus. EU:n monivuotisista rahoituskehyksistä neuvoteltaessa turvattiin Suomen maataloudelle ja maaseudulle nykyinen rahoitus, vaikka EU-tasolla kokonaisra- hoitus supistui. Komission vuonna 2011 antamista maatalouspolitiikan uudistusesityksistä päästiin poliittiseen sopuun jäsenmaiden ja Euroopan parlamentin kanssa kesäkuussa. Suomen keskeiset tavoitteet, kuten tuotantoon sidottujen tukien laajempi käyttö ja Pohjois- Euroopan olosuhteiden huomioiminen viherryttämisessä saatiin läpi.

Etelä-Suomen kansallisten tukien neuvotteluissa saatiin varmistettua tavoitteeksi ase- tettu mahdollisuus maksaa tukia jatkossakin Etelä-Suomen kotieläintuotannolle ja puu- tarhataloudelle.

Eläinten suojelua vietiin eteenpäin monella rintamalla. Koe-eläinten suojelua koskeva lakiesitys hyväksyttiin eduskunnassa. Eläinsuojelulain kokonaisuudistusta jatkettiin työ- ryhmässä. Hallitusneuvotteluissa sovittu eläinsuojeluasiamies aloitti toimintansa.

Euroopan yhteisen kalastuspolitiikan uudistamista koskevien esitysten käsittely saatiin pääosin valmiiksi neuvostossa. Lopputulos mahdollistaa nykyistä kestävämmän kalakan-

tojen hoidon sekä luo edellytykset tehdä päätöksiä enemmän alueellisella tasolla. Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevat päätökset kuitenkin siirtyivät vuoteen 2014.

Lohipolitiikkaa koskeva keskustelu jatkui vilkkaana. Ministeriön asettama laaja työryhmä sai valmiiksi kansallisen lohi- ja taimenstrategian. Suurta mielenkiintoa herättänyt kalastuslain kokonaisuudistusta koskeva lakiluonnos saatiin valmiiksi ja lausunnoille. Kalatiestrategiaa vietiin eteenpäin mm. erityisrahoituksella Kymijoen Korkeakosken kalaportaalle.

Keskustelu Suomen suurpetopolitiikasta jatkui vilkkaana. Petokonflikteja lievennettiin riistakeskusorganisaation kautta mm. alueellista neuvontaa lisäämällä sekä myöntämällä lupia suurpetojen kannan hoidollisiin toimiin. Pidemmän aikavälin linjauksille luotiin pohjaa loppuvuodesta valmistuneessa suupetopolitiikan arvioinnissa.

Metsälalalla keskeisiä lakeja koskeva uudistustyö eteni. Vuoden 2014 alusta astui voimaan laaja metsälakipaketti asetuksineen. Uudistus oli laajin vuosikymmeniin. Paketti käsitti muutokset metsälakiin ja metsänhoitoyhdistyslakiin, uuden metsätuholain, lain puutavaran ja puutuotteiden markkinoille saattamisesta sekä puutavaran mittauslain energiapuun mittausta koskevat osiot.

Metsälain muutoksella edistettiin metsänomistajien valinnanvapautta oman metsäomaisuutensa hoidossa, tavoiteltiin parannusta metsätalouden kannattavuudessa, puuta jalostavan teollisuuden toimintaedellytyksissä sekä metsäluonnon monimuotoisuudessa. Metsälaki myös vähensi metsänomistajiin kohdistuvaa säätelyä. Metsänhoitoyhdistyslain muutoksessa luovuttiin yhdistysten pakkojäsenyydestä ja niiden toiminnan rajoitteista. Metsähallituksen kaupallisten toimintojen yhtiöittämissä valmistelua jatkettiin kilpailulainsäädännön vaatimusten mukaisesti.

Ministeriön sektoritutkimuslaitosten yhdistämisestä yhdeksi Luonnonvarakeskukseksi päätettiin. Hallintoa tehostettiin päättämällä lakkauttaa maaseutuelinkeinojen valituslautakunta. Valituslautakunnan toiminta lakkaa vuonna 2014 ja näiden asioiden käsittely siirretään silloin hallinto-oikeuksiin. Lisäksi tehtiin päätös Geodeettisen laitoksen ja Tiepalvelukeskuksen toimintojen siirtämisestä osaksi Maanmittauslaitosta osana Maanmittauslaitoksen rakenteellista uudistusta sekä tilastotehtävien osalta osaksi perustettavaa Luonnonvarakeskusta.

Jari Koskinen  
Maa- ja metsätalousministeri

## 8.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

**TAULUKKO 82. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi**  
(arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko)

Vaikuttavuustavoite	Arvosana
<b>Maaseudun kehittäminen</b>	
Maaseutu kehitty kilpailukykyisenä asuinympäristönä ja yritysten sijoituspaikkana	Hyvä
Harvaan asutun ja ydinmaaseudun väestökehitys tasapainottuu, työllisyys paranee ja elinkeinotoiminta monipuolistuu	Tyydyttävä
<b>Maatalous</b>	
Kotimaisen elintarvikeketjun tarvitsemien laadukkaiden raaka-aineiden ja kuluttajien odotuksia vastaavien tuotteiden tuottaminen	Hyvä
Maatalouden kannattavuuden turvaaminen* ja elintarvikeketjun kilpailukyvyyn edistäminen** sekä tuotannon jatkumisen** koko Suomessa	*Tyydyttävä **Hyvä
Luomu- ja lähiruuan osuuden kasvattaminen	Hyvä
Maataloustuotannon ravinnekuormituksen ja maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen	Tyydyttävä
<b>Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu</b>	
Eläinten ja kasvien terveys sekä maatalouden tuotantoponosten turvallisuus ja laatu säilyy edelleen hyvänä	Hyvä
Eläinten hyvinvoinnin korkeaa tasoa ylläpidetään ja parannetaan	Hyvä
Elintarvikeväliaineet ja eläinten ja ihmisten välillä leviävät tautitapaukset vähenevät* ja vieraiden aineiden esiintyminen elintarvikkeissa pysyy nykyisellä hyvällä tasolla**	*Hyvä **Hyvä
Alkuperä- ja tuotantotapamerkinnot ovat luotettavia ja kuluttajien tiedonsaanti elintarvikkeista ja niiden ominaisuuksista paranee	Hyvä
<b>Kala-, riista- ja porotalous</b>	
Kala- ja riistakantoja hyödynnetään kestävästi ja monipuolisesti	Hyvä
Elinkeinokalatalous on kannattavaa	Hyvä
Vapaa-ajan kalastuksen suosio säilyy ja se tuottaa sosiaalista ja taloudellista hyötyä.	Hyvä
Kalavarat säilytetään suunnitelmallisella hoidolla geneettisesti monimuotoisina ja tuottavina	Hyvä
Riistakannat säilyvät elinvoimaisina ja riistaeläinten aiheuttamia vahinkoja ja konflikteja rajoitetaan	Hyvä
Metsästyksen ja riistanhoito on eettistä ja vastuullista	Tyydyttävä
Porotalouden kannattavuus paranee ja poromäärät mitoitetaan laidunten kestävän käytön mukaan	Tyydyttävä
<b>Vesitalous</b>	
Vesistöjen käytettävyyden ja tila ovat hyvät	Hyvä
Tulva- ja patoriskit ovat hallinnassa	Hyvä
Puhtaan veden riittävyys ja vesihuoltopalvelujen saatavuus on varmistettu	Hyvä
<b>Metsätalous</b>	
Metsiin perustuva liiketoiminta vahvistuu ja tuotannon arvo kasvaa	Hyvä
Metsätalouden kannattavuus paranee	Tyydyttävä
Metsien monimuotoisuus, ympäristöhyödyt ja hyvinvointivaikutukset vahvistuvat	Tyydyttävä
<b>Kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuuri</b>	
Kiinteistö- ja maastotietojärjestelmät turvaavat yhteiskunnan perusvarantoina osaltaan yksityisen maanomistuksen ja luototus- ja vakuusjärjestelmän toimivuuden sekä kiinteistöjä ja maastoa koskevan tiedon hyvän hallinnan ja saatavuuden	Hyvä
Turvataan lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin kirjattujen tietojen luotettavuuden korkea taso ja palveluiden hyvä saatavuus	Hyvä
Kiinteistöjä ja maastoa koskevat tiedot ja tietopalvelut ovat valtakunnallisesti kattavia, ajantasaisia ja riittävän laadukkaita	Hyvä
Paikkatietoa keräävillä ja ylläpitävillä organisaatiolla on käytössään tukipalveluita, jotka edistävät tiedon tehokasta yhteiskäyttöä ja vähentävät tarpeetonta päällekkäistä tiedonkeruuta	Erinomainen

## 8.2 Maaseudun kehittäminen

Maa- ja metsätalousministeriön toimenpitein on vaikutettu maaseudun kehittämiseen kilpailukykyisenä asuinympäristönä ja yritysten sijoituspaikkana sekä monin eri toimin maaseudun ympäristön tilan paranemiseen mukaan lukien arvokkaiden maisemakokonaisuuksien ja kulttuuriympäristöjen hoitaminen, luonnon monimuotoisuuden vaaliminen sekä vesistöihin kohdistuvan ravinnepaineen vähentäminen. Samoin on edistetty resurssitehokkaiden tuotantojärjestelmien kehittämistä sekä uusiutuvan energian hyväksikäyttöä. Erityisenä haasteena on tasapainottaa harvaan asutun ja ydinmaaseudun väestökehitystä, parantaa työllisyyttä ja monipuolistaa elinkeinotoimintaa. Maaseudun elinkeinojen monipuolistamista, uusien yritysten perustamista, yritysten kehittymistä ja kilpailukykyä sekä maaseudulla asumisen edellytyksiä on kannustettu vuosia 2007—2013 koskevan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimenpitein.

**TAULUKKO 83. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö**

	Milj. euroa			Htv		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Siirtomenot, PL 30	129,6	146,3	150,1			
— josta EU-osuus	51,1	63,9	69,2			
Toiminnan kustannukset <sup>1</sup>	35,1	30,4	36,8	439	356	433
— Tutkimus ja kehittäminen	7,1	6,4	6,0	106	91	85
— Hallinto	28,0	24,0	30,8	333	265	348

<sup>1</sup> Toiminnan kustannukset sisältävät Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen, maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuviraston, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen ja Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tiedot.

Maaseudulla asui 2,17 milj. asukasta vuonna 2012. Harvaanasutulla ja ydinmaaseudulla asui 1,29 milj. asukasta vuonna 2012 eli 23,8 % suomalaisista. Harvaan asutun maaseudun väkiluku väheni edellisvuodesta 1,2 % ja ydinmaaseudun 0,3 %. Sen sijaan kaupunkien läheisen maaseudun väkiluku kasvoi 0,7 % vuodesta 2011 vuoteen 2012. Erityisesti naiset muuttavat maaseudulta kaupunkiin, mikä osaltaan vinouttaa väestön ikä- ja sukupuolirakennetta. Työttömyysaste on edelleen korkein harvaan asutulla maaseudulla ja matalin kaupunkien läheisellä maaseudulla.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007—2013 yritystuesta valtaosa on kohdentunut maaseutualueilla toimiviin mikroyrityksiin, joilla ei ole maatilataustaa. Maatalouden ulkopuolelle toimintaansa laajentavat maatilat ovat hakeneet yritystukea odotettua vähemmän. Monialaisten maatalousyritysten suhteellinen osuus kaikista maataloista on kuitenkin pysynyt lähes ennallaan. Koneurakointi ja maatilamatkailu ovat yleisimpiä monialaisuuden muotoja. Monialaisille maatalousyrityksille on luonteensa vuoksi niiden kasvuhakuisuus, innovatiivisuus, riskinottokyky ja vahva yrittäjämäinen asenne verrattuna perustuotantoa harjoittaviin tiloihin. Luonnonvaroihin pohjautuva yritystoiminta on ominaista erityisesti harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla. Kaupunkien läheisellä maaseudulla

yrittäjyyden mahdollisuudet ovat monipuolisempia, mikä osaltaan selittää kehityserojen kasvua suhteessa harvaan asuttuun ja ydinmaaseutuun.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2007—2013 on toteutettu tehokkaasti. Maaseudun yritys- ja hanketukia on myönnetty ohjelmakauden alusta vuoden 2013 loppuun mennessä yhteensä noin 870 milj. euroa. Maaseudun elinkeinojen monipuolistamista, uusien yritysten perustamista, yritysten kehittymistä ja kilpailukykyä sekä maaseudulla asumisen edellytyksiä on kannustettu monipuolisen tukivalikoiman avulla. Yritystuesta noin 80 % on kohdistunut investointeihin ja muutoin tuki on kohdentunut ensimmäisten työntekijöiden palkkaamiseen ja yrityksen kehittämistoimiin.

EU-osarahoitteista yritystukea on myönnetty ohjelmakauden alusta vuoden 2013 loppuun mennessä yli 11 000 investointi-, kehittämis- ja käynnistystoimenpiteeseen yhteensä noin 270 milj. euroa. Paikalliset Leader-toimintaryhmät ovat rahoittaneet yli 3 000 toimenpidettä.

Maaseudun kehittämisohjelman hanketuesta osa on kohdistunut muun muassa maaseudun koulutus- ja tiedonvälitystoimenpiteisiin sekä elinkeinojen kehittämishankkeisiin. Maaseudun kehittämishankkeilla on myös parannettu maaseudun tietoliikenneyhteyksiä. Vuosina 2007—2013 tukea on myönnetty kokonaisuudessaan noin 5 800 koulutus- ja kehittämishankkeelle yhteensä noin 600 milj. euroa. Hankkeista suurin osa on tuettu paikallisten Leader-toimintaryhmien kautta.

Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen neuvottelut saatiin päätökseen vuonna 2013. Talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi 11.12.2013 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman varat vuosille 2014—2020. Ohjelmaesitys lähetetään valtioneuvoston hyväksymisen jälkeen komissiolle alkukevästä 2014.

#### TAULUKKO 84. Ohjelmakaudelle 2007—2013 asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tavoite 2007—2013	Toteuma
Vähintään 4 000 uutta yritystä	3 125
Vähintään 10 000 uutta työpaikkaa	5 420
Koulutetaan vähintään 165 000 henkilöä	119 529

### 8.3 Maatalous

Vuonna 2013 maatalouden kannattavuus parani hieman edellisvuosien tasosta. Maataloustuotannon määrä säilyi aiempien vuosien tasolla. Keskeisten tuotteiden tuotantomäärät vastasivat kotimaista kulutusta. Sitä vastoin luomutuotanto ei kaikissa tuotteissa yltänyt kysynnän tasolle varsinkaan ammattikeittiöiden käyttämässä tuotteissa. Ympäristötuen ja ei-tuotannollisten investointien vaikutukset maataloudesta aiheutuvan kuormituksen vähenemisessä näkyvät ravinteiden käyttömäärien vähentymisenä ja peltomaan ravinnepitoisuuksien kasvun taittumisenä. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksesta saavutettiin poliittinen sopu kesällä 2013 ja Etelä-Suomen kansallisista tuista 2014—2020 syksyllä 2013. Näiden päätösten perusteella uuden politiikan toimeenpanon kansallista valmistelua vietiin eteenpäin.

## TAULUKKO 85. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Siirtomenot, PL 30	2 079,1	2 036,6	1 904,4			
– josta EU-osuus	771,3	777,0	741,8			
Toiminnan kustannukset <sup>1</sup>	95,5	99,2	100,6	1 254	1 241	1 233
– Tutkimus ja kehittäminen	23,5	26,4	27,1	369	392	384
– Hallinto, oikeudenhoito, tilastot	72,0	72,8	73,5	885	849	849

<sup>1</sup> Toiminnan kustannukset sisältävät Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen, maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuviraston, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja maaseutuelinkeinojen valituslautakunnan tiedot.

Vuonna 2013 maatalouden kannattavuus kirjanpitotiloilla parani hieman edellisvuosien tasosta. Asetetusta kannattavuustavoitteesta saavutettiin kirjanpitotiloilla keskimäärin 50 %. Tuotannon kannattavuus vaihtelee tuotantosuunnittain ja tilakohtaisesti. Luomutuotannon kannattavuus on kuitenkin ollut puutarhatuotantoa lukuun ottamatta parempi kuin tavanomaisen tuotannon. Muihin EU-maihin verrattuna suomalaiset tilat kuuluivat kannattavuusluokittelussa heikoimpaan kolmannekseen.

Maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskennan mukainen yrittäjätulo oli 733 milj. euroa. Se aleni 22 milj. euroa vuoden 2012 tasolta. Kirjanpitotilojen ja koko maatalouden erilainen kehitys johtuu siitä, että kirjanpitotilat ovat muita tiloja suurempia ja kirjanpitotilojen ulkopuolelle jää melko suuri joukko pieniä kasvinviljelytiloja. Viljelijätukia maksettiin yhteensä noin 1 770 milj. euroa ja niiden osuus oli noin kolmasosa maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskennan mukaisesta kokonaistuotosta vuonna 2013. Tukien ohella maataloustulon määrään ja tuotannon kannattavuuteen vaikuttaa merkittävästi maataloustuotteiden myyntitulojen ja tuotantopanosten hintojen kehitys, johon valtiovalan toimin ei voida juurikaan vaikuttaa.

Maataloustuotannon määrä säilyi aiempien vuosien tasolla. Keskeisten tuotteiden tuotantomäärät vastasivat kotimaista kulutusta lukuun ottamatta naudanlihan ja lampaanlihan sekä rukiin, perunan ja valkuaiskasvien tuotantoa. Viljasadon määrä oli 4,1 mrd. kiloa. Sato oli suurin vuoden 2009 jälkeen. Perunan sato palasi normaalille tasolle. Maidon kokonaistuotanto oli likimain saman verran kuin edellisena vuonna. Naudanlihan tuotanto oli vuoden 2012 tasolla. Sian- ja siipikarjalihantuotanto kasvoi hieman edellisestä vuodesta. Kananmunia tuotettiin lähes 10 % edellisvuotta enemmän. Käytössä olevasta maatalousmaasta oli noin 12 % muussa kuin tuotantokäytössä.

Maataloustukiin liittyvää valvontaa toteutettiin tekemällä EU:n edellyttämiä otantaan perustuvia valvontoja noin 3 500 tilalla. Lisäksi tehtiin noin 1 700 eläinvalvontaa. Paikan päällä suoritetuissa valvonnoissa tarkastettiin tilan kaikkien kasvulohkojen pinta-alat, viljelykasvit, harjoitettu viljelytapa ja muut tukikelpoisuuteen vaikuttavat seikat kaikkien viljelijän hakemien tukien osalta. Myös viljelijällä voimassa olevien ympäristötuen erityistukisopimusten sekä täydentävien ehtojen noudattaminen valvottiin tilakäynneillä. Maataloustukien valvontatoiminnassa on tilintarkastustuomioistuimen ja komission taholta kiinnitetty yhä kasvavaa huomiota valvontojen laadullisiin kriteereihin.

Myönnettyjen investointitukien määrä jäi edelleen pitkän aikavälin arvioitua tarvetta pienemmäksi, mutta nousi selkeästi verrattuna kahteen edelliseen vuoteen. Avustusmuotoista rahoitusta myönnettiin investointi- ja aloitushankkeille yhteensä noin 92,1 milj. euroa ja korkotukilainoja noin 209,2 milj. euroa. Luopumistuki myönnettiin noin 460 tilalle yhteensä 689 luopujalle, mikä on hieman enemmän kuin edellisenä vuonna. Nuoren viljelijän aloittamista tuettiin 597 tapauksessa. Sukupolvenvaihdosten vähäisyys on johtanut viljelijöiden keski-ikäen nousuun. Sika- ja lihasiipikarja-alojen tukea haettiin selvästi tukimahdollisuuksia vähemmän.

Valtioneuvoston ruokapoliittisen selonteon toimeenpanoa on jatkettu mm. ruokaketjun toimenpideohjelmalla. Laaja-alaisen ruokapoliittisen neuvottelukunnan työ käynnistyi alkuvuonna 2013.

Hallitusohjelmassa on otettu maatalouspolitiikan strategiseksi tavoitteeksi lähi- ja luomuruoan osuuden kääntäminen vahvaan nousuun. Näiden kehittämisohjelmien tavoitteet hallitus hyväksyi iltakoulussaan 9.1.2013 ja ohjelmat yleisistunnossaan 16.5.2013. Periaatepäätös ohjelmista sisälsi myös tavoitteet vuoteen 2020 saakka. Lähiruokaa paikallismarkkinoille tuottavien pääosin mikroyritysten ja pienten yritysten sekä lähiruoan erikoismyymälöiden määrät kasvoivat vuodesta 2012. Luomun osuus viljelystä alasta lisääntyi edelleen, ollen nyt 9 %. Myös luomukotieläintilojen osuus nousi. Luomuelintarvikevalmistajien osuus lisääntyi ja luomutuotevalikoima laajeni. Myös ammattikeittiöissä luomun osuus on kasvussa. Kauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman valmistelussa on otettu huomioon luomualan ja lähiruoan kehittämisohjelmien tavoitteet. Lisäksi maaseutuneuvonnan valtionavusta osa kohdennetaan luomuneuvontaan.

Ympäristötuen ja ei-tuotannollisten investointien vaikutukset maataloudesta aiheutuvan kuormituksen vähenemisessä näkyvät ravinteiden käyttömäärien vähentymisenä ja peltomaan ravinnepitoisuuksien kasvun taittumisenä. Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimuksen (MYTVAS) tulosten mukaan maatalouden ravinnekuormituspotentiaali ravinnetaseilla mitattuna on jatkuvasti vähentynyt sekä typen että erityisesti fosforin osalta.

Maa- ja metsätalousministeriöllä on vetovastuu EU:n Itämeri-strategian painopistealueella Agri, jonka päämäärä on kestävä maa- ja metsätalouden sekä kalastuksen edistäminen Itämeren alueella. Toiminta yhdessä muiden Itämeren valuma-alueen toimijoiden kanssa on lähtenyt hyvin käyntiin. Keskeisiä teemoja ovat lannan käsittelytekniikoiden edistäminen ja fosforin kierrätys ja maaseudun kehittäminen. Teemoja on kohdistettu myös metsätalouteen ja kalastukseen. Ensimmäiset lippulaivahankkeet päättyvät vuosien 2013 ja 2014 aikana. Itämeri-strategia toteuttaa osaltaan Eurooppa2020 -strategian tavoitteita, joten toiminta jatkuu vuoteen 2020.

Maatilan energiaohjelman toimenpiteillä edistetään energiatehokkuutta sekä bioenergian tuotantoa ja käyttöä. Maatalouden energiankäytöstä jo yli 40 % tuotetaan uusiutuvilla energianlähteillä. Pääosa tästä on tilojen omissa lämpölaitoksissa puuhakkeella tuotettua lämpöenergiaa. Biokaasulaitosten toteutuminen ja maatilojen liittyminen energiaohjelmaan eivät ole edistyneet odotetusti.

TAULUKKO 86. Maatalouden tunnuslukuja

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 tavoite	2013 toteuma
<b>1. MAATALOUDEN KANNATTAVUUDEN TURVAAMINEN</b>				
— Maatalouden yrittäjätulo (kokonaistasolla), milj. euroa <sup>1</sup>	813	755	nousee	733
— Kirjanpitoiltojen yrittäjätulo, euroa/tila <sup>1</sup>	20 800	21 900	nousee	22 000
— Kannattavuuskerroin <sup>2</sup>				
— hyvät, tilat <sup>3</sup>	0,84	0,83	nousee	0,88
— keskiarvo, tilat	0,48	0,46	nousee	0,5
— heikot, tilat <sup>3</sup>	-0,05	-0,06	nousee	-0,17
<b>2. RAAKA-AINEIDEN TUOTTAMINEN</b>				
— Omavaraisuus, %				
— maito, neste	96	93	ennallaan	94
— naudanliha	83	79	ennallaan	82
— sianliha	103	99	ennallaan	100
— siipikarjanliha	103	105	ennallaan	105
— kananmunat	116	111	ennallaan	115
— Rukiin viljelyala, ha	27 100	21 400	kasvaa	12 300
— Rehuviljan (rehuohra/kaura/sekavilja) viljelyala, ha	728 000	781 000	ennallaan	831 000
— Valkuaiskasvien viljelyala, ha	23 600	19 600	kasvaa	23 100
<b>3. LUOMU- JA LÄHIRUOKA</b>				
— Luomuviljelty peltoala, %	8,1	8,7	nousee	9,0
— Luomukotieläintilojen lukumäärä, kpl	643	759	nousee	814
<b>4. YMPÄRISTÖKUORMITUKSEN VÄHENTÄMINEN</b>				
— Valtakunnallinen typpitase, kg N/ha <sup>4</sup>	49,8	46,7	laskee	44,4
— Valtakunnallinen fosforitase, kg P/ha <sup>4</sup>	3,8	3,7	laskee	3,7
— Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöt, milj. tonnia CO <sub>2</sub> /ekv <sup>5</sup>	5,8	5,7	alenee	5,7
— Maatalouden maankäyttösektorin kasvihuonekaasupäästöt, milj. tonnia CO <sub>2</sub> /ekv <sup>6</sup>	6,8	6,8	alenee	6,8

<sup>1</sup> Maatalouden yrittäjätulo kokonaistasolla kuvaa kaikkien tilojen (vuonna 2012 noin 57 000 tilan) taloudellista asemaa ja muut kohdan 1 tunnusluvut kirjanpitoiltojen (n. 39 000 suurimman tilan) taloudellista asemaa. Vuoden 2013 yrittäjätulo on ennakkotieto.

<sup>2</sup> Kannattavuuskerroin osoittaa, kuinka suuren osan oman työn palkkavaatimuksesta ja oman pääoman korkovaatimuksesta yrittäjätulo kattaa. Esim. MTT:n kannattavuustietojen perusteella tavoitteeksi asetettu oman työn palkkavaatimus oli 14,1 euroa vuonna 2011, 14,5 euroa vuonna 2012 ja 14,9 euroa vuonna 2013. Oman pääoman korkovaatimus oli 4,7 % vuonna 2013, 5,7 % vuonna 2012 ja 5,3 % vuonna 2011. Vuoden 2013 kannattavuuskerroin on ennakkotieto.

<sup>3</sup> Kannattavuuskertoimen hyvät-ryhmä on muodostettu vuosittain kannattavuudeltaan parhaimmista tiloista siten, että paras 10 % painotetusta tila-aineistosta on jätetty pois ja seuraavaksi parhaita 20 prosentilta tiloista on laskettu keskimääräinen kannattavuuskerroin. Heikot-ryhmä on muodostettu samalla periaatteella heikoimmista tiloista.<sup>4</sup> Typpi- ja fosforitase kuvaavat peltohehtaarille käytetyistä panoksista tulevien ja lopputuotteisiin sitoutuneiden ravinnemäärien erotusta (lukutiedot MTT).

<sup>4</sup> Typpi- ja fosforitase kuvaavat peltohehtaarille käytetyistä panoksista tulevien ja lopputuotteisiin sitoutuneiden ravinnemäärien erotusta (lukutiedot MTT).

<sup>5</sup> Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöiksi luetaan metaanipäästöt kotieläinten ruuansulatuksesta ja lannankäsittelystä sekä dityppioksidipäästöt lannankäsittelystä ja viljelymaasta, lukutiedot MTT. Vuosien 2012 ja 2013 luvut ovat arvioita.

<sup>6</sup> Maatalouden maankäyttösektorin (maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätaloussektori) kasvihuonepäästöjä ovat maatalousmaasta, viljelemättömästä maatalousmaasta ja kalkituksesta syntyvät hiilidioksidipäästöt, lukutiedot MTT. Vuosien 2012 ja 2013 luvut ovat arvioita.



## 8.4 Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu

Eläinten hyvinvoinnin turvaamista koskevaa työtä jatkettiin mm. eläinsuojelulain kokonaisuudistuksen valmistelun yhteydessä. EU:n edellyttämää eläinsuojeluvalvontaa tehtiin otantatarkastuksin, epäilyn perusteella, ilmoitukseen ja luvanvaraiseen toimintaan liittyen sekä osana nk. täydentävien ehtojen tarkastuksina. Eläinten terveys säilyi edelleen hyvänä ja vakavilta eläintaudeilta vältyttiin. Kasvintuhoojien osalta ei uusia vaarallisia tuhojia todettu. Elintarviketurvallisuuden korkea taso säilytettiin. Valvonnan avoimuutta ja yhdenmukaisuutta parantava OIVA-järjestelmä otettiin käyttöön 1.5.2013.

### TAULUKKO 87. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Siirtomenot, PL 30	5,8	6,2	5,2			
Toiminnan kustannukset <sup>1</sup>	84,8	90,1	92,2	979	977	1 029
— Tutkimus	8,4	8,2	9,3	122	109	122
— Riskinarviointi, valvonta ja tarkastukset, hallinto	76,4	81,9	82,9	857	868	907

<sup>1</sup> Toiminnan kustannukset sisältävät Elintarviketurvallisuusviraston, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen, maa- ja metsätalousministeriön, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen, Aluehallintovirastojen ja Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tiedot.

Eläinten hyvinvointi on edelleen julkisen huomion kohteena. Eläinsuojelulain kokonaisuudistuksen työ- ja ohjausryhmä jatkoivat työtään. Turkiseläinten suojelua koskevan asetuksen uudistustyö aloitettiin. Eläinsuojeluasiamies asetettiin tehtävänsä 12.8.2013—31.12.2015 väliseksi ajaksi. Tieteellisiin ja opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelun neuvottelukunta ja hankelupalautakunta asetettiin.

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteenä on eläinten hyvinvointia edistävät tuet. Vuoden 2012 tukihaussa toimenpiteen suosio kasvoi muuttuneiden tukiehtojen ja tarkistetun tukitason myötä, jolloin sitoumuksen tehneiden tilojen määrä kasvoi 23 %. Vuonna 2013 ei tehty uusia sitoumuksia. Eläinten hyvinvointia edistäviin tukiin on sitoutunut 6 139 tilaa.

Eläinten hyvinvointiin liittyvää valvontaa toteutettiin tekemällä EU:n edellyttämiä otantaan perustuvia eläinsuojelutarkastuksia nautatiloilla, sikatiloilla, siipikarjatiljoilla, turkistarhoilla sekä lammis- ja vuohitiloilla. Näiden otantatarkastusten lisäksi tehtiin epäilyyn perustuvia sekä ilmoitukseen ja luvanvaraiseen toimintaan kohdistuvia, eläinkuljetuksiin kohdistuvia sekä ns. täydentävien ehtojen hyvinvointitarkastuksia.

Lintuinfluenssaan varauduttiin edelleen lintujen seurannalla ja antamalla määräyksiä sisällä pidosta lintujen kevätmuuton aikana. Bluetongue-taudin ja Schmallenberg-viruksen seuranta jatkettiin edelleen. Raivotaudin leviämisen estämiseksi syöttirokotuksia jatkettiin maan kaakkoisrajalla. Venäjän tautitilanteen huonontumisen seurauksena valmiutta afrikkalaisen sikaruton varalta nostettiin.

Suomessa ei havaittu vuonna 2013 uusia vaarallisia kasvintuhoojia.

Kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain perusteella maksettiin korvauksia 0,2 milj. euroa, mikä on 1,1 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2012.

Maatalouden tuotantopanosten, kuten rehujen, lannoitevalmisteiden, kasvinsuojelua-  
neiden ja siementen turvallisuus ja laatu säilyivät hyvinä.

Elintarviketurvallisuus säilyi edelleen kokonaisuutena korkealla tasolla. Elintarvike-  
lainsäädännön uudistamista entistä riskiperusteisemmaksi jatkettiin. Samalla vähennet-  
tiin yrityksiin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa.

Eduskunnan käsiteltäväksi annettiin kolmas elintarviketurvallisuusselon-  
teko (VNS 5/2013). Elintarviketurvallisuusselontekoon kirjatut toimintaympäristön muu-  
toksista johtuvat lähitulevaisuuden haasteet jakautuvat 1) kansainvälistymisen, 2) pitkän  
elintarvikeketjun ja 3) kuluttajien elämäntapavalintojen seurauksena syntyviin haasteisiin.  
Kaikki kolme aihealuetta ovat laajoja kokonaisuuksia, jotka vaativat eri hallinnonalojen  
välistä yhteistyötä toimenpiteiden ja seurannan toteutuksessa. Selonteon käsittely oli edus-  
kunnassa kesken vuoden 2013 lopussa.

Elintarvikevälikkeisten tautitapausten osalta erityistä huolenaihetta ovat aiheuttaneet  
ulkomaisten pakastemarjojen välittämät epidemiat, sekä listeria- ja EHEC-tapaukset. Kan-  
sallinen strategia eläinten ja ihmisten välillä tarttuvien tautien torjumisen tehostamiseksi  
valmistui yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan kanssa.

#### TAULUKKO 88. Elintarviketurvallisuuden tunnuslukuja

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 tavoite	2013 toteuma
Vaarallisia tai helposti leviäviä eläintauteja, kpl	ei lainkaan	2	ei lainkaan	4
Vaarallisia kasvintuhoojia, uusia pysyvästi	ei lainkaan	1	ei lainkaan	ei lainkaan
<b>Todetut elintarvikevälitteiset tautitapaukset ihmisillä</b>				
— yleisimmät tartunnanaiheuttajat, kotimaiset, kpl	1 831	2 220	-3 %	1 839
— vakavimmat tartunnanaiheuttajat, kpl	72	92	-3 %	161
<b>Salmonellan esiintyvyys</b>				
— elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa, %	alle 1	alle 1	alle 1	alle 1
— elintarviketuotantoeläinten rehuissa, %	ei lainkaan	ei lainkaan	ei lainkaan	alle 0,5
<b>Eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvonnassa havaitut ongelmat, %</b>	alle 0,5	alle 0,5	alle 0,5	alle 0,5

## 8.5 Kala-, riista- ja porotalous

Kalavarojen käytön kestävyden takaamiseksi kertomusvuonna valmisteltiin lohi- ja meritaimenstrategia sekä muutettiin kalastusasetusta uhanalaisimpien kalalajien alamittojen sekä Saimaan nieriän ja vaellussiian osalta. Lisäksi hallituksen esitysluonnos uudeksi kalastuslaiksi lähetettiin lausunnolle. Suurpetopolitiikan onnistumisen ulkopuolinen arviointi valmistui. Sen mukaan karhun ja ilveksen kannanhoidossa oli onnistuttu paremmin kuin suden ja ahman.

### TAULUKKO 89. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Siirtomenot, PL 30	47,3	43,5	48,8			
— josta EU-osuus	7,0	5,0	6,5			
Toiminnan kustannukset <sup>1</sup>	32,2	38,0	38,4	426	427	423
— Tutkimus ja kehittäminen	13,2	11,6	10,4	212	124	110
— Hallinto, vesiviljely, kala- ja riistavarojen arviointi	19,0	26,4	28,0	214	303	313

<sup>1</sup> Toiminnan kustannukset sisältävät Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen, maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuviraston, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen ja Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tiedot.

EU:n neuvosto asetti Itämeren keskeisille kalakannoille saaliskiintiöt vuodelle 2013. Suomalaiset ammattikalastajat hyödynsivät Suomelle vahvistettuja kalastusmahdollisuuksia kiintiöiden puitteissa. Silakkakannat Suomen vesillä olivat edelleen erittäin vahvat ja kiintiöiden käyttöaste oli korkea. Myös kilohailikiintiö tuli lähes täysin pyydetyksi. Lohen ja turskan saalismäärät vähenivät. Ammattikalastuksen kokonaissaalis meressä oli silakasaaliin kasvun ansiosta kaikkien aikojen suurin, 138 milj. kg.

Kalastajille maksetut kalan tuottajahinnat nousivat vuoteen 2012 verrattuna useimpien lajien osalta. Myös kasvatetun kirjolohen ja siian tuottajahinnat olivat edellisvuotta korkeampia ja myös kasvatetun kalan määrä kasvoi edellisvuodesta. Kalankasvatuksen monipuolistuminen edistyi, kun kiertovesiviljelyssä tuotettujen uusien lajien tarjonta markkinoille lisääntyi. Euroopan kalatalousrahaston toimintaohjelman tukia käytettiin edelleen koko elinkeinokalatalouden kehittämiseen. Merihylkeiden rannikkokalastukselle aiheuttamia vahinkoja kompensoitiin edelleen ammattikalastajille toimintaohjelman varoista hylkeiden sietopalkkioilla.

Elinkeinokalatalouden toimintaedellytyksiä tuettiin myös toteuttamalla sektorikohtaisia kehittämisohjelmia. Kalankasvatuksen toimintaedellytyksiin pyrittiin vaikuttamaan etenkin valmistelemalla vesiviljelyn sijainninhjaussuunnitelmia. Yhteistyössä ympäristöhallinnon kanssa saatettiin valmiiksi työ vesiviljelyn ympäristönsuojeluohjeen uudistamiseksi. Laki kaupallisen kalastuksen vakuutustuesta tuli voimaan 1.1.2013 ja sen mukainen tuki-järjestelmä rakennettiin siten, että vuodesta 2014 lähtien tuki maksetaan uusin säännöin.

Kertomusvuonna annettiin lausunnolle hallituksen esitysluonnos uudeksi kalastuslaiksi. Myös kalastusasetusta muutettiin uhanalaisimpien kalalajien alamittojen osalta sekä rauhoittamalla Saimaan nieriä kalastukselta ja muuttamalla vaellussiian pyyntiehtoja kantojen elvyttämiseksi. Asetuksilla saadaan parannettua kuuden eri kalalajin/kannan tilaa. Yhteistyössä ympäristöministeriön ja muiden sidosryhmien kanssa laadittiin lohi- ja meritaimenstrategia. Saimaannorpan suojelua tehostettiin voimassa olevien asetusten lisäksi vesialueen omistajien ja Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen välisillä sopimuksilla. Kansallisen kalatiestrategian toimeenpanoa ja Tenon kalastussopimusneuvotteluja Norjan kanssa jatkettiin.

Hallitusohjelmassa edellytetty suurpetopoliitiikan onnistumisen ulkopuolinen arviointi valmistui. Arvioinnin mukaan karhun ja ilveksen kannanhoidossa oli onnistuttu paremmin kuin suden ja ahman osalta. Karhun ja ilveksen kannanhoidollisen metsästyksen avulla oli pystytty huolehtimaan lajin ekologisesta kestävydestä ja samalla edistetty niiden sosiaalista kestävyttä. Myös vahinkokehitys on saatu käännettyä laskuun. Suden osalta suurimmat ongelmat olivat erityisesti lajin ekologisen sekä sosiaalisen kestävyden varmistamisessa. Ahmakannan hoitosuunnitelman puuttuminen vaikeutti arviointia ahman osalta.

Susikanta kääntyi lievään nousuun edellisvuodesta. Kannaksi arvioidaan noin 140—155 sutta, kun Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen edellistalven arvion mukaan Suomessa oli 120—135 sutta. Susilaumojen määrässä kehitys oli vielä voimakkaampaa. Loppuvuodesta 2013 arvioitiin, että Suomessa oli 16 laumaa ja lisäksi kahdeksan laumaa valtakunnan raja-alueilla. Edellisvuonna vastaavat luvut olivat 10 ja 6. Vuoden 2013 aikana erävalvonta onnistui paljastamaan useita salametsästystapauksia.

Karhukannan lievä lasku taittui ja metsästysmäärät pidettiin edelleen maltillisena. Ilveskannat kasvoivat edelleen koko maassa voimakkaasta metsästyksestä huolimatta. Kaikkien suurpetojen aiheuttamat kotieläin- ja viljelysvahingot olivat alemmat kuin edellisinä vuosina. Samoin karhun, suden ja ilveksen aiheuttamat porovahingot kääntyivät merkittävään laskuun edellisvuodesta. Näiden lajien metsästyksen mitoituksella ja ohjauksella on ollut vaikutusta vahinkojen syntyyn. Petovahinkojen kokonaismäärä kasvoi kuitenkin 1,2 milj. euroa edellisvuodesta. Suurpetojen vahinkomäärä oli 6 milj. euroa vuonna 2013. Kasvu johtui yksinomaan ahman aiheuttamien porovahinkojen kasvusta. Ahman aiheuttamat porovahingot olivat 5,4 milj. euroa vuonna 2013. Ahmakannan hoitosuunnitelma valmistui lausuntokierrokselle loppuvuodesta.

Hirvikannan koko on saatu koko maassa laskemaan asetettujen tavoitteiden mukaiseksi, eli 2—4 hirveä tuhannella hehtaarilla. Hirvikannan koon pienentyminen näkyy vuonna 2013 entisestään alentuneina hirvivahinkoina. Vuonna 2013 kaadettiin 38 000 hirveä, mikä on noin 2 000 hirveä vähemmän kuin edellisvuonna. Myönnettyjä pyyntilupia käytettiin noin 87 %, mikä on edellisvuotta enemmän. Myös riistasaaliin arvo vuonna 2013 jää pienemmäksi kuin edellisvuonna.

Vuosi 2013 oli hyvä metsäkanalintuvuosi. Metson ja teeren metsästysrajoituksia oli mahdollisuus lieventää, mikä lisäsi näiden lajien metsästyspäiviä ja luonnossa kuljettuja kilometrejä. Riekkokannassa vastaavaa positiivista kehitystä ei tapahtunut, jonka vuoksi metsästysrajoituksia jouduttiin tiukentamaan.

Porotaloudessa jatkui suotuisa lihan tuottajahinnan kehitys. Kannattavuus oli silti alhainen, koska kustannustaso nousi mm. lisäruokinnan ja energian hinnannousun johdosta. Poroluetteloiden mukaan eloporumäärät ovat pysyneet koko poronhoitoalueella alle suurimman sallitun tason, mutta laitumet ovat paikoin varsin kuluneet.

### TAULUKKO 90. Kala-, riista- ja porotalouden tunnuslukuja

Tunnusluvut	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 toteuma
Ammattikalastuksen arvo, milj. euroa	40,2	45,3	*
Ammattikalastuksen määrä, milj. kg	124,2	137,7	*
Vesiviljelyn arvo, milj. euroa	47,1	44,6	*
Vesiviljelyn määrä, milj. kg	11,3	12,7	*
Päätöiset ammattikalastajat merialueella, kpl	537	535	*
Valtion keräämien kalastusmaksujen arvo, milj. euroa	8,9	9,4	9,4
Vapaa-ajan kalastajien lukumäärä, milj. henkilöä	1,7	1,5	*
Metsästäjien määrä, henkilöä	311 631	308 187	308 390
Metsästyspäivien määrä: hirvieläimet, milj. kpl	1,70	1,33	*
Metsästyspäivien määrä: pienriista, milj. kpl	3,68	3,48	*
Riistasaaliin laskennallinen arvo, milj. euroa	79,7	63,2	*
Suurpetojen aiheuttamat vahingot, milj. euroa	5,5	7,4	8,6
Hirvieläinten aiheuttamat vahingot, milj. euroa	3,09	2,38	1,51
Eloporojen määrä, tuhatta kpl	199,8	199,8	191,6
Teurasporojen määrä, tuhatta kpl	106,7	104,0	91,2
Poronomistajien määrä, henkilöä	4 559	4 600	4 529
Poronlihan tuottajahinta, euroa/kg	7,00	7,00	7,1

\* RKT:n tilastot valmistuvat touko—heinäkuussa (<http://www.rktl.fi/tilastot/>).

## 8.6 Vesitalous

Vesivarojen käytön kestävyden ja riskienhallinnan haasteista selvittiin hyvin vuoden 2013 vaihtelevissa vesiolioissa.

**TAULUKKO 91. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö**

	Milj. euroa			Htv		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Siirtomenot <sup>1</sup>	33,0	21,0	21,3			
Toiminnan kustannukset <sup>2</sup>				259	265	358

<sup>1</sup> Vuoden 2011 siirtomenojen toteutuma on laskettu eri perustein. Vuodesta 2012 lukien toteutumaan on otettu mukaan ainoastaan luvun 30.50 siirtomenot.

<sup>2</sup> Toiminnan kustannukset sisältävät maa- ja metsätalousministeriön, Suomen ympäristökeskuksen ja Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tiedot.

Vesitalouden osalta vuosi 2013 oli varsin vaihteleva. Kevättulvat olivat useissa rannikon joissa tavallista suurempia, ja myös jääpadot aiheuttivat muutamilla paikkakunnilla vaarallisia tilanteita ja vahinkoja asuinrakennuksille. Loppukesällä vaivasi paikoin jo kuivuus, kunnes loppusyksyn runsaiden sateiden myötä vesivarat lisääntyivät. Loppuvuoden leuto sää, lumien sulaminen ja vesisateet nostivat rannikon jokien vedenpinnat ja virtaamat joulun tienoilla paikoin ajankohdan ennätyksiin laajalla alueella Satakunnasta Pohjois-Pohjanmaalle aiheuttamatta kuitenkaan merkittäviä vahinkoja. Vuoden 2013 tulva- vahingot olivat noin 2 milj. euroa.

Vesitalouden voimavaroja kohdennettiin tulvariskien hallintaan ja vesihuollon varmistamiseen erityistilanteissa. Lisämäärärahoja jouduttiin suuntamaan erityisesti valtion vesistö rakenteille aiheutuneiden tulvavahinkojen korjaamiseen ja parannustöihin tulvista kärsineillä alueilla. Maa- ja metsätalousministeriön vuonna 2012 vahvistetun strategian mukaisesti toiminnassa painotettiin vesivarojen käytön kestävyttä, elinkeinojen ja hyvinvoinnin edistämistä sekä riskienhallintaa. Valtakunnallista viemärintiöhjelmaa toteutettiin saattamalla vesihuollon tukitoimenpitein maaseudulla 5 600 taloutta viemäriverkostojen piiriin. Pohjavesialueiden rajaamisselvityksiä jatkettiin tärkeillä alueilla. Vesien kunnostus- ja kalatierstrategioiden toteuttamiseksi edistettiin vesienhoitosuunnitelmien mukaisia, paikalliseen vastuunottoon perustuvia ja elinkeinotoiminnan edellytyksiä parantavia vesistö kunnostushankkeita.

Merkittäville tulvariskialueille yhteistyöelimiksi nimettyjen tulvaryhmien toiminta käynnistyi ja eri tahot osallistuivat aktiivisesti työhön. Tulvaryhmät laativat alustavat tulvariskien hallinnan tavoitteet, jotka toimivat pohjana käynnissä olevalle tulvariskien hallintasuunnitelmien laatimiselle. Tulvavaara- ja tulvariskikartat valmistuivat kaikille Suomen 21 nimetylle merkittävälle tulvariskialueelle joulukuussa. Suomen ympäristökeskuksen ja Ilmatieteen laitoksen yhteisen Tulvakeskuksen valmistelu saatiin päätökseen ja keskus aloitti toimintansa vuoden 2014 alusta.

Vesihuoltolain uudistamisen valmistelua jatkettiin. Kevättalvella ehdotus hallituksen esitykseksi vesihuoltolain sekä maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta lähetettiin lausuntokierrokselle. Hallituksen esitys viimeisteltiin saatujen lausuntojen pohjalta yhteistyössä ympäristöministeriön ja keskeisten eturyhmien kanssa loppuvuodesta.

Laki poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta annetun lain kumoamisesta (1001/2011) tuli voimaan 1.1.2014. Yhdessä Finanssialan Keskusliiton kanssa toteutetun selvityksen mukaan markkinoilla on riittävästi vakuutus tuotteita, joiden avulla kotitaloudet ja maatalousyrittäjät voivat varautua meri-, hulevesi- sekä vesistötulvistä rakennuksille ja niissä olevalle irtaimistolle aiheutuviin vahinkoihin.

#### TAULUKKO 92. Vesitalouden tunnuslukuja

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 tavoite	2013 toteuma
Valmistuneet tulvavaarakartat, kpl	11	18	23	25
Alueellista yhteistyötä edistävät vesihuoltohankkeet, kpl	13	16	13	15
Vesihuoltolaitokset, joiden varmuusluokka parantunut, kpl	15	13	12	10
Taloudet, joille on maaseudulla aikaansaatu vesihuolto	7 200	5 900	4 800	5 600

## 8.7 Metsätalous

Metsälainsäädännön kokonaisuudistuksen toteuttaminen jatkui vuonna 2013. Muun muassa metsälaki, metsätuholaki ja laki metsänhoitoyhdistyksistä uudistettiin kertomusvuonna.

#### TAULUKKO 93. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Siirtomenot, PL 30	150,2	149,9	136,9			
Toiminnan kustannukset <sup>1</sup>	62,6	63,3	61,2	813	753	720
— Tutkimus ja kehittäminen	46,8	47,9	46,2	621	576	558
— Hallinto, tilastot	15,8	15,4	15,0	192	177	162

<sup>1</sup> Toiminnan kustannukset sisältävät Metsäntutkimuslaitoksen, maa- ja metsätalousministeriön ja Maaseutuviraston tiedot.

Vaikka maailmantalouden ja EU-alueen talouden matalasuhdanne jatkui vuonna 2013, metsäteollisuuden ja metsätalouden osalta vuosi oli edellistä vuotta valoisampi. Metsäteollisuuden lopputuotteista sellun markkinatilanne oli kertomusvuoden aikana suhteellisen vahva ja hygieniapaperien ja puupohjaisten pakkausmateriaalien kysyntä kasvoi. Paino- ja kirjoituspapereiden kysyntä kuitenkin jatkoi laskuaan suomalaisen metsäteollisuuden päämarkkina-alueilla. Sahateollisuuden osalta markkinat olivat kaksijakoiset. Kotimaan ja muun EU-alueen kysyntä oli matalaa, mutta kasvua saatiin erityisesti Japanin ja Kiinan markkinoilta sekä Lähi-idästä.

Teollisuuden puun kysynnän myötä puukauppaa käytiin kertomusvuonna noin viidenneksen enemmän kuin vuotta aiemmin. Ainespuun hakkuumäärän ennakoidaan nousevan yli 56 miljoonan kuutiometrin. Tätä enemmän on hakattu vain vuosina 2000 ja 2007. Hakkuut lisääntyivät etenkin yksityismetsissä. Suomen runsaat ja kasvavat metsävarat mahdollistaisivat merkittävätkin teollisuuden puunkäyttöä ja hakkuita lisäävät investoinnit. Metsien vuotuinen kasvu on runsaat 100 milj. kuutiometriä ja suurin kestävä hakkuumahdollisuus noin 70 milj. kuutiometriä. Kun ainespuun hakkuukertymä on viime vuosina ollut keskimäärin 53 milj. kuutiometriä, lisääntyy Suomen puuvaranto joka vuosi.

Yksityismetsien bruttokantorahatulojen ennustetaan nousevan kertomusvuonna yli kahdeksan prosenttia vuodesta 2012 hakkuiden ja kantohintojen nousun myötä. Metsätalouden hehtaarikohtainen liike-tulos nousee vuoden 2012 lukemista tuntuvasti, lähes 90 euroon hehtaarilta. Bruttokantorahatulot ovat olleet 2000-luvulla keskimäärin 1,5–1,7 mrd. euroa/v ja hehtaarikohtainen liike-tulos keskimäärin 100–120 euroa/ha.

Maa- ja metsätalousministeriön asettama puumarkkinatyöryhmä jatkoi työtään puukaupan toimivuuden ja vakauden edistämiseksi. Metsätutkimuslaitoksen puukauppatilastoinnin kattavuutta parannettiin ja puutavaramarkkinaselvitys toteutettiin puumarkkinoiden kehityskohteiden selvittämiseksi. Selvityksen pohjalta aloitettiin työ uusien puukauppa- ja hinnoittelumallien kehittämiseksi. Puumarkkinaosapuolien teettämä esiselvitys sähköisestä puukauppapaikasta valmistui ja puumarkkinatyöryhmä pyrkii myötävaikuttamaan sovelluksen kehittämisessä.

Metsähakkeen käytön kasvu jatkui. Ennakkotietojen perusteella metsähaketta käytettiin yli 9 milj. kuutiometriä, missä lisäystä edellisvuoteen on lähes 10 %. Pienpuun osuus metsähakkeesta on jo hieman vajaa puolet. Suomen tavoitteena on nostaa metsähakkeen käyttö 13,5 milj. kuutiometriin vuoteen 2020 mennessä.

Noin kolmannes metsähakkeen lisäysmahdollisuudesta on nuorissa metsissä eli pienpuuhakkeessa. Pienpuun energiakäytön edistämiseen tarkoitettu pienpuun energiaturvakejärjestelmä (PETU) odottaa edelleen EU-komission notifiointipäätöstä. Lopullinen ja muutettu esitys lähetettiin komissioon lokakuussa 2013. Energiapuun korjuun ja haketuksen edistämistä jatkettiin puuntuotannon kestävyys- ja turvaamiseen tarkoitettulla ns. kemera-tuella. Kemera-tuen turvin energiapuuta korjattiin kertomusvuonna yli 35 000 hehtaarin alalta.

Metsälaki, metsätuholaki ja laki metsänhoitoyhdistyksistä uudistettiin vuonna 2013. Uudet lait astuivat voimaan 1.1.2014. Tällöin tuli voimaan myös laki puutavaran ja puutuotteiden markkinoille saattamisesta, jolla pantiin kansallisesti täytäntöön EU:n laittomia hakkuita ja laittoman puun markkinoille tuloa torjuva puutavara-asetus ja sen nojalla annetut EU:n säädökset. Lisäksi uusi puutavaran mittauksesta annettu laki valmisteltiin ja saatiin voimaan 1.7.2013, energiapuun osalta vuoden 2014 alusta. Metsähallituslain uudistamisen valmistelua jatkettiin. Kestävän metsätalouden rahoitusturvakijärjestelmän uudistustyö aloitettiin.

Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaista tukea yksityismetsien metsänhoito- ja perusrannustoihin sekä energiapuun korjuuseen oli käytettävissä kertomusvuonna yhteensä 82,5 milj. euroa. Eniten valtion tukea käytettiin nuoren metsän hoitoon ja energiapuun korjuun edistämiseen. Valtion tukemien töiden suora työllisyysvaikutus oli yhteensä yli 3 000 henkilötyövuotta kertomusvuonna.



Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisella ympäristötuella korvataan metsänomistajalle metsän biologisen monimuotoisuuden tai erityisen tärkeän elinympäristön säilyttämisestä tai muusta luonnonhoidosta aiheutuvia lisäkustannuksia tai menetyksiä. Vuonna 2013 ympäristötukisopimuksia tehtiin n. 2 500 hehtaarin alueelle ja metsäisiä luonnonhoitohankkeita oli käynnissä noin 50 kpl. Ympäristötuen lisäksi talousmetsien luontoarvoja suojellaan myös monilla muilla tavoilla. Esimerkiksi metsälaki määrittelee useita erityisen tärkeitä elinympäristöjä, joiden ominaispiirteitä ei saa metsänkäsittelyllä heikentää. Lisäksi metsäsertifointistandardeissa ja kertomusvuonna uudistetuissa metsänhoitosuosituksissa on määritetty tavoitteet ja toimenpiteet talousmetsien monimuotoisuuden turvaamiselle. Näitä ovat mm. lahoppuun lisääminen sekä säästöpuiden jättäminen hakkuiden yhteydessä.

Kertomusvuonna jatkettiin aktiivista vaikuttamista EU:n metsäasioihin. Painopisteinä olivat uudistetun EU:n metsästrategian edistäminen sekä biomassan kestävyyskriteeritarkasteluihin vaikuttaminen. Euroopan metsäsopimusneuvotteluissa ei saavutettu yhteisymmärrystä vuoden 2013 aikana.

#### TAULUKKO 94. Metsätalouden tunnuslukujen kehitys

	2010	2011	2012	2013
	toteuma	toteuma	toteuma	ennakkotieto
<b>1 METSIIN PERUSTUVA LIIKETOIMINTA VAHVISTUU</b>				
— Metsätalouden bruttotuotos, milj. euroa	4 293	4 386	4 234	4 300
— Metsähakkeen käyttö, milj. m <sup>3</sup> <sup>1</sup>	6,9	7,5	8,3	8,9
<b>2 METSÄTALOUDEN KANNATTAVUUS PARANEE</b>				
— Ainespuun hakkuukertymän nostaminen kestävien hakkuumahdollisuuksien tasolle, milj. m <sup>3</sup> <sup>2</sup>	52,6	52,1	51,0	56,2
— Taimikoiden ja nuorten kasvatusmetsien pinta-alasta on laadultaan hyviä, % <sup>3</sup>	25	25	26	30
— Yksityismetsätalouden liiketulos reaalisena, euroa/ha	98,6	90,4	80,2	88
— Nuoren metsän hoidon määrä, 1 000 ha/v <sup>4</sup>	230	235	207	211
— Yksityismetsien puuntuotannon reaalinen sijoitustuotto, %	3,8	3,8	3,8	3,9
<b>3 METSIEN MONIMUOTOISUUS, YMPÄRISTÖHYÖDYT JA HYVINVOINTIVAIKUTUKSET LISÄÄNTYVÄT</b>				
— METSO-ohjelman toimenpiteet yksityismetsissä, ha (kumul.)	23 089	34 785	39 170	45 000

<sup>1</sup> Hallituksen ilmasto- ja energiapolitiikan ministeriryhmän 20.4.2010 asettama tavoite on 13,5 m<sup>3</sup> vuoteen 2020.

<sup>2</sup> Sisältää teollisuuskäytön mitat täyttävän runkopuun.

<sup>3</sup> Valtakunnan metsien inventointitiedoista laskettu kolmen vuoden liukuva keskiarvo.

<sup>4</sup> Sisältää taimikonhoidon ja nuoren metsän kunnostuksen.

## 8.8 Kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuuri

Uuden kirjaamisjärjestelmän käyttöönotolla luotiin edellytyksiä tehokkaammalle kirjaamisasioiden käsittelyprosessille ja sähköisille kiinteistövaihdannan järjestelmille. Kiinteistökaupan verkkopalvelu otettiin käyttöön vuoden 2013 lopulla. Myös kiinteistötoimintuotantoa tehostettiin ja kiinteistötietojärjestelmän luotettavuutta edelleen parannettiin. Valtakunnallisen maastotietojärjestelmän tietoja ylläpidettiin sekä INSPIRE-direktiivin toimeenpanoa jatkettiin ja kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin kehittymistä tuettiin. Uusjakojen tukemisvaroja suunnattiin strategian mukaisesti pääosin peltotilujärjestelyihin ja tukemismäärärahan käyttöä tehostettiin entisestään.

### TAULUKKO 95. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Siirtomenot, PL 30	7,0	4,5	5,0			
Toiminnan kustannukset <sup>1</sup>	132,3	134,2	130,7	1 923	1 873	1 800
— kiinteistötoimitukset, kirjaamisasiat, digitaaliset aineistot, kiinteistörekisteri, tilusjärjestelyt, geodeettinen tutkimus						
Toiminnan tuotot	81,7	79,9	77,5			

<sup>1</sup> Toiminnan kustannukset sisältävät Maanmittauslaitoksen, Geodeettisen laitoksen ja maa- ja metsätalousministeriön tiedot.

Kiinteistörekisteri ja kiinteistörekisterikartta pidetään jatkuvasti ajan tasalla. Kiinteistötoimituksia loppuunsaatettiin 19 239 kappaletta, mikä oli neljä prosenttia vähemmän kuin vuonna 2012. Lohkomisten kysyntä seuraa yleistä taloudellista suhdannetta hieman viiveellä ja on siten tällä hetkellä keskimääräistä alemmalla tasolla. Kiinteistötoimitustuotantoa tehostettiin ja kiinteistötietojärjestelmän luotettavuutta edelleen parannettiin 1.10.2011 voimaan tulleella lailla kiinteistönmuodostamislain muuttamisesta (914/2011). Lain voimaantumisen jälkeen esteellisten lohkomoitusten määrä on vähentynyt kahdessa vuodessa noin puoleen ja näin on pysäytetty tältä osin kiinteistötietojärjestelmän laadun heikentymiskehitys. Tietyissä tilanteissa kolmiulotteiset kiinteistöt mahdollistavan järjestelmän kehittämistä on valmisteltu Maanmittauslaitoksen projektissa.

Uusi kirjaamisjärjestelmä otettiin käyttöön keväällä 2013 ja näin luotiin edellytyksiä kirjaamisasioiden tehokkaammalle käsittelyprosessille ja sähköisille kiinteistövaihdannan järjestelmille. Kiinteistökaupan verkkopalvelu otettiin käyttöön vuoden 2013 lopulla. Uuden kirjaamisjärjestelmän käyttöönoton yhteydessä oli välttämätöntä pitää tekninen käyttökatko kirjaamisasioiden käsittelyssä. Tämän katkoksen ja uusien toimintatapojen sisäänajon vuoksi kirjaamisasioiden varanto kasvoi eikä sitä pystytty purkamaan loppuvuoden aikana. Näin ollen kirjaamisratkaisuiden määrässä jäätin selvästi jälkeen vuoden 2013 tavoitteesta ja vuoden 2012 toteumasta. Varannon purkamiseen kiinnitetään erityistä huomiota vuonna 2014. Kirjaamisasioiden kysynnän uskotaan olevan hieman keskimääräistä alhaisempaa yleisestä taloudellisesta tilanteesta johtuen.

Maastotietoa päivitettiin 51 236 km<sup>2</sup>:n alueella ja tavoite ylitettiin noin seitsemällä prosentilla. Laserkeilaukseen perustuvan tarkan korkeusmallin tuotanto kasvoi 23 % edellisestä vuodesta, vaikka jäikin hieman tavoitteesta. Valtakunnallisen maastotietojärjestelmän kehittämisen valmistelua jatkettiin yleisiä kartastotöitä koskevan strategian linjausten mukaan.

Euroopan yhteisön paikkatietoinfrastruktuurin perustamisesta annetun ns. INSPIRE-direktiivin (2007/2/EY) toimeenpanoa jatkettiin. Kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin kehittymistä tuettiin ja olemassa olevien tietovarantojen saatavuutta sekä hyödynnettävyyttä edistettiin. Osaksi julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuria valmisteltiin paikkatiedon viitearkkitehtuuria. Lisäksi komissiolle toimitettiin raportti direktiivin kansallisesta toimeenpanosta.

Uusjakojen tukemisvaroja suunnattiin strategian mukaisesti pääosin peltotilusjärjestelyihin. Tukemismäärärahan käyttöä tehostettiin entisestään. Uusjakoja valmistui 7 kpl ja tiluksia järjesteltiin kaikkiaan noin 8 000 hehtarin alueella.

#### TAULUKKO 96. Maanmittauksen tunnuslukuja

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 tavoite	2013 toteuma
Kiinteistörekisterin perusparannuksen kattavuusindeksi, %	75	82	87	88
Maastotietokannan ajantasaisuusindeksi, %	96	97	98	99
Kiinteistötoimitustuotanto, kpl	20 592	20 040	20 000	19 159
Kirjaamisratkaisujen määrä, kpl	261 000	250 422	260 000	213 402
Maastotietotuotanto yhteensä, km <sup>2</sup>	45 748	50 791	48 000	51 236
Laserkeilattua korkeusmallia (2 metrin ruutukoko), km <sup>2</sup>	47 315	32 768	43 000	40 386

## 8.9 Poikkihallinnolliset asiakokonaisuudet

Ilmastoasioissa käynnistettiin uudistetun kansallisen energia- ja ilmastostrategian (VNS 2/2013 vp) toimeenpano maa- ja metsätaloussektoreilla sekä bioenergian osalta. Suomelle tärkeän metsäkadon kompensatiokysymyksen ratkaisussa edettiin neuvotteluissa komission kanssa. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimintaohjelmaa (2011–2015) toimeenpantiin ministeriön hallinnonalalla sekä valmisteltiin yhteistyössä muiden tahojen kanssa Suomen kannat EU:n sopeutumisstrategiaan. Lisäksi toteutettiin ilmastonmuutoksen kansallisen sopeutumisstrategian arviointi. Luonnos uudeksi strategiaksi valmistuu vuoden 2014 alussa.

Valtioneuvoston periaatepäätöstä soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta (30.8.2012) toimeenpantiin muun muassa metsälain uudistamisen kautta sekä edistämällä maa- ja metsätalouden vesistökuormituksen vähentämistä ja luonnontilaisuusluokituksen käytäntöön viemistä. Kansallista vieraslajistrategiaa toteutettiin muun muassa perustamalla kansallinen vieraslajiasioiden neuvottelukunta sekä valmistelemalla vieraslajiportaalia. Valmisteltiin yhteistyössä muiden hallinnonalojen kanssa Suomen kannat EU:n vieraslajiasetus ehdotukseen kiinnittäen erityistä huomiota asetuksen vaikutuksiin elinkeinojen ja talouden kannalta.

## 8.10 Hallinnonalan voimavarat

Hallinnonalojen voimavaratiedot on koottu valtiovarainministeriön Työnantajan henkilöstötieto -järjestelmästä (Tahti) sekä valtion talousarvion toteumalaskelmista. Siirtomäärärahat on otettu laskelmaan ilman peruutettuja määrärahoja. Pyöristysten takia taulukoiden summat eivät aina täsmää.

**TAULUKKO 97. Henkilöstö, htv**

	2011	2012	2013
<b>MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>5 148</b>	<b>5 028</b>	<b>4 928</b>
Maa- ja metsätalousministeriö	311	296	291
MMM:n tietopalvelukeskus	192	199	202
Maaseutuvirasto	212	205	206
Valituslautakunnat	9	8	9
Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus	773	767	751
Elintarviketurvallisuusvirasto	706	715	733
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos	281	273	272
Metsäntutkimuslaitos	749	704	668
Maanmittauslaitos	1 839	1 781	1 713
Geodeettinen laitos	76	81	84

**TAULUKKO 98. Talousarvion määrärahojen käyttö, milj. euroa**

	2011	2012	2013
<b>30. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>2 728,0</b>	<b>2 713,3</b>	<b>2 587,4</b>
30.01. Hallinto	100,9	97,4	102,5
30.10. Maaseudun kehittäminen	129,6	145,6	150,0
30.20. Maatalous	2 096,4	2 066,0	1 937,9
30.30. Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu	50,8	53,3	54,3
30.40. Kala-, riista- ja porotalous	66,7	62,4	67,7
30.50. Vesitalous	34,2	31,4	33,4
30.60. Metsätalous	188,0	190,4	172,8
30.63. Metsähallitus	5,8	5,8	6,4
30.70. Kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuuri	55,7	61,0	62,4

## Metsähallitus

Metsähallitus-liikelaitos muodostuu Metsähallituksen liiketoiminnasta ja julkisia hallintotehtäviä hoitavista luontopalveluista. Metsähallituksen liiketoiminnasta raportoidaan hallituksen vuosikertomuksen osassa 1 luvussa 2.1.12 Valtion liikelaitokset.

### *Julkiset hallintotehtävät*

Julkisten hallintotehtävien bruttomenot laskivat edellisvuoteen verrattuna 2,1 milj. euroa 61,8 milj. euroon ja työpanos kasvoi 16 henkilötyövuodella 578 henkilötyövuoteen. Menoista ympäristöministeriön perusrahoituksen osuus oli 31,9 milj. euroa ja maa- ja metsätalousministeriön osuus 6,8 milj. euroa.

Täydentävä rahoitus kohdistui pääosin Itämeren vedenalaisen luonnon inventointeihin, mikä on muodostunut vakiintuneeksi toiminnaksi vuodesta 2012 lähtien. Lisäksi rahoitus sisälsi mm. ympäristöministeriön, Helsingin yliopiston ja Metsähallituksen luontopalvelujen Zonation-yhteisprofessorin ja suojelualueiden tiedonhallinnan kuluja. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta saatu rahoitus oli 3,60 milj. euroa, josta työllistämisrahoitusta noin 0,98 milj. euroa ja loput erilaisia investointirahoituksia. Muu kuin valtion talousarviosta saatu rahoitus koostuu maksullisen toiminnan tulorahoituksesta, hankerahoituksesta sekä muusta täydentävästä rahoituksesta.

Taulukossa 99 on esitetty ministeriöiden perusrahoituksen ja kokonaisrahoituksen jakauma prosesseittain.

**TAULUKKO 99. Luontopalvelujen bruttomenot 2012—2013 tehtävittäin, rahoitustyypeittäin, 1 000 euroa**

Prosessit ja tehtävät	MMM perusraha	YM perusraha	Muut rah.lajit	Menot yht. 2012	Menot yht. 2013
Yhteiset menot	747	6 665	2 314	14 221	9 726
Luonnonsuojelu	18	7 758	4 688	11 370	12 464
Luonnon virkistyskäyttö	3 901	15 541	10 266	28 165	28 708
Alueiden hallinta	71	2 854	529	3 108	3 454
Eräasiat	1 728	105	5 201	6 438	7 034
Siemenhuolto ja uittorakenteet	381	0	0	534	381
<b>MENOT YHTEENSÄ</b>	<b>6 846</b>	<b>31 923</b>	<b>22 998</b>	<b>63 835</b>	<b>61 767</b>

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla Metsähallituksen luontopalvelut kehittivät luontomatkailun ja virkistyskäytön kannalta tärkeitä rakenteita ja tarjosivat metsästy- ja kalastuspalveluita ekologisesti ja sosiaalisesti kestävällä tavalla. Erävalvonnassa yhteistyö muiden viranomaisten kanssa tiivistyi entisestään ja vuoden aikana onnistuttiin paljastamaan useita törkeitä metsästysrikoksia. Suurpetojen salametsästys on kuitenkin edelleen ongelma.

Luontopalveluiden kokonaistuottavuus laski 2 %. Tuottavuuden lasku johtui tuotosten kasvua nopeammasta henkilötyöpanosten kasvusta.

Maksullisten suoritteiden kustannusvastaavuus parani merkittävästä liikevaihdon kasvusta (24 %) johtuen. Liiketaloudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus oli 119 %, kun se edellisvuonna oli 91 % ja julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus oli 73 %, kun se edellisvuonna oli 69 %.

#### TAULUKKO 100. Metsähallituksen luontopalveluiden toiminnan keskeisiä tunnuslukuja

Määrälliset tavoitteet, maa- ja metsätalousministeriö	2010	2011	2012	2013
<b>Luonnon virkistyskäyttö</b>				
Virkistyspalvelujen asiakastyytyväisyys, asteikko 1—5	4,2	4,3	4,2	4,3
Valtion retkeilyalueiden käynnit	364 000	356 000	354 000	354 000
Kansallispuistojen käynnit, YM:n vastuualue	1 958 500	2 086 500	2 087 300	2 259 800
Matkailuyritysten kanssa voimassaolevat yhteistyösopimukset, kpl	297	310	352	399
<b>Eräasiat</b>				
Metsästysluvat, kpl	36 955	45 225	50 206	56 389
Kalastusluvat, kpl	69 241	74 024	78 864	71 267
Lupametsästäjien asiakastyytyväisyys, asteikko 1—5	3,7	3,7	3,8	3,8
Kalastajien asiakastyytyväisyys, asteikko 1—5	3,7	3,7	3,8	3,7

### Talousarvion ulkopuolella olevat rahastot

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla toimivat talousarvion ulkopuolella olevat maatalouden interventiorahasto (MIRA) ja maatilatalouden kehittämisrahasto (MAKERA). Niistä on raportoitu hallituksen vuosikertomuksen osassa 1.

## 9 Liikenne- ja viestintäministeriö

### Liikenneministerin katsaus

Vuonna 2013 liikennepolitiikkaa ohjasi vuonna 2012 annettu hallituksen liikennepoliittinen selonteko eduskunnalle. Selontekoon nojaten liikennepoliittista ajattelua on uudistettu rohkeasti. Uudessa ajattelussa panostetaan innovatiivisiin ratkaisuihin ja hyödynnetään liikennesektorillakin tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuudet.

Selonteon mukaisesti liikenneverkon kehittämishankkeiden rahoituksesta sekä ajoituksesta päätettiin keväällä 2013. Selonteon jatkotoimina käynnissä olevista liikennepoliittikan keskeisimmistä strategiahankkeista valmistui keskeisesti liikenteen digitalisoitumiseen liittyvä liikenteen älystrategia. Älystrategian ja hallituksen periaatepäätöksen mukaisesti vuonna 2013 kartoitettiin koko liikennehallinnon julkisten tietoaaineistojen avaamista ja keskeisten hallinnonalan aineistojen avaamista on jo alettu toteuttaa.

Joulukuussa 2013 valmistui odotettu liikenteen oikeudenmukaista hinnoittelua käsittelevän työryhmän työ. Työryhmä pitää useasta eri syystä tarpeellisena, että autoilun verotuksessa edettäisiin kohti kilometriveroa, mutta ehdotti, että asiassa edettäisiin kokeilujen kautta. Näin onkin tehty ja marraskuussa käynnistettiin laaja liikenteen sähköiset palvelut -kokeiluhanke vuosille 2014–2015.

Alan tehokkuutta ja kilpailukykyä on edistetty laajalla keinovalikoimalla. Vuonna 2013 lähti käyntiin iso ja vaikuttavuudeltaan merkittävä hanke julkisin varoin rahoitettavien henkilökuljetuspalvelujen yhdistämisestä. Ehdotuksia odotetaan jo kevään 2014 aikana. Alueiden elinvoimaisuuden sekä kestävä kasvun tukemista jatkettiin laatimalla Tampereen ja Oulun seuduille kaupunkiseutujen ja valtion väliset MAL-aiesopimukset maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamisesta. Teollisuuden kilpailukykyä on pyritty tukemaan syksyllä 2013 käyttöön tulleilla raskaiden ajoneuvojen suurimpien sallittujen mittojen ja massojen korotuksilla. Vuoden 2015 alussa voimaan tulevaan rikkidirektiiviin varautumista edistettiin myöntämällä ympäristöinvestointitukea varustamoiden rikkipeuri- ja muuntoinvestointeihin.

Liikenteen vaihtoehtoisia polttoaineita ja käyttövoimia koskevan työryhmä työ valmistui keväällä 2013. Työryhmän taustaselvityksiä ja suosituksia vuoteen 2020 toteutettavista toimenpiteistä on hyödynnetty osana EU:n vaihtoehtoisten polttoaineiden infrastruktuuria koskevan direktiivin neuvotteluja sekä kansallista öljyriippuvuuden vähentämisohjelmia. Selvityksen pohjalta on syksyllä 2013 käynnistetty myös toimia merenkulun LNG-toimintaohjelman toteuttamiseksi sekä sähköisen liikenteen ja lentoliikenteen uusiutuvan

kerosiinin edistämiseksi. Joulukuussa 2013 valmistui lisäksi liikenteen ympäristöstrategia vuosille 2013—2020, jolla ohjataan laajemmin hallinnonalan ympäristötyötä ja luodaan mahdollisuuksia kestäväälle kasvulle.

Tieliikennekuolemien määrä pysyi vuonna 2013 lähes edellisvuoden tasolla eikä kuolemia ole kyetty vähentämään asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Poikkihallinnollista keskustelua liikenneturvallisuudesta on lisätty kaikilla tasoilla, mikä on vahvistanut yhteistä sitoutumista tavoitteisiin. Osana VM:n tulosohejaushanketta toteutettiin pilotti valtioneuvoston yhteisistä tulostavoitteista tieliikenteen turvallisuudessa. Vuonna 2013 käynnistettiin myös laaja tieliikennelainsäädännön kokonaisuudistus säädösperustan ajantasaistamiseksi.

Venäjänsä välisissä liikennesuhteissamme on jatkettu tiivistä vuoropuhelua. Kansainvälisen vaikuttamisen merkitystä olen tahtonut tuoda konkreettisesti esille osallistumisellani ICAO:n ja IMO:n yleiskokouksiin. Kahdenvälisissä tapaamisissa Kanadan ja USA:n liikenneministereiden kanssa korostuivat kansainvälisesti Suomelle tärkeät lentoliikenteen ja merenkulun aiheet, mutta myös arktisen osaamisen ja hallinnon kehittämisen vahvuutemme.

Merja Kyllönen  
Liikenneministeri



## Asunto- ja viestintäministerin katsaus

Viestintä- ja ICT-sektorin merkitys yhteiskunnan toimivuudessa on kiistaton. Tieto- ja viestintäteknologian tarjoamat mahdollisuudet lisäävät yhteiskunnan potentiaalista suorituskykyä ja tulevat tuottavuushyötyt saavutetaan nimenomaan digitaalisessa taloudessa. Nykyistä kehitystä leimaavat digitaalisen tiedon määrä ja laskentatehon kasvu samalla, kun tiedon keräämisen, varastoinnin ja käsittelyn kustannukset alenevat koko ajan. Digitaalinen liiketoiminta kasvaa vahvasti erityisesti mobiiliympäristössä ja yleisestikin palveluiden osuus taloudesta kasvaa. Digitaalisen yhteiskunnan toimintaympäristö on globaali, toisaalta yhteisöllisyyden merkitys lisääntyy koko ajan. Luottamuksen rooli korostuu. Muuttuva toimintaympäristö edellyttää julkisen ja yksityisen sektorin sitoutumista uudelleenlaisten yhteistyön tekemiseen, jonka avulla käännetään yhteiskunnalliset ja kilpailun haasteet mahdollisuuksiksi.

Kertomusvuonna toteutettiin viestintäpolitiikkaa hallitusohjelman mukaisesti. Yleisradio Oy:n rahoitusuudistus tuli voimaan, televisio- ja radiotoiminnan tulevaisuuden kehittämisen pohjana olevan sähköisen median viestintäpoliittisen ohjelman tavoitteet sisällytettiin osaksi sähköisen viestinnän lainsäädännön uudistusta, nopeiden laajakaistayhteyksien rakentaminen on edennyt ja toimiluvat uusien neljännen sukupolven matkaviestinverkkojen rakentamiselle on myönnetty. Sähköisen viestinnän lainsäädäntöuudistusta (tietoyhteiskuntakaari) koskeva hallituksen esitys on annettu eduskunnan käsiteltäväksi.

Hallitusohjelma edellyttää, että jokaisella hallinnonalalla laaditaan älystrategia, jolla tavoitellaan digitaalisen kehityksen haltuunottoa koko hallinnossa. Liikenne- ja viestintäministeriö on laatinut oman viestintäpolitiikan älystrategiansa eli KIDE-hankkeen ja ministeriö koordinoi valtioneuvoston älystrategioiden valmistelua.

Viestinnän toimiala on nopeassa ja monitasoisessa muutoksessa, eikä tämän muutoksen ennakoiminen, merkityksen ymmärtäminen ja tarvittaessa nopea muutokseen reagointi ole helppo tehtävä. Digitaaliseen kehitykseen vaikuttavat vahvasti globaali kehitys ja trendit, joihin ei kansallisilla toimenpiteillä voida olennaisesti vaikuttaa. Tämä kokonaisuus muodostaa vaikeasti hallittavan ja yllätyksellisen toimintaympäristön, johon viestintäpolitiikalla vaikutetaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kansallisen politiikan tulee olla vahvuuksien korostamista ja heikkouksien korjaamista. Lisäksi erityistä huomiota on kiinnitettävä vaikuttamiseen EU:n tasolla ja kansainvälisessä verkostoyhteistyössä.

Erilaisten kansainvälisten mittareiden valossa Suomella on erinomaiset edellytykset laajenevasta ja syvenevästä digitaalisuudesta hyötymiseen. Samalla on kuitenkin havaittavissa, että digitaalisten mahdollisuuksien hyödyntämisen suhteen Suomella on merkittävästi parannettavaa. Hyvinvoinnin ja kestäväen kasvun luomiseksi onkin ensiarvoisen tärkeää, että digitaalisuutta pystytään hyödyntämään täysimääräisesti koko yhteiskunnassa.

Pia Viitanen  
Asunto- ja viestintäministeri

## 9.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

**TAULUKKO 101. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi**  
(arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko)<sup>1</sup>

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Matka- ja kuljetusketjut toimivat sujuvasti ja turvallisesti hyvinvointia ja kilpailukykyä edistäen.	Hyvä
Liikennejärjestelmän toimintavarmuus paranee.	Hyvä
Joukkoliikenteen palvelutasoa parannetaan, tavoitteena matkustajamäärien kasvu ja yksityisautoilun vähentäminen. Erityisen huomion kohteena on raideliikenteen lisääminen ja palvelutason parantaminen.	Hyvä
Liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä vähennetään Suomen kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Liikenteen terveydelle ja luonnolle aiheuttamat haitat minimoidaan.	Hyvä
Suomi liikenneturvallisuukseltaan Euroopan parhaiden maiden joukossa. Tielikenteen turvallisuus paranee jatkuvasti.	Tyydyttävä
Liikennejärjestelmän ylläpidon ja kehittämisen sekä liikennetoimialan tehokkuus paranee käyttäen hyväksi monipuolisesti erilaisia keinoja mm. tieto- ja viestintäteknologiaa.	Hyvä
Monipuolisia, korkealaatuisia ja kohtuuhintaisia viestintä- ja tietoyhteiskuntapalveluita on saatavilla koko maassa.	Hyvä
Viestinnän ja tietoyhteiskunnan peruspalvelut ja niiden turvallisuus on varmistettu.	Hyvä
Tieto- ja viestintäteknologiaa ja digitaalisia palveluita käytetään täysimääräisesti yhteiskunnan toimivuuden, kansalaisten hyvinvoinnin ja yritysten kilpailukykyyn edistämiseksi.	Hyvä

<sup>1</sup> Erinomainen: tavoitteet on ylitetty; hyvä: tavoitteet on saavutettu oleellisin osin; tyydyttävä: kaikkia tavoitteita ei ole saavutettu; välttävä: tavoitteet on jäänyt saavuttamatta merkittävilta osin.

## 9.2 Liikenteen toimiala

*Valtioneuvosto asetti talousarvioesitykseen liittyen liikenteen toimialalle seuraavat yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet, jotka ovat toteutuneet alla kuvatulla tavalla:*

***Matka- ja kuljetusketjut toimivat sujuvasti ja turvallisesti hyvinvointia ja kilpailukykyä edistäen. Liikennejärjestelmän toimintavarmuus paranee.***

Matkat ja kuljetukset sujuivat kohtuullisen hyvin käyttäjien tarpeita tyydyttäen. Tyytyväisyys matkojen ja kuljetusten toimivuuteen on kuitenkin jonkin verran laskenut kahden viimeisen vuoden aikana. Kansalaistyytyväisyys matkojen toimivuuteen oli 3,4 asteikolla 1—5 vuonna 2013 (3,5 vuonna 2011) ja elinkeinoelämän tyytyväisyys kuljetusten toimivuuteen oli 3,8 (3,9 vuonna 2011).

Väyläverkon kunto on asiakastarpeiden kannalta riittävä keskeisellä verkolla. Sen sijaan yli puolet tienkäyttäjistä on tyytymättömiä alemman tieverkon laatutasoon. Huonokuntoisten päällystettyjen teiden määrä on lisääntynyt runsaalla 600 kilometrillä. Myös huonokuntoisten maantie- ja ratasiltojen määrä on kasvanut samoin kuin radan huonosta kunosta johtuneet liikennerajoitukset. Käytettävissä oleviin resursseihin asetetut tavoitteet kuitenkin saavutettiin.

Raideliikenteessä häiriötilanteet pysyivät melko hyvin hallinnassa ja täsmällisyys parani. Henkilökaukojunista oli vuonna 2013 määräasemalla ajoissa noin 85 % ja lähiliikenteen

junista lähes 96 %. Tavarajunien täsmällisyys puolestaan oli 91 %. Lähiliikenteessä radanpidosta aiheutuvia viivästyksiä pystyttiin vähentämään tavoitetta enemmän. Lähiliikenteen täsmällisyys kaupunkiradoilla oli hyvää huhtikuusta kesäkuun loppuun ja syyskuussa. Ratatyöt Seinäjoki—Oulu -välillä hidastivat junaliikennettä. Ratatyökausi jatkui vilkkaana pitkälle syksyyn.

Mittaustulosten perusteella henkilöautoliikenteessä ruuhkautuminen lisääntyi edelliseen vuoteen verrattuna kaikilla kaupunkiseuduilla. Ruuhkautuvia pääteitä oli noin 170 kilometriä.

Vuosi 2013 oli leuto kuten edellinen vuosikin. Leudon talven ansiosta jäänmurron palvelutaso oli hyvä ja lähes 94 % aluksista pääsi läpi ilman odotusta.

Kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä on edistetty suurten kaupunkien MAL-aiesopimuksissa. Kävelyn ja pyöräilyn edistäminen on tavoitteellista toimintaa yhteistyössä valtion, kuntien ja kolmannen sektorin kanssa. Kaupungit laativat ennätysmäärän kävelyn ja pyöräilyn edistämishankkeita. Kaupunkiseuduilla kävelyn ja pyöräilyn osuudet ovat kasvaneet ja työmatkoilla myös talvipyöräilyn osuus on lisääntynyt.

Vuonna 2013 päätettiin hallituskaudella käynnistettävien liikenneverkon kehittämishankkeiden rahoituksesta ja ajoituksesta. Liikenneinvestoinneilla edistetään vähäpäästöisten liikennemuotojen, erityisesti raideliikenteen, käytön lisäämistä, liikenneturvallisuutta sekä elinkeinoelämän kasvua. Kesällä 2013 päätettiin raskaiden ajoneuvojen suurimpien sallittujen mittojen ja massojen korotuksista, jotka vähentävät yritysten logistiikkakustannuksia.

Vuonna 2013 aloitti toimintansa pohjoiseurooppalainen toiminnallinen ilmatilan lohko (NEFAB), jota koskeva sopimus allekirjoitettiin Latvian, Norjan, Suomen ja Viron kesken vuonna 2012. Tavoitteena on parantaa eurooppalaisen ilmatilan organisoinnin ja hallinnan yleistä tehokkuutta uudistamalla lennonvarmistuspalveluja (ilmaliikennepalveluja, viestintä-, suunnistus- ja valvontapalveluja, lennonvarmistukseen tarkoitettuja sääpalveluja sekä ilmailutiedotuspalveluja) tarjoavaa toimialaa. Lohkojen kautta parannetaan lentoliikenteen turvallisuutta, vähennetään lentoliikenteen ympäristövaikutuksia sekä edistetään lentoliikennejärjestelmän yleistä suorituskykyä tehostamalla ilmaliikenteen hallintaa. Lentoliikenteen tehokkuus vähentää kustannusten lisäksi polttoaineen kulutusta ja samalla myös hiilidioksidipäästöjä. Lentomatikustajille uudistus näkyy lentoliikenteen täsmällisyyden parantumisena sekä matka-aikojen lyhentymisenä.

Matkojen ja kuljetusten toimivuuden sekä toimintavarmuuden parantamiseksi on selonteon jatkotoimina käynnissä mittavia liikennepolitiikan strategiahankkeita, joilla tarkennetaan tavoitteita ja suuntia mm. lentoliikenteen, meriliikenteen ja älyliikenteen mahdollisuuksien osalta.

***Joukkoliikenteen palvelutasoa parannetaan, tavoitteena matkustajamäärien kasvu ja yksityisautoilun vähentäminen. Erityisen huomion kohteena on raideliikenteen lisääminen ja palvelutason parantaminen.***

Joukkoliikenteessä tavoitteena on kaupunkiseutujen kilpailukykyisen joukkoliikenteen lisäksi turvata jokapäiväiset liikkumistarpeet ja liikkumisen tasa-arvo eli peruspalvelutaso. Kilpailukykyisen joukkoliikenteen kehittämistä on tuettu lähijunaliikenteen

teen ostoilla (9,6 milj. euroa). Suurten ja keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetukea maksettiin yhteensä 10,2 milj. euroa ja lisäksi vuoden aikana tehtiin valtionavustuksen myöntöpäätöksiä 16,8 milj. eurolla. Peruspalvelutasoa on ylläpidetty alueellisen liikenteen ostoilla (35,0 milj. euroa) ja junien kaukoliikenteen ostoilla (33,5 milj. euroa). Erityispalvelutasoa voidaan tarjota, jos alueen elinkeinoelämän edellytysten ylläpito niin vaatii. Erityispalvelutasoa tarjottiin Savonlinnan ja Varkauden lentoliikenteen ostoilla (1,5 milj. euroa) ja merenkurkun lauttaliikenteen ostoilla (0,250 milj. euroa). Valtion talousarviossa joukkoliikenteen edistämiseen käytettiin vuonna 2013 yhteensä 91 milj. euroa.

Joukkoliikenteen palvelutason parantamiseksi keskeistä on myös informaation parantaminen ja yhteisen lippu- ja maksujärjestelmän kehittäminen. Valtakunnallisen joukkoliikenteen informaatiopalvelun luomista on edistetty säätämällä joukkoliikennelakiin liikenteenharjoittajalle velvollisuus ajantasaisten liikenteen reitti-, pysäkki- ja aikataulutietojen luovuttamiseen. Vuonna 2012 käynnistyi kaupunkiseutujen ja liikennehallinnon yhteistyönä maksu- ja informaatiojärjestelmän kehitystyö, joka mahdollistaa jatkossa joukkoliikenteen informaation tarjoamisen myös yksityisten palveluntarjoajien kautta sekä yhtenäiset lipputuotteet toimivaltaisten viranomaisten alueella. Toteutusta on jatkettu ja järjestelmä saadaan käyttöön vuonna 2015. Palvelutason varmistamiseksi rautatieliikenteessä ministeriö solmi VR-yhtymä Oy:n kanssa heinäkuussa sopimuksen jonka mukaan VR jatkaa henkilöliikenteen hoitamista kaukojunaliikenteen osalta yksinoikeudella vuoden 2024 loppuun asti.

Julkisen liikenteen osuus suomalaisten matkoista oli vuonna 2011 toteutetun tutkimuksen mukaan kahdeksan prosenttia ja tilanne ei ole merkittävästi muuttunut edellisestä, kahdeksan vuoden takaisesta tutkimuksesta. Junaliikenteen matkustajamäärät kasvoivat vuonna 2012 edellisvuodesta kaukoliikenteessä 2,5 % ja lähiliikenteessä noin prosentin. Ennakkotietojen mukaan määrät pysyivät vuonna 2013 edellisvuoden tasolla.

Tyytyväisyys paikallisjoukkoliikenteeseen vaihtelee alueittain. Tyytyväisimpiä ovat pääkaupunkiseudulla asuvat, tyytymättömiä pääkaupunkiseudun kehyskunnissa asuvat. Haja-asutusalueilla tarjottava palvelutaso ei vastaa kaikilta osin asiakkaiden odotuksia. Kaikkialla ei ole pystytty turvaamaan peruspalvelutasoa.

Julkisesti rahoitettujen kuljetusten kehittämisen selvitysmiestyö valmistui vuonna 2013. Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen toukokuussa 2013 julkisesti rahoitettujen henkilökuljetusten uudistamisesta ja velvoitti liikenne- ja viestintäministeriötä asettamaan ohjausryhmän vastaamaan uudistuksen kokonaistoteuttamisesta. Henkilökuljetusten uudistamishanke on myös osa rakennepoliittista ohjelmaa ja sillä edistetään yhteiskunnan tukemien kuljetusten keskitettyä hankintaa, suunnittelua ja rahoitusta lainsäädäntöä kehittämällä.

***Liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä vähennetään Suomen kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Liikenteen terveydelle ja luonnolle aiheuttamat haitat minimoidaan.***

Tavoitteena on, että kotimaan liikenteen kasvihuonepäästöt vähenevät vuoteen 2020 mennessä 15 % verrattuna vuoden 2005 tasoon, joka oli 13,7 miljoonaa tonnia hiilidioksidiekvivalenttia. Vuoden 2013 kasvihuonekaasupäästötietoja ei vielä ole saatavilla, mutta vuonna 2012 kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöt olivat noin 12,7 milj. tonnia

hiilidioksidiekvivalenttia. Tavoitteeseen nähden vähennyistä on ollut 7,3 %. Päästöt vähenivät tuolloin lähes 4 % edelliseen vuoteen verrattuna. Myönteiseen päästökehitykseen vaikuttivat erityisesti liikennesuoritteiden pieneneminen, biopolttoaineiden lisääntynyt käyttö ja uusien henkilöautojen entistä pienemmät ominaispäästöt. Vuonna 2013 biopolttoaineiden käyttö tieliikenteessä pysyi edellisen vuoden tasolla ja uusien autojen ominaispäästöt jatkoivat pienenemistään. Liikennesuorite oli suunnilleen edellisen vuoden tasolla, joten voidaan arvioida liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentyneen myös vuonna 2013.

Liikenteen terveydelle haitalliset päästöt (lähinnä hiukkaset ja typen oksidit) sekä luonnolle haitalliset päästöt (esim. rehevöittävät päästöt) olivat vuotta 2013 koskevien ennakkotietojen mukaan laskusuunnassa lento- ja vesiliikenteen päästöjä lukuun ottamatta. Tieliikenteessä päästöjen odotetaan tulevina vuosina yhä pienenevän paljolti samoista syistä kuin kasvihuonekaasupäästöjenkin.

Liikenteen melulle altistumisesta ei ole saatavilla vuosittaista seurantatietoa, mutta asiantuntija-arvioiden mukaan melulle altistuminen on viime vuosina kasvanut liikennemäärien kasvaessa ja asutuksen keskittyessä enenevässä määrin taajamiin. Melulle altistumisen ennustetaan lähivuosina entuudestaan kasvavan ilman uusia politiikkatoimia.

Meriliikenteen rikkipäästörajoitusten aiheuttamien lisäkustannusten kompensoimiseksi vuonna 2010 myönnettiin 30 milj. euron valtuus uudisalusinvestointien ympäristötukiin. Vuonna 2013 tehtiin myöntö- ja maksatuspäätökset avustuksen myöntämisestä kahden uudisaluksen investointikustannuksiin. Avustukset maksettiin sen jälkeen, kun alukset oli luovutettu tuensaajille ja merkitty kauppa-alusluetteloon (helmikuu 2013).

Vuonna 2013 myönnettiin valtuus nykyisin käytössä oleviin aluksiin tehtävien ympäristönsuojelun tasoa parantavien jälkiasennettavien laitteiden investointikustannusten tukemiseen enintään 30 milj. eurolla. Valtuuden perusteella tehtiin myöntöpäätökset avustuksen myöntämisestä 22 alukselle. Avustuksia myönnettiin yhteensä n. 19 milj. euroa. Osa myöntöpäätöksen saaneista varustamoista ilmoitti kuitenkin luopuvansa saamastaan tuesta sillä perusteella, että he eivät aio toteuttaa niitä investointeja, joita varten tuki on myönnetty. Tuista luovuttiin yhteensä n. 11,7 milj. euron edestä. Ministeriö käynnisti marraskuussa 2013 uuden hakukierroksen. Tuetut alusinvestoinnit vähentävät rikkioksidipäästöjä 90 prosentilla.

***Suomi on liikenneturvallisuudeltaan Euroopan parhaiden maiden joukossa. Tieliikenteen turvallisuus paranee jatkuvasti.***

Suomi on Euroopan maiden keskitasoa. Kaupallisessa merenkulussa ja ilmailussa sekä rautateiden henkilöliikenteessä matkustajaturvallisuus on pysynyt hyvänä. Tieliikennekuolemien määrä pysyi kertomusvuonna vuoden 2012 tasolla. Kuolemia ei ole kyetty vähentämään asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Loukkaantuneiden osalta kehitys suhteessa tavoitteisiin on parempi. Vuonna 2013 loukkaantuneiden lukumäärä väheni vajaat 6 % vuodesta 2012. Keskeisiä toimenpiteitä ovat olleet tieliikenteen turvallisuutta koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen ja tieliikenteen turvallisuussuunnitelman toteuttaminen. Tavoitetta henkilövahinko-onnettomuuksien vähentämisestä perusväylänpidon toimin ei saavutettu.

*Liikennejärjestelmän ylläpidon ja kehittämisen sekä liikennetoimialan tehokkuus paranee käyttäen hyväksi monipuolisesti erilaisia keinoja mm. tieto- ja viestintäteknologiaa.*

Vuonna 2012 liikennepoliittisessa selonteossa kiinnitettiin huomiota liikennepoliitiikan valmistelun ja toteutuksen toimintatapojen uudistamiseen, tavoitteena parantaa liikennehallinnon ja koko sektorin vaikuttavuutta, tuottavuutta ja tehokkuutta.

Vuonna 2013 valmistui toisen sukupolven älystrategia liikenteelle. Strategian toteutuksessa korostuvat poikkihallinnollinen yhteistyö ja erityisesti julkisen sektorin ja yritysmaailman yhteistyön mahdollisuudet. Perinteisten liikennepoliittisten tavoitteiden toteutumisen rinnalla tavoitteena on huomattavia tuottavuusetuja yhteiskunnan eri sektoreilla ja uusia liiketoimintamahdollisuuksia voimakkaasti kasvavalla älyliikenteen toimialalla.

Liikenne- ja viestintäministeriö käynnisti kertomusvuonna yhdessä alan kanssa kaksivuotisen liikenteen sähköiset palvelut -kokeilun, jonka tavoitteena on vauhdittaa älyliikenteen palvelumarkkinan syntymistä, luoda uutta käyttäjälähtöisen palvelutarjonnan osaamista sekä selvittää käyttäjien tarpeita ja kokemuksia sekä palveluiden vaikuttavuutta.

## TAULUKKO 102. Väyläverkon palvelutaso ja toiminnallinen tehokkuus

	Toteuma 2011	Toteuma 2012	Tavoite 2013	Toteuma 2013
<b>PALVELUTASO</b>				
<b>Matka- ja kuljetusketjujen toimivuus</b>				
Radanpidosta johtuvat viivästykset kaukoliikenteessä, max % (kaukoliikenteen junista myöhässä 5 min. määräasemalla)	8	3,9	4	6,7
Radanpidosta johtuvat viivästykset lähiliikenteessä, max % (lähiliikenteen junista myöhässä lähtö- tai pääteasemalla 3 min. tai yli)	2	2	2,0	1,1
Jäänmurtopalveluiden odotusaika, h, keskim.	12,57	3,11	3,5	3,70
<b>Väylien kunto</b>				
Maantie- ja ratasillat kuntoluokissa huono ja erittäin huono, kpl, enintään	758	740	800	795
Päällystetyt tiet kuntoluokissa huono ja erittäin huono, km (keskeinen/muu verkko), enintään	3 695	762/3 576	850/4 250	850/4 150
Radan huonosta kunnosta johtuvat liikennerajoitukset, km, (keskeinen rataverkko/muu rataverkko), enintään	52/187	44/185	50/250	49/237
Kauppamerenkulun huonokuntoiset väylät, km, enintään	410	370	360	360
<b>Liikenneturvallisuus ja ympäristö</b>				
Tieliikenteen henkilövahinko-onnettomuuksien vähenemä perusväylänpidon toimin, kpl, vähintään	27	24	23	18,1
Tieliikenteen pohjavesiriskien vähenemä väylänpidon toimin, km	-	5,5	7,4	10,7

**TAULUKKO 103. Väylänpito ja väyläverkon kehittäminen, määrärahojen käyttö, brutto<sup>1</sup>**

Milj. euroa	Käytetty 2011	Käytetty 2012	Käytetty 2013
<b>LIIKENNEVIRASTON TOIMINTAMENOT</b>	88	88	83
<b>Tieverkko</b>			
– Tienpito	584	589	562
– Tieverkon kehittämishankkeet	194	303	331
<b>Tieverkko yhteensä</b>	<b>778</b>	<b>892</b>	<b>893</b>
<b>Rataverkko</b>			
– Radanpito	349	354	332
– Rataverkon kehittämishankkeet	164	203	291
<b>Rataverkko yhteensä</b>	<b>513</b>	<b>557</b>	<b>623</b>
<b>Vesiväyläverkko</b>			
– Vesiväylänpito	87	80	86
– Vesiväyläverkon kehittämishankkeet	14	0	6
<b>Vesiväyläverkko yhteensä</b>	<b>91</b>	<b>80</b>	<b>92</b>
<b>Yhteiset väyläverkon kehittämishankkeet</b>	<b>33</b>	<b>17</b>	<b>2</b>
<b>Kehittämishankkeiden suunnittelu</b>			<b>16</b>
<b>YHTEENSÄ</b>	<b>1 513</b>	<b>1 634</b>	<b>1 709</b>

<sup>1</sup> Tienpidon määrärahasa on huomioitu Kainuun maakunnalle tienpitoon osoitettujen määrärahojen käyttö. Tieverkon, rataverkon ja vesiväyläverkon kehittäminen sisältävät myös maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset.

### 9.3 Viestinnän toimiala

*Valtioneuvosto asetti talousarvioesitykseen liittyen viestinnän toimialalle seuraavat yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet, jotka ovat toteutuneet alla kuvatulla tavalla:*

*Monipuolisia, korkealaatuisia ja kohtuuhintaisia viestintä- ja tietoyhteiskuntapalveluita on saatavilla koko maassa.*

Internetyhteyksien määrä on edelleen kasvanut. Vuoden 2013 lopussa yli 90 prosentilla suomalaisista oli kotitaloudessaan internetyhteys. Potentiaali nopeiden yhteyksien yleistykselle on huomattavan suuri. Kesällä 2013 kiinteistä laajakaistaliittymistä noin yli 60 % oli nopeudeltaan yli 10 Mbit/s.

Toteutetun 800 megahertsin taajuusalueen huutokaupan tuloksen perusteella valtioneuvosto myönsi loppuvuodesta 2013 kolme toimilupaa matkaviestinverkolle. Verkkojen tulee kattaa 95 tai 97 % väestöstä vuoden 2019 alussa. Parhaillaan rakenteilla olevat verkot parantavat entisestään aikaisempaa nopeampien mobiilien laajakaististen yhteyksien saatavuutta.

Huippunopeiden liittymien saatavuudessa on tapahtunut edistystä edellisvuoteen nähden. Vuonna 2013 arviolta kahdella kolmasosalla oli mahdollisuus saada yli 100 Mbit/s liittymä. Kertomusvuonna valmistui myös huippunopean laajakaistan toimenpideohjelma, jolla edistetään huippunopeiden yhteyksien markkinaehtoista kysyntää ja tarjontaa niin, että korkealaatuisia ja kohtuuhintaisia yhteyksiä olisi saatavilla myös suurimpien kerrosalotaajamien ulkopuolella.

Julkisesti tuetut haja-asutusalueiden 100 Mbit/s laajakaistahankkeet ovat rakenteilla, kolmas rakentamiskausi on takana. Valokuitua on rakennettu hankkeissa yhteensä jo noin 10 000 kilometriä. Hankkeesta toteutettiin vuonna 2013 väliarviointi, jonka tulosten perusteella alkuvuodesta 2014 linjataan hankkeen jatkoa.

Haja-asutusalueiden laajakaistahankkeessa Viestintävirasto on antanut tukipäätöksen 50 hankkeeseen. Tukea on myönnetty tähän mennessä noin 21,3 milj. euron edestä. Kaikkiaan vireillä olevien hankkeiden kokonaisarvo on noin 180 milj. euroa, joihin myönnetty, haettu tai vireillä oleva valtion tuki on yli 85 milj. euroa. ELY-keskukset ovat myöntäneet tukea EU:n Manner-Suomen maaseutuohjelman puitteissa tähän mennessä noin 15 milj. euroa. Kaikkiaan vireillä oleviin hankkeisiin arvioidaan myönnettävän tukea noin 25,6 milj. euron edestä. Rahoitus on sidottu kokonaisuudessaan tehtyihin tukipäätöksiin. Tähän mennessä tukipäätöksen saaneissa hankkeissa on rakennettu verkkoa 7 250 kilometriä ja laajakaistapalvelun saatavuus on toteutunut noin 27 700 kotitaloudelle ja lisäksi noin 5 000 yritykselle hankealueilla.

Suomen kansainvälisten tietoliikenneyhteyksien parantamiseen tähtäävä Itämeren merikaapelihanke (Suomi—Saksa) eteni kertomusvuonna talouspoliittisen ministerivaliokunnan puolettua hanketta ja valtion osallistumista siihen. Kaapelin rakentaminen nostaa ulkomaanyhteyksien varmistuksen uudelle tasolle ja parantaa olennaisesti Suomen kilpailukykyä tietointensiivisen teollisuuden sijaintipaikkana. Kaapelin rakennustöiden valmistelu ajoittunee vuosille 2015—2016.

Tärkeimpien telepalveluiden sekä matkapuheluiden että laajakaistapalveluiden hintataso on edelleen laskenut. Sen sijaan kiinteän verkon palveluiden hintataso on selvästi noussut. Keskeinen syy kiinteän verkon palveluiden hintatason nousuun on verkon nopeasti vähentyvä käyttö. Kansainvälisesti vertaillen Suomen hintataso on edullinen ja yleisesti länsimaiden keskitasoa alempi.

Maanpäällisiä digitaalisia television lähetyverkkoja on kymmenen kappaletta ja niillä toimii kaksi verkko-operaattoria. Kanavaniput kattavat enimmillään 99,99 % väestöstä, muutoin vastaavat lähetykset voidaan ottaa vastaan satelliittivastaanottona. Kanavanipuissa välitetään useita kymmeniä eri ohjelmistoa. Kotitalouksista yli 60 % on liittynyt kaapelitelevisioverkkoon. Televisio- ja radiotoiminnassa nykyisen tarjonnan ylläpitämisestä ja osin laajentamisesta on huolehdittu myöntämällä toimilupia vapaana olevan kapasiteetin (kanavaniput, taajuudet) puitteissa.

Televisio- ja radio-ohjelmatarjonta Suomessa on säilynyt korkealaatuisena. Sitä koskevassa päätöksenteossa on otettu laajasti huomioon toimintaympäristön tekninen kehitys ja mediasisältöjen konvergenssi.

Perinteisessä maanpäällisessä televisioverkossa toimii lähes parikymmentä vapaasti vastaanotettavaa kanavaa, joita täydentää kattava maksullisten kanavien tarjonta. Yleisradio Oy:n kanavat ja kaupalliset pääkanavat näkyvät käytännössä koko Suomessa, ja muidenkin kanavanippujen väestöpeitto on korkea. Teknologisen kehityksen myötä lähetykskapasiteettia on tarjolla yhä useammalle toimijalle. Kertomusvuonna linjattiin, että television antenniverkossa siirrytään vaiheittain uudempaan lähetystekniikkaan (DVB-T2) vuodesta 2017 lähtien, mikä kasvattaa televisiokanavien määrää ja laajentaa teräväpiirto-lähetysten tarjontaa. Siirtymän aikataulu on suunniteltu ministeriön ja televisiotoimialan



yhteistyönä työryhmässä, jonka väliraportti julkaistiin vuoden 2013 loppupuolella. Kuluttajilla on yhä enemmän valinnanvaraa ohjelmistoissa erilaisten sähköisten palvelujen ja jakeluteiden kehittymisen ja markkinoiden kansainvälistymisen myötä. Hallitus on pyrkinyt edistämään ennakkoluulottomasti sitä, että internetin televisiopalvelut kehittyisivät nopeasti ja että katsojat ottaisivat laajakaistaverkot myös television jakelutienä laajasti käyttöön.

Suomessa toimi kuusi Yleisradio Oy:n ja 66 kaupallista radiokanavaa. Syyskuudella 2013 valtioneuvosto myönsi 15 uutta ohjelmistotoimilupaa alueelliseen ja paikalliseen radiotoimintaan. Toimilupia jaettaessa painotettiin erityisesti paikallisradiotoimintaa ja erityisryhmien huomioimista. Suomalaisen radiotoiminnan elinvoimaisuuden turvaamiseksi käynnistettiin erityisen toimintasuunnitelman laadinta kertomusvuonna asetetun, erilaisista radioalan sidosryhmistä koostuvan työryhmän toimesta. Työryhmän tehtävänä on esittää keinoja suomalaisen radion säilymiseksi monipuolisena ja kilpailukykyisenä viestintäkanavana ja tarkastella radio-ohjelmistojen vaihtoehtoisten jakeluteiden kehitystä.

Sähköisen viestinnän sisältöjen monipuolisuus ja laadun säilyminen korkeana on pyritty varmistamaan myös lainsäädännön keinoin. Tietoyhteiskuntakaavassa televisio- ja radiotoiminnan ohjelmistolupasääntelyä kehitetään niin, että sisältöjen kysyntä ja tarjonta kohtaavat aiempaa paremmin. Tavoitteena on edistää tehokkaampaa väestön palvelemista ja toimijoiden mahdollisuutta harjoittaa kannattavaa liiketoimintaa nykyisessä kansainvälistyneessä markkinatilanteessa sekä vähentää viranomaisille ja yrityksille koituvaa hallinnollista taakkaa.

Suomalaisen lehdistön merkitys moniarvoiselle tiedonvälitykselle sekä kansalliselle kulttuurille ja kielille on erittäin merkittävä. Digitalisoitumiskehitys muuttaa useiden eri toimialojen liiketoimintaympäristöä ja muutokset vaikuttavat vahvasti myös lehdistöön. Liikenne- ja viestintäministeriön asettama lehtiasiaan neuvottelukunta laati kertomusvuonna lehtialan omien toivomusten mukaisesti Lehdistön tulevaisuus -selvityksen suomalaisen lehdistön nykytilasta, tulevaisuuden haasteista sekä tulevista toimenpiteistä. Selvityksessä esitettiin 18 toimenpide-ehdotusta, joiden käytännön toteutumista tullaan liikenne- ja viestintäministeriössä seuraamaan ja edistämään aktiivisesti.

### *Viestinnän ja tietoyhteiskunnan peruspalvelut ja niiden turvallisuus on varmistettu.*

Laissa säädetyn posti-, puhelin- ja laajakaistapalveluiden taso koko maassa on lähtökohdaisesti säädösten edellyttämällä tasolla. Erityistä huomiota on kiinnitetty matkaviestinverkon kattavuuteen, yhteysnopeudeltaan 1 Mbit/s yleispalvelulaajakaistan saatavuuteen sekä postitoimipaikkaverkon lainmukaisuuteen.

Postipalveluiden saatavuus säilyi lain edellyttämällä tasolla. Postin yleispalvelua turvaavan rahoitusmenettelyn käyttöönottoon ei ollut tarvetta.

Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitustapa uudistettiin vuoden 2013 alusta. Valtion talousarviosta siirrettiin 500 milj. euron määräraha valtion televisio- ja radiorahastoon Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseksi. Yleisradio Oy:n rahoituksen uudistaminen mahdollistaa laadukkaan, monipuolisen ja kattavan julkisen palvelun sisältötuotannon jokaisen saataville.

Vuonna 2013 toteutettiin eri toimia, joilla on edistetty verkkojen ja palveluiden luotettavuutta ja toimintavarmuutta. Liikenne- ja viestintäministeriö on osallistunut alkuvuodesta 2013 hyväksytyyn kansallisen kyberturvallisuusstrategian valmisteluun ja toimeenpanoon. Osana strategian toimeenpanoa Viestintävirastoon perustettiin kyberturvallisuuskeskus, jonka toiminta käynnistyi kertomusvuonna.

*Tieto- ja viestintäteknologiaa ja digitaalisia palveluita käytetään täysimääräisesti yhteiskunnan toimivuuden, kansalaisten hyvinvoinnin ja yritysten kilpailukyvyn edistämiseksi.*

Internet-palveluiden merkitys Suomen taloudessa kasvaa. Kansalaiset käyttävät sähköisiä palveluita koko ajan enemmän samalla, kun yritysten mahdollisuudet luoda ja hyödyntää sähköisiä palveluita ovat parantuneet.

Hallitusohjelman mukaisesti liikenne- ja viestintäministeriö on valmistellut oman älystrategiansa (KIDE). Ohjelman tavoitteena on nostaa Suomi maailman johtavaksi digitaalisten palvelujen tuottajaksi ja käyttäjäksi. Ohjelman hankkeet jakautuvat kuuteen teemaan, jotka ovat avoin data, pilvipalveluiden kehitys, start up -toiminta, vihreä ICT, työn uudet muodot sekä ICT-tutkimuksen vahvistaminen. Ministeriö myös koordinoi älystrategioiden laadintaa koko valtioneuvoston piirissä.

Kertomusvuonna aloitettiin valmistelut tieto- ja viestintäteknologian alan tutkimus- ja kehittämistarpeita palvelevan osaamis- ja yhteistyöverkoston perustamiselle (FinICT). Verkosto tuo yhteen tutkimuksen tekijöitä, rahoittajia ja tutkimustulosten hyödyntäjiä pitkäjänteisen, toimialoja ja toimijoita yhdistävän yhteistyön luomiseksi.

Kertomusvuonna myönnettiin rahoitus pilvipalveluiden kehitys- ja testausympäristön luomiseksi (Palvelupaja FORGE). Hankkeen tavoitteena on vauhdittaa pilvipalveluiden kehitystyötä Suomessa.

Vuonna 2013 saatettiin loppuun sähköisen viestinnän lainsäädännön uudistamista (tietoyhteiskuntakaari) koskevan hallituksen esityksen valmistelu ja se annettiin eduskunnan käsiteltäväksi tammikuussa 2014. Valmistelussa on arvioitu ja ajantasaistettu koko sähköisen viestinnän säädöskehä. Hankkeella tuetaan kaikkien viestinnän toimialan vaikuttavuustavoitteiden toteutumista.

TAULUKKO 104. Viestintäverkkojen palvelutaso

	Toteuma 2011	Toteuma 2012	Toteuma 2013
<b>VIESTINTÄPALVELUIDEN SAATAVUUS</b>			
* GSM-verkon väestöpeitto, %	99,8	99,8	99,8
* GSM-verkon maantieteellinen peitto, %	99	99	99
* 3G-verkon väestöpeitto, %	97	98—99	98—99
* 3G-verkon maantieteellinen peitto, %	80	90	yli 90
<b>Laajakaistaverkot</b>			
* väestöpeitto, %	99,9	99,9	99,9
<b>Liittymät<sup>1</sup></b>			
* matkaviestinliittymät	8 940 000	9 320 000	9 310 000
* lankaliittymät	1 100 000	890 000	750 000
* kiinteän verkon laajakaistaliittymät	1 606 000	1 655 000	1 681 000
— DSL	1 125 000	1 079 000	1 028 000
— Ethernet	166 000	217 000	269 000
— Kaapelimodeemi	264 000	293 000	316 000
— Valokuitu	26 000	41 000	50 000
— Muu	25 000	25 000	19 000
* mobiililaajakaistaliittymät <sup>2</sup>	3 550 000	4 764 000	6 140 000
<b>DIGITAALISEN TELEVISION VALTAKUNNALLISTEN LÄHETYSVERKKOJEN KATTAVUUS</b>			
Kanavanippu A (DVB-T), % väestöstä	99,9	99,9	99,96
Kanavanippu B (DVB-T), % väestöstä	99,9	99,9	99,96
Kanavanippu C (DVB-T), % väestöstä	90,4	90,4	90,8
Kanavanippu D (DVB-T2), % väestöstä		Mobiili-TV (DVB-T2)	64 (mobiili) 80 (kiinteä)
Kanavanippu E (DVB-T), % väestöstä		95	96,4
Kanavanippu F (DVB-T), % väestöstä	60	60	ei käytössä
Kanavanippu G (DVB-T), % väestöstä	Pk-seutu	vähintään pk- seutu	ei käytössä
Kanavanippu H (DVB-T), % väestöstä	-	--	
Kanavanippu VHF-A (DVB-T2), % väestöstä	-	82	85
Kanavanippu VHF-B (DVB-T2), % väestöstä	-	82	85
Kanavanippu VHF-C (DVB-T2), % väestöstä	-	82	85

<sup>1</sup> Vuoden 2011 ja 2012 liittymämäärätiedot koskevat 31.12. tilannetta. Vuoden 2013 liittymämäärätiedot koskevat 30.6.2013 tilannetta.

<sup>2</sup> Sisältää kaikki matkaviestinverkon kuukausimaksulliset tiedonsiirtoliittymät.

## 9.4 Hallinnonalan voimavarat

Hallinnonalojen voimavaratiedot on koottu valtiovarainministeriön Työnantajan henkilöstötieto -järjestelmästä (Tahti) sekä valtion talousarvion toteumalaskelmista. Siirtomäärärahat on otettu laskelmaan ilman peruutettuja määrärahoja. Pyöristysten takia taulukoiden summat eivät aina täsmää.

**TAULUKKO 105. Henkilöstö, htv**

	2011	2012	2013
<b>LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>2 218</b>	<b>2 278</b>	<b>2 286</b>
Liikenne- ja viestintäministeriö	167	174	175
Liikennevirasto	657	655	650
Liikenteen turvallisuusvirasto	494	526	548
Viestintävirasto	246	251	227
Ilmatieteen laitos	654	672	687

**TAULUKKO 106. Talousarviomäärärahojen käyttö, milj. euroa**

	2011	2012	2013
<b>31. LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>2 085,6</b>	<b>2 227,3</b>	<b>2 995,0</b>
31.01. Hallinto ja toimialan yhteiset menot	358,4	371,8	439,5
31.10. Liikenneverkko	1 444,1	1 569,7	1 723,3
31.20. Liikenteen viranomaispalvelut	29,0	43,4	44,3
31.30. Liikenteen tukeminen ja ostopalvelut	196,7	187,3	221,9
31.40. Viestintäpalvelut ja -verkot sekä viestinnän tukeminen	8,6	11,7	518,6
31.50. Tutkimus	42,8	43,4	47,4
31.60. Liiketoiminta	6,0	0,0	0,0

## Talousarvion ulkopuolella olevat rahastot

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla toimii talousarvion ulkopuolella oleva valtion televisio- ja radiorahasto. Siitä on raportoitu hallituksen vuosikertomuksen osassa 1.

## 10 Työ- ja elinkeinoministeriö

### Toimintakatsaus ja toimintaympäristön muutokset

Vuonna 2013 jatkunut heikko taluskehitys hankaloitti työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan tavoitteisiin pääsemistä. Ennakkotietojen mukaan Suomen talous supistui edelliseen vuoteen verrattuna (-1,2 % BKT:n muutos). Sekä kotimainen kysyntä että vientikysyntä kehittivät heikosti. Haasteellisessa toimintaympäristössä korostuivat työ- ja elinkeinoministeriön toimenpiteiden tärkeys uuden kasvun ja uusien työpaikkojen luomisessa.

Keväällä hallitus sopi laajasta kasvurahoitusohjelmasta, jossa neljän vuoden kuluessa kohdennetaan yli 200 milj. euroa yritysten kasvuedellytysten parantamiseen. Osana kasvurahoitusohjelmaa linjattiin, että Finnvera Oyj luopuu asteittain suorista pääomasijoituksista ja valmisteltiin Teollisuussijoitus Oy:n toimesta Kasvurahastojen Rahasto II, joka toteutui yhdessä työeläkeyhtiöiden kanssa 130 milj. euron suuruisena helmikuussa 2014. Lisäksi kokonaisuuteen liittyen valmisteltiin Tekes-lain muutos, jonka nojalla Tekes käynnistää alkaviin yrityksiin kohdistuvan rahastosijoitustoiminnan. Finnvera Oyj:n sekä Teke-sin rahoituksen painopistettä siirrettiin pk-yrityksiin sekä kasvuhakuisiin, työllistäviin ja kansainvälistyviin yrityksiin. Finnvera Oyj:n riskinottoa lisättiin vientitakuutoiminnassa muuttamalla valtion vientitakuista annettua lakia.

Heikko taloustilanne näkyi työmarkkinoilla työmarkkinoiden dynamiikan vähenemisenä. Epävarmassa taloustilanteessa työnantajat olivat varovaisia rekrytoinneissa ja työttömyysjaksot pitkittyivät, mistä johtuen sekä työttömien työnhakijoiden määrä että rakenteellinen työttömyys kasvoivat. Työttömyysaste nousi 8,2 prosenttiin (7,7 % v. 2012) ja työllisyysaste oli 68,5 % (69 % v. 2012). Työttömyysasteen nousua hillitsi se, että työmarkkinoiden ulkopuolelle siirtyneiden määrä kasvoi ja ihmisiä siirtyi aiempaa enemmän myös eläkkeelle. Vähintään yhtä merkittävä syy oli myös se, että heikon työvoiman kysynnän vuoksi osa työttömistä luopui ainakin tilapäisesti aktiivisesta työhausta. Työllisyystilanteen heikentyessä korostuvat oikea-aikaiset ja oikean sisältöiset aktiivitoimenpiteet. Vuonna 2013 aktiivointiaste oli ennakoitua heikommasta työllisyystilanteesta huolimatta 26,8 %.

Nuorisotakuun toimeenpano käynnistyi. Joulukuussa nuorten työttömyysaste oli 16,6 % ja nuorten työttömien osuus samanikäisestä (15–24-v.) väestöstä 7,1 %. Työnvälitystilastojen mukaan nuoria työttömiä työnhakijoita oli lähes 39 000, mikä oli n. 7 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Nuorten työttömyys on kuitenkin edelleen valtaosin lyhytaikaista ja nuoriin suuntautuneita aktiivitoimenpiteitä lisättiin edellisvuoteen verrattuna.

Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna. Pitkäaikaistyöttömyyden alentamiseksi toteutettiin työllisyyspoliittista kuntakokeilua ja kehitettiin väli-työmarkkinoiden toimintaa. Lisäksi osatyökykyisten edistämiseksi valmisteltiin toimintaohjelma. Keskeistä oli myös kotouttamiskoulutuksen kasvattaminen maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Syksyllä tehdyssä hallituksen rakennepoliittisessa ohjelmassa linjattiin useita työmarkkinoiden toimivuuteen ja palvelurakenteisiin liittyviä uudistuksia, joita jatkovalmisteltiin loppuvuoden ajan.

Hallituksen rakennepoliittiseen ohjelmaan sisältyi myös useita elinkeinopoliittisesti merkittäviä kokonaisuuksia, joilla osaltaan vastataan heikon taloustilanteen luomiin toimintaympäristön haasteisiin. Ohjelmaan liittyen valmisteltiin muun muassa yritysrahoitukseen liittyviä uudistuksia sekä yritystukien uudelleenkehittämissä elinkeinoelämää uudistavaan suuntaan.

Yritysten, etenkin pk-yritysten, kansainvälistymistä tuettiin Team Finland -toimintamallin pohjalta. Syksyllä käynnistettiin Finpro ry:n uudistamistyö. Vuoden 2014 aikana toteutettavassa uudistuksessa osa Finpro ry:n maksullisista palveluista yhtiötetään ja uudistuksen yhteydessä Matkailun edistämiskeskus (MEK) siirretään osaksi Finpro-kokonaisuutta. Tutkimuslaitosuudistukseen liittyen käynnistettiin myös Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen (VTT) yhtiöittämisen valmistelu, Mittatekniikan keskuksen (Mikes) tehtävien liittäminen pääosin VTT:hen ja Kuluttajatutkimuskeskuksen siirto yliopistokokonaisuuteen.

Hyväksyttiin kilpailulain muutos, jonka myötä Suomen vähittäiskaupan markkinoiden keskittymisestä aiheutuviin haittoihin voidaan puuttua aiempaa tehokkaammin. Yritysten sääntelytaakan vähentämistyö jatkui. Osana harmaan talouden tehostettua torjuntaa jatkettiin tilaajavastuulain uudistuksen valmistelua sekä valmisteltiin lakiesitykset kuntitarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa sekä työsopimuslain muutos, jolla rajoitettiin voimakkaasti käteisen käyttöä palkanmaksussa. Kilpailu- ja kuluttajavirasto aloitti toimintansa 1.1.2013.

Alueellista kehittämistyötä toteutettiin sekä kansallisilla että EU:n osittain rahoittamalla ohjelmilla ja toimenpiteillä. Jatkettiin kansallisten saaristo-, kaupunki- ja maaseutupolitiikan toimenpideohjelmien 2012–2015 toteuttamista. Vuosi oli osaamiskeskusohjelman (OSKE) viimeinen toimintavuosi. Syksyllä valmisteltiin uusi Innovatiiviset kaupungit -ohjelma (INKA), jolla pyritään synnyttämään korkeatasoisesta osaamisesta uutta liiketoimintaa ja uusia yrityksiä ja tätä kautta luoda alueille uusia työpaikkoja. EU:n rakennerahasto-ohjelmakauden 2007–2013 ohjelmien rahoitusta suunnattiin suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla nopeasti yrittäjyyttä, uutta liiketoimintaa ja uusia työpaikkoja luoviin toimenpiteisiin sekä työllisyys- ja koulutustoimenpiteisiin. Uuden rakennerahastokauden (2014–2020) valmistelut jatkuivat tiiviinä ja vuonna 2013 linjattiin ohjelman sisältöä ja sekä hallintorakenteen yksinkertaistaminen.

Valtioneuvosto antoi keväällä 2013 energia- ja ilmastostrategian selontekona eduskunnalle. Strategian päivitettyjen skenaariolaskelmien mukaan Suomi on saavuttamassa vuodelle 2020 asetetut tavoitteet. Sähkömarkkinalakiin tehtiin muutoksia, joilla 15 vuoden siirtymäaikana saadaan nostettua sähkönjakelun varmuutta ja rajattua katkoksia. Joulukuussa 2012 voimaantullut energiatehokkuusdirektiivi edellytti tiivistä valmistelua koko

vuoden. Direktiivi luo keskeisen pohjan loppuvuosikymmenen energiatehokkuustoimille. Uusiutuvan energian osuus energian loppukulutuksesta (34 %) kasvoi ja ylitti selvästi sen kehityspolun, joka johtaa Suomelle asetettuun pakolliseen 38 % tavoitteeseen vuonna 2020. Keskeiseksi EU-asioissa nousivat vaikuttaminen komission valmistelemiin biomassan kestävyyskriteereihin ja alueellisen Suomenlahden rannalle sijoittuvan nesteytetyn maakaasun (LNG) -terminaalien saamiseksi Suomeen. Vuoden aikana tehtiin valmistelutyöt Energiamarkkinaviraston muuttamiseksi 1.1.2014 lähtien Energiavirastoksi, jolle määritettiin valvontaviranomaistehtävien lisäksi energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian edistämistehtäviä. Vuoden lopussa työ- ja elinkeinoministeriön ja ympäristöministeriön yhdessä nimeämä työryhmä sai valmiiksi ensimmäisen kansallisen materiaalitehokkuusohjelman.

Pakolaisten kuntasijoituspaikkatavoitetta ei saavutettu. Tilanteeseen on vaikuttanut osin kuntien heikentynyt taloudellinen tilanne, kunnille maksettavien pakolaisten vastaanottamisesta aiheutuvien korvausten taso sekä kuntiin sijoittumisen prosessiin liittyvät epäkohdat valtion ja kuntien yhteistyössä. Vaikea kuntapaikkatilanne on myös vaikeuttanut myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden sijoittumista kuntiin sekä kiintiöpakolaisten saapumista Suomeen.

Hallitusohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman (HOT) toimeenpanoa jatkettiin. Hallinnonalalle asetettuja tavoitteita – erityisesti nuorisotyöttömyyden vähentäminen – ei ole saavutettu mm. heikon talouskasvun johdosta. Uusien kasvun lähteiden tukemiseksi käynnistettiin useita hankkeita elinkeinopolitiikan monipuolistamiseksi ja vahvistamiseksi.

Jan Vapaavuori  
Elinkeinoministeri

Lauri Ihalainen  
Työministeri

## 10.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti toimialalleen seuraavat hallitusohjelmaan perustuvat ja konsernistrategian tavoitelinjauksista johdetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2013.

**TAULUKKO 107. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi**  
(arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko)

Vaikuttavuustavoite	Arvosana	Perustelut
Korkean arvonlisän yritystoiminta kasvaa	Hyvä	Indikaattorina korkean arvonlisän yritystoiminnan kasvulle on käytetty vaativan osaamisen toimialoja eli informaatio ja viestintä (ICT), rahoitus ja vakuutus sekä laajalti yrityspalveluita sisältävää ammatillista, tieteellistä ja teknistä toimintaa. Kaikilla näillä toimialoilla vuoden ensimmäisellä puoliskolla yrityskanta kasvoi edelliseen vuoteen vastaavaan aikaan verrattuna. Toimintansa aloittaneiden yritysten kehitys toimialoittain oli kuitenkin epäyhtenäistä. Ammatillisen toiminnan sekä ICT-toimialojen liikevaihto kasvoi 2—3 % edellisvuodesta vuoden kolmannella kvartaalilla.
Nuorisotyöttömyys vähenee	Heikko	Ennakoitua heikompi talouskehitys ja alhainen työvoiman kysyntä vaikuttivat siihen, että nuorisotyöttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys eivät vähentyneet. Nuorten työttömyys saatiin pysymään kestoaltaan lyhyempänä kuin aikuisten työttömyys, vaikka nuorisotyöttömyys olikin korkealla tasolla. Pitkäaikaistyöttömyys lisääntyi voimakkaasti, ja työttömyyden keskimääräinen kesto pidentyi.
Pitkäaikaistyöttömyys vähenee	Heikko	
Työelämän laatu parantuu	Hyvä	Työelämän laadun arvosana oli edellisvuoden tasolla (8,00). Tasapuolinen kohtelu työpaikalla sekä kannustavuus, innovatiivisuus ja keskinäinen luottamus ovat pitkällä aikavälillä vahvistuneet. Työpaikan varmuus on heikentynyt vuodesta 2008 lähtien.
Rakenteelliset kilpailun esteet vähenevät	Hyvä	Hyväksyttiin kilpailulain muutos, jonka myötä Suomen vähittäiskaupan markkinoiden keskittymisestä aiheutuviin haittoihin voidaan puuttua aiempaa tehokkaammin. Yritysten sääntelytaakan vähentämistyötä jatkettiin. Vuoden aikana toteutetut kaksi kilpailulain muutoshanketta valmisteltiin huolellisesti ja hallituksen esitys esiteltiin ripeästi. Lait antavat Kilpailu- ja kuluttajavirastolle aiempaa huomattavasti paremmat mahdollisuudet puuttua mm. julkisen sektorin markkinaehtoiseen toimintaan ja kaupan oligopolistisiin rakenteisiin. Osana harmaan talouden tehostettua torjuntaa jatkettiin tilaajavastuulain uudistuksen valmistelua sekä valmisteltiin lakiesitykset kuitintarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa sekä työsopimuslain muutos, jolla rajoitettiin voimakkaasti käteisen käyttöä palkanmaksussa. Osana terveen kilpailun ohjelmaa lisättiin 1.9.2013 alkaen Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivaltaa, jonka perusteella se voi arvioida ja valvoa myös julkisen sektorin markkinaehtoista toimintaa.
Suomen energiaomavaraisuus kasvaa	Hyvä	Suomen energiaomavaraisuus pysyi entisellä tasolla huolimatta kotimaisen uusiutuvan energian lisääntymisestä. Sähköntuonti muista Pohjoismaista lisääntyi. Puu ohitti öljyn suurimpana yksittäisenä energianlähteenä. Uusiutuvan energian lisäämisessä ollaan selvästi edellä tavoiteaikataulua, osin heikosta talouskehityksestä johtuen. Energian loppukäytön tehostuminen johtuu aktiivisten energiatehokkuustoimien lisäksi matalasta taloudellisesta aktiviteetista.



Ministeriön visiossa Suomi on myös kansainvälisissä kilpailukyky- ja hyvinvointiver-  
tailuissa maailman huippua. Tämä menestys perustuu huippuosaamiseen, innovaatioihin,  
yrittäjyyteen, luovuuteen, aktiiviseen työvoimapolitiikkaan, työelämän kehittämiseen, toi-  
miviin hyödykemarkkinoihin, määrätietoiseen energia- ja ilmastopolitiikkaan, alueiden  
elinvoimaisuuteen ja kansainvälisyyteen.

#### TAULUKKO 108. Kansainvälinen kilpailukykyvertailu

	2011	2012	2013
WEF:n kilpailukykyindeksi	4.	3.	3.
IMD-instituutin kilpailukykyvertailu	15.	17.	20.
Global Innovation Index	5.	4.	6.
Innovation Union Scoreboard	4.	4.	4.

WEF:n ja IMD:n tulosten erot johtuvat metodologisista syistä. Tulokset perustuvat erilaisiin indikaattoripaketteihin (WEF:llä 100 ja IMD:llä 131 tilasto-  
ja muuta kovaa muuttujaa) ja laadullisten tekijöiden painotukset vaihtelevat. Vertailujen virhemarginaali on +–5—10 sijaa, joten tulokset ovat vain  
suuntaa-antavia.

## 10.2 Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikalla vahvistetaan kilpailukyvyn ja talouden kasvun edel-  
lytyksiä. Lähivuosina korostuvat toimenpiteet, jotka kohdistuvat kasvun uusien lähteiden  
vahvistamiseen rakenteita uudistamalla ja tuottavuuden kasvun nopeuttamiseen.

#### TAULUKKO 109. Poliittikalohkon yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikan toimet kohdistuvat uusiin ja kasvuhakuisiin yrityksiin	Hyvä
Julkisten rahoituspalvelujen riskinotto lisääntyy	Hyvä
Pk-yritysten kansainvälistymisvalmiudet parantuvat	Hyvä
Innovaatiotoiminta lisääntyy ja sen hyödyntäminen elinkeinoelämässä ja julkisella sektorilla	Tyydyttävä
Yritysten vienti ja kansainvälistyminen lisääntyvät ja kansainvälistynyt yritystoiminta monipuolistuu	Tyydyttävä
Kansainväliset vetovoimaiset innovaatiokeskittymät vahvistuvat	Tyydyttävä
Uutta liiketoimintaa syntyy Suomen uusille ja vahvuusalueille, erityisesti bio- ja luonnonvaratalouteen	Tyydyttävä/ Hyvä

*Elinkeino- ja innovaatiopolitiikan toimet kohdistuvat uudistuviin ja kasvuhakuisiin yrityksiin*

*Julkisten rahoituspalvelujen riskinotto lisääntyy*

**TAULUKKO 110. Alkavat ja kasvuyritykset, alkaviin tehdyt riskisijoitukset**

	Toteuma 2010	Toteuma 2011	Toteuma 2012
Alkavien yritysten osuus yrityskannasta, %	9,8	9,6	8,9
Lopettaneiden yritysten osuus yrityskannasta, %	6,3	7	7,2
Alkaviin yrityksiin tehtyjen riskisijoitusten määrä, suomalaiset po-sijoitusyhtiöt, milj. euroa*	104	78	80
Kasvuyritysten tuottamien työpaikkojen määrä (ed. 3 v.)	50 009	60 521	64 791

\* Vuoden 2013 toteuma 129, muutoin v. 2013 toteumia ei vielä saatavilla.

Pääomasijoitustoimintaa kohdistettiin aikaisempaa enemmän yritysten alkuvaiheen toimintaan sekä kasvaviin yrityksiin. Riskirahoituksen saatavuus alkaville ja kasvuyrityksille on parantunut hallituksen kehysriihessään päättämän pitkäaikaisen kasvurahoitusohjelman ansiosta. Ohjelman puitteissa Suomen Teollisuussijoitus Oy:tä pääomitetään vuosittain 30 milj. eurolla. Lisäksi vuosina 2014—2017 Tekesin pääomasijoitustoimintaan käytetään 20 milj. euroa vuodessa. Osana kasvurahoitusohjelmaa keväällä linjattiin, että Finnvera Oy luopuu asteittain suorista pääomasijoituksista.

Kasvurahastojen Rahasto I (KRR I) sijoituskausi päättyi. KRR I sijoitti 129 milj. euroa 11 rahastoon, joiden kokonaispääoma on yhteensä n. 800 milj. euroa. Suomen Teollisuus-sijoitus Oy:n yhdessä eläkeyhtiöiden kanssa perustama Kasvurahastojen Rahasto II Ky käynnistää kasvuyrityksiin keskittyviin rahastoihin kohdistuvan sijoitustoiminnan v. 2014.

Valmisteltiin Tekes-lain muutos, jonka nojalla Tekes käynnistää alkaviin yrityksiin kohdistuvan rahastosijoitustoiminnan. Tekes käyttää rahastosijoituksissaan ns. epäsymmetristä voitonjakomallia, jossa valtio tyytyy yksityisiä sijoittajia pienempään tuottoon.

Vigo-yrityskiihdyttämöohjelman houkuttelemat ulkomaiset investoinnit ovat saavuttaneet tavoitteensa, kun ohjelman kohdeyrityksen Supercellin omistajat tekivät miljardiluokan osittaisen irtaantumisen sijoituksistaan yhtiöön. Ohjelman kohdeyrityksiin on kerätty tähän mennessä rahoitusta yli 200 milj. euroa, josta noin kolmannes on tullut julkisista lähteistä. Vigo-ohjelman sijoituksista 2/3 on yksityisiä sijoituksia ja näistä yli puolet on tullut ulkomailta. Tekesin yritysrahoituksesta 67 % kohdistui pk-yrityksille. Alle 500 henkilön yritysten osuus laski 76 prosentista 72 prosenttiin.

**TAULUKKO 111. Tekesin siirtomenojen vaikuttavuus**

Tunnusluku	2012 toteuma	2013 toteuma
<b>NOPEAN KASVUN NUORET YRITYKSET</b>		
Rahoitettujen nuorten yritysten lukumäärä, kpl	434	499
Yritysten ennakoitu liikevaihto / Tekesin rahoitus, kerroin	21,5	30
Yritysten toteutunut liikevaihto / Ennakoitu liikevaihto, kerroin	1,05	0,98
Yritysten ennakoitu henkilömäärä / Tekesin rahoitus, kerroin	44,2	58
Yritysten toteutunut henkilömäärä / Ennakoitu henkilömäärä, kerroin	1,76	1,58
<b>KANSAINVÄLISTYVÄT KASVUYRITYKSET</b>		
Rahoitettujen hankkeiden uutuusarvo, indeksi 0—100	78	79
Kehitettyjen liiketoimintojen ennakoitu liikevaihto / Tekesin rahoitus, kerroin	17,5	19
Kehitettyjen liiketoimintojen toteutunut liikevaihto / Ennakoitu liikevaihto, kerroin	0,9	*
Kansainvälisen liiketoiminnan osuus yritysten liikevaihdosta, %	49	*
<b>SUURYRITYKSET</b>		
Suurten yritysten Tekes-rahavirrat, %	78	85
Suurten yritysten kokonaisverkottuminen Tekes-projekteissa, %	224	201
<b>JULKISET TUTKIMUSORGANISAATIOT</b>		
Verkkotuneiden hankkeiden tulosten hyödyntäjien lukumäärä, suhdeluku	11,9	15,2
Tutkimuslähtöisten uusien yritysten lukumäärä, kpl	29	12
Kansainvälisten yhteisprojektien osuus, %	82	86
<b>USEITA ASIAKASSEGMENTEJÄ KOSKEVAT ERITYISTEEMAT</b>		
Työorganisaatioiden kehittämishankeista hyötyvien työntekijöiden määrä	13 273	10 864
Kansallisia energia- ja ympäristötavoitteita suoraan edistävien innovaat. määrä, kpl	513	606

\* laskenta valmistuu helmikuun puoliväliin mennessä

Finnvera Oyj:n sekä Tekesin rahoituksen painopistettä siirrettiin pk-yrityksiin sekä kasvuhakuisiin, työllistäviin ja kansainvälistyviin yrityksiin. Finnvera myönsi lainoja ja takauksia pk-yrityksille yhteensä 664 milj. euroa, joka oli kuitenkin 11 % vähemmän kuin v. 2012 seurauksena yleisestä taloudellisesta tilanteesta. Lisäksi valmisteltiin uusien rahoitusvälineiden käyttöönottoa, kuten Finnveran pk-yritysten joukkovelkakirjalainojen takaa-mismahdollisuutta.

Finnvera Oyj:n riskinottoa lisättiin vientitakuutoiminnassa muuttamalla valtion vientitakuista annettua lakia. Lain muutoksen nojalla Finnvera voisi myöntää vientitakuun myös silloin, kun vientihankkeessa on tärkeitä elinkeinopoliittisia ja kilpailukykyyn liittyviä perusteita ja investointiin liittyvä kaupallinen riski on niin suuri, että tavanomaisen riskinarvioinnin perusteella vientitakuuta ei voitaisi myöntää. Vientitakuulain mukaisia erityisriskinoton vastuita oli voimassa vuoden loppuun mennessä yhteensä 570,6 milj. euroa (enimmäismäärä 2,5 mrd. euroa). Määrä nousi vuoden aikana merkittävästi.

Finnveran varainhankintaan perustuvan v. 2012 käynnistyneen luottomuotoisen vienninrahoituksen kysyntä oli vilkasta pankkien riskinottohalun ja -kyvyn vähentyessä rahoitusmarkkinoiden tilan ja kiristyvän sääntelyn myötä. Luottosopimuksia solmittiin n. 1,3 mrd. euron arvosta. Myös vientitakuiden ja erityistakausten kysyntä kasvoi yhteensä yli 8,4 mrd. euroon (+21 %). Vastuukanta oli vuoden lopussa n. 11 mrd. euroa (-2 %). Osana kasvua ja vientiä tukevan toimintaympäristön kehittämistä lisätalousarvion yhteydessä linjattiin, että vienninrahoituksen valtuuksia (muun muassa vientiluotot, vientitakuut) nostetaan merkittävästi. Lakimuutosten on tarkoitus tulla voimaan v. 2014 alkupuolella.

*Innovaatiotoiminta lisääntyy ja sen hyödyt elinkeinoelämässä ja julkisella sektorilla*

*Yritysten vienti ja kansainvälistyminen lisääntyvät ja kansainvälistynyt yritystoiminta monipuolistuu*

*Pk-yritysten kansainvälistymisvalmiudet parantuvat*

**TAULUKKO 112. Pk-yritykset kansainvälistyvät, mikä näkyy pk-yritysten viennin kasvuna**

	2009	2010	2011	2012
Pk-yritysten vienti, mrd. euroa	5,8	6,9	7,1	7,2
Osuus koko tavaraviennistä, %	13	12	12,3	12,7
High-tech vienti	6,3	5,3	4,6	4,3
Tavaraviennin arvo, mrd. euroa	45,1	52,4	56,9	56,9
Palveluviennin arvo, mrd. euroa	15,4	15,1	14,9	15,3
Vienti (tavarat + palvelut), mrd. euroa	60,5	67,5	71,8	72,2

Etenkin pk-yritysten kansainvälistymistä tuettiin Team Finland -toimintamallin pohjalta. Team Finland -toiminnalla tiivistetään julkisrahoitteisten yritystukiorganisaatioiden yhteistyötä ja kehitetään yritysten kansainvälistymispalveluita. Yritystukia ja -palveluita kohdennetaan erityisesti pk-yrityksille uuden ja kasvavan liiketoiminnan vauhdittamiseksi.

Syksyllä käynnistettiin Finpro ry:n uudistamistyö. Vuoden 2014 aikana toteutettavassa uudistuksessa osa Finpro ry:n maksullisista palveluista yhtiöitetään erilliseksi markkinoilla toimivaksi yhtiöksi ja toimintamallin muutoksen yhteydessä Matkailun edistämiskeskus (MEK) siirretään osaksi Finpro-kokonaisuutta.

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen kestävien energia- ja ympäristöratkaisujen edistämistä julkisissa hankinnoissa. Periaatepäätöksen mukaan valtiolla ja kunnilla on velvollisuus ottaa huomioon energiaa ja ympäristöä säästävät ratkaisut kaikissa julkisissa hankinnoissa. Painopisteet ovat jätehuolto, liikenne- ja ympäristö- ja energiainfrastruktuurin investoinnit sekä rakennusten energiatehokkuus.

Valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksen valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistukseksi, jonka mukaisesti Mittatekniikan keskus yhdistetään Teknologian tutkimuskeskus VTT:hen. Samalla selvitetään VTT:n hallintomallin muuttamista valtion kokonaan omistamaksi voittoa tavoittelemattomaksi osakeyhtiöksi. Yhtiöittämisen valmistelu toteutetaan v. 2014 aikana siten, että uusi yhtiö aloittaisi v. 2015 alussa.

### ***Kansainvälisesti vetovoimaiset innovaatiokeskittymät vahvistuvat***

Kansainvälisesti vetovoimaisten innovaatiokeskittymien vahvistaminen on vasta alkuvaiheessa. Vuonna 2014 käynnistyvä Innovatiiviset kaupungit (INKA) -ohjelma on politiikkaohjelma, jolla innovaatiokeskittymien vetovoimaisuutta ja kansainvälistymistä vahvistetaan. Ohjelma edistää erikoistuneiden globaalien osaamis- ja kehitysympäristöjen muodostumista Suomeen. Ohjelman haku ja valinnat toteutettiin v. 2013.

Osaamiskeskusohjelmassa (2007—2013) keskityttiin sen viimeisenä toimintavuonna pk-yritysten kansainvälistymiseen, ICT- ja meriteollisuuden rakennemuutostoinenpiteisiin sekä hyvien käytäntöjen siirtämiseen pysyviin kehittämisorganisaatioihin kuten ammatikorkeakouluihin. Meriklusterin toimenpiteiden arvioidaan tuottaneen suomalaisille yrityksille noin 500 milj. euron tilauskannan Brasiliaan.

Loppuarvioinnin mukaan osaamiskeskusohjelmalle asetetut tavoitteet saavutettiin pääosin. Toteutettujen hankkeiden kokonaisrahoitus oli 550 milj. euroa. Ohjelman myötävaikutuksella syntyi 745 uutta yritystä, lähes 4 000 uutta työpaikkaa ja yli 2 800 uutta tuotetta, palvelua tai toimintamallia.

### ***Uutta liiketoimintaa syntyy Suomen uusille vahvuusalueille, erityisesti bio- ja luonnonvaratalouteen ja ympäristöalalle***

Työ- ja elinkeinoministeriö on yhdessä maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön kanssa laatinut kansallista biotalousstrategiaa. Tavoitteena on lähes kaksinkertaistaa biotalouden liikevaihtoa vuoteen 2025 mennessä. Metsäalan strategisen ohjelman (MSO) tavoitteena on parantaa alan toimintaedellytyksiä, lisätä vientiä ja puun käyttöä sekä luoda uutta biotalouden liiketoimintaa. Suomen sellu-, pakkaus-, ja sahateollisuuden kannattavuus parani ja vienti lisääntyi alustavan arvion mukaan viime vuonna toistakymmentä prosenttia. Tuotantomäärien kasvusta johtuen metsä- ja energiateollisuuden käyttämän kotimaisen puun määrä nousi ennätysluvuille. Suomen paperiteollisuuden vienti jatkoi laskuaan ja kannattavuus on edelleen heikko. Energiapuun käytössä ollaan edelleen tavoitekäyrällä. Puurakentamisessa useita kohteita valmistui vuoden aikana ja uusia kohteita on vireillä. Uusia ja erilaisia biojalostamohankkeita on valmisteilla, mutta lisää investointeja tarvitaan.

Cleantechin strategisen ohjelman kahden ensimmäisen vuoden aikana on määritelty ohjelma ja tavoitteet. Tavoitteina on kaksinkertaistaa cleantech-liikevaihto 50 mrd. euroon ja luoda 40 000 uutta cleantech -työpaikkaa vuoteen 2020 mennessä. Cleantech-liiketoiminta on Suomessa vahvassa kasvussa. Vuonna 2012 liiketoiminnan volyymi nousi noin 15 % 24 mrd. euroon. Cleantech-liikevaihto jäi vuonna 2013 jotakuinkin vuoden 2012 tasolle joidenkin suurimpien cleantech-toimijoiden liiketoimintahaasteiden takia.

### 10.3 Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikalla tuetaan työvoiman osaamisen kehittämistä ja yritysten kasvua, alkavaa yritystoimintaa sekä torjutaan työttömyyttä ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia. Toimintaa kohdennetaan työttömyysjaksojen lyhentämiseen, rekrytointiongelmien torjumiseen, yrittäjyyden edistämiseen sekä nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden alentamiseen.

**TAULUKKO 113. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen**

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 tavoite	2013 toteuma	Arvosana
Rekrytointiongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus, enintään, %	31	33	29	28	Hyvä
Alle 25-vuotiaiden työttömyysaste, enintään, %	20,1	19	15,6	19,9	Tyydyttävä
Virta yli 3 kk työttömyyteen alle 25-vuotiailla, enintään, %	16,4	19,5	10	25,6	Heikko
Virta yli 3 kk työttömyyteen 25—29-vuotiailla vastavalmistuneilla, enintään, %	25,7	29,9	13	37	Heikko
Virta yli 3 kk työttömyyteen, enintään, %	28,2	33,6	29	40	Heikko
Vaikeasti työllistyvien määrä, enintään, hlöä	142 605	143 751	140 000	159 325	Heikko
Ulkomaalaisten työttömyysaste, enintään, %	24,3	25,1	17,9	28,4	Tyydyttävä
Uusien yritysten määrä	8 932	6 644	9 000	7 817	Tyydyttävä

Hallitus on asettanut tavoitteeksi, että työttömien aktiivointiaste ylittää 30 %. Aktiivointiaste jäi 26,8 prosenttiin v. 2013. Aktiivointiasteeseen laskettaviin palveluihin osallistui kuitenkin yhtä paljon henkilöitä kuin edellisenä vuonna, keskimäärin 107 600 henkilöä. Aktiivointiasteen alhaisuuteen vaikutti työttömien työnhakijoiden määrän lisääntyminen. Työttömyysaste nousi 8,2 prosenttiin (7,7 % v. 2012) ja työttömien työnhakijoiden määrä 294 000 henkilöön (253 000 henkilöä v. 2012).

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla julkisiin työvoimapalveluihin käytettiin yhteensä 462,3 milj. euroa. Palveluissa oli keskimäärin 51 900 henkilöä, joista työvoimakoulutuksessa ja valmennuksissa 26 200 ja palkkatuetussa työssä ja starttirahalla 25 700 henkilöä. Työttömien palveluihin kohdennetaan myös muiden hallinnonalojen ja Euroopan sosiaalirahaston rahoitusta. Tämän rahoituksen piirissä oli keskimäärin 55 600 henkilöä. Työmarkkinatuella palveluissa oli 16 700 henkilöä, omaehtoisessa koulutuksessa työttömyysturvalla 19 600 henkilöä ja kuntouttavassa työtoiminnassa 11 500 henkilöä.

Ennakoitua heikomman talouskehityksen takia useat työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan tavoitteet jäivät saavuttamatta. Heikentyneen talous- ja työmarkkinatilanteen seurauksena työttömyysjaksot ovat pitkittyneet. Kolmen kuukauden ylittäneiden työttömyysjaksojen osuus kaikista työttömyysjaksoista nousi 40 prosenttiin.

Työttömyysjaksot kestivät aiempaa pidempään ja työttömyyden rakenne vaikeutui. Noin joka neljäs työtön on pitkäaikaistyötön ja yhtä suuri osa on ikääntyneitä (yli 55 v.) Rakenteellinen työttömyys heikentää työmarkkinoiden toimivuutta myös sen jälkeen kun taloustilanne paranee.

Rekrytointiongelmia kohdanneiden toimipaikkojen osuus oli 29 % työvoimaa hakevista toimipaikoista. Rekrytointiongelmiin määrä viittaa työmarkkinoiden alueellisiin ja osaamisesta johtuviin kohtaanto-ongelmiin. Ammattibarometrin tietojen (syyskuu 2013) perusteella pulaa on monissa terveydenhuoltoalan ammateissa, kuten lääkärit ja sairaanhoitajat. Ylitarjontaa on mm. toimistotyöntekijöistä sekä rakentamisen, teollisuuden, tietoliikenteen, elektroniikan ja humanististen alojen eri ammateissa.

Vuoden alussa tuli voimaan hallitusohjelmaan sisältyvä nuorisotakuu, joka takaa kaikille peruskoulun päättävälle nuorille jatko-opiskelupaikan. Nuorisotakuun toimeenpanoon osoitettiin valtion vuoden 2013 talousarviossa lisäresursseja. Nuorisotakuu tuli voimaan heikossa suhdannetilanteessa, mutta ilman nuorisotakuuta nuorten työllisyystilanne olisi huonompi. Nuorten työttömyysaste on tilanne huomioon ottaen noussut melko vähän. Työttömien työnhakijoiden määrä on nuortenkin osalta noussut enemmän.

Nuorten, pitkäaikais- ja ulkomaalaisten työttömyyden kehitykset käyvät ilmi edellä esitetystä taulukosta 113. Jatkettiin pitkäaikaistyöttömyyden alentamisen toimenpidekokonaisuuteen kuuluvaa kuntakokeilua, joka toteutetaan vuosina 2012—2015. Kokeiluun osallistuu yhteensä 65 kuntaa 26 eri hankkeessa. Tammi—kesäkuun aikana kokeilun piirissä oli kaikkiaan n. 5 000 henkilöä. Ulkomaalaisten työttömyysaste ei ole heikon talous- ja työllisyystilanteen takia alentunut hallitusohjelmassa asetetun tavoitteen edellyttämällä tavalla. Valtion kotouttamisohjelmaan sisältyy tavoite ja toimenpiteet maahanmuuttajien työttömyyden puolittamiseksi sekä kotoutumiskoulutuksen kehittämiseksi. TE-palvelu -uudistuksen ja nuorisotakuun toimeenpanolla on tuettu maahanmuuttajien valmiuksia työllistyä.

Yrittäjyyden edistämiseksi asetettiin ELY-keskuksille tavoitteeksi vaikuttaa rahoitustoimenpiteillä 9 000 uuden yrityksen syntyyn. ELY-keskusten myöntämällä yritysrahoituksella sekä TE-toimistojen myöntämällä starttirahalla vaikutettiin yli 7 800 uuden yrityksen syntymiseen. Aloittavan yritystoiminnan edistämisen lisäksi pk-yritysten kasvun, kansainvälistymisen ja innovaatiotoiminnan edistäminen sekä uuden teknologian käyttöönotto olivat ELY-keskusten myöntämän yritysrahoituksen keskeisiä painopisteitä. Starttirahan vaikuttavuutta koskeva jatkotutkimus valmistui. Kertomusvuonna pilotoitiin osana nuorisotakuuta Uudenmaan TE-toimistossa nuorten yrittäjyyspajaa ja sen kokemusten perusteella ko. toimintamalli on tarkoitus valtakunnallistaa.

## 10.4 Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä

**TAULUKKO 114. Poliittikalohkon yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen**

Kaikkien toimijoiden toimintaolosuhteet markkinoilla ovat tasavertaiset ja kilpailumahdollisuudet parantuvat ja taloudellinen huoltovarmuus on korkealla tasolla	Hyvä
Kuluttajien asema on turvallinen, kuluttajat ja yrittäjät luottavat markkinoiden toimivuuteen	Hyvä
Tekninen turvallisuus ja luotettavuus yhteiskunnassa ja yrityksissä pysyy korkealla tasolla. Turvallisuusriskien hallinnan puutteista johtuvat henkilö-, ympäristö- ja omaisuusvahingot eivät lisäänty Turvallisuus- ja kemikaaliviraston toimialoilla ja kuolemaan johtaneet onnettomuudet vähenevät 10 % ajanjaksolla 2004—2015	Hyvä
Yritysten hallinnollinen taakka vähenee	Välttävä
Ajanmukaiset teollisuus oikeusjärjestelmät edistävät innovaatioita sekä tavaroiden ja palvelujen kaupallistamista	Hyvä
Työelämän laatu paranee	Hyvä

Hyväksyttiin kilpailulain muutos, jonka myötä Suomen vähittäiskaupan markkinoiden keskittymisestä aiheutuviin haittoihin voidaan puuttua aiempaa tehokkaammin. Yritysten sääntelytaakan vähentämistyö jatkui. Osana harmaan talouden tehostettua torjuntaa jatkettiin tilaajavastuulain uudistuksen valmistelua sekä valmisteltiin lakiesitykset kuntitarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa sekä työsopimuslain muutos, jolla rajoitettiin voimakkaasti käteisen käyttöä palkanmaksussa.

Kuluttajansuojelun yleinen taso pystyttiin pitämään korkealla tasolla. Kuluttajahalinnon organisaatiota kehittämällä on varmistettu hallinnon toimintakyky myös tulevaisuudessa. EU:n tulostaulun perusteella suomalaiset kuluttajat luottavat markkinoiden toimivuuteen. Teknisen turvallisuuden ja luotettavuuden alalla on käynnissä suuri EU-tason lainsäädäntöhanke, jonka tavoitteena on osaltaan turvata tavoitetta. Vuoden aikana esille tuli muutama kemikaali-/räjähdelaitoksiin liittyvä turvallisuustilanne, joiden johdosta Turvallisuus- ja kemikaalivirasto tarkensi valvonnan kohdentamista ja hallinnollisen pakon käyttöä. Teollisoikeuksien osalta EU-patenttijärjestelmän toimeenpanon käynnistyminen ja teollisoikeusasiameissääntelyn luominen ovat pitkään odotettuja uudistuksia, jotka yhdessä Patentti- ja rekisterihallituksesta annetun lain uudistamisen kanssa antavat syyn olla edellistä vuotta tyytyväisempi tuloksiin.

Työntekijöiden ja virkamiesten ammatillisen osaamisen kehittämiseksi valmisteltiin henkilöstö- ja koulutussuunnitelmaa koskevat muutokset sekä taloudelliset kannusteet työnantajille, jotka tarjoavat henkilöstölleen ammatillisen osaamisen kehittämiseen tärteävää koulutusta. Työelämä 2020 -hanke käynnistyi. TEM vei tietoa hyvästä ja tuottavasta työelämästä yrityksiin ja työpaikoille varsinkin ELY-keskusten kautta.

### *Kilpailuvalvonnan voimavarojen priorisointi lisää vaikuttavuutta*

Kilpailuvalvonnessa voimavarat on suunnattu kilpailun toimivuuden ja kansantalouden kannalta vakavimpien kilpailunrajoitusten selvittämiseen. Tehtyjen kilpailuneutraliteetti-valvontaa ja päivittäistavarakauppaa koskevien uudistusten toteutus on aloitettu Kilpailu- ja kuluttajavirastossa. Osana terveen kilpailun ohjelmaa lisättiin Kilpailu- ja kuluttajavi-



raston toimivaltaa 1.9.2013 alkaen arvioida ja valvoa myös julkisen sektorin markkinaehtoista toimintaa. Valvonta liittyy läheisesti kuntalain mukaisiin velvoitteisiin, jotka edellyttävät asteittain kuntien markkinoilla toimivien liikelaitosten yhtiöittämistä. Virasto seuraa ja arvioi myös valtion liikelaitosten ja virastojen markkinoilla tapahtuvan toiminnan kilpailuneutraliteettia. Terveen kilpailun ohjelman mukaisesti eduskunta hyväksyi kilpailulain muutoksen, jolla Suomen vähittäiskaupan markkinoiden keskittymisestä aiheutuviin haittoihin voidaan puuttua aiempaa tehokkaammin. Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi puuttua yli 30 prosentin markkinaosuuden omaavien kaupparyhmien keskusliikkeiden määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön yksittäistapauksessa.

Komission julkista palvelutuotantoa koskevien yksin- ja erioikeuksien toteuttamista koskevien sääntöjen toimeenpanotavan arviointia jatkettiin. Kuntien osalta julkisia palveluvelvoitteita koskeva sääntely (ns. SGEI-sääntely) otetaan osaksi v. 2014 annettavaa kuntalain kokonaisuudistusta ja valtion hankkeet toteutetaan aina muutoinkin erillislaeilla.

Komission valtioneuvoston päätösten ja sääntelykokonaisuuden uudistus jatkui. Komissio jatkoi laajoja kuulemisia, joilla on kartoitettu jäsenmaiden kantoja uudistustarpeista. Menettelytapoja ja ns. ryhmäpoikkeusta koskevan valtuutusasetuksen ohella on hyväksytty mm. vähimmäistukia (de minimis) koskeva sääntely. Säädöshankkeen viivästymisen vuoksi valtioneuvoston ilmoituksia oli aiempaa enemmän.

Aloitettiin kansallinen valmistelutyö hallitusohjelman ja rakennepoliittisen ohjelman mukaisin linjauksin. Tavoitteena on yksinkertaistaa julkisia hankintoja ja tehdä niistä aiempaa joustavampia.

### *Kuluttajan asemaa vahvistetaan*

Toteutettiin vuosille 2012—2015 laadittua kuluttajapoliittista ohjelmaa. Valtioneuvoston sektoritutkimuslaitoksia koskevan periaatepäätöksen mukaisesti ryhdyttiin valmistelemaan Kuluttajatutkimuskeskuksen siirtoa Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan. Siirron on tarkoitus toteutua vuoden 2015 alusta lukien.

Teknisen turvallisuuden ja luotettavuuden alueella merkittäviä EU-tason hankkeita ovat yhdeksän tuotedirektiivin mukauttaminen akkreditointia ja markkinavalvontaa koskevan EU-päätöksen mukaiseksi. Tämä saatiin valmiiksi, direktiivien hyväksyminen jäi keväälle 2014. Toinen merkittävä tuotelainsäädäntöön vaikuttava kokonaisuus oli markkinavalvonta- ja tuoteturvallisuusasetuspaketin valmistelu. Asetuspaketin jatko selviää alkuvuoden 2014 aikana. Tuotelainsäädäntöuudistuksen kansallista toimeenpanoa koskeva valmistelu jatkui. Lisäksi uuden vaarallisista aineista aiheutuvien suuronnettomuusvaarojen torjunnasta annetun direktiivin (ns. Seveso III) kansallisen täytäntöönpanon valmistelu alkoi.

Eduskunnan kirjelmän valtioneuvoston selonteosta kauppajärjestöjen laajentamisen vaikutuksista mukaisesti poikkeusluvut keskitettiin valtiovarainministeriön antamalla asetuksella v. 2014 alusta Lapin aluehallintovirastoon, annettiin hallituksen esitys pienyritysten aseman parantamiseksi kauppakeskuksissa ja sosiaali- ja terveysministeriö käynnisti selvityksen aukiololain laajentamisen vaikutuksista kauppajärjestöjen henkilöstön turvallisuuteen.

### *Yrityslainsäädäntöä kehitettiin EU:ssa ja kansallisesti*

Taloudellisen raportoinnin osalta työn painopiste oli EU-hankkeissa. Tilinpäätösdirektiivien yksinkertaistamista koskeva hanke saatiin valmiiksi ja muun kuin taloudellisen tiedon raportointia koskeva direktiivien muutos eteni. Ehdotuksista tilintarkastusasetukseksi ja tilintarkastusdirektiivin muuttamiseksi saavutettiin yhteisymmärrys neuvoston ja Euroopan Parlamentin kesken. Tilintarkastuslain muutosehdotus tilintarkastusvelvollisuuden alkamisen täsmentämiseksi ja tilintarkastajan yläikärajan poistamiseksi saatiin voimaan. Asetettiin työryhmä valmistelemaan kirjanpitolain uudistamista.

Teollisoikeuksien osalta käynnistyi EU:n yhtenäispatenttijärjestelmän toimeenpano eurooppalaisella ja kansallisella tasolla. Komissio antoi ehdotukset tavaramerkkidirektiivin ja -asetuksen muuttamiseksi. Kansallista aineettomien oikeuksien (IPR) järjestelmää vahvistettiin säätämällä laki teollisoikeusasiamiehistä. Patentti- ja rekisterihallituksen toimintaedellytyksiä parannettiin uudistamalla laki patentti- ja rekisterihallituksesta ja säätämällä laki säätiövalvontamaksusta.

### *Yritysten hallinnollisen taakan vähentämisestä sääntelytaakan tarkasteluun*

Yritysten hallinnollisen taakan (lakisääteiset ilmoitusvelvollisuudet) vähentämisen kansallinen toimintaohjelma päättyi vuoden 2012 lopussa. Kokonaisuudessaan yritysten hallintotaakka väheni selvityksen kohteena olleilla painopistealoilla tehdyillä säädösmuutoksilla n. 3 %. Kun otetaan huomioon toimintaohjelman aikana toteutetut hallintotaakan lisäykset – esimerkiksi harmaan talouden tehostettu torjunta – nettomääräinen vähennys on n. 1 %. Sähköistä asiointia on edistetty erillishankkeissa, erityisesti SADe-ohjelmassa. Hallitusohjelman puolivälitarkistuksen yhteydessä hallitus linjasi, ettei se omilla päätöksillään lisää teollisuuden kustannuksia tai sääntelytaakkaa. Linjaus on myös hallituksen rakennepoliittisessa ohjelmassa. Linjauksen toteuttamiseksi hallituksen esitysten yritysvaikutusarvioinnille on määritelty vähimmäisvaatimukset ja otettu käyttöön koko valtioneuvostoa koskeva lausunnotmenettely, jossa esittelevän ministeriön tulee pyytää työ- ja elinkeinoministeriön työelämä- ja markkinaosastolta lausunto esityksen kirjatun yritysvaikutusarvioinnin riittävydestä.

### *Työelämän sääntely uudistui*

Vuosilomalain kuukausipalkkaisen työntekijän vuosilomapalkkasäännöstä muutettiin 1.4.2013 lukien siten, että vuosilomapalkka määräytyy lomanmääräytymisvuoden aikaisen työajan perusteella. Lokakuun alusta lukien vuosilomalaista poistettiin loman aikaiseen sairastumiseen sovellettu ns. sairauspäiväkarensisäännös. Työntekijöiden ja virkamiesten osaamisesta huolehtimiseksi valmisteltiin laki taloudellisesti tuetusta ammatillisen osaamisen kehittämisestä, siihen liittyvät verolait ja koulutuskorvausta koskeva laki. Samassa yhteydessä muutettiin yhteistoimintalakien henkilöstö- ja koulutussuunnitelmia koskevia säännöksiä. Epätyypillisiin työsuhteisiin liittyvää valmistelutyötä jatkettiin vuoden aikana. Kolmikantaisessa valmistelussa syntyivät osa-aikatyötä ja ns. nollatyösopimuksia koskevat selvitykset. Työaikalain muuttamista koskeva hallituksen esitys osa-aikatyöhön ja nollatyösopimukseen liittyen annetaan keväällä 2014.

## Työelämän laatu parani

Työelämän laadun arvosana oli suurin piirtein edellisvuoden tasolla (8,00). Tasapuolinen kohtelu työpaikalla sekä kannustavuus, innovatiivisuus ja keskinäinen luottamus ovat pitkällä aikavälillä vahvistuneet. Työpaikan varmuus on heikentynyt vuodesta 2008 lähtien.

### TAULUKKO 115. Työelämän laadun osatekijät kouluarvosanoin, ulottuvuuksien keskiarvo sekä mielekkyyden balanssi vuosina 2008—2013

Työelämän laadun osatekijät	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tasapuolinen kohtelu työpaikalla	7,66	7,67	7,70	7,69	7,76	7,83
Työpaikan varmuus	8,72	8,39	8,62	8,49	8,62	8,46
Voimavarat (suhteessa vaatimustasoon)	7,77	7,77	7,79	7,76	7,74	7,81
Kannustavuus, innovatiivisuus ja keskinäinen luottamus	7,82	7,83	7,86	7,86	7,94	7,96
Yleiskeskisarvo	7,99	7,91	7,99	7,95	8,01	8,00
<b>Työn mielekkyyden ja työhalujen muutossuunnan balanssi*</b>						
Max +100, min -100, Muutos hyvään (+) / huonoon (-) suuntaan, prosenttiosuus	-14	-9	-7	-16	-23	-18

\* Balanssiluvussa ovat mukana vain ne vastaajat, jotka arvioivat mielekkyyden muuttuvan parempaan tai huonompaan suuntaan. Jos kaikki arvioivat mielekkyyden muuttuvan parempaan, balanssi on +100 ja vastaavasti, jos huonompaan, balanssi on -100.

Lähde: TEM, Työolobarometri

## 10.5 Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka

Alueiden kehittämisen tavoitteena on edistää alueiden kansainvälistä kilpailukykyä, pienentää alueiden välisiä kehityseroja, turvata kansalaisten peruspalvelut ja yhteydet koko Suomessa. Lähtökohdana ovat alueiden omiin vahvuuksiin ja osaamiseen perustuva erikoistuminen, toimijoiden välinen yhteistyö ja verkottuminen sekä alueiden kesken että kansainvälisesti.

### TAULUKKO 116. Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

	2011 toteuma	2012 ennakkotieto	2013 ennuste
<b>Alueiden kansainvälinen kilpailukyky paranee<sup>1</sup></b>			
— Koko Suomi: BKT/asukas, indeksi, EU=100	115	115	115
— Etelä-Suomi: BKT/asukas, indeksi, EU=100	130	129,2	129,2
— Länsi-Suomi: BKT/asukas, indeksi, EU=100	102,5	104,1	104,3
— Itä-Suomi: BKT/asukas, indeksi, EU=100	92,6	95,6	96,8
— Pohjois-Suomi BKT/asukas, indeksi, EU=100	101,1	97,6	95,8
<b>Alueiden väliset kehityserot pienenevät</b>			
— Maakuntien BKT/asukas keskihajonta, indeksiluku	12,9	12,4	12,4

<sup>1</sup> Tilastokeskus / kansantalouden tilinpito, ETLA:n ennuste (syksy 2013)

Tuotanto laski koko maassa noin prosentin verran ja eri maakunnissa lasku oli arvioiden mukaan samansuuntaista. Työttömyys kasvoi useimmissa maakunnissa ja nopeinta kasvu oli Varsinais-Suomessa, Kymenlaaksossa ja Etelä-Savossa. Sen sijaan Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Kanta-Hämeessä työttömyys laski hieman. Korkein työttömyysaste oli Tilastokeskuksen mukaan Pohjois-Karjalassa (12,5 %) ja Kainuussa (11,5 %) sekä alin Keski-Pohjanmaalla (4,7 %) ja Pohjanmaalla (5,6 %). Huolestuttavaa oli muutamien vientipainotteisten kaupunkialueiden, kuten Kotka, Oulu, Jyväskylä ja Salo, korkea työttömyys. Valtioneuvoston nimeämänä äkillisen rakennemuutoksen alueena oli v. 2013 lopussa seitsemän seutukuntaa tai aluetta. Työllisten määrä väheni useimmissa maakunnissa v. 2013. Eniten määrä väheni Kymenlaaksossa ja Päijät-Hämeessä ja kasvua tapahtui selvästi vain Pohjois-Savossa. Työllisyysaste laski entisestään, korkeimmillaan se on Uudellamaalla ja Pohjanmaalla (73 %) ja alimmillaan Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa (61 %). Alueiden välinen muuttoliike hieman hidastui v. 2013 aikana. Maahanmuutto pysyi edellisen vuoden tasolla ja sen nettovaikutus on noin 17 000 henkeä, mistä suurin osa tuli edelleen Uudelleen hyödyksi.

Vuosi oli osaamiskeskusohjelman (OSKE) viimeinen toimintavuosi. Toteutettiin ohjelman loppuarviointi. Osaamiskeskusohjelmalle asetetuista määrällisistä tavoitteista uusien yritysten määrä on ylitetty. Uusia työpaikkoja ei sen sijaan syntynyt odotusten mukaisesti. Ohjelman toteutukseen on tavoitteiden mukaisesti osallistunut vuosittain n. 8 000 yritystä.

EU:n rakennerahasto-ohjelmien rahoitusta suunnattiin suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla nopeasti yrittäjyyttä, uutta liiketoimintaa ja uusia työpaikkoja luoviin toimenpiteisiin sekä työllisyys- ja koulutustoimenpiteisiin. Rakennerahasto-ohjelmien varoja käytettiin myös äkillisten rakennemuutosten vaikutusten lieventämiseen. Rakennerahasto-ohjelmat ovat edenneet ripeästi. Seurantatietojen mukaan rakennerahastotoiminnalle asetetut määrälliset tavoitteet uusien työpaikkojen ja uusien yritysten osalta ovat jo ylittyneet ja käynnissä olevista hankkeista kirjautuu tuloksia vielä vuosien 2014 ja 2015 ajanakin. Rakennerahastohankkeilla on arviointien mukaan ollut positiivisia vaikutuksia innovaatiotoiminnan edistämiseen, yritysten verkottumisen lisäämiseen ja työvoiman osaamisen ja työllisyyden parantamiseen.

Rakennerahasto-ohjelmaa kaudelle 2014–2020 valmisteltiin laajassa kumppanuudessa. Ohjelman EU-rahoitus on yhteensä noin 1,2 mrd. euroa. Ohjelman avulla tavoitellaan mm. 12 700 uuden työpaikan ja 1 200 uuden yrityksen syntymistä vuoteen 2023 mennessä. Ohjelman keskeisiksi sisällöiksi linjattiin pk-yritysten kilpailukyky, uuden tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen, työllisyyden ja työvoiman liikkuvuus, koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen sekä sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta.

## 10.6 Energiapolitiikka

**TAULUKKO 117. Poliittikalohkon yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen**

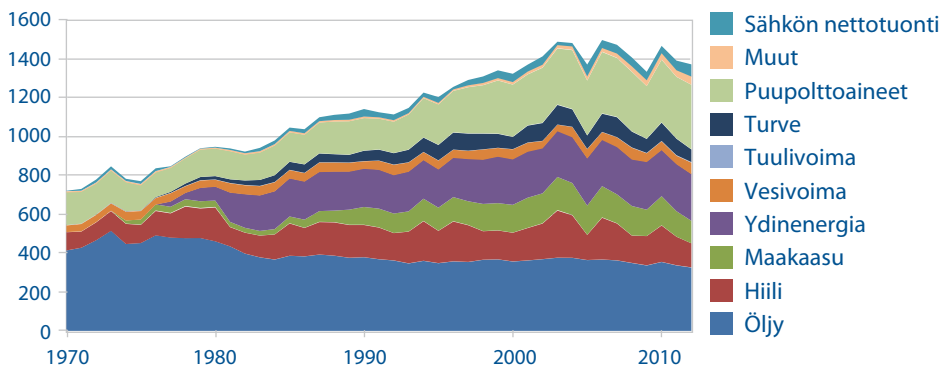
Energiamavaraisuus kasvaa, %	Hyvä
Sähkötietojen toimivuus paranee, sähkö MPI:n arvo kasvaa (EU:n indeksi kuluttajatytyväisyydelle)	Hyvä
Uusiutuvan energian käytön osuus loppukulutuksesta kasvaa, prosenttiosuus	Hyvä
Energian loppukulutus/BKT pienenee, TJ/BKT, milj. euroa	Hyvä

Valtioneuvosto antoi energia- ja ilmastostrategian selontekona (VNS 2/2013) eduskunnalle, jonka kannanotto loppuvuonna oli hyvin yhtenevä selonteon kanssa. Strategian päivitettyjen skenaariolaskelmien mukaan Suomi on saavuttamassa vuodelle 2020 asetettuja tavoitteita. Valtioneuvosto asetti 27.6.2013 parlamentaarisen komitean valmistelemaan energia- ja ilmastotiekarttaa vuoteen 2050. Tiekartassa arvioidaan keinot ja kustannukset vähähiilisen yhteiskunnan rakentamiseksi ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi 80–95 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2050 mennessä.

### *Energiamavaraisuus kasvaa*

Energia- ja ilmastostrategiassa on sähkönhankinnassa tavoitteena riittävän ja kohtuuhintaisen sähkön turvaaminen niin, että sähkönhankinta tukee samalla muita ilmasto- ja energiapolitiittisia tavoitteita. Sähkön hankinnan tulee jatkossakin perustua monipuoliseen sekä sähkön ja lämmön yhteistuotannon ansiosta hajautettuun järjestelmään. Sähkön hankinnassa tavoitellaan omavaraisuutta. Uusiutuvalla energialla tuotetun sähkön tukijärjestelmiä on kehitetty niin, että yhä suurempi osa sähköstä tuotetaan kotimaisilla energialähteillä. Rakenteilla oleva Olkiluoto 3 -ydinvoimalaitosyksikkö ja periaatepäätöksen saaneet ydinvoimalaitoshankkeet tulevat parantamaan sähkön hankinnan omavaraisuutta 2020-luvulla oleellisesti. Fennovoima Oy:n hankkeessa käynnistettiin selvitykset ympäristöasioiden, turvallisuuden arvioinnin sekä Pyhäjoen kunnan kannan muodostamiseksi, koska Rosatom-laitosvaihtoehdon myötä hankkeessa tapahtui oleellisia muutoksia sitten vuoden 2010 periaatepäätöksen.

**KUVIO 5. Energian kokonaiskulutus, PJ**



Osana komission johtamaa Itämeren alueen energiayhteistyötä (ns. BEMIP-hanke) pyritään luomaan uusi kaasuyhteys Baltian kautta Keski-Eurooppaan sekä nesteytetyn maakaasun (LNG) terminaali Itämeren itärannikolle. Suomenlahden rannikolle sijoittuva alueellinen LNG-terminaalihanke sekä Balticconnector-hanke sisällytetään EU:n infrapaketin mukaiselle Project of Common Interest (PCI) -listalle. Myös Viron hanke kilpailevana hankkeena on listalla, joten on aktiivisesti vaikutettu komissioon LNG-terminaalin saamiseksi Suomeen. Lisäksi käynnistettiin kansallisen LNG-terminaaliverkoston kehittäminen ja investointituen hakuprosessi. Päätökset investointituen (yhteensä 123 milj. euroa) myöntämisestä on tarkoitus tehdä v. 2014.

***Sähkömarkkinoiden toimivuus paranee, sähkö-MPI:n arvo kasvaa (EU:n indeksi kuluttajatytyväisyydelle)***

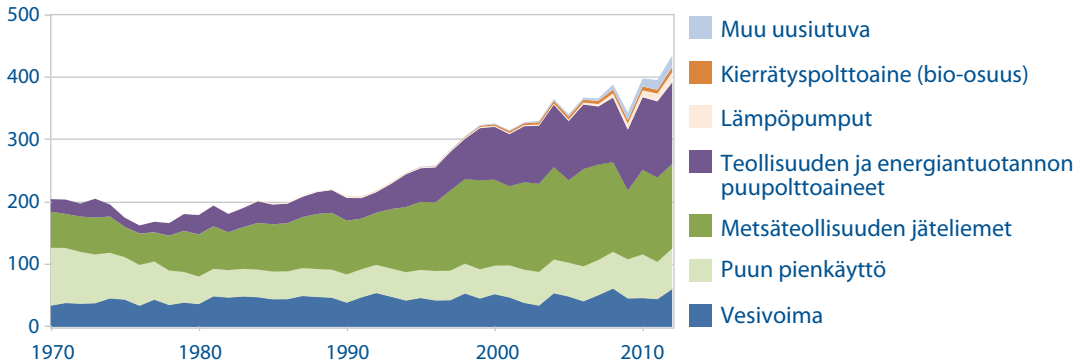
Syyskuun alussa tuli voimaan laaja sähkö- ja kaasumarkkinoita koskeva lainsäädäntökokonaisuus. Säädöksillä toimeenpantiin EU:n kolmas energiasisämarkkinapaketti. Euroopan komissio päätti säännösten voimaantulon jälkeen vetää pois EU:n tuomioistuimesta kanteensa, joka koski kyseisten direktiivien toimeenpanoa. Syksyllä voimaantullut sähkömarkkinalaki sisälsi säännökset myös jakeluverkon toimitusvarmuuden parantamisesta mm. liittyen myrskyjen tai lumikuormien aiheuttamiin vioittumisiin.

***Uusiutuvan energian käytön osuus loppukulutuksesta kasvaa ja energian loppukulutus jaettuna bruttokansantulolla pienenee***

Suomelle EU:ssa asetetun tavoitteen mukaan uusiutuvan energian käyttöä on lisättävä 38 prosenttiin energian loppukulutuksesta vuoteen 2020 mennessä. Kaikkien jäsenmaiden on nostettava myös uusiutuvan energian osuus liikenteessä vähintään 10 prosenttiin samalla ajanjaksolla. Suomi näyttäisi saavuttavan 38 prosentin tavoitteen etupainotteisesti. Valtioneuvoston energia- ja ilmastostrategiassa tehtiin joitain uusia uusiutuvan energian edistämistä koskevia linjauksia aikaisemmin päätettyjen ohjauskeinojen jatkuessa. Metsähakkeen tuotantotuen turpeen veron noususta johtuva muutos tuli voimaan vuoden 2013 alusta. Metsähake oli edelleen kilpailukykyinen polttoaine yhdistetyssä sähkön- ja lämmöntuotannossa. Kilpailukyyn kehittymistä kuitenkin seurattiin tehostetusti. Tuulivoiman esteiden poistamista pohtivat työryhmät saivat ehdotuksensa valmiiksi. Puolustusvoimien aluevalvontatehtävien ja tuulivoimarakentamisen yhteensovittamiseksi säädettiin laki tuulivoiman kompensatioalueista ja perustettiin ensimmäinen tällainen alue (Perämeren tuulivoima-alue). Merituulivoiman demonstraatio-tuen (20 milj. euroa) hakuprosessi käynnistyi. Toisen sukupolven liikenteen biopolttoaineita valmistaville biojalostamoille on v. 2013 talousarviossa osoitettu 87,5 milj. euroa. Tukihakemusten käsittely käynnistyi ja päätökset on tarkoitus tehdä v. 2014.

Vuoden 2011 hallitusohjelman mukaisesti energiatehokkuuden ja energiansäästön edistämistä on jatkettu v. 2010 valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti. Joulukuussa 2012 tuli voimaan energiatehokkuusdirektiivi, jolla korvataan energiapalveludirektiivi ja sähkön ja lämmön yhteistuotannon (CHP) direktiivi. Direktiivin toimeenpanoa on valmisteltu ja implementoinnin määräaikana on 5.6.2014.

KUVIO 6. Uusiutuvan energian käyttö, PJ



Valtion solmimat energiatehokkuussopimukset elinkeinoelämän sekä kunta-alan kanssa kattavat noin 80 % Suomen energiankäytöstä. Sopimukseen liittyneet yritykset ja kunnat raportoivat v. 2012 toteuttaneensa vuosina 2008—2012 toimia, jotka tuottavat vuositasolla noin 5,9 terawattitunnin lämpöenergian ja polttoaineiden säästön sekä 2,3 terawattitunnin sähkösäästön ja vuosittaisen n. 344 milj. euron säästön energiakustannuksissa. Energiatehokkuussopimukset ovat keskeinen osa Suomen energiatehokkuustoimintaa ja niiden jatkamisesta vuoteen 2020 asti allekirjoitettiin loppuvuodesta aiesopimus. Kuluttajien energianeuvontaa jatkettiin. Tuotteiden energiatehokkuutta parantavia ekosuunnittelu- ja energiamerkintävaatimuksia tuli voimaan useille tuoteryhmille. Energiatehokkuuden käytännön toimeenpanotehtävät siirrettiin v. 2014 alusta alkavaksi Energiavirastoon (aik. Energiamarkkinavirasto).

Valtioneuvoston energia- ja ilmastostrategian skenaariolaskelmien mukaan Suomi on saavuttamassa vuodelle 2020 asetetut päästövähennystavoitteet päästökaupan ulkopuolisilla toimialoilla. Päästökaupan ulkopuolisten toimialojen vähennystavoite vuodelle 2020 on 16 % vuoden 2005 tasosta.

Päästökauppaan kuuluvien toimialojen tulee vähentää päästöjä vuonna 2020 21 % vuoden 2005 tasosta. Tämä tavoite on yhteinen koko EU:n alueelle ja tavoitteeseen päästään yhteisen päästökaupan pakottamana. Päästökauppa kattaa noin puolet Suomen päästöistä. Päästökauppajärjestelmän valvontajärjestelmä varmistaa sen, että päästökauppaan kuuluvat laitokset ja siten koko päästökauppasektori täyttävät velvoitteensa. Päästökauppakauden 2013—2020 EU-tason ja kansallinen täytäntöönpano eteni suunnitellusti.

## 10.7 Kotouttaminen

Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistämisen politiikan toimeenpanossa pääpaino oli maahanmuuttajien palveluprosessien kehittämisessä, paikallisen kotouttamistyön osaamisen vahvistamisessa sekä pakolaisten kuntaan osoittamisen nopeuttamisessa.

**TAULUKKO 118. Pakolaisten toteutuneet kuntasijoituspaikat**

	2011 toteuma	2012 toteuma	2013 toteuma	2013 tavoite	Arvosana
Vähintään, lkm, *ennakkotieto	1 168	1 055	1 200 *	2 000	Välttävä

Pakolaisten kuntasijoituspaikkatavoitetta ei saavutettu. Tilanteeseen on vaikuttanut osin kuntien heikentynyt taloudellinen tilanne, kunnille maksettavien pakolaisten vastaanotamisesta aiheutuvien korvausten taso, osin kuntiin sijoittumisen prosessiin liittyvät epäkohdat valtion ja kuntien yhteistyössä. Vaikea kuntapaikkatilanne on myös vaikeuttanut myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden sijoittumista kuntiin sekä kiintiöpakolaisten saapumista Suomeen. Hallitus päätti syksyllä v. 2014 pakolaiskiintiön nostamisesta Syyrian laajamittaisen pakolaiskriisin johdosta 1 050:een, joista 500 paikkaa on tarkoitettu kohdentaa syyrialaisille pakolaisille.

## 10.8 Hallinnonalan voimavarat

Hallinnonalojen voimavaratiedot on koottu valtiovarainministeriön Työnantajan henkilöstötieto -järjestelmästä (Tahti) sekä valtion talousarvion toteumalaskelmista. Siirtomäärärahat on otettu laskelmaan ilman peruutettuja määrärahoja. Pyöristysten takia taulukoiden summat eivät aina täsmää.



**TAULUKKO 119. Henkilöstö, htv**

	2011	2012	2013
<b>TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>12 777</b>	<b>12 300</b>	<b>11 949</b>
Työ- ja elinkeinoministeriö	571	575	569
Työvoimaopisto	18	18	15
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä työ- ja elinkeinotoimistot	7 720	7 229	6 920
Geologian tutkimuskeskus	622	609	591
Teknologian tutkimuskeskus VTT	2 591	2 592	2 552
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto	199	218	227
Mittatekniikan keskus	78	85	92
Tekes – teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus	288	289	286
Matkailun edistämiskeskus	34	33	36
Kilpailu- ja kuluttajavirasto	139	143	144
Kuluttajatutkimuskeskus	37	38	38
Patentti- ja rekisterihallitus	434	416	416
Energiamarkkinavirasto	46	56	64

**TAULUKKO 120. Talousarviomäärärahan käyttö, milj. euroa**

	2011	2012	2013
<b>32. TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>3 377,8</b>	<b>3 747,0</b>	<b>3 706,1</b>
32.01. Hallinto	397,8	368,1	377,8
32.20. Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka	820,6	827,1	1 866,7
32.30. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka	1 122,7	1 789,0	718,9
32.40. Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä	20,0	22,5	40,5
32.50. Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka	563,5	560,7	500,9
32.60. Energiapolitiikka	453,2	98,7	98,3
32.70. Kotouttaminen	0,0	80,9	103,0

## Talousarvion ulkopuolella olevat rahastot

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla toimivat talousarvion ulkopuolella olevat huoltovarmuusrahasto, valtion ydinjätehuoltorahasto ja valtiontakuurahasto. Niistä on raportoitu hallituksen vuosikertomuksen osassa 1.



# 11 Sosiaali- ja terveysministeriö

## Ministereiden katsaus toimialan toimintaan ja toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

Lainsäädäntötyön painotuksina olivat sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevat laajat lainsäädäntökokonaisuudet. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, kehittämistä ja valvontaa koskeva valmistelu jatkui ja sosiaali- ja terveyspoliittinen ministerityöryhmä käsiteli valmistelua kokouksissaan säännöllisesti. Selvityshenkilötyöryhmä selvitti alueellisesti toimivaa palvelurakennetta, minkä jälkeen käynnistettiin järjestämislain valmistelu. Loppuraportti valmistui joulukuussa. Vanhuspalvelulaki astui voimaan heinäkuun alussa. Sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistuksen valmistelua jatkettiin. Päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirtyivät vuoden alussa opetus- ja kulttuuriministeriöön.

Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia ”Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020” ja hallitusohjelma muodostivat ministeriön toiminnan perustan. Ministeriön suunnittelu ja seuranta jäsenettiin niiden avulla. Hallitusohjelman ministeriön vastuulla olevat tavoitteet etenivät hyvin. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi hallituksen strategisen Syrjäytymisen, köyhyyden ja terveysongelmien vähentäminen -kokonaisuuden toimeenpanoa. Tavoitteena on saattaa hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen osaksi kaikkea yhteiskunnallista päätöksentekoa. Ohjelman tavoiteindikaattorit ja toimeenpanon puoliväliraportti hyväksyttiin.

Syksyllä valmisteltiin hallituksen rakennepoliittinen ohjelma kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi. Hallitus päätti toimeenpanosta marraskuussa. Sosiaali- ja terveysministeriöllä on merkittävä rooli ohjelman toimeenpanossa, jossa keskeisiä ovat työurien pidentäminen ja palvelutuotannon tuottavuuden kohottaminen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste-ohjelma) 2012—2015 on sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamisen strateginen ohjausväline. Ohjelman toimeenpano etenee suunnitelman mukaisesti. Valtionavustuksia myönnettiin kuntien ja kuntayhtymien kehittämishankkeisiin vuonna 2013 yhteensä 14,1 milj. euroa. Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa on 66 toimenpidettä, joiden toimeenpano etenee suunnitelman mukaisesti.

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvoston työtä jatkettiin Irlannin ja Liettuun EU-puheenjohtajakausilla. EU:n potilasdirektiivin toimeenpano saatiin päätökseen, kun uusi laki rajat ylittävstä terveydenhuollosta hyväksyttiin eduskunnassa

joulukuussa. Kansainvälisen terveystieteiden yhteistyössä järjestettiin Suomessa WHO:n kahdeksannen terveyden edistämisen maailmankongressi. Suomi toimi puheenjohtajana pohjoisen ulottuvuuden sosiaali- ja terveysalan kumppanuusohjelmassa.

Talouskehityksen jatkuessa heikkona sosiaaliturvan lyhyen ja pitkän aikavälin haasteet eivät helpottaneet. Väestön ikääntymisen myötä suuret ikäluokat ovat jo poistumassa työmarkkinoilta, eläkemenot kasvavat ja hoivan ja hoidon tarpeen kasvuun on varauduttava. Työllisyys on edelleen heikentynyt ja työttömyys kasvaa edelleen hieman. Pitkäaikaistyöttömien määrä on noussut selvästi ja nuorisotyöttömyys pysynyt korkeana. Sosiaalimenot olivat vuonna 2013 arviolta 63 mrd. euroa, mikä on inflaatio huomioon ottaen vajaa neljä prosenttia edellistä vuotta enemmän. Menot nousivat myös suhteessa bruttokansantuotteeseen (BKT-suhde oli noin 33 %).

### TAULUKKO 121. Sosiaalimenot<sup>1</sup> sekä sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan menot vuosina 2010—2014

	2010	2011	2012	2013 arvio	2014 arvio
Sosiaalimenot, mrd. euroa	54,6	56,7	60,0	63,2	65,5
STM:n pääluokan menot, mrd. euroa	11,2	11,2	12,1	12,6	12,8

<sup>1</sup> Sosiaalimenoihin luetaan lakisääteiset eläkkeet, kuntien sosiaali- ja terveyspalvelut, työttömyysturva, asumistuki sekä Kelan sairausvakuutus-, lapsiperhe-, vammais- ja kuntoutusetuudet.

Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Paula Risikko  
Sosiaali- ja terveys-  
ministeri

Susanna Huovinen  
Peruspalveluministeri

Paavo Arhinmäki  
Kulttuuri- ja  
urheiluministeri

## 11.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Ministeriön strategia ”Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020” julkaistiin keväällä 2011. Sen kolme päälinjausta ovat:

- hyvinvoinnille vahva perusta
- kaikille mahdollisuus hyvinvointiin sekä
- elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta.

### TAULUKKO 122. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi

(arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko)

Tavoite	Arvio	Perustelut
<b>HYVINVOINNILLE VAHVA PERUSTA</b>		
Terveys ja hyvinvointi osaksi kaikkea päätöksentekoa	Hyvä	Terveyden edistämisaktiivisuus on lisääntynyt, mutta väestön terveyden seurannassa on haasteita.
Pidempää työuria työhyvinvoinnilla	Hyvä	Eläkkeelle siirtymisen odote on noussut työeläkelakien vuoden 2005 uudistusta edeltävästä tasosta lähes kahdella vuodella. Vuonna 2013 eläkeiän nousu pysähtyi, mikä johtuu osittain siitä, että eläkkeelle siirtyy nyt pienempiä ikäluokkia kuin aiemmin. Tuleva kehitys on riippuvainen ihmisten käyttäytymismuutoksista sekä talouden ja työelämän kehityksestä.  Työurien pidentämisen kannalta positiivista on se, että työkyvyttömyyseläkkeelle jäämistä on viime vuosina saatu vähennettyä ja osatyökyvyttömyyseläkkeen ja osasairauspäivärahan käyttö ovat lisääntyneet. Niillä saadaan vähennettyä työuran ennen aikaisia katkeamisia.  Työpaikoilla sattuneiden työtapaturmien määrä väheni vuonna 2009 taantuman myötä, mutta nousi 2010 ja 2011. Ennakkotietojen mukaan vuonna 2012 työtapaturmien määrä on laskenut. Kuolemaan johtaneiden työtapaturmien määrä on 2000-luvun aikana selvästi vähentynyt.  Sairauspoissaolot lisääntyivät kuitenkin hieman.
Elämän eri osa-alueet tasapainoon	Tyydyttävä	Isyysvapaan käyttö on jatkuvasti lisääntynyt. Vuoden 2012 tasa-arvobarometrin mukaan palkkatyöstä vanhempain- tai hoitovapaalle jäämisen arvioidaan olevan miehille huomattavasti naisia vaikeampaa. Vastaajien mielestä miesten on nyt kuitenkin helpompaa pitää pidempää lakisääteisiä perhevapaita kuin aikaisemmin. Parannusta on tapahtunut erityisesti yksityisellä sektorilla, missä miesten perhevapaalle jääminen arvioitiin kuitenkin edelleen vaikeammaksi kuin julkisella sektorilla.  Suomalaisten ajankäytön jakautuminen nukkumiseen, ruokailuun, ansiotyöhön, opiskeluun, kotityöhön ja vapaa-aikaan on pysynyt melko vakaana kolmen vuosikymmenen ajan. Sukupuolittaiset erot ovat hiljalleen tasoittuneet, mutta miehet tekevät silti edelleen enemmän ansiotyötä kuin naiset, ja heillä on enemmän vapaa-aikaa kuin naisilla. Naiset puolestaan tekevät yhä valtaosan kotitöistä.  Vuoden 2013 työolobarometrin mukaan joustavan työajan järjestelmä oli käytössä 70 prosentilla palkansaajista. Joka kymmenes palkansaaja teki etätyötä vähintään viikoittain ja kuusi prosenttia kuukausittain. Kolmannes palkansaajista sai säännöllisesti työhön liittyviä yhteydenottoja vapaa-ajalla.
Sosiaaliturvan rahoitus kestäväksi	Tyydyttävä	Väestön ikääntymisen myötä eläkemenot ovat kasvussa, mutta eläkemenojen kasvun on kuitenkin varauduttu hyvin.  Myös kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon menot ovat kasvaneet. Niiden hillitsemiseksi on tehty päätöksiä rakenteellisista muutoksista vuoden 2013 lopulla.  Sosiaalimenot suhteessa BKT:hen ovat kasvussa, mikä johtuu osittain myös BKT:n reaalisesta alenemisestä. Työllisyys- ja työttömyystilanne vaikuttaa sekä menoihin että tuloihin.

Tavoite	Arvio	Perustelut
<b>KAIKILLE MAHDOLLISUUS HYVINVOINTIIN</b>		
Vähennetään hyvinvointi- ja terveyseroja	Tyydyttävä	Väestöryhmittäiset erot (sosioekonomiset, alueelliset ja sukupuolen mukaan) ovat pysyneet suurina. Niiden vähentämiseen tulee kiinnittää jatkossa huomiota.  Syrjäytymisen lisääntyminen (esimerkiksi pitkäaikaistyöttömyyden kasvu) lisää riskiä hyvinvointi- ja terveyserojen lisääntymisestä.  Toisaalta erityisesti nuorten, mutta myös aikuisten elintavoissa on viime vuosina ollut myönteistä kehitystä.
Asiakaskeksisyys palvelujen lähtökohdaksi	Hyvä	Myönteistä kehitystä osoittaa mm. valinnanvapauden laajeneminen terveydenhuollossa. Lisäksi vanhustalvelulaki edistää asiakkaan asemaa. Hammashoidon saatavuus on parantunut tasaisesti 2011 lähtien. Vammaisten yksilöllinen asuminen on lisääntynyt, ja pitkäaikainen laitoshoido vähentynyt.  Terveyskeskuslääkärille kiireettömään hoitoon pääsyä joutuu edelleen odottamaan.
Uudet palvelujen rakenteet ja toimintatavat	Tyydyttävä	Myönteistä kehitystä on tapahtunut mm. tietojärjestelmien kehittämisessä (mm. sähköinen resepti) ja työnjaon kehittämisessä esimerkiksi perusterveydenhuollossa. Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa on edistyttyy ehkäisevien palvelujen kehittämisessä.  Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutostusta on viety laaja-alaisesti eteenpäin, mutta työ on vielä kesken.
Vahva sosiaalinen yhteenkuuluvuus	Tyydyttävä	Pienituloisten osuus on laskenut, mutta pitkäaikaistyöttömien määrä on noussut ja nuorisotyöttömyys pysynyt korkeana. Huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten kokonaismäärän kasvu on tahtunut.  Sosiaalista yhteenkuuluvuutta suomalaisessa yhteiskunnassa osoittaa mm. suuri järjestötoimintaan osallistuminen ja ammattiliittoihin kuuluminen.  Sosiaalisen yhteenkuuluvuuden vahvistamiseen on kuitenkin panostettava jatkossa entistä enemmän.
<b>ELINYMPÄRISTÖ TUKEMAAN TERVEYTTÄ JA TURVALLISUUTTA</b>		
Vahvistetaan ympäristön elinkelpoisuutta	Hyvä	Myönteistä on se, että koti- ja vapaa-ajan tapaturmat ovat vähentyneet ja ympäristömyrkyjen pitoisuudet äidinmaidossa ovat pienentyneet selvästi sekä vesiepidemiat vähentyneet.  Haasteena ovat mm. asuntojen kosteusvauriot sekä homekoulut ja -sairaalat. Rakennusterveyden ja sisäympäristön ongelmista kärsivien potilaiden hoidon kehittämiseksi on kuitenkin aloitettu lukuisia toimenpiteitä.
Varmistetaan yhteiskunnan toimivuus erityistilanteissa	Hyvä	Sosiaali- ja terveysministeriö on hallinnonalan keskeinen valtakunnallinen turvallisuus toimija ja huolehtii yhteiskunnan turvallisuusstrategian toimeenpanosta hallinnonalalla. Ministeriö on osallistunut aktiivisesti valtioneuvoston perustetun turvallisuuskomitean työhön.  Erityisenä hankkeena vuonna 2013 oli hallinnonalan kyberturvallisuusstrategian toimeenpano-ohjelman tekeminen. Lisäksi osallistuttiin VALHA13 -harjoitukseen, jonka pääteema oli mittavat kyberturvallisuushäiriöt valtionhallinnossa, mukaan lukien häiriöt sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä ja sosiaaliturvan maksujärjestelmässä.  Kansallinen pandemiavarautumissuunnitelma päivitettiin 2012 ja sitä täydennettiin materiaalisien varautumisen raportilla syksyllä 2013.

## Taulukoiden selitteet:

\*\* Ennakkotieto

\* Arvio

.. Tietoa ei saatavissa

Tunnuslukujen lähdetiedot saa sosiaali- ja terveysministeriöstä.

## 11.2 Hyvinvoinnille vahva perusta

### Tavoitteiden toteutuminen

Vuonna 2013 eläkkeellesiirtymisiän odote 25-vuotiaille oli 60,9 vuotta eli sama kuin vuonna 2012. Eläkkeelle siirtymisiän odote on noussut työeläkelakien vuoden 2005 uudistusta edeltävästä tasosta lähes kahdella vuodella. Miesten ja naisten välinen ero eläkkeellesiirtymisiässä on viime vuosina kaventunut selvästi. Eroa ei enää juuri ole, vaan miehet ja naiset jäävät eläkkeelle samassa iässä. Vuoden 2013 lukujen perusteella suomalaisten odotettavissa olevan työuran pituus on vajaan 34 vuotta. Heikosti kehittynyt työllisyys pienensi työllisen ajan odotetta muutamalla kuukaudella edellisvuoteen verrattuna. Vuodesta 2000 se on noussut noin kahdella vuodella.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on viime vuosina ollut laskussa, mutta vuonna 2013 työkyvyttömyyseläkkeiden ikävakioidu alkavuus pysyi edellisen vuoden tasolla. Kaikista työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä noin kolmasosalla syynä oli jokin tuki- ja liikuntaelinsairaus, mutta suunnilleen yhtä moni siirtyi työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriön takia. Alle 45-vuotiaista kahdella kolmasosalla syynä oli mielenterveyden häiriö, kun taas 55 vuotta täyttäneistä lähes puolet siirtyi eläkkeelle tuki- ja liikuntaelinsairauden takia. Osatyökyvyttömyyseläkkeen ja osasairauspäivärahan käyttö ovat lisääntyneet.

Sairauspoissaolot pysyivät vuosina 2009—2012 suunnilleen samalla tasolla, mutta vuonna 2013 ne lisääntyivät hieman sekä miehillä että naisilla. Sairauspoissaoloja tarkastellaan sairauspäivien osuutena tehdyistä työ- ja sairauspäivistä palkansaajilla. Työkyvyttömyyseläkkeiden tapaan myös sairauspoissaoloja aiheuttavat eniten tuki- ja liikuntasairaudet sekä mielenterveyden häiriöt.

Työpaikoilla sattuneiden työtaturmien määrä väheni vuonna 2009 taantumien myötä, mutta kääntyi jälleen nousuun vuonna 2010. Nousu jatkui vuonna 2011, mutta ennakkotietojen mukaan vuonna 2012 työtaturmien määrä on laskenut. Kuolemaan johtaneiden työtaturmien määrä on 2000-luvun aikana selvästi vähentynyt ja vuonna 2009 niiden määrä oli historiallisen alhaalla. Vuosina 2010—2012 kuolemaan johtaneita työtaturmia on ollut hieman enemmän kuin vuonna 2009, mutta kuitenkin vähemmän kuin 2000-luvun alussa.

Kuntien terveydenedistämisen kehittämisestä on seurattu muutaman vuoden ajan. Tietoja terveydenedistämisen aktiivisuudesta kerätään kuntajohdon, perusterveydenhuollon, liikuntatoimen ja perusopetuksen näkökulmasta kahden vuoden välein. Kaikilla osa-alueilla terveydenedistämisen aktiivisuus on noussut seuranta-aikana jonkin verran. Keväällä 2013 kuntajohdolle tehdyn tutkimuksen mukaan kuntien johtoryhmät seuraavat hyvin kuntalaisten elinoloja, mutta terveyden seurannassa on haasteita. Kuntalaisten sairastavuutta ja elintapoja seurasi ainoastaan puolet kuntien johtoryhmistä ja väestöryhmien välisiä terveyseroja alle puolet (39 %). Mikäli väestöryhmien välisiä terveyseroja seurataan heikosti, niihin ei päästä puuttamaan ajoissa. Kolmasosa kunnista oli tehnyt hyvinvointikertomuksen.

Tasa-arvoon liittyvät asenteet ja mielipiteet ovat muuttuneet melko vähän sillä ajanjaksolla, jolla tasa-arvobarometrejä on tehty (1998—2012). Vuoden 2012 barometrin mukaan runsas kolmannes miehistä, mutta vain vajaa viidennes naisista arvioi sukupuolten ole-

van tasa-arvoisia. Palkkatyöstä vanhempain- tai hoitovapaalle jäämisen arvioidaan olevan miehille huomattavasti naisia vaikeampaa. Vastaajien mielestä miesten on nyt kuitenkin helpompaa pitää pidempiä lakisääteisiä perhevapaita kuin aikaisemmin. Parannusta on tapahtunut erityisesti yksityisellä sektorilla, missä miesten perhevapaille jääminen arvioitiin kuitenkin edelleen vaikeammaksi kuin julkisella sektorilla.

Tilastokeskus on tehnyt ajankäyttötutkimuksia noin kymmenen vuoden välein. Viimeisimmän tutkimuksen tiedot kerättiin vuosina 2009—2010. Suomalaisen ajankäytön jakautuminen nukkumiseen, ruokailuun, ansiotyöhön, opiskeluun, kotityöhön ja vapaa-aikaan on pysynyt melko vakaana kolmen vuosikymmenen ajan. Sukupuolittaiset erot ovat hiljalleen tasoittuneet, mutta miehet tekevät silti edelleen enemmän ansiotyötä kuin naiset, ja heillä on enemmän vapaa-aikaa kuin naisilla. Naiset puolestaan tekevät yhä valtaosan kotitöistä, vaikka miesten ja naisten ero kotitöihin käytetyssä ajassa onkin kaventunut kolmen vuosikymmenen aikana.

Viimeisimmän tutkimuksen mukaan aikapulaa oli kokenut vajaa puolet vastaajista. Työelämässä mukana olevien, omaa kotitalouttaan hoitavien ja pienten lasten vanhempien kokema aikapula on lisääntynyt. Vapaa-ajan määrä on kuitenkin kasvanut hieman 2000-luvulla. Liikuntaan ja ulkoiluun käytetty aika on pysynyt samana kuin 10 vuotta sitten, samoin sosiaaliseen kanssakäymiseen perheen tai tuttavien kanssa käytetty aika.

Vuoden 2013 työolobarometrin mukaan joustavat työajat ovat lisääntyneet vuodesta 2006, jolloin joustavan työajan järjestelmä oli käytössä 60 prosentilla palkansaajista. Vuosina 2012—2013 osuus nousi 70 prosenttiin, 60 prosentilla oli mahdollisuus käyttää joustoja kokonaisuin vapaapäiviin ja noin kymmenellä prosentilla joustot olivat ainoastaan päivittäisiä. Vuonna 2013 joka kymmenes palkansaaja teki etättyä vähintään viikoittain ja kuusi prosenttia kuukausittain. Etättyö yleistyi hieman edellisvuodesta. Vuonna 2013 kolmannes palkansaajista sai säännöllisesti työhön liittyviä yhteydenottoja vapaa-ajalla.

Sosiaalimenot olivat vuonna 2013 arviolta 63 mrd. euroa, mikä on inflaatio huomioon ottaen vajaa neljä prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Suurin kasvu sosiaalimeinoin tuli edelleen työeläkkeistä, joiden kustannukset nousivat arviolta 1,3 mrd. euroa vuonna 2013. Myös työttömyysturvan menot jatkoivat nopeaa kasvua, kun etuudensaajien määrä nousi yli kymmenen prosenttia. Tämän seurauksena menot kasvoivat arviolta 400 milj. euroa. Lisäksi kuntien sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannukset selittävät huomattavan osan sosiaalimenojen kasvusta. Menot nousivat myös suhteessa bruttokansantuotteeseen (BKT-suhde oli lähes 33 %). Sosiaalimenojen bruttokansantuoteosuuden nousu selittyy osin vuosien 2012 ja 2013 huonolla talouskehityksellä, jonka myötä bruttokansantuote on reaalisesti pienentynyt.



**TAULUKKO 123. Hyvinvoinnille vahva perusta -linjauksen tunnusluvut vuosina 2000 ja 2010—2013**

	2000	2010	2011	2012	2013
<b>Alatavoite: Terveys- ja hyvinvointi osaksi kaikkea päätöksentekoa</b>					
Ennakoarvointimenetelmä on käytössä kunnan päätöksenteossa, väestöllä painotettu prosenttiosuus kunnista	..	..	39	..	38
<b>Terveydenedistämisaktiivisuus toteutuu kunnassa, % tavoitearvosta</b>					
— kuntajohdossa	..	..	61	..	72
— perusterveydenhuollossa	..	54	..	60	69*
— liikuntatoimissa	..	55	..	62	65*
— perusopetuksessa	..	..	66	66	68*
<b>Alatavoite: Pidempiä työuria työhyvinvoinnilla</b>					
<b>25-vuotiaan eläkkeelle siirtymisen odote (työeläkkeet)</b>	58,8	60,4	60,5	60,9	60,9
— miehet	58,6	60,3	60,4	60,9	60,9
— naiset	58,9	60,4	60,5	60,8	60,8
<b>Työkyvyttömyyseläkkeiden ikävakioitu alkavuus<sup>1</sup> 25—62-vuotiailla (työeläkkeet), yht.</b>	8,7	7,2	7,2	6,3	6,3
— miehet	9,1	7,2	7,1	6,2	6,0
— naiset	8,3	7,2	7,4	6,5	6,6
<b>Sairauspäivien osuus tehdyistä työ- ja sairauspäivistä (palkansaajat), %</b>	4,0	4,5	4,6	4,5	4,7
— miehet	3,6	4,0	3,9	3,8	4,0
— naiset	4,5	4,9	5,2	5,2	5,4
<b>Työterveyshuollon piiriin kuuluvien työntekijöiden osuus palkansaajana toimivasta työvoimasta, %</b>	92	..	..	91	91*
<b>Työpaikkatapaturmien taajuus (palkansaajat), milj. työtuntia kohden</b>	32,8	30,2	31,2	30,3	29,5**
<b>Korvatut ammattitaudit ja ammattitautiepäilyt (palkansaajat)</b>	5 727	5 485	4 437	4 510*	4 500*
<b>Alatavoite: Elämän eri osa-alueet tasapainoon</b>					
<b>Vanhempainpäivärahoista isille maksettujen päivien osuus, %</b>	4,2	7,1	8,3	8,7	8,8
<b>Alatavoite: Sosiaaliturvan rahoitus kestäväksi</b>					
<b>Sosiaalimenot/BKT, %</b>	25,1	30,6	30,0	31,2	32,6*
<b>Sosiaalimenot, euroa/asukas (vuoden 2010 hinnoin)</b>	7 462	10 166	10 143	10 400	10 700*
<b>Sosiaalimenojen rahoitus, %</b>					
— verovaroin	43,1	46,1	46,0	46,8	46,2*
— työnantajat	37,6	35,8	35,4	34,8	35,0*
— muu	19,3	18,1	18,6	18,3	18,8*
<b>Sosiaali- ja terveystoimen menojen osuus kuntien kokonaismenoista, %</b>	50,9	54,4	54,8	55,3	48,0*

<sup>1</sup> Vakiointivuosi on 2000.

## Toimenpiteet kertomusvuonna

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste-ohjelma) 2012—2015 on kuudesta osaohjelmasta muodostuva hallinnonalan pääohjelma, joka sisältää sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen keskeiset tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi. Ohjelman toimeenpano etenee suunnitelman mukaisesti. Valtionavustuksia myönnettiin kuntien ja kuntayhtymien kehittämishankkeisiin vuonna 2013 yhteensä 14,1 milj. euroa. Avustuksia suunnattiin erityisesti mielenterveys- ja päihdepalvelujen ja ikäihmisten palvelujen uudistamiseen, lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ja varhaiseen tukeen sekä pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseen. Kaste-ohjelman aluejohtoryhmät ovat osoittautuneet hyväksi toimintatavaksi edistäessään poikkihallinnollista ja organisaatio-rajat ylittävää yhteistyötä. Hankerahoittajien (VM, STM, OKM, TEM, THL, Tekes, Kuntaliitto, Kela, Sitra, RAY) yhteistyöryhmä aloitti työnsä hankerahoituksen kohdentumisen tehostamiseksi ja päällekkäisyyksien poistamiseksi.

WHO:n kahdeksas terveyden edistämisen maailmankongressi järjestettiin Helsingissä kesäkuussa 2013. Konferenssin pääviestinä oli, että terveys on kaikkien sektorien asia ja terveyden edistäminen vaatii konkreettisia toimia ja terveystieteiden huomioon ottamista kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Valtioneuvoston asetus hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteista, työterveyshuollon sisällöstä sekä ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksesta valmistui. Asetuksen toimeenpanoa tukemaan valmisteltiin myös opas työterveyshuollolle.

Johtamisen kehittämisverkoston toiminta on vakiintunut. Verkosto kokoaa ja levittää hyvän johtamisen käytäntöjä ja esimiestaitoja työpaikoille. Vuoden 2013 aikana verkostossa ja sen teemaryhmissä on laadittu hyvän julkisen johtamisen arviointimalli, jota testataan vuoden 2014 aikana valtion ja kuntien työpaikoilla.

Työhyvinvointifoorumissa vahvistettiin hyvinvoinnin perustaa edistämällä työhyvinvointitoimintaa valtakunnallisesti ja verkostomaisesti. Vuonna 2013 alueilla tapahtuva työpaikkojen välinen yhteistyö vahvistui. Työsuojeluvalvonnassa työhyvinvointia ja työurien pidentämistä jatkettiin valvomalla erityisesti niiden toimialojen työpaikkoja, joilla esiintyy keskimääräistä enemmän haitallista psykososiaalista tai tuki- ja liikuntaelimestön kuormitusta. Työturvallisuuslakia täsmennettiin 1.6.2013 lukien siten, että myös työaika otetaan huomioon kuormitustekijänä.

Työurien pidentämiseksi ja hyvinvointierojen kaventamiseksi selvitettiin osatyökykyisten työssäjatkamisen ja työllistymisen esteitä. Selvitysten pohjalta käynnistettiin Osatyökykyiset työssä -ohjelma. Ohjelmaan kuuluvan toimintakonseptin pilottihanke aloitettiin vuonna 2013 ja sen toimivuutta testataan 12 organisaatiossa vuosina 2013—2015. Toimintakonseptin tarkoituksena on varmistaa, että osatyökykyisiä varten on saumaton palvelujen ketju, joka auttaa heitä pysymään työelämässä. Lisäksi säädösmuutoksilla helpotettiin ammatilliseen kuntoutukseen pääsyä ja pidennettiin sekä osasairauspäivärahakautta että työkyvyttömyyseläkkeen lepäämään jättämistä. Muutokset tulivat voimaan 1.1.2014.

Harmaan talouden torjuntaohjelman toteuttamista jatkettiin. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan toimenpiteet liittyvät erityisesti työsuojeluvalvonnan kohdistamiseen työelämän pelisääntöjen valvontaan. Työsuojelun vastuualueille on myönnetty hallituskauden ajaksi lisärahoitusta tarkastajien palkkaamiseksi tilaajavastuulain ja ulkomaisen työvoiman valvontaan. Työturvallisuuslakiin lisättiin yhteisen rakennustyömaan päätoteuttajan velvollisuus pitää luetteloa työmaalla työskentelevistä työntekijöistä ja itsenäisistä työnsuorittajista. Velvoite tulee voimaan 1.7.2014.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelman toimeenpano on edennyt. Seurantaryhmän valmistelma väliraportti on annettu hallitukselle syksyllä 2013. Noin puolessa ohjelman toimenpiteistä edetään hyvin, lopuissa tarvitaan lisätoimenpiteitä. Kolmikantainen samapalkkaisuusohjelma on jatkanut toimintaansa mm. järjestäen samapalkkaisuusfoorumia ja toteuttamalla hankkeita. Tasa-arvolain muutokset on valmisteltu koskien sukupuolivähemmistöjä, peruskoulujen tasa-arvosuunnittelua ja lain valvontaa.

Sairausvakuutuslakia muutettiin lääketaksoihin tehdyillä muutoksilla. Lääkekustannusten omavastuuta laskettiin 610 euroon potilaiden ja sairausvakuutuksen välisten kustannusten tasaamiseksi. Laki astui voimaan 1.1.2014. Lääkkeiden hintoihin toteutettiin 1.2.2013 viitehintajärjestelmän ulkopuolisten lääkevalmisteiden tukkuhintojen viiden prosentin suuruinen alentaminen osana valtion talouden säästötoimenpiteitä.

Biopankkilaki (688/2012) tuli voimaan 1.9.2013. Lain tarkoituksena on tukea tutkimusta, jossa hyödynnetään ihmisperäisiä näytteitä, edistää näytteiden käytön avoimuutta sekä turvata kansalaisten yksityisyyden suoja ja itsemääräämisoikeus näytteitä käsitellessä. Vuoden aikana tuettiin biopankkilain täytäntöönpanoa perustamalla eduskunnan edellyttämä seuranta- ja ohjausryhmä, järjestämällä avoimia koulutus- ja keskustelutilaisuuksia sekä antamalla kaksi biopankkien perustamista ja toimintaa ohjaavaa asetusta.

EU:n työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvostossa keskusteltiin eurooppalaisesta ohjausjaksosta, sosiaalisista investoinneista ja EMU:n sosiaalisesta ulottuvuudesta. Irlannin puheenjohtajuuskaudella neuvosto saavutti poliittisen yhteisymmärryksen lisäläkeoikeuksia koskevasta direktiivistä ja yleisnäkemysten tupakkatuotediktiivistä. Liettuan kaudella neuvosto saavutti yleisnäkemysten lähetettyjä työntekijöitä koskevasta toimeenpanodirektiivistä ja hyväksyi suosituksen romanien integroimistamista jäsenmaissa. Pohjoisen ulottuvuuden ministerikokouksessa hyväksyttiin julkilausuma ”Hiv/Aidsin ja tuberkuloosin vaikutuksista PU-maissa ja tulevista toimenpiteistä” perusasiakirjaksi alan yhteistyössä PU-maissa.

## Voimavarojen käyttö

**TAULUKKO 124. Hyvinvoinnille vahva perusta -linjauksen toteuttamiseen käytettyjä voimavaroja vuosina 2010—2013, milj. euroa**

	2010	2011	2012	2013
<b>STM:N TOIMINTARESSIT</b>				
Työsuojeluosasto	4,4	4,6	4,5	4,5
Tasa-arvoyksikkö	1,1	1,1	1,2	1,2
Tasa-arvovaltuutetun toimisto	0,6	0,8	0,8	0,9
<b>STM:N ERILLISPROJEKTIEIN ERILLISMÄÄRÄRAHAT</b>	3,0	1,9	2,0	2,7
<b>HALLINNONALAN LAITOKSET</b>				
Työterveyslaitos	35,3	37,6	37,4	38,0
AVlen työsuojelun vastuualue	21,7	26,0	27,7	29,9
Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta	2,2	2,3	2,2	2,3
Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta	4,5	5,1	4,6	4,5
<b>TOIMEENPANO</b>				
Terveysten edistäminen ja terveysvalvonta (33.70)	4,2	6,2	8,4	4,6
<b>Yhteensä</b>	<b>77,0</b>	<b>85,6</b>	<b>88,8</b>	<b>88,6</b>

## 11.3 Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin

### Tavoitteiden toteutuminen

Terveys 2000 - ja Terveys 2011 -tutkimusten mukaan yli 30-vuotiaiden suomalaisten terveys, toimintakyky ja hyvinvointi ovat parantuneet 2000-luvulla. Keski-ikäiset ja etenkin eläkeläiset voivat aiempaa paremmin, kun taas 30—44-vuotiaiden terveys ja hyvinvointi eivät ole kohentuneet juuri lainkaan. Alueelliset sekä sukupuolten ja koulutusryhmien väliset erot ovat edelleen suuria. Tärkeimmät syyt terveyseroille ovat elinoloissa ja elintavoissa, kuten alkoholin käytössä, tupakoinnissa, ravitsemuksessa ja liikunnassa. Sosioekonomiset terveyserot näkyvät jo lasten ja nuorten kohdalla.

Nuorilla terveellisten elintapojen myönteinen kehitys jatkuu edelleen. Liikuntaa harrastavien osuus on lisääntynyt ja päivittäin tupakoivien sekä vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan juovien osuudet ovat laskeneet. Nuoret arvioivat oman terveydentilansa pääsääntöisesti hyväksi tai melko hyväksi. Ylipainosta on kuitenkin tullut yhä suurempi ongelma, ja erilaiset fyysiset ja psyykkiset oireet ovat melko yleisiä.

Myös aikuisten elintavoissa on myönteistä kehitystä. Sekä miesten että naisten tupakointi on vähentynyt jo pitkään, ja myös humalajuominen on vähentynyt viime vuosina. Lisäksi ylipainoisuuden kasvu näyttää pitkään jatkuneen kasvun jälkeen pysähtyneen. Silti kaksi kolmasosaa miehistä ja puolet naisista on vähintään ylipainoisia.

Vuosina 2004—2005 toteutettujen alkoholiverotuksen alentamisen jälkeen alkoholin kulutus kasvoi ja alkoholikuolemat lisääntyivät. Alkoholi on nykyään yleisin kuolinsyy sekä työikäisillä miehillä että naisilla. Vuosina 2008—2012 toteutettujen neljän alkoholiveron korotuksen jälkeen alkoholin kokonaiskulutus on vähentynyt merkittävästi. Alkoholihaitat ovat jatkaneet laskuaan myös vuosina 2012 ja 2013.

Pienituloisuusaste eli pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuus väestöstä pysyi vuosina 2007—2011 noin 13—14 prosentissa ja pienituloisten henkilöiden määrä noin 700 000:ssa. Vuonna 2012 pienituloisuusaste laski 11,9 prosenttiin ja pienituloisten henkilöiden määrä 635 000:een. Tähän vaikutti osaltaan vuoden 2012 alussa perusturvaan ja verotukseen tehdyt muutokset. Muutokset vaikuttivat pienituloisten toimeentuloon, mutta myös pienituloisuusrajaan ja tulojakamaan. Muutokset supistivat keski- ja pienituloisten välisiä tuloeroja, sillä pienituloisimman kymmenyksen tulot kasvoivat ja keskiituloisten hienoisesti alenivat.

Pienituloisuus väheni vuonna 2012 kaikissa ikäluokissa. Suhteellisesti eniten väheni pienituloisissa kotitalouksissa asuvien lasten lukumäärä, joka oli vuonna 2012 vuoden 2000 tasolla. Lasten pienituloisuusaste on laskenut 2007—2012 lähes kolme prosenttiyksikköä. Vuonna 2012 alle 18-vuotiaista noin yhdeksän prosenttia eli pienituloisissa kotitalouksissa. Lapsiperheissä pienituloisia on eniten yksinhuoltajaperheissä.

Myös 75 vuotta täyttäneiden pienituloisten määrä väheni suhteessa merkittävästi. Ikään-tyneiden pienituloisuus on vähentynyt viime vuosina, mihin on vaikuttanut työeläkkeisiin oikeutettujen osuuden kasvu ja pelkän kansaneläkkeen varassa olevien osuuden väheneminen. Pienituloisuus on kuitenkin edelleen yleisintä 75 vuotta täyttäneillä ja nuorilla aikuisilla. Ikääntyneillä pienituloisilla tulot ovat kuitenkin melko lähellä pienituloisuusrajaa, kun taas nuorempien pienituloisten talouksissa pienituloisuus on ”syvempää”.

Toimeentulotuen tarve kasvoi selvästi vuonna 2009. Sen jälkeen toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien ja niissä asuvien henkilöiden määrä on pysynyt suunnilleen samalla tasolla, tosin vuosina 2011—2012 tuen saajien määrä on ollut hienoisessa laskussa. Vuoden 2012 alussa toteutetut toimeentulotuen tasokorotukset eivät lisänneet uusien asiakkaiden määrää merkittävästi ja esimerkiksi yksinhuoltajien määrä väheni hieman. Sekä lyhyt-aikaisimpien että pitkäaikaisimpien asiakkuuksien osuudet laskivat vuonna 2012 hieman edellisestä vuodesta. Toimeentulotuen kokonaismenot ovat lisääntyneet reaalisesti 37 % vuodesta 2005 lähtien, vaikka tukea saavien kotitalouksien ja henkilöiden määrä on samalla tasolla kuin vuonna 2005. Kehitys heijastaa pitkäkestoisen työttömyyden sekä asumiskustannusten yleistä kasvua.

Yli vuoden työttömänä olleiden määrä nousi selvästi vuonna 2013. Vuonna 2013 yli vuoden työttömänä olleita henkilöitä oli noin 73 700, mikä on viidenneksen enemmän kuin edellisenä vuonna. Pitkäaikaistyöttömien määrä on jatkuvasti noussut vuosina 2010—2013.

Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärä on noussut viime vuosina. Vuonna 2012 lastensuojelun sosiaaliryöstön asiakkaana ja avohuollollisten tukitoimien piirissä oli noin 87 200 lasta ja nuorta, mikä on seitsemän prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Lastensuojelun lisääntyneisiin asiakasmääriin vaikuttaa osaltaan vuonna 2008 voimaan tulleen lastensuojelulain mukainen tavoite tarjota lapsille ja perheille tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä madallettu ilmoittamiskynnys. Myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen kokonaismäärä on noussut 2000-luvulla. Huostassa olleiden kokonaismäärän kasvu on taittunut, samoin kiireellisesti sijoitettujen määrän kasvu hidastui vuonna 2012. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle sijoitettuja oli vuonna 2012 noin 17 830, joista huostaanotettuna oli noin 10 700 lasta. Myös lastensuojeluilmoitusten määrä nousi. Niitä tehtiin vuonna 2012 noin 103 700, ja ne koskivat noin 64 400 lasta.

Koulutuksen ulkopuolella on joka kymmenes 17–24-vuotias. Mukaan on tällöin laskettu ne nuoret, joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta eivätkä ole koulutuksessa. Kun heistä vähennetään ne koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret, jotka ovat työssä, hoitopaalla, armeijassa tai eläkkeellä, on syrjäytymisuhan alla noin viisi prosenttia 18–24-vuotiaista (kuusi prosenttia pojista ja neljä prosenttia tytöistä).

Yksinäisten asunnottomien määrä on ollut 7 500–8 000 vuodesta 2003 lähtien. Vuonna 2013 heitä oli 7 500. Pitkäaikaisesti asunnottomia oli noin 2 500, mikä on 30 % vähemmän kuin vuonna 2008. Suurin osa asunnottomista on edelleen miehiä, mutta naisten, nuorten ja maahanmuuttajien asunnottomuus on lisääntynyt viime vuosina.

Väestöstä kolme neljäsosaa asui alueella, jolla välitön yhteydensaanti terveyskeskuksiin onnistui ongelmitta. Yksi terveyskeskus ilmoitti jatkuvista välittömän yhteydensaannin ongelmista. Keskimääräinen odotusaika terveyskeskuslääkärin vastaanotolle kiireettömissä tapauksissa pysyi edellisvuoden tasolla. Lokakuussa 2013 neljä viidesosaa väestöstä asui alueella, jossa pääsy terveyskeskuslääkärin vastaanotolle kesti yli kaksi viikkoa ja melkein viidesosa alueella, jossa sitä joutui odottamaan yli viisi viikkoa.

Syksyllä 2013 terveyskeskusten lääkäritilanne oli suunnilleen samanlainen kuin vuotta aiemmin, ja terveyskeskuslääkärin tehtävistä oli hoitamatta noin kuusi prosenttia. Lääkäritilanteessa oli yhä suuria alueellisia eroja.

Suun terveydenhuollossa yli kuusi kuukautta hoitoon pääsyä odottaneita potilaita oli lokakuussa 2013 noin 5 100, mikä on parituhatta vähemmän kuin vuotta aiemmin. Yli puoli vuotta suun terveydenhuoltoa odottaneiden määrä on vähentynyt tasaisesti vuodesta 2011. 3–6 kuukautta hoitoon pääsyä odottaneita oli 17 200. Väestöstä lähes 90 % asui syksyllä 2013 sellaisen terveyskeskuksen alueella, jolla suun terveydenhuoltoon pääsi kuuden kuukauden kuluessa hoitoon hakeutumisesta.

Erikoissairaanhoidossa oli vuoden 2013 lopussa 1 390 henkilöä odottanut kiireettömään hoitoon pääsyä yli puoli vuotta, mikä on noin 450 henkilöä enemmän kuin vuotta aiemmin. Keskimäärin pisimpään hoitoa odotettiin Satakunnan sairaanhoitopiirissä (mediaani 63 vrk). Nopeimmin hoitoon pääsi Pohjois-Pohjanmaan ja Pirkanmaan sairaanhoitopiireissä (mediaani 34 vrk).

Kesän jälkeen eli elokuussa 2013 yli kuusi kuukautta hoitoa odottaneita oli lähes 2 000 eli pitkään hoitoa odottaneiden määrä väheni selvästi syksyn 2013 aikana. Vähenneminen selittyy pääosin Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kaihileikkausjonon lyhentymisellä.

Julkisten sairaaloiden erikoissairaanhoitopalvelujen tuottavuus (ilman psykiatria) on pysynyt keskimäärin ennallaan vuosina 2008–2012. Sairaalaryhmien välillä on kuitenkin tuottavuuden kehityksessä eroja. Yliopistollisten sairaaloiden tuottavuus nousi tänä aikana 5 %, keskimäärin 0,98 % vuodessa. Keskussairaaloiden tuottavuus puolestaan laski 5 %, keskimäärin 1,02 % vuodessa. Muiden sairaaloiden (aluesairaalat tai vastaavat) tuottavuus laski 1 %, keskimäärin 0,20 % vuodessa.

Ikääntyneiden palvelujen rakenne on viime vuosina muuttunut tavoitteiden suuntaisesti eli avopalvelujen suuntaan. Vuonna 2012 laitoshoido väheni selvästi edellisestä vuodesta. Tehostettu palveluasuminen ja omaishoidon tuki lisääntyivät edelleen tavoitteiden suuntaisesti, mutta kotihoidon kattavuus kääntyi laskuun.

Äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa on tapahtunut vuodesta 2009 alkaen myönteistä kehitystä muun muassa määrääikaisten terveystarkastusten järjestämisessä ja henkilöstövoimavaroissa. Henkilöstövoimavarat ovat kuitenkin edelleen niukat ja määrääikaisissa terveystarkastuksissa on vaihtelua kuntien välillä. Koko perheen laajat terveystarkastukset ovat vakiintuneet eri puolilla maata ja ne ovat monipuolistaneet palvelujen sisältöä. Lasten ja perheiden erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen järjestäminen on lisääntynyt. Samoin on kehitetty toimintatapoja tarkastuksista poisjääneiden tuen tarpeiden tunnistamiseksi ja poisjäännin syyn selvittämiseksi. Näiden johdosta neuvolatyön laatu on parantunut. Myös kouluterveydenhuollossa on tapahtunut positiivista kehitystä.

**TAULUKKO 125. Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin -linjauksen tunnusluvut vuosina 2000 ja 2010—2013**

	2000	2010	2011	2012	2013
<b>Alatavoite: Vähennetään hyvinvointi- ja terveyseroja</b>					
<b>Terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi kokeneiden osuus (25—64-v.), %</b>					
— miehet	37,6	36,8	35,6	33,4	35,0
— 0—12 vuotta koulutusta	42,4	38,8	40,2	38,6	37,4
— 13 vuotta tai enemmän koulutusta	29,3	30,1	27,6	25,6	29,4
— naiset	33,7	32,9	32,1	32,8	33,2
— 0—12 vuotta koulutusta	38,6	36,5	38,6	37,6	40,4
— 13 vuotta tai enemmän koulutusta	29,4	29,4	27,5	26,9	27,8
<b>Nuorten koettu terveys: päivittäin vähintään kaksi oiretta (8.—9. lk), %</b>	16	17	17	17	17
<b>Vastasyntyneen elinajanodote</b>	77,7	80,0	80,4	80,5	80,7*
— miehet	74,1	76,7	77,2	77,5	77,8*
— naiset	81,0	83,2	83,5	83,4	83,6*
<b>25-vuotiaan elinajanodote</b>					
— miehet	49,7	52,6	52,9*	53,2*	53,5*
— perusasteen koulutus	47,4	49,7	50,0*	50,4*	50,8*
— keskiasteen koulutus	50,1	52,4	52,6*	52,8*	53,0*
— korkea-asteen koulutus	54,0	55,9	56,1*	56,3*	56,5*
— naiset	56,1	59,0	59,1*	59,2*	59,3*
— perusasteen koulutus	54,6	56,6	56,6*	56,6*	56,6*
— keskiasteen koulutus	57,2	59,1	59,2*	59,3*	59,4*
— korkea-asteen koulutus	58,4	60,3	60,4*	60,6*	60,7*
<b>Niiden 75—84-vuotiaiden osuus, jotka kykenevät liikkumaan ulkona yksin ilman vaikeuksia, %</b>					
— miehet	76	84*	87	86*	86*
— naiset	72	78*	79	80*	80*
<b>Päivittäin tupakoivien osuus, %</b>					
— miehet, 25—64-v.	28,3	24,1	23,4	21,0	20,3
— naiset, 25—64-v.	19,9	15,3	14,9	14,5	13,9
— pojat, 8.—9. lk	25	17	17	15*	15
— tytöt, 8.—9. lk	22	14	14	13*	12
<b>Alkoholin kokonaiskulutus, l/as.</b>	8,8	10,0	10,1	9,6	9,6*

	2000	2010	2011	2012	2013
<b>Ylipainoisten osuus (BMI 25 tai yli) 25—64-v., %</b>					
— miehet	58,4	62,7	65,0	63,3	64,6
— naiset	41,2	48,3	48,3	47,9	47,8
<b>Itsemurhien takia menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 25—80-v. (100 000 asukasta kohti)</b>					
— miehet	1 168	922	867	802	823*
— naiset	368	290	255	281	242*
<b>Pienituloisten osuus<sup>1</sup>, %</b>					
— koko väestö	10,5	13,7	13,2	11,9	12,0*
— lapset	8,8	11,8	11,1	9,4	9,5*
<b>Yleisen asumistuen saajat (ruokakunnat), lkm</b>	170 352	164 154	167 364	180 665	192 274
<b>Toimeentulotukea saaneet, lkm</b>					
— kotitaloudet	271 686	240 257	239 212	238 373	240 000*
— henkilöt	454 353	375 152	371 898	370 454	374 500*
— pitkäaikaisesti tukea saaneiden osuus 25—64-vuotiaasta väestöstä, %	2,4	2,2	2,2	2,1	2,1*
— miehet	2,7	2,5	2,5	2,4	2,4*
— naiset	2,0	1,8	1,8	1,8	1,8*
<b>Gini-kerroin<sup>2</sup> (käytettävissä olevat tulot), %</b>	24,9	25,9	25,9	25,5	25,5*
<b>Nuoret, joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta eivätkä ole työssä tai koulutuksessa (eivätkä hoitovapaalla, eläkkeellä tai varusmies- tai siviilipalveluksessa), %</b>	4,3	4,8	4,7	4,7	4,7*
— 18—24-v. pojat	5,4	6,0	5,8	5,8	5,8*
— 18—24-v. tytöt	3,1	3,6	3,6	3,6	3,6*
<b>Naisten säännöllisen työajan ansioiden osuus miesten vastaavista ansioista, %</b>	80,6	82,8	83,2	83,1	82,9**
<b>Väestön terveyden seuranta toteutuu perusterveydenhuollossa, % tavoitearvosta</b>	..	33	..	32	36
<b>Alatavoite: Asiakaskeskeisyys palvelujen lähtökohdaksi</b>					
<b>Hoitoon pääsy</b>					
— erikoissairaanhoidon yli 6 kk jonottaneita, lkm	66 000	1 245	751	938	1 390
— odotusaika terveyskeskuslääkärin vastaanotolle kestää yli 14 pv, % väestöstä	..	72	77	81	79
— suun terveydenhuolto: yli 6 kuukautta jonottaneita, lkm	..	12 100	14 000	7 205	5 100
— psykiatrian erikoissairaanhoidon yli 3 kk odottaneita alle 23-vuotiaita, lkm		136	73	64	55
<b>Potilasvahinkokeskuksen korvaamien potilasvahinkojen määrä</b>	..	2 212	2 235	2 113	2 387
<b>Terveydenhuoltoon liittyvät infektiot:</b>					
— vastustuskykyiset mikrobitartunnat (MRSA veri/likvor), tapauksia/v.	..	28	42	30	30
— antibiootitripulitapaukset (Clostridium diff.), tapauksia/v.	..	4 813	5 382	5 256	4 838
<b>Alatavoite: Uudet palvelujen rakenteet ja toimintatavat</b>					
<b>Vanhusten palveluja saavat 75 vuotta täyttäneistä, %</b>					
— säännöllinen kotihoito	11,8	11,8	12,2	11,9	12,1*
— miehet	8,7	8,9	9,3	8,9	9,1*
— naiset	13,2	13,4	13,9	13,5	13,7*
— tehostettu palveluasuminen	1,7	5,6	5,9	6,1	6,4*
— miehet	1,1	3,7	3,9	4,1	4,4*
— naiset	2,0	6,7	7,1	7,3	7,7*
— vanhainkodit ja terveyskeskusten vuodeosasto	8,4	4,7	4,4	3,8	3,3*
— miehet	5,6	3,3	3,1	2,8	2,5*
— naiset	9,6	5,5	5,1	4,3	3,6*
— omaishoidontuki	3,0	4,2	4,4	4,5	4,6*



	2000	2010	2011	2012	2013
Vaikeavammaisten palveluasuminen, as./v.	1 894	4 310	4 630	4 844	5 160*
Terveyskeskusten lääkäri vajae, %	..	6,0	6,5	6,3	6,1
Merkittävimpien muiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiryhmien kuin lääkärin vajae, %	..	3,6	..	3,2	3,2*
<b>Ehkäisevien terveyspalvelujen henkilöstömitoitus, % kansallisesta suosituksesta</b>					
— äitiysneuvolalääkärit	..	..	62	58	66*
— lastenneuvolalääkärit	..	..	20	23	28*
— koululääkärit	..	..	6	10	15*
— äitiysneuvolan terveydenhoitajat	..	..	59	60	62*
— lastenneuvolan terveydenhoitajat	..	..	34	42	45*
— kouluterveydenhoitajat	..	..	75	84	85*
<b>Laajat terveystarkastukset toteutuvat, prosenttiosuus terveyskeskuksista</b>					
— äitiysneuvolassa	..	..	87	94	95*
— lastenneuvolassa	..	..	84	94	95*
— kouluterveydenhuollossa	..	..	75	95	95*
<b>Alatavoite: Vahva sosiaalinen yhteenkuuluvuus</b>					
<b>Yli vuoden työttömänä olleet, lkm</b>	86 800	54 000	57 200	61 200	73 700
— miehet	47 500	32 900	34 100	36 000	43 300
— naiset	39 300	21 100	23 100	25 100	30 400
<b>Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0—17-vuotiaat, %</b>	0,9	1,3	1,4	1,4	1,4*
— pojat	1,0	1,4	1,4	1,4	1,4*
— tytöt	0,9	1,3	1,3	1,3	1,3*
<b>Asunnottomat, lkm</b>	10 000	7 880	7 570	7 850	7 500
— miehet	8 250	6 490	5 990	5 950	5 700
— naiset	1 750	1 390	1 580	1 890	1 800
<b>Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset, lkm</b>	37 554	35 563	42 571	40 460	37 861**
<b>Maahanmuuttajataustaisten osuus sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöstä, %</b>	1,9	3,6	3,9**	3,9*	4,0*

<sup>1</sup> Pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuus väestöstä (käytettävissä olevat rahatulot ovat alle 60 % kaikkien kotitalouksien medianitulosta kulutusyksikköä kohden). Aikasarja on ennakkollinen, sillä Tilastokeskus päivittää tilaston tietoja uuden tulokäsittelyn mukaisiksi.

<sup>2</sup> Gini-kerroin kuvaa muuttujan (tässä tapauksessa käytettävissä olevien rahatulojen) epätasaisuutta. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet

## Toimenpiteet kertomusvuonna

Hallitus määritteli ohjelmassaan yhdeksi kolmesta painopistealueestaan poikkihallinnollisen toimenpideohjelman syrjäytymisen, köyhyyden ja terveysongelmien vähentämiseksi. Ohjelmalla luodaan pysyvä toimintamalli, jolla hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen otetaan osaksi kaikkea yhteiskunnallista päätöksentekoa. Ohjelman koordinoitavastuu on sosiaali- ja terveysministeriöllä ja se kattaa koko hallituskauden. Kertomusvuonna hyväksyttiin ohjelman tavoiteindikaattorit ja toimeenpanon puoliväliraportti.

Ponnisteluja hyvinvoinnin tasaiseen ja mahdollisimman tasa-arvoiseen jakautumiseen jatkettiin vuonna 2013. Työkaluna tässä tavoitteessa on käynnissä oleva sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos. Sen toteuttamiseksi sosiaali- ja terveysministeriö asetti huhtikuussa 2013 valmisteluryhmän. Valmisteluryhmän ehdotus eduskunnalle annetta-



Sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistuksen valmistelua jatkettiin vuonna 2013. Uudistus luo tärkeää perustaa kansalaisten hyvinvoinnille, sillä nykyinen lainsäädäntö on osittain vanhentunutta ja sirpaleista.

Kehitysvammaisten asumisen ohjelman (2010—2015) toimeenpanoa jatkettiin. Tavoitteena on kehitysvammaisten henkilöiden laitostasumisen asteittainen lakkauttaminen vuoteen 2020 mennessä ja korvaaminen yksilöllisillä palveluilla tavallisissa asuinympäristöissä. Kehitysvammaisten pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevien määrä väheni seitsemän prosenttia edellisestä vuodesta ja asumispalveluissa olevien määrä kasvoi viisi prosenttia. Vammaislakien yhdistämistyö aloitettiin työryhmässä, jonka toimikausi on vuoden 2014 loppuun.

Sosiaali- ja terveysministeriön lastensuojelun tilaa tutkimaan asettama Toimiva lastensuojelu -selvitysryhmä luovutti loppuraporttinsa kesällä 2013. Samaan aikaan valmistui työryhmän ehdotus lastensuojelun laatusuosituksiksi. Ehdotuksista laaditaan pitkäjänteinen lastensuojelua kehittävä toteuttamissuunnitelma, joka valmistuu keväällä 2014. Suositukset toimivat tärkeinä työkaluina niin toimijoille kuin valvontaviranomaisille ja konkretisoivat lastensuojelua, jonka toimivuus yhteiskunnassa on eräs hyvinvoinnin vahva perusta.

Neuvolatoiminnasta sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta annetun asetuksen toimeenpanoa on edistetty osana laajempaa lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämistä. Esimerkiksi alle kouluikäisten palveluverkostoa on kehitetty Kaste-ohjelmassa luotujen hyvien käytäntöjen mukaisesti (perhekeskus). Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö valmistelivat yhteistyössä hallituksen esityksen oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi. Elokuussa 2014 voimaan tuleva laki vahvistaa yhteisöllistä ja ehkäisevää toimintaa, yhteen sovittaa kolmen hallinnonalan työtä ja tuo psykologi- ja kuraattoripalvelut myös toiselle asteelle. Lisäksi laki tehostaa yksilökohtaista oppilas- ja opiskelijahuoltoa.

Tartuntatautilain kokonaisuudistuksen valmistelua jatkettiin ja työ viimeistellään soteuudistuksen linjausten mukaisesti. HPV-rokote liitettiin kansalliseen rokotusohjelmaan 12-vuotiaille työtöille.

Alkoholin mielikuvamaailman kieltävä lakiesitys hyväksyttiin.

Työttömyysturvaan tehtiin työllisyys- ja kasvusopimuksessa sovittuja muutoksia. Soviteltua työttömyyspäivärahaa saava voi ansaita 300 euroa kuukaudessa ilman, että se pienentää työttömyysetuutta. Työssäoloa lyheni palkansaajilla 24 viikkoon ja yrittäjillä 15 kuukauteen. Omavastuu-aika lyheni seitsemästä päivästä viiteen päivään. Järjestelmää yksinkertaistettiin luopumalla muutosturvalisästä ja muutosturvan ansio-osasta. Aikuiskoulutustukea parannettiin korottamalla suojaosaa 250 euroon kuukaudessa, lisäksi korotettiin ammattitutkintostipendiä 450 euroon ja enimmäiskestoa pidennettiin 19 kuukauteen. Lakimuutosten tavoitteena on yksinkertaistaa lainsäädäntöä ja lisätä sen kannustavuutta.

Työpankkikokeilun laajentamista valtakunnalliseksi jatkettiin. Kokeilua laajennettiin niin, että osatyökykyisten ja pitkäaikaistyöttömien lisäksi mukaan pääsevät myös nuorisotakuun piiriin kuuluvat. Työpankkien tehtävänä on löytää etupäässä heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille väylä työelämään.

Vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO) sekä romanipoliittisen ohjelman (ROMPO) toimeenpanoa jatkettiin poikkihallinnollisena yhteistyönä muiden ministeriöiden kanssa. Romanian terveyttä ja hyvinvointia koskevaa tutkimusta valmisteltiin Terveiden ja hyvin-

voinnin laitoksen tekemällä pilotointitutkimuksella. Tavoitteena on toteuttaa laaja, koko maan kattava romanien sosiaalista ja terveydellistä hyvinvointia kartoittava tutkimus seuraavalla EU:n rakennerahastokaudella.

EU:n ulkopuolisista maista Suomeen töihin tulevien sosiaaliturvaoikeuksia parannettiin. Jatkossa Suomeen työhön tulevilla on oikeus asumisperusteisiin sosiaaliturvatuksiin Suomessa työskentelyn perusteella. EU:n ulkopuolisista maista Suomeen tulevat ovat jatkossa oikeutettuja myös työttömyyspäivärahaan, jos he täyttävät kaikki suomalaisen työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset. Muutoksilla pannaan täytäntöön EU:n yhdistelmälapadirektiiviä.

## Voimavarojen käyttö

**TAULUKKO 126. Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin -linjauksen toteuttamiseen käytettyjä voimavaroja vuosina 2010—2013, milj. euroa**

	2010	2011	2012	2013
<b>STM:N TOIMINTARESURSSIT</b>				
Sosiaali- ja terveystalvulosasto, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osasto sekä vakuutusosasto	14,4	13,5	13,7	14,5
<b>STM:N ERILLISPROJEKTIEIN ERILLISMÄÄRÄRAHAT</b>	13,0	14,2	14,9	9,1
<b>HALLINNONALAN LAITOKSET</b>				
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	62,2	67,7	70,0	69,8
Valvira	16,8	16,4	15,3	13,7
Fimea	20,7	23,8	25,9	21,1
<b>YHTEENSÄ</b>	127,1	135,6	139,8	128,2

## 11.4 Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta

### Tavoitteiden toteutuminen

Vuonna 2012 koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa kuoli ennakoarvion mukaan noin 2 430 henkilöä, joista miehiä oli 1 600 ja naisia 840. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa kuolleiden määrä on viime vuosina ollut laskussa.

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta tuli voimaan vuonna 2009. Vuonna 2012 ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita oli noin 80. Kunnat suunnittelevat tiivistävänsä yhteistyötä edelleen, ja vuonna 2013 alueita on 74 ja vuoden 2014 alusta lähtien 65. Kunnat ja kuntayhtymät käyttivät vuonna 2012 ympäristöterveydenhuoltoon noin 116 milj. euroa.

Poikkihallinnollista ja kuntien välistä yhteistyötä tarvitaan, jotta saadaan vähennettyä ilman, maaperän, veden tai ruoan välityksellä aiheutuvia terveysriskejä. Vesivälitteisiä epidemioita on viime vuosina ollut muutama vuodessa, ja niistä sairastuneiden henkilöiden määrä on vaihdellut muutamasta kymmenestä muutama sataan. Äidinmaidosta mitattujen ympäristömyrkköjen (dioksiinien ja PCB-yhdisteiden) pitoisuudet ovat olleet viime vuosina laskussa.

Vakuutusjärjestelmän riskeihin varaudutaan riittävin takuujärjestelyin. Vakuutusmaksuvarat turvataan tehokkaalla riskienhallinnalla, tuottavalla sijoitustoiminnalla ja riittäväällä vakavaraisuudella. Vakavaraisuus kuvaa työeläkeyhtiöiden kykyä kestää sijoitustuotoihin liittyvää vaihtelua. Kun vakavaraisuus on riittävällä tasolla, työeläkkeiden rahastoitujen osien rahoitus on paremmin turvattu talouden vaihteluista riippumatta. Työeläkkeiden osittaisella rahastoinnilla turvataan annettuja eläkelupauksia ja kevennetään tulevien eläkemaksujen tasoja. Työeläkerahastojen osuus bruttokansantuotteesta on noussut, sillä tulevista eläkkeistä yhä suurempi osa rahoitetaan rahastojen kautta.

### TAULUKKO 127. Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta -linjauksen tunnusluvut vuosina 2000 ja 2010—2013

	2000	2010	2011	2012	2013
<b>Alatavoite: Vahvistetaan ympäristön elinkelpoisuutta</b>					
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa kuolleet	2 256	2 572	2 453	2 370**	2 346*
— miehet	..	1 649	1 610	1 497**	1 482*
— naiset	..	923	843	873*	864*
<b>Vesivälitteiset epidemiat</b>					
— epidemioiden lkm	7	2	5	2	4*
— sairastuneet henkilöt	6 428	38	70	530	220*
<b>Ympäristömyrkyjen pitoisuudet äidinmaidossa (PCDD/F- ja PCB-yhdisteiden kokonaistoksisuusekvivalenttimäärä)</b>	15,3	8*	8*	5,6	5,0*
<b>Alatavoite: Varmistetaan yhteiskunnan toimivuus erityistilanteissa</b>					
Työeläkevakuutusyhtiöiden, -säätiöiden ja -kassojen vakavaraisuusaste	..	29,6	22,4	26,4	27,2*
Työeläkerahastot/bkt, %	50,2	77,7	72,2	77,7	81,8*

### Toimenpiteet kertomusvuonna

Kemikaalilain kokonaisuudistus vietiin loppuun ministeriön asettamassa työryhmässä. Uusi kemikaalilaki astui voimaan 1.9.2013. Laissa säädetään EU:n kemikaaliasetusten kansallisesta täytäntöönpanosta viranomaistehtävien ja rangaistusten osalta sekä eräistä terveys- ja ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi asetettavista kansallisista velvoitteista. Uudistuksen myötä kemikaalien markkinavalvonta siirtyi kuntien kemikaalivalvontaviranomaisilta Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle (Tukes), johon perustettiin uusi kemikaalien markkinavalvonta -ryhmä tehtävää hoitamaan.

Hallituksen tavoitteena on ottaa ympäristöstä aiheutuvien terveyshaittojen arviointi tiiviimmin osaksi kaikkea suunnittelua ja päätöksentekoa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on käynnistänyt sekä terveydensuojeluohjelman laatimisen että päätöksentekomenettelyiden kehittämishankkeen. Kansallisen talousveden turvallisuussuunnitelman laatimiseksi ministeriö on asettanut neljän hallinnonalan ja etujärjestöjen edustajista koostuvan johdoryhmän. Talousveden sekä jäteveden puhdistamisen ja viemäroinnin riskienhallinnan sisällöt valmistuivat vuoden 2013 aikana.

Muuntogeenisten eläinten suljettua käyttöä koskevan ministeriön asetuksen valmistelu saatiin vuoden 2013 aikana pääosin valmiiksi, ja asetuksen on tarkoitus astua voimaan alkuvuodesta 2014. Asetuksella säädetään geenitekniikkalain (377/1995) piiriin kuuluvan eläinten käytön riskinarvioinnin periaatteista, luokituksesta sekä eristämisen ja suojatointimenpiteistä.

Kosmetiikkalainsäädännön valmisteluvastuu siirtyi vuoden 2013 alusta työ- ja elinkeinoministeriöltä sosiaali- ja terveysministeriölle. Uusi kosmetiikkalaki astui voimaan 11.7.2013, jolloin myös EU:n kosmetiikka-asetusta alettiin soveltaa täysimääräisesti. Kosmetiikkatuotteiden valvonnasta vastaa pääosin Tukesin uusi markkinavalvontaryhmä.

VALHA13 -harjoituksen pääteema oli mittavat kyberturvallisuushäiriöt valtionhallinnossa mukaan lukien häiriöt sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä ja sosiaaliturvan maksujärjestelmässä. Kansallinen pandemia-varautumissuunnitelma päivitettiin 2012 ja sitä täydennettiin materiaalisien varautumisen raportilla syksyllä 2013.

Työeläkelaitosten hallintoa koskevan lain uudistaminen jatkui. Työeläkelaitokset veloitetaan perustelemaan ja julkistamaan johdon osallistumisen hallitustyöskentelyyn muissa yhtiöissä, laatimaan periaatteet johdon palkitsemisjärjestelmälle sekä tunnistamaan ja ehkäisemään eturistiriitatilanteet. Tällä pyritään lisäämään työeläkejärjestelmän läpinäkyvyyttä ja vahvistamaan sen luotettavuutta.

## Voimavarojen käyttö

### TAULUKKO 128. Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta -linjauksen toteuttamiseen käytettyjä voimavaroja vuosina 2010—2013, milj. euroa

	2010	2011	2012	2013
STM:n erillisprojektien erillismäärärahat	0,08	0,06	0,2	0,03
<b>Hallinnonalan laitokset</b>				
Säteilyturvakeskus	38,2	39,4	38,9	39,9
<b>YHTEENSÄ</b>	38,3	39,5	39,1	39,9

## Etuuksien saajamäärät

**TAULUKKO 129. Sairausvakuutusetuksien lukumäärät vuosina 2000 ja 2010—2013**

	2000	2010	2011	2012	2013
Sairauspäivärahan saajat	296 300	318 036	320 668	322 227	308 391
Sairausvakuutuksen kustantamat omavastuukerrat <sup>1</sup> , 1 000 kpl					
— lääkkeet <sup>2</sup>	19 180	29 255	29 646	30 267	29 574
— yksityislääkärisikäynnit	3 349	3 725	3 752	3 714	3 672
— yksityishammashoitokäynnit <sup>3</sup>	1 199	2 761	2 803	2 844	2 876
— yksityinen tutkimus ja hoito <sup>4</sup>	1 111	1 624	1 690	1 722	3 253
— matkat	3 209	5 199	5 517	5 874	5 254
Kelan kuntoutusetuoksien saajat	96 044	98 808	101 948	105 031	112 238
Vanhempainpäivärahan saajat					
— äidit	97 400	103 577	102 845	101 835	100 481
— isät	42 924	56 393	58 808	60 470	59 683

<sup>1</sup> V. 2013 lähtien ostot, käynnit ja matkat.

<sup>2</sup> Lääkekorvausjärjestelmä muuttui 1.1.2006.

<sup>3</sup> Vuodesta 2010 lähtien korvausta on saanut hammaslääkärin palvelujen lisäksi myös suuhygienistin palveluista.

<sup>4</sup> V. 2013 lähtien tilastoidaan käyntikertoja (ei omavastuukertoja).

Lähde: Kansaneläkelaitos

**TAULUKKO 130. Eläkkeensaajat vuonna 2000 ja 2010—2012**

	2000	2010	2011	2012
Vanhuuseläke	869 700	1 093 300	1 134 900	1 174 500
Osa-aikaeläke	24 500	28 800	27 500	23 500
Työkyvyttömyyseläke	276 300	267 200	260 500	250 700
Työttömyyseläke	54 300	33 900	23 000	11 000
Leskeneläke	252 800	263 500	262 700	261 100

Lähde: Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos

**TAULUKKO 131. Työttömyyspäivärahojen saajat vuonna 2000 ja 2010—2013**

	2000	2010	2011	2012	2013
Ansiöpäiväraha	296 400	336 177	273 874	274 468	303 035
Peruspäiväraha	43 330	65 238	58 961	58 823	63 595
Työmarkkinatuki	286 581	198 663	207 852	216 734	243 318
Kotoutumistuki	7 799	15 510	17 265	17 995	19 535
Aikuiskoulutustuki <sup>1</sup>	-	8 852	-	-	15 362
Koulutustuki <sup>2</sup>	..	18 250	3 397	339	4
Koulutuspäiväraha <sup>3</sup>	..	2 454	-	-	-

<sup>1</sup> Maksettu 1.8.2001 alkaen.

<sup>2</sup> Vuonna 2010 koulutustuki ja koulutuspäiväraha lakkasivat olemasta erillisinä etuuksina ja muuttuivat työllistymistä edistäväksi palveluksi, jonka ajalta maksetaan työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Ennen lainmuutosta maksussa olleet koulutustuet maksetaan kuitenkin vanhan lain mukaisesti koulutuksen loppuun asti.

<sup>3</sup> V. 2013 lähtien tilastoidaan käyntikertoja (ei omavastuukertoja).

Lähde: Kansaneläkelaitos, Finanssivalvonta ja koulutusrahasto

**TAULUKKO 132. Yleisen asumistuen saajat vuosina 2000 ja 2010—2013**

	2000	2010	2011	2012	2013
Yleinen asumistuki, ruokakunnat	170 352	164 154	167 364	180 665	192 274

Lähde: Kansaneläkelaitos

## Etuuksien ja palvelujen kustannukset

**TAULUKKO 133. Sairausvakuutuksen menoja vuosina 2000 ja 2010—2013, milj. euroa**

Tehtäväalue	2000	2010	2011	2012	2013
Vanhempainpäivärahat	479	957	988	1 009	1 031
Sairauspäivärahat	494	813	834	843	833
Lääkkeet	678	1 225	1 262	1 303	1 273
Lääkäripalvelut	60	73	74	73	73
Hammaslääkäripalvelut <sup>1</sup>	41	120	115	126	126
Tutkimus ja hoito	58	72	76	79	64
Matkat ja sairaankuljetukset	108	251	276	298	294
Kuntoutusmenot	220	305	334	351	375

<sup>1</sup> Vuodesta 2010 lähtien korvausta on saanut hammaslääkärin palvelujen lisäksi myös suuhygienistin palveluista. Vuonna 2012 hammaslääkäripalvelujen osuus oli 116 milj. euroa ja suuhygienistin palvelujen 10 milj. euroa.

Lähde: Kansaneläkelaitos



**TAULUKKO 134. Eläkemenot vuosina 2000 ja 2010—2012, milj. euroa**

Tehtäväalue	2000	2010	2011	2012
Vanhuuseläkkeet (sis. varhennetut)	8 762	16 311	17 542	19 168
Osa-aikaeläkkeet	134	224	235	218
Työkyvyttömyyseläkkeet (sis. yksilölliset varhaiseläkkeet)	2 745	3 147	3 072	3 066
Työttömyyseläkkeet	621	527	312	134
Perhe-eläkkeet	1 232	1 625	1 642	1 695

Lähde: Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos

**TAULUKKO 135. Työttömyysturvan menot vuosina 2000 ja 2010—2013, milj. euroa<sup>1</sup>**

Tehtäväalue	2000	2010 <sup>1</sup>	2011	2012	2013
Peruspäiväraha	83	205	185	219	254
Ansiopäiväraha	1 306	2 101	1 907	1 996	2 356
Työmarkkinatuki	829	791	846	1 082	1 300
Kotoutumistuki	28	91	101	118	128
Koulutustuki	..	133	17	1	-
Koulutuspäiväraha	..	2	-	-	-

<sup>1</sup> Koulutusajan menojen tilastointi on muuttunut vuonna 2010. Niiden työttömien osalta, jotka ovat aloittaneet vuonna 2010 tai sen jälkeen omaehtoisien tai työvoimapolitiittisen koulutuksen, koulutusajan menot sisältyvät ansiopäivärahan, peruspäivärahan tai työmarkkinatuen menoihin. Tämä selittää työttömyyspäivärahamenojen nousua ja koulutusajan menojen laskua vuodesta 2010 lähtien.

Lähde: Kansaneläkelaitos ja Finanssivalvonta.

**TAULUKKO 136. Yleisen asumistuen menot vuosina 2000 ja 2010—2013, milj. euroa**

	2000	2010	2011	2012	2013
Yleinen asumistuki	467	530	552	606	670

Lähde: Kansaneläkelaitos

**TAULUKKO 137. Lapsiperheiden etuuksiin käytettyjä menoja vuosina 2000 ja 2010—2013, milj. euroa**

	2000	2010	2011	2012	2013
Lapsilisät	1 387	1 433	1 436	1 490	1 493
Äitiysavustukset (sis. adoptiotuki)	9	11	11	11	11

Lähde: Kansaneläkelaitos

**TAULUKKO 138. Kuntien sosiaali- ja terveystoimen menot vuosina 2000 ja 2010—2012, milj. euroa**

Tehtäväalue	2000	2010	2011	2012
Lasten päivähoito, sis. pienten lasten hoidon tuet	1 882	2 666	2 814	2 958
Lastensuojelun laitos- ja perhehoito	166	619	666	716
Muut lasten ja nuorten palvelut	346	369	398	444
Vanhusten laitoshoido	652	995	952	935
Vammaishuollon laitoshoido	140	197	192	188
Vammaisten työllistämistoiminta	125	186	194	192
Kotipalvelu	463	771	799	846
Muut vanhusten ja vammaisten palvelut	735	2 359	2 634	2 966
Päihdehuolto	87	173	183	194
Toimeentulotuki	428	632	648	703
Perusterveydenhuolto	1 984	3 422	3 595	3 802
Hammashuolto	239	483	509	538
Erikoissairaanhoido	2 956	5 348	5 676	5 970

Lähde: Tilastokeskus

## Työsuojelurahasto

Työsuojelurahasto rahoittaa tutkimus-, kehitys- ja tiedotustoimintaa, joka edistää työturvallisuutta, työterveyttä sekä tuottavuutta suomalaisilla työpaikoilla. Rahoitusmuodot ovat tutkimus- ja kehityshankkeet, tiedotus- ja koulutushankkeet, kehittämisavustukset sekä henkilökohtaiset stipendit. Lisäksi rahasto rahoittaa Työturvallisuuskeskuksen toimintaa.

Rahaston tehtävät perustuvat työsuojelurahastolakiin sekä sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamiin sääntöihin. Rahasto edistää tapaturmavakuutusvelvollisten työnantajien ja näiden palveluksessa olevien työntekijöiden etua. Työsuojelurahaston toimintaa valvoo sosiaali- ja terveysministeriö.

Työsuojelurahasto saa varansa työnantajien maksamista lakisääteisistä tapaturmavakuutusmaksuista, joista Tapaturmavakuutuslaitosten Liitto tulouttaa rahastolle vuosittain 1,75 %. Vuoden 2013 kertymä oli 11,45 milj. euroa. Tämä on 0,3 milj. euroa enemmän kuin edellisenä vuonna.

Rahasto vastaanotti ja käsitteli 397 hakemusta, mikä on 28 hakemusta enemmän kuin vuonna 2012. Haettu summa 24,9 milj. euroa oli noin 1,4 milj. euroa eli 10,5 % suurempi kuin edellisenä vuonna.

Vuonna 2013 Työsuojelurahasto myönsi määrärahoja yhteensä 6,9 milj. euroa eli 0,2 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2012. Hyväksytyttä hakemuksia oli 200 kappaletta, mikä on 38 hakemusta enemmän kuin edellisenä vuonna.

Työturvallisuuskeskuksen toiminnalle myönnetty tuki oli 3,1 milj. euroa, josta keskus käytti 2,8 milj. euroa. Rahasto myönsi työelämän tutkimus-, kehitys- ja tiedotustoimintaan yhteensä 9,7 milj. euroa eli 0,1 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2012.

Työsuojelurahaston tuella oli vuoden lopussa käynnissä 292 hanketta, joille rahastolla oli hankevelkaa 10,6 milj. euroa. Rahasto valvoo näiden hankkeiden suunnitelman mukaisen sisällön, aikataulun ja talouden toteutumista.

Vuoden aikana valmistui 202 hanketta, jotka jakautuivat rahoitusmuodoittain seuraavasti: 60 tutkimus- ja kehityshanketta, 19 koulutus- ja tiedotushanketta, 29 kehittämisavustusta sekä 94 stipendiä.

### Koulutusrahasto

Koulutusrahasto on työmarkkinaosapuolten hallinnoima rahasto, jonka tehtävänä on tukea työelämässä olevien ammatillista opiskelua myöntämällä aikuiskoulutustukea sekä tukea työelämän tutkintojärjestelmän kehittämistä myöntämällä ammattitutkintostipendejä. Rahaston tehtävänä on lisäksi tiedottaa etuuksista, antaa neuvontapalvelua ja tehdä ehdotuksia toimialaansa koskevan lainsäädännön kehittämistä.

Koulutusrahaston toiminta perustuu Koulutusrahastoa koskevaan lakiin, lakiin aikuis-koulutuksesta ja Koulutusrahaston säännöistä annettuun asetukseen. Koulutusrahaston toimintaa valvoo Finanssivalvonta.

Aikuiskoulutustuen ansio-osan, ammattitutkintostipendin ja Koulutusrahaston hallintokulujen rahoituksesta vastaa Työttömyysvakuutusrahasto, jonka toiminta rahoitetaan työnantajilta ja palkansaajilta perittävillä työttömyysvakuutusmaksuilla. Aikuiskoulutustuen perusosa rahoitetaan valtion määrärahalla. Valtio vastaa myös palveluksessaan olevien henkilöiden ammattitutkintostipendin rahoituksesta.

Koulutusrahasto maksoi vuonna 2013 etuuksia yhteensä 121,9 milj. euroa (102,6 vuonna 2012), josta aikuiskoulutustuen osuus oli 113,2 milj. euroa (94,3) ja ammattitutkintostipendin osuus 8,7 milj. euroa (8,3). Rahaston hallintokulut vuonna 2013 olivat 2,8 milj. euroa (2,4). Koulutusrahaston menot vuonna 2013 olivat yhteensä 124,7 milj. euroa (105,1).

Aikuiskoulutustukihakemuksia rahastolle lähetettiin vuonna 2013 yhteensä 22 191 kpl (18 745), mikä oli 18,4 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Aikuiskoulutustukea sai 15 362 henkilöä (13 456). Ammattitutkintostipendihakemuksia saapui 25 527 kpl (24 390), missä lisäystä edelliseen vuoteen oli 4,7 %. Stipendi maksettiin 22 030 henkilölle (23 179).

### Työttömyysvakuutusrahasto

Työttömyysvakuutusrahasto on työmarkkinaosapuolten hallinnoima rahasto, jonka tehtävistä on säädetty työttömyysetuuksien rahoituksesta annetussa laissa, ja eräissä muissa laeissa, kuten koulutusrahastolaissa, työttömyyskassalaissa ja työ sopimuslaissa. Työttömyysvakuutusrahaston ohjesäännöstä on annettu valtioneuvoston asetus, jonka muutos tuli voimaan 1.1.2013. Työttömyysvakuutusrahaston toimintaa valvoo Finanssivalvonta.

Työttömyysvakuutusrahaston toiminta rahoitetaan työnantajilta ja palkansaajilta perittävillä työttömyysvakuutusmaksuilla. Työnantajien keskimääräinen maksuprosentti oli 2,38 % (2,31 %) ja palkansaajien 0,60 % (vuonna 2012 samoin 0,60 %). Työnantajien keskimääräisen maksuprosentin nousu johtuu työttömyysturvan työnantajan omavastuumaksun ennakoitua suuremmasta maksukertymästä.

Vuonna 2013 työnantajat maksoivat rahastolle työttömyysvakuutusmaksua yhteensä 1 778 milj. euroa (edellisenä vuonna 1 695 milj. euroa) ja palkansaajat 462 milj. euroa (459). Työnantajan maksamaa työttömyysturvan lisäpäivien omavastuumaksua kirjattiin vuoden 2013 tilinpäätökseen 65,8 milj. euroa (48,1). Maksupäätöksiä tehtiin 3 202 (3 312).

Työttömyysvakuutusrahasto antoi työsopimuslain säännösten perusteella työsopimusten päättymistä koskeviin riita-asioiden korvauskysymyksiin liittyen 972 lausumaa tuomioistuimille, konkurssipesille ja neuvotteluosapuolille. Edellisenä vuonna lausumia annettiin 968 kappaletta. Työnantajat maksoivat tuomioistuimen päätösten tai osapuolten välisten sopimusten perusteella Työttömyysvakuutusrahastolle kantajalle maksetun ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan korvauksina 818 965 euroa (1 162 908), josta noin puolet tullaan tilittämään sosiaali- ja terveysministeriölle.

Työttömyysvakuutusrahaston varallisuuden eli käytännössä laissa tarkoitettun suhdannepuskurin määrä oli vuonna 2013 noin 650 milj. euroa, missä oli lisäystä edelliseen vuoteen verrattuna 65 milj. euroa. Suhdannepuskurin laissa säädetty enimmäisraja oli vuonna 2013 noin 1 300 milj. euroa.

Työttömyysvakuutusmaksun määrääminen ja perintä siirtyivät tapaturmavakuutuslaitoksilta Työttömyysvakuutusrahastolle vuoden 2013 työttömyysvakuutusmaksun kannosta alkaen. Lainmuutos tuli voimaan 10.10.2012 ja vuoden 2013 ennakkomaksun laskuttamisen valmistelu käynnistyi tuolloin välittömästi.

Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa työttömyyspäivärahan ansio-osan siltä osin kuin työttömyyskassa ei sitä rahoita. Valtio rahoittaa ansiopäivärahan peruspäivärahaa vastaavan osuuden lukuun ottamatta työttömyysturvan lisäpäiviä, joista Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa 94,5 %. Valtio rahoitti vuonna 2013 poikkeuksellisesti myös lomautuspäivärahan peruspäivärahaa vastaavan osuuden. Rahaston osuus työttömyyskassojen kautta maksettavien etuuksien rahoituksesta vuonna 2013 oli noin 1 320 milj. euroa, kun se vuonna 2012 oli 1 140 milj. euroa.

Työttömyysvakuutusrahasto vastaa työntekijän ja valtion eläkelaeissa tarkoitettun, vuonna 2013 ansiosidonnaista työttömyysetuutta, aikuiskoulutustukea tai vuorottelukorvausta saaneiden eläkkeiden rahoitukseen menevän vakuutusmaksun suorittamisesta. Vakuutusmaksu maksetaan Eläketurvakeskukselle ja sen kautta eläkelaitoksille, sekä vastaavasti valtion eläkerahastolle. Vuonna 2013 maksettavaa kertyi Eläketurvakeskukselle 659 milj. euroa (555) ja valtion eläkerahastolle noin 6 milj. euroa (5,7).

Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa Koulutusrahastosta maksettavan ammattitutkintostipendin ja aikuiskoulutustuen ansio-osan sekä Koulutusrahaston hallintokulut. Nämä menot olivat vuonna 2013 yhteensä 75 milj. euroa (69).

Työ- ja elinkeinoministeriön hoitamista palkkaturva-asioista koitui Työttömyysvakuutusrahaston maksettavaksi noin 31 milj. euroa (29).

Työttömyysvakuutusrahasto tilitti sosiaali- ja terveysministeriön välityksellä palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun kertymästä Kansaneläkelaitokselle työttömyysturvan peruspäivärahan ja työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen perustukien rahoitukseen määrän, joka keskimäärin vastaa työttömyyskassoihin kuulumattomien työntekijöiden palkansaajan työttömyysvakuutusmaksuista kertyvää määrää. Tämän lisäksi rahasto rahoitti Kansaneläkelaitoksen maksamia päivärahaetuuksien korotusosuuksia. Nämä edellä mainitut menot olivat vuonna 2013 yhteensä 62 milj. euroa (57).

### Raha-automaattiyhdistys

Raha-automaattiyhdistyksen tehtävänä on harjoittaa yksinoikeudella raha-automaatti- ja kasinopelitoimintaa Suomessa. Raha-automaattiyhdistyksen pelitoiminnan voitto käytetään valtion budjetin kautta terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen.

Raha-automaattiyhdistyksen liikevaihto kasvoi 2,1 %. Tilikauden voitto kasvoi 11 milj. eurolla. Vuonna 2013 valtioneuvosto myönsi avustuksia Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta 301 milj. euroa 777 yleishyödylliselle yhteisölle ja säätiölle kaikkiaan 1 592 eri kohteeseen terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävään toimintaan. Avustuksia suunnattiin avustusstrategian mukaisesti hyvinvoinnin edistämisen ja järjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseen, terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia uhkaavien ongelmien ehkäisemiseen sekä ongelmia kohdanneiden kansalaisten ja perheiden auttamiseen. Käytännössä tämä tarkoitti korostetusti järjestöille luontaisten auttamisen tapojen, kuten vapaaehtoistyön ja vertaistuen, mahdollistamista. Lisäksi Valtiokonttorille osoitettiin 102 295 000 euroa sotaveteraaneille. Lisäksi kohdistettiin 10 milj. euroa sotilasvammalain mukaisten avohuoltopalvelujen kustannusten korvaamiseen.

#### TAULUKKO 139. Raha-automaattiyhdistyksen toimintaa kuvaavia tietoja vuosilta 2007—2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa	599	605	597	619	665	682	697
Tilikauden voitto, milj. euroa	407	403	375	382	413	409	420
Tilikauden voitto, % liikevaihdosta	68	67	63	62	62	60	60
Sijoituspaikkamaksut, milj. euroa	92	92	90	94	100	102	103
Henkilöstökulut, milj. euroa	48	50	54	58	61	65	66
Henkilöstö	1 645	1 689	1 690	1 589	1 581	1 618	1 631

## 11.5 Hallinnonalan voimavarat

Hallinnonalojen voimavaratiedot on koottu valtiovarainministeriön Työnantajan henkilöstötieto -järjestelmästä (Tahti) sekä valtion talousarvion toteumalaskelmista. Siirtomäärärahat on otettu laskelmaan ilman peruutettuja määrärahoja. Pyöristysten takia taulukoiden summat eivät aina täsmää.

**TAULUKKO 140. Henkilöstö, htv**

	2011	2012	2013
<b>SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>3 668</b>	<b>3 615</b>	<b>3 555</b>
Sosiaali- ja terveysministeriö	429	429	426
Muutoksenhakulautakunnat	106	88	88
Valtion koulukodit	337	342	336
Valtion mielisairaalat	847	845	834
Säteilyturvakeskus	349	356	348
Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus	224	227	229
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto	145	159	175
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	1 230	1 169	1 119

**TAULUKKO 141. Talousarviomäärärahojen käyttö, milj. euroa**

	2011	2012	2013
<b>33. SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>11 158,8</b>	<b>11 969,0</b>	<b>12 476,5</b>
33.01. Hallinto	74,1	79,5	80,6
33.02. Valvonta	42,0	44,7	43,1
33.03. Tutkimus- ja kehittämistoiminta	113,2	113,7	115,5
33.10. Perhe- ja asumiskustannusten tasaus ja eräät palvelut	2 340,2	2 476,5	2 561,4
33.20. Työttömyysturva	1 815,9	2 265,1	2 645,0
33.30. Sairausvakuutus	1 220,2	1 324,0	1 208,3
33.40. Eläkkeet	4 201,0	4 279,9	4 437,8
33.50. Veteraanien tukeminen	327,7	302,4	284,8
33.60. Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto	477,7	522,2	533,8
33.70. Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen	52,5	54,1	56,1
33.80. Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitustoiminta	226,1	224,7	209,0
33.90. Raha-automaattiyhdistyksen avustukset	268,2	282,2	301,0

## 12 Ympäristöministeriö

### Ministereiden katsaus toimialan toimintaan ja toimialan toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

Suomen ympäristön tila on menossa parempaan suuntaan. Taloudellinen taantuma on kuitenkin hidastanut etenkin kansainvälisen ilmastopoliitikan tavoitteiden toteuttamista, mutta toisaalta sen seurauksena luonnonvarojen käyttö ja muu kuormitus on vähentynyt.

Vaikka Varsovan ilmastoneuvottelujen päästövähennystavoitteet jäivät melko laihoiksi, kokouksessa onnistuttiin kuitenkin saamaan aikaan merkittäviä päätöksiä vuoden 2015 ilmastopimuksen valmistelua varten. Erityisesti sopua trooppisen metsäkadon torjumisesta ja metsien suojelusta voidaan pitää edistysaskeleena. Kotimaassa päivitettiin kansallinen energia- ja ilmastostrategia ja aloitettiin kansallisen ilmastolain valmistelu.

Suomelle hyväksyttiin joulukuussa vuoteen 2050 ulottuva kestävä kehityksen yhteiskuntasitoutus. Sitoumuksella vahvistetaan tavoitteet, jotka konkreettisia toimenpiteitä toteuttamalla varmistavat, että tulevaisuuden Suomi on hyvinvoiva ja kasvaa luonnon kantokyvyn rajoissa.

Ympäristönsuojelulain uudistushankkeen ensimmäinen vaihe saatiin valmiiksi ja hallituksen esitys annettiin eduskunnalle joulukuussa. Hankkeen toinen vaihe aloitettiin tavoitteena sujuvoittaa lupaprosesseja. Jätelainsäädännön kokonaisuudistusta jatkettiin valmistelemalla lukuisia asetuksia sekä antamalla eduskunnalle esitykset laiksi vaarallisten aineiden rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa ja jätelain muuttamisesta.

Itämeren suojelukomission ministerikokous tiukensi Suomen osalta Itämereen menevien ravinteiden päästökattoa ja vähennystavoitteita. Päätökset tarkoittavat Itämeren tilan parantamiseksi yhä tehokkaampaa ravinnepäästöjen vähentämistä erityisesti maataloudessa. Suomen vesien ekologisen tilan arvio osoittaa, että suuret järviolueet ovat hyvässä kunnossa, mutta rannikkovedet kärsivät erityisesti rehevöitymisestä. Vesien suojelutoimia on syytä edelleen tehostaa vesiekosysteemien turvaamiseksi.

Soidensuojelun täydennysohjelman valmisteluun liittyviä maastokartoituksia tehtiin kuluneena kesänä yhdeksässä maakunnassa. Suojeluohjelmaan valitaan luonnonsuojelulain mukaisesti soita, joiden luontoarvoilla on valtakunnallista merkitystä. Ehdotus ohjelmaan valittavista soista tehdään vuonna 2014.

Ympäristöministeriön teettämä selvitys Talvivaaran kaivoksen ympäristöongelmista ja viranomaistoiminnan valvonnasta osoitti vakavia puutteita toiminnanharjoittajan suunnittelussa, riskiarvioinnissa ja asiantuntemuksessa. Myös viranomaisten valvonnassa havaittiin

puutteita. Ympäristöministeriö asetti kaivosten ympäristöturvallisuutta selvittävän viranomaistyöryhmän sekä käynnisti kaivosten stressitestit. Niillä selvitettiin, miten kaivokset selviytyvät poikkeuksellista kuormitusta aiheuttavista tilanteista, joilla voi olla ympäristövaikutuksia kaivosalueen ulkopuolella.

Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön toimintaohjelma vuosille 2013–2020 valmistui. Tavoitteena on, että luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen pysähtyy Suomessa vuoteen 2020 mennessä. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSU-ohjelma) toteuttamista jatkettiin. Ohjelman suosio metsänomistajien keskuudessa jatkuu ja on selvästi parantanut metsien monimuotoisuuden turvaamisen tietopohjaa ja lisännyt alueellista yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Luonnonsuojelulainsäädännön kehittäminen aloitettiin.

Hallitus linjasi kevään 2013 kehysriihen yhteydessä laajasta asuntopoliittisesta uudistuspaketista kohtuuhintaisen valtion tukeman vuokra-asuntotuotannon lisäämiseksi. Uudistuksessa on toimia koko asuntotuotantoketjuun. Valtion tukeman uudistuotannon korkotukilainoituksen omavastuukorkoa laskettiin määräaikaisesti. Helsingin seudulla otettiin käyttöön määräaikainen 10 000 euron asuntokohtainen käynnistysavustus tavallisten tuettujen vuokra-asuntojen rakentamisessa. Valtion omistama A-Kruunu Oy ryhtyy rakentamaan tuettuja tavallisia vuokra-asuntoja Helsingin seudulle. Vuokra-asuntotuotannon vaihtoehtojen lisäämiseksi päätettiin ottaa nykyisen 40-vuotisen korkotukituotannon rinnalle uusi 20-vuotinen korkotukimalli, joka on valmisteilla ympäristöministeriössä.

Asuinalueiden elinvoimaa vahvistavien ja niiden eriytymistä vähentävien hankekokonaisuuksien toteuttaminen alkoi kolmessatoista suurimmassa kaupungissa. Näitä Asuinalueiden kehittämisohjelman vuoteen 2015 jatkuvia hankekokonaisuuksia tuetaan myös lähiöihin kohdistuvilla tutkimushankkeilla. Lähiöiden kehittämistavoitteiden toteuttamista tuetaan myös lisätalousarvioissa hyväksytyllä kahdelle vuodelle jakautuvalla korjaamisen käynnistysavustuksella sekä lähiöiden investointiavustuksella.

Tampereen ja Oulun kaupunkiseutujen maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevat MAL-aiosopimukset allekirjoitettiin. Helsingin seudun MAL-aiosopimuksen yhteistyö ja hankkeet etenivät, mutta erityisesti ARA-vuokra-asuntotuotannon rakennuttaminen oli vähäistä tavoitteisiin nähden.

Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuden kokonaisarviointi saatiin valmiiksi. Arvioinnin mukaan 14 vuotta voimassa ollut laki toimii yhä keskeisiltä periaatteiltaan hyvin ja sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Toimintaympäristössä on kuitenkin tapahtunut muutoksia, jotka antavat aihetta lain osauudistuksille, jotka käynnistetään vuoden 2014 alussa.

Rakennustuotteiden CE-merkintä tuli heinäkuussa pakolliseksi EU-asetuksen myötä. Samalla uudistui lainsäädäntö myös rakennustuotteiden kansallisten tuotehyväksyntöjen osalta.

Kertomusvuonna tehtiin runsaasti töitä energiatehokkuuden edistämiseksi. Asetus rakennuksen energiatehokkuuden parantamisesta korjaus- ja muutostöissä tuli voimaan kaikkien rakennusten osalta syyskuussa. Laki rakennusten energiatodistuksista tuli voimaan kesäkuussa.



Tuulivoimarakentamista edistävän kaavoituksen avustaminen ja ympäristöministeriön toimet ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että tuulivoimakapasiteetti Suomessa kasvoi vuodessa 56 %. Vuoden lopussa maassamme oli 448 MW tuulivoimaa ja 211 tuulivoimalaa.

Hallitus hyväksyi ikääntyneiden asumisen kehittämissuunnitelman, jonka tarkoituksena on parantaa ikääntyneiden asuinoloja ja pidentää kotona asumista. Lisäksi aloitettiin asuinalueiden kehittämissuunnitelma parantamaan asuinalueiden viihtyisyyttä ja elinvoimaisuutta. Rakennusten kosteus- ja hometalkoot -ohjelmaa jatkettiin panostamalla erityisesti viestintään, josta ohjelma palkittiin vuoden viestintätyönä.

Metropolipolitiikan toteuttamista jatkettiin hallitusohjelman mukaisesti. Metropolihallinnon lainsäädännön valmistelu aloitettiin. Suomen ensimmäinen kulttuuriympäristöstrategia valmistui. Tavoitteena on vahvistaa kulttuuriympäristön arvoa ja hyvää hoitoa ja parantaa sitä kautta ihmisten hyvinvointia.

Hallituksen rakennepoliittisen ohjelman toimeenpano käynnistettiin julkisen talouden kestävyysvajeen ehkäisemiseksi ja kasvun lisäämiseksi. Ympäristöministeriön toimialan toimenpiteet kohdistuvat pääosin asumisen ja rakentamisen edellytysten parantamiseen, kaavoitukseen ja lupa- ja valitusmenettelyjen jouhevoittamiseen.

Ympäristöhallinnon ohjausta ja kehittämistä vahvistetaan lisäämällä resursseja aluehallintoon sekä ministeriöön. Ympäristöministeriö täytti kertomusvuonna 30 vuotta. Juhlavuoden kunniaksi ja säädösosaamisen jatkuvuuden turvaamiseksi ministeriö palkkasi kymmenen juristiharjoittelijaa vuodeksi töihin tukemaan lainsäädännön valmistelua. Ministeriö aloitti myös oman strategian uudistustyön, joka valmistuu vuoden 2014 alussa.

Ville Niinistö  
Ympäristöministeri

Pia Viitanen  
Asunto- ja viestintäministeri

## 12.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Ympäristöministeriö asetti vuodelle 2013 seuraavat tavoitteet toimialan yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle. Ympäristöministeriö on arvioinut tavoitteiden toteutumista johdon tekemänä itsearviointina. Vaikuttavuustavoitteissa aikajänne on usein huomattavan pitkä ja tavoitteiden toteutuminen on mahdollista lopullisesti todeta vasta usean vuoden kuluttua. Sen vuoksi arviointi perustuu tässä vuoden 2013 toimenpiteisiin ja aikaansaatuihin tuloksiin, joilla luodaan edellytyksiä vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseen. Vaikuttavuustavoitteita toimeenpannaan ympäristöministeriön hallinnonalan virastojen lisäksi ELY-keskusten ja aluehallintovirastojen ympäristövastuualueilla sekä Metsähallituksen luontopalveluissa. Tavoitteiden saavuttaminen on riippuvainen myös ympäristöhallinnon ulkopuolisten tahojen toimenpiteistä ja vaikutuksista.

**TAULUKKO 142. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi**  
(arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko)

Ympäristöministeriön asettamat tavoitteet toimialan yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle	Arvosana
Saadaan aikaan riittävän kattava ja oikeudellisesti sitova kansainvälinen sopimus ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi tavoitteena rajoittaa globaali lämpötilan keskimääräinen nousu kahteen celsiusasteeseen.	Tyydyttävä
Kulutus ja tuotanto on kestävä ja vastuullista siten, että materiaalihyöky kasvaa, päästöt vähenevät ja kulutuksen hiilijalanjälki pienenee. Luonnonvarojen käyttö on kestävä ja turvaa ekosysteemipalvelut.	Hyvä
Yhdyskuntajätteen määrä kääntyy laskuun, jätteiden kierrätys tehostuu ja kaatopaikoille päätyy enintään 20 % yhdyskuntajätteistä v. 2016.	Hyvä
Vaarallisten aineiden ja pienhiukkasten aiheuttamat riskit tunnetaan ja ne eivät aiheuta merkittäviä ympäristö- ja terveyshaittoja.	Tyydyttävä
Öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntavalmius Suomenlahdella on riittävä.	Hyvä
Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön ohjaukselineitit on vahvistettu eliölajien ja luontotyyppien suojelun tehostamiseksi.	Hyvä
Itämeren ja sisävesien tilaa heikentävät paineet vähenevät ja vesien tila paranee. Pohjavesien pilaantumisen riski pienenee.	Hyvä
Kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenne eheytyy energiatehokkaammaksi, ihmisten hyvinvointi ja arjen sujuvuus paranevat sekä liikennetarve vähenee.	Tyydyttävä / Hyvä
Rakennusten energiatehokkuus paranee. Energiaa säästäviä ratkaisuja ja uusiutuvia energiamuotoja otetaan käyttöön.	Hyvä
Helsingin seudulla asuntotonttitarjonta ja asuntorakentaminen lisääntyvät, mikä parantaa seudun taloudellisen toiminnan ja kohtuuhintaisen asumisen edellytyksiä sekä vakauttaa vuokra- ja omistus-asuntomarkkinoita.	Tyydyttävä

## 12.2 Ympäristön- ja luonnonsuojelu

### Ilmastonmuutos

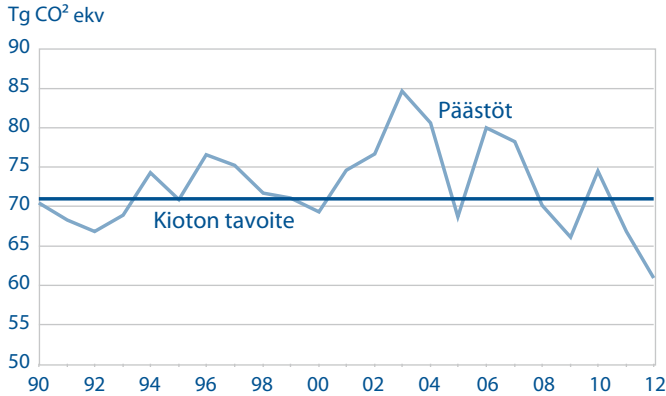
Varsovan kansainvälisen ilmastopöytäkirjan osapuolikokouksessa marraskuussa päätettiin kohti vuoden 2015 ilmastopöytäkirjasta etenevästä tiekartasta, joka sisältää aikataulun päästövähennystavoitteiden ilmoittamiselle. Vuonna 2014 osapuolet arvioivat uudelleen päästövähennystensä tasoa vuodelle 2020. Lisäksi kokouksessa edistettiin kehitysmaiden ilmastorahoitusta, päätettiin uudesta mekanismista ilmastomuutoksen vahinkojen ja menetysten käsittelyyn sekä tehtiin päätöksiä trooppisten metsien metsäkadon ja metsien tilan heikkenemisen torjunnasta. Kansallisesti aloitettiin Kioton pöytäkirjan toisen velvoitekauden ratifioinnin valmistelu.

Hallitus hyväksyi energia- ja ilmastostrategiapäivityksen maaliskuussa 2013 ja toimitti sen eduskunnalle valtioneuvoston selontekona (VNS 2/2013). Se toimi päivityksenä vuonna 2008 valmistuneelle pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategialle. Keskeisinä tavoitteina on varmistaa vuodelle 2020 asetettujen kansallisten tavoitteiden saavuttaminen sekä valmistella tietä kohti EU:n pitkän aikavälin energia- ja ilmastotavoitteita. Strategiatyön valmistuttua aloitettiin Suomen tiekartan laadinta keinoista kohti vuotta 2050, joilla kasvihuonekaasupäästöt vähennettäisiin 80–95 % vuoden 1990 tasosta.

Kansallisen ilmastolain valmistelu aloitettiin. Lain tavoitteena on ilmastomuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen sekä vähintään 80 prosentin päästövähennystavoite vuodelle 2050, hallinnon toimintaa päästökaupan ulkopuolisten päästöjen vähentämiseksi ohjaava suunnittelu- ja seurantajärjestelmä, viranomaistoiminnan työnjaon selkeyttäminen sekä eduskunnan roolin vahvistaminen ilmastopolitiikassa. Lakiesitys on tarkoitus antaa eduskunnalle vuonna 2014.

Suomen kasvihuonekaasupäästöt olivat vuonna 2012 Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan 60,9 milj. hiilidioksidiekvivalenttitonnia. Päästöt vuonna 2012 alittivat 14 prosentilla Kioton pöytäkirjan ensimmäisen velvoitekauden päästövähennysvelvoitteen tavoitetasoa. Vuoteen 2011 verrattuna päästöt vähenivät 5,9 milj. hiilidioksidiekvivalenttitonnilta. Päästöt vähenivät kaikilla sektoreilla (energia, teollisuusprosessit, liuottimien ja muiden tuotteiden käyttö, maatalous, jätesektorit), mutta merkittävin vähenemä (10 %) tapahtui energia-sektorilla johtuen fossiilisten polttoaineiden ja turpeen korvaamisesta sähkön tuonnilla, puulla ja kotimaisella vesivoimalla.

**KUVIO 7. Suomen kasvihuonekaasupäästöjen kehitys vuosina 1990—2012 suhteessa Kioton pöytäkirjan velvoitetasoon**



Lähde: Tilastokeskus.

## Ympäristönsuojelu

Kansallinen kestävä kehityksen strategia uudistettiin ja uusi toimikunta asetettiin vuosiksi 2013—2015. Perinteisen strategian sijaan toimikunta laati kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumuksen ”Suomi, jonka haluamme 2050”. Yhteiskuntasitoumuksessa julkishallinto yhdessä muiden toimijoiden kanssa sitoutuu edistämään kestävä kehitystä kaikessa työssään ja toiminnassaan. Sitoumus toteuttaa osaltaan YK:n kestävä kehityksen 20-vuotiskonferenssin (Rio+20) -sopimuksen tavoitteita. Toimenpidesitoumuksia mittaavat ylätasoindeksit on julkaistu findikaattori.fi -sivustolla.

Ympäristöministeriö osallistui aktiivisesti EU:n uuden ympäristöohjelman valmisteluun ja neuvotteluihin. Ohjelma hyväksyttiin kesällä 2013 ja siinä määritellään vuoteen 2050 ulottuva visio sekä yhdeksän ensisijaista teema-kohtaista tavoitetta. Ympäristöministeriö painotti erityisesti luonnon monimuotoisuuden suojelun teemaa ja korosti myös vaarallisten kemikaalien ja niitä sisältävien tuotteiden haittavaikutuksia sekä kemikaalien yhteisvaikutuksia.

Kestävä kulutuksen ja tuotannon (KULTU) ohjelmaehdotuksen keskeisistä johtopäätöksistä hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätös ’Vähemmästä viisaammin’. Valtioneuvoston periaatepäätös Kestävien ympäristö- ja energiaratkaisujen (cleantech-ratkaisut) edistämistä julkisissa hankinnoissa sisältää myös KULTU-ohjelman tavoitteita ja linjauksia. Osana ohjelman toteuttamista rahoitetaan vuosina 2012—2014 kahdeksaa kokeiluhanketta.

Kansallinen materiaalihokkuusohjelma valmistui ja biotalousstrategiaa valmisteltiin. Ne sisältävät pitkän aikavälin tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset vastuutahoineen. Resurssitehokkuustavoitteita ja -indikaattoreita selvitettiin raportissa Suomen talouden materiaavirrat vuonna 2008 ja resurssitehokkuuden tehostamisen vaikutukset vuoteen 2030 (YMra 26/2013). Osana kansallista materiaalihokkuusohjelmaa valmistui myös rakentamisen materiaalihokkuuden toimenpideohjelma.

Yhteenvedo ympäristölle haitallisista tuista julkaistiin (YMRa 13/2013). Tulokset sisältyvät myös valtiovarainministeriön talouspolitiikan strategiaan 2013. Ympäristön kannalta haitallisten tukien yhteenlaskettu summa on 3–4 mrd. euroa, josta suurin osa on verotukia. Tukien uudelleen kohdentamista valmistellaan valtiovarainministeriön johdolla osana hallituksen rakennepoliittista ohjelmaa.

Hallituksen esitys ympäristönsuojelulainsäädännön ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta annettiin eduskunnalle joulukuussa. Lailla pannaan täytäntöön teollisuuden päästöjä koskeva EU:n direktiivi, tehostetaan lupamenettelyjä ja valvontaa sekä otetaan perustuslain vaatimukset aikaisempaa paremmin laissa huomioon ja turvataan luonnonarvoja turvetuotannossa. Ympäristönsuojelulain uudistamisen 2. vaiheen valmistelu aloitettiin hieman viivästyneenä 1. vaiheen viivästyminen takia.

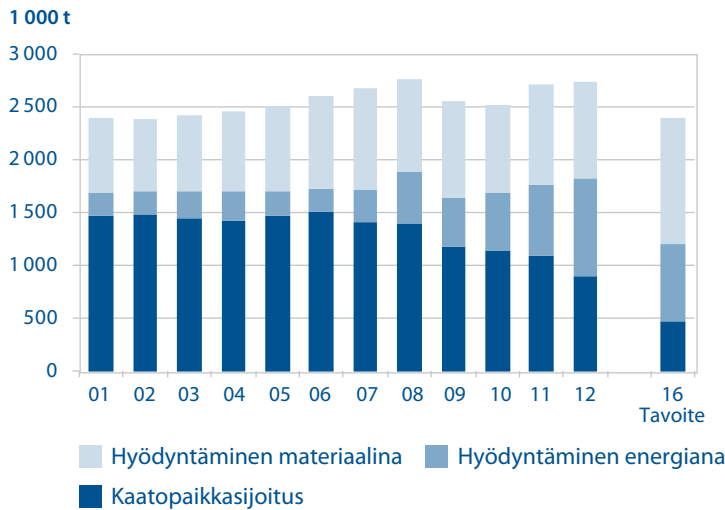
Jätelain toimeenpanoa edistettiin saattamalla voimaan vuoden aikana yhdeksän uutta säädöstä. Hallituksen esitys jätelain muuttamisesta annettiin eduskunnalle marraskuussa. Valtioneuvoston asetus pakkauksista ja pakkausjätteistä on tarkoitus antaa jätelain muutoksen vahvistamisen jälkeen. Sähkö- ja elektroniikkalaiteromua koskevat säädösehdotukset mukaan lukien tarpeelliset ehdotukset jätelain muuttamiseksi lähetettiin lausunnoille marraskuussa. Näiden säädösehdotusten valmistelu viivästyi asioiden monimutkaisuuden ja varsinkin pakkaussäädöksiin liittyvien voimakkaiden intressiristiriitojen vuoksi.

Vuonna 2012 yhdyskuntajätteen määrä oli edellisen vuoden tasolla 2,74 milj. tonnia eli keskimäärin noin 500 kiloa asukasta kohti vuodessa. Jätteen määrän kasvu talouskasvun seurauksena antaa viitteen siitä, että jätemäärän ja talouden irtikykentä ei ole vielä toteutunut.

Jätteiden hyödyntämisaste nousi noin 68 prosenttiin. Kaatopaikoille sijoitetun yhdyskuntajätteen osuus on laskenut viime vuosina ja vuonna 2012 kaatopaikoille vietiin 33 % yhdyskuntajätteestä. Valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden mukaisesti kaatopaikoille tulisi vuonna 2016 sijoittaa yhdyskuntajätteistä enää enintään 20 %. Energiahyötykäytön tavoite on jo saavutettu ja ylitetään selvästi vuoteen 2016 mennessä jo tehtyjen polttolaitosinvestointipäätösten perusteella, mutta materiaali kierrätystavoitteen saavuttaminen edellyttää vielä jätteen materiaali kierrätyksen tuntuva lisäämistä.

EU on asettanut tavoitteet biohajoavan yhdyskuntajätteen kaatopaikkasijoituksen vähentämiseksi vuosille 2009 ja 2016. Tilastotietojen mukaan kehitys on ollut myönteistä, ja vuoden 2009 tavoitteeseen päästiin jo vuonna 2007. Biohajoavan ja muun orgaanisen jätteen yleinen kaatopaikkakielto tulee voimaan vuonna 2016, mikä edelleen vähentää jätehuollon kasvihuonekaasupäästöjä.

KUVIO 8. Yhdyskuntajätteet käsittelytavoittain



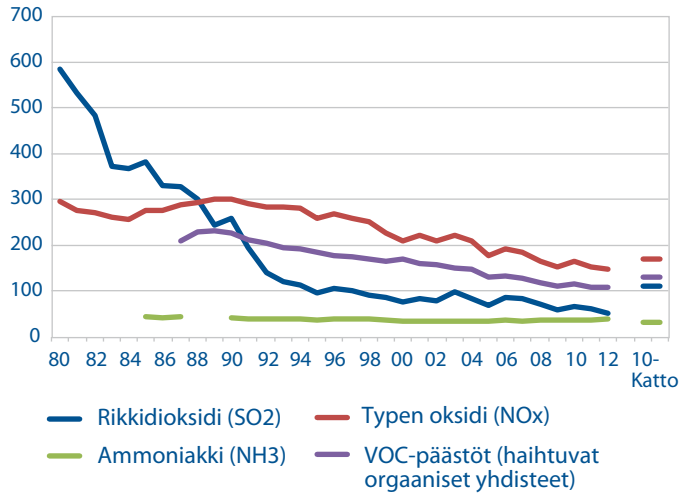
Elohopean päästöjä ja käyttöä rajoittava yleissopimus allekirjoitettiin Japanissa miltei sadan maan voimin. Sopimuksen tavoitteena on suojella ihmisten terveyttä ja ympäristöä vähentämällä ihmisen toiminnan aiheuttamaa altistumista elohopealle.

Uudistettu kemikaalilaki, jolla muun muassa toimeenpantiin ympäristöministeriön päävastuulla oleva EU:n biosidiasetus, astui voimaan 1.9.2013. Lakiin lisättiin eräiden biosidien ammattimaista käyttöä ja sitä koskevia tutkintoja koskevat säännökset. Lisäksi julkaistiin ensimmäinen hallinnonalojen yhteinen vaarallisia kemikaaleja koskeva viestintäsuunnitelma ja tehtiin kansallisen vaarallisia kemikaaleja koskevan ohjelman väliarviointi.

Valtioneuvosto antoi asetuksen polttoaineteholtaan alle 50 megawatin energiantuotantoyksiköiden ympäristönsuojeluvaatimuksista. Asetuksessa on selkeytetty ja tarkennettu sen soveltamisalaa ja savupiipun korkeuden mitoitusperusteita sekä täsmennetty päästöraja-arvoja. Teollisuuden päästöjä koskevan direktiivin uudet vaatimukset suurille, polttoaineteholtaan yli 50 megawatin energiantuotantolaitoksille pantiin kansallisesti toimeen ympäristönsuojelulain ja valtioneuvoston asetuksen muutoksilla alkuvuodesta 2013. Pienpolton hiukkaspäästöjen rajoittamiskeinot ja skenaariot -hankkeessa arvioitiin pienpolton päästövähennysmahdollisuuksia ja -kustannuksia lähitulevaisuudessa (10–20 vuotta) sekä niiden merkitystä terveys- ja ilmastovaikutusten kannalta.

Vuonna 2012 ammoniakkin (NH<sub>3</sub>) vuosipäästöt olivat selvästi suuremmat kuin päästökattodirektiivin säätämä päästökattoarvo 31 kt. Suomi on joutunut sopimuksen rikkomustilaan, koska ei ole kyennyt noudattamaan ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskevassa sopimuksessa asetettua ammoniakkipäästöjen kokonaispäästövähennysveloitetta. Muut nykyiset kansainväliset ja EU-tason päästötavoitteet on saavutettu jo hyvissä ajoin ennen vuotta 2010.

KUVIO 9. Päästöjen kehitys kohti vuoden 2010 päästökattoja



Kaivosten ympäristöturvallisuutta edistettiin muun muassa toteuttamalla kaivosten stressitestit ja asettamalla viranomaistyöryhmä pohtimaan kaivosten ympäristöturvallisuutta. Stressitestien avulla selvitettiin, miten kaivokset selviytyvät poikkeuksellisesta kuormituksesta aiheutuvista tilanteista, joilla voi olla ympäristövaikutuksia kaivosalueen ulkopuolella. Testien mukaan kaivokset ovat varautuneet melko hyvin, mutta myös kehitettävää löytyi erityisesti vesienhallinnassa. Viranomaisryhmä puolestaan arvioi muun muassa viranomaisten tehtäviä, ohjauskeinoja ja yhteistyötä ympäristövahinkojen estämiseksi. Molempien hankkeiden osalta julkaistiin loppuraportit, joihin on koottu keskeiset tulokset ja kehittämistä koskevat ehdotukset.

Ympäristövahinkolainsäädännön toimivuuden ja toissijaisten rahoitusjärjestelmien kattavuuden arviointi aloitettiin loppuvuodesta. Vuoden aikana jouduttiin järjestämään lisätalousarviosta rahoitus konkurssiin menneen yhtiön vaarallisten jätteiden hävittämiseksi ympäristöturvallisuuden varmistamiseksi.

Vuonna 2013 valmistui 17 pilaantuneiden maa-alueiden kunnostushanketta, joihin käytettiin myös valtion ympäristötyömäärärahoja. ELY-keskuksille myönnettiin yhteensä 3 milj. euroa kohteiden kartoittamiseen, tutkimiseen ja kunnostamiseen sekä yhteen kiireelliseen jätehuoltoon koskevaan työhön. Kunnostukset ovat suurelta osin olleet ELY-keskusten ja kuntien yhteistyöhankkeita. Kunnostustoiminnan kokonaisvolyymia kuvaa se, että ELY-keskukset tekivät 247 pilaantuneen maaperän puhdistamista koskevaa hallintopäätöstä. Isännättömien huoltoasemien maaperän kunnostamisia jatkettiin SOILI-ohjelmassa. Ohjelmasta luovutettiin vuoden aikana 16 öljysuojarahaston rahoittamaa kohdetta, joiden osalta ELY-keskus oli hyväksynyt kunnostustyön suoritetuksi. SOILI-ohjelma on päättymässä ja viimeisten kunnostusten arvioidaan valmistuvan vuonna 2015. Öljysuojarahaston määräaikaisessa tutkimus- ja kunnostushankkeessa (JASKA) tutkittiin 50 kohdetta vuonna 2013.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset pohjoisilla ja arktisilla alueilla sekä kasvava kiinnostus alueiden luonnonvaroja kohtaan näkyivät ympäristöministeriön työssä. Ministeriö osallistui muun muassa aktiivisesti arktisten maiden välisen öljyntorjuntasopimuksen valmisteluun, joka allekirjoitettiin ministerikokouksessa Kiirunassa. Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen Suomen arktisesta strategiasta, johon ympäristöministeriö vaikutti aktiivisesti. Strategiassa tarkastellaan Suomen arktisen aseman vahvistamista, avautuvia liiketoimintamahdollisuuksia, ympäristöä, turvallisuutta ja vakautta, maan pohjoisten alueiden asemaa, kansainvälistä yhteistyötä sekä arktista osaamista laajasti ymmärrettyinä.

Öljyntorjuntavalmiutta parannettiin jatkamalla korotetun öljysuojamaksun perimistä sekä aloittamalla öljyntorjunta-alus Hylkeen peruskorjauksen suunnittelu. Vuoden 2014 talousarvioon on varattu 12 milj. euroa peruskorjauksen toteuttamiseen sekä 1,5 milj. euroa öljyntorjuntalaitteiston ja avomeriöljyntorjuntakaluston hankintaan.

### Luonnonsuojelu

Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön toimintaohjelma vuosille 2013—2020 valmistui. Tavoitteena on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen Suomessa vuoteen 2020 mennessä. Luonnonsuojelulain muuttamista yhteisö-lainsäädännön toimeenpanon täydentämiseksi jatkettiin ja lainsäädännön vaikuttavuutta, toimivuutta ja tehokkuutta lisäävien muutosten valmistelu aloitettiin. Geenivarojen saatavuutta ja niiden käytöstä saatavien hyötyjen jakoa koskevan Nagoyan pöytäkirjan täytäntöönpanotoimet aloitettiin.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) suojelualueita saatiin vuonna 2013 valtion omistukseen 3 268 hehtaaria. Yksityisiä suojelualueita perustettiin 4 235 hehtaaria. Lisäksi tehtiin 13 kahdenkymmenen vuoden määräaikaista maanomistajan ja valtion välistä suojelusopimusta, joiden yhteispinta-ala on 109 hehtaaria. Ympäristöministeriön vuodelle 2013 asettama pinta-alatavoite ylitettiin näin ollen 20 prosentilla. Uusien suojelukohteiden keskikoko oli noin 13 hehtaaria. METSO-kohteiden hankintaan ja rauhoitukseen käytettiin määrärahaa noin 32,4 milj. euroa.

Valtioneuvoston hyväksymien vanhojen luonnonsuojeluohjelmien tai niitä vastaavien suojeluvarausten toteutusta jatkettiin. Vuonna 2013 niitä toteutettiin 12 711 hehtaaria, mikä oli yli kolminkertainen määrä tavoitteeseen nähden. Suurin yksittäinen kohde oli Lapin ELY-keskuksen tekemä noin 7 737 hehtaarin suuruinen rauhoitus Kemihaaran soiden Natura 2000 -alueella. Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukset, joilla oli suurimmat toteutustavoitteet, eivät kuitenkaan saavuttaneet asetettuja tavoitteita. Luonnonsuojeluohjelmiin käytettiin noin 16 milj. euroa hankinta- ja korvausmäärärahaa.

Suomussalmen ja Varsinais-Suomen luonnonsuojelualueita koskevat asetukset viimeisteltiin. Lisäksi valmisteltiin perustamisasetuksia Saimaan alueelle sekä Itä-Lappiin. Selvitykset uusien kansallispuistojen perustamisedellytyksistä valmistuivat. Turun kansallinen kaupunkipuisto perustettiin kesäkuussa ja Kotkan kansallisen kaupunkipuiston hakemus valmistui. Hangon kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelman teko aloitettiin.



Soidensuojelun täydennysohjelman valmistelu eteni aikataulussa. Alkuvaiheen laaja kuuleminen, maastokartoitukset ja kartoituskohteiden maanomistajien kuuleminen sekä sidosryhmätyö ja viestintä onnistuivat hyvin. Kaikkiaan kartoitettiin 340 suota, joiden yhteispinta-ala on noin 34 000 hehtaaria. Ehdotukset suojeltavista suoalueista tehdään vuonna 2014.

Maa-aineslain toimivuuden arviointi valmistui ja lähetettiin lausunnoille. Raportissa on esitetty lupamenettelyn selkiyttämistä, jota edistetään ympäristönsuojelulain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Lisäksi arviointiraportissa on esitetty muun muassa maa-aineslain soveltamiseen ja valvontaan liittyviä tehostamis- ja selkiyttämistoimia.

Lajisuojelun alueellisia priorisointeja jatkettiin ja toimenpiteet kohdistettiin priorisointien mukaisesti kiireellisimminkin suojeltuihin lajeihin. Kalankasvatuksen ja turvetuotannon ympäristönsuojeluohjeet julkaistiin.

Vuoden 2013 VELMU -maastokartoitukset toteutuivat koordinoitusti ja etenivät suunnitelman mukaisesti, paikoitellen tavoitteet jopa ylitettiin. Esitetyistä kenttätavoitteista mukaan lukien näyteanalyysit on toteutettu noin 70 %. Inventointimenetelmiä yhdennettiin ja kehitettiin. Lajien ja luontotyyppien levinneisyyskarttoja hyödynnettiin muun muassa Kymenlaakson maakuntakaavan valmistelussa.

Itämeren suojelusopimuksen (HELCOM) ja Itämeren toimintaohjelman (BSAP) velvoitteita sekä työohjelmia toteutettiin tavoitteiden mukaisesti. Ministerikokouksessa hyväksyttiin julkilausuma, jonka keskeisimpiä sisältöjä oli päivitystyistä, maakohtaisista ravinnepäästötavoitteista sopiminen. Suomen vähennystavoite kohdistuu vain Suomenlahteen, mutta toimenpiteitä tehdään koko valuma-alueella. Laivojen typenoksidipäästöjä koskevan erityisalueen (NECA) hakemuksen jättämisestä kansainväliselle merenkulkujärjestö IMO:lle ei päästy yksimielisyyteen. Kansallista merenhoitosuunnitelmaa ja toimenpideohjelmia edistettiin valmistelemalla seurantaohjelmaa sekä kehittämällä direktiivin edellyttämiä indikaattoreita. Pietarin vesiensojelu-yhteistyössä saavutettiin merkkipaalu Nevan pohjoisen tunneliviemäriin valmistuttua. Pietarin jätevesistä käsitellään jo yli 98 %. Suomenlahti-vuoden 2014 valmistelu aloitettiin.

Vuoteen 2015 ulottuvien vesienhoitosuunnitelmien toteutusta jatkettiin laajapohjaisena yhteistyönä. Samalla valmisteltiin vuoteen 2021 ulottuvia vesienhoitosuunnitelmia antamalla toisen vesienhoitokauden toimenpiteiden suunnittelua koskeva ohjeistus sekä julkaisemalla pohja- ja pintavesien tilaluokittelut.

Suomen vesien ekologisen tilan arvio osoittaa, että järviemme pinta-alasta 85 % ja jokivesistämme 65 % on hyvässä tai erinomaisessa tilassa. Suuret järvet ja erityisesti Pohjois-Suomen vedet ovat ekologiselta tilaltaan pääosin hyviä tai erinomaisia. Sen sijaan pienet järvet kärsivät rehevöitymisestä. Riskialttiiden pohjavesialueiden määrä on kasvanut noin sadalla alueella vuoteen 2009 verrattuna. Yhdyskuntajätevesien vuotuisen kokonaisytyppi- ja kokonaisfosforikuormituksen kehitys on ollut viime vuosina aleneva. Rannikovesistä vain neljännes täyttää hyvän ekologisen tilan vaatimukset, eikä yksikään rannikon vesialue ole ekologiselta tilaltaan erinomainen. Suomenlahden itäisimmän osan tila on kohentunut vesiensojelu-toimien ja etenkin Pietarin tehostuneen jätevedenpuhdistuksen ansiosta. Suurin ongelma on rehevöityminen, jonka vähentämiseksi tarvitaan toimenpiteitä erityisesti maataloudessa, yhdyskunnissa ja haja-asutuksessa.

Ympäristöministeriö jatkoi valtakunnallisen viemäröintiöohjelman toimeenpanoa yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Valtion vesihuoltotuella käynnistettiin vuonna 2013 yhdeksän siirtoviemärihanketta. Hankkeiden vaikutuksena vanhentuneita pieniä puhdistamoita poistuu käytöstä ja jätevesien puhdistusta keskitetään tehokkaisiin alueellisiin keskuspuhdistamoihin. Hajajätevesineuvonnan 1,5 miljoonan euron avustuksilla toteutettiin neuvontahankkeita kaikkien ELY-keskusten alueella. Väliarvioinnin perusteella neuvontaa tehdään noin 8 000 kiinteistöllä.

Turvetuotannon ja metsätalouden kolmivuotisen vesiensuojeluhankkeen (TASO) sekä tehoa maatalouden vesiensuojeluun -hankkeen (TEHO PLUS) tavoitteet saavutettiin. Maatalouden ympäristökorvausjärjestelmän uudistuksessa on hyödynnetty TEHO PLUS -hankkeessa kehitettyä mallia tilakohtaisesta ympäristöneuvonnasta sekä paikatietoaineistojen hyödyntämistä ympäristötoimenpiteiden kohdentamisessa. Ravinteiden kierrätystä sekä Saaristomeren ja Selkämeren tilan parantamista edistävää ohjelmaa jatkettiin. Analyysi ohjelmasta ja sen vaikuttavuudesta valmistui. Tulevissa hankkeissa pyritään entistä enemmän tähtäämään mahdollisimman nopeaan käytäntöön soveltamiseen.

### Metsähallituksen luontopalvelut

Metsähallitus on maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan liikelaitos, jota ympäristöministeriö ohjaa ja rahoittaa julkisiin hallintotehtäviin kuuluvissa luonnonsuojelutehtävissä. Metsähallituksen luontopalvelujen tehtävänä on ympäristöministeriön hallinnonalalla valtion omistuksessa olevan luonnonsuojelualue- ja erämaaverkoston hallinnointi ja hoito sekä eräät valtakunnalliset asiantuntijatehtävät. Toiminnalla vaikutetaan keskeisesti luonnon monimuotoisuuden Suomessa biodiversiteetin köyhtymisen hidastamiseksi.

Vuonna 2013 luontopalvelujen kokonaismenot olivat 61,8 milj. euroa (63,8 milj. euroa vuonna 2012). Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön kautta valtion talousarviosta tuleva perusrahoitus kattoi menoista 38,7 milj. euroa (39,2 milj. euroa vuonna 2012). Henkilötyövuosia oli kaikkiaan 578 (562). Metsähallituksesta liikelaitokseksi raportoidaan hallituksen vuosikertomuksen osassa 1.

### TAULUKKO 143. Metsähallituksen luontopalvelujen toiminnan tunnuslukuja vuosina 2009—2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Natura-alueiden määrä, jolle valmistui hoito- ja käyttösuunnitelma, kpl	32	22	20	18	13
Metsien ja soiden ennallistaminen METSO-alueella, ha	2 561	2 245	2 148	1 897	2 212
Perinnebiotooppien hoito ja kunnostus, ha	2 610	2 695	3 071	3 388	4 137
Vedenalaisten luontotyyppien inventointi, ha	5 632	6 200	5 345	n. 10 000	9 365
Kansallispuistojen käynnit	1 943 000	1 958 500	2 086 500	2 087 300	2 259 800
Luontokeskusten ja muiden asiakaspisteiden käynnit	866 000	849 400	833 000	896 500	1 013 800

Kansallispuistojen ja valtion retkeilyalueiden virkistys- ja matkailukäytön tuottamat paikallistaloudelliset vaikutukset kasvoivat johtuen lisääntyneistä käyntimääristä. Kansallispuistojen kävijöiden rahankäytön kokonaistulo- ja työllisyysvaikutukset olivat 115,5 milj. euroa ja 1 484 henkilötyövuotta. Valtion retkeilyalueiden kävijöiden rahankäytön kokonaistulo- ja työllisyysvaikutukset olivat 15,4 milj. euroa ja 199 henkilötyövuotta.

Vuonna 2013 avattu Suomen luontokeskus Haltia saavutti suosiota niin kansalaisten kuin ulkomaisten matkailijoiden käyntikohteena. Eniten mielenkiintoa herättivät puurakenteisen keskuksen arkkitehtuuri, edistykselliset energiaratkaisut ja Suomen luonnosta kertova interaktiivinen näyttely. Myös Haltian luontokoulutoiminta oli vilkasta. Haltiassa oli lähes 95 000 käyntiä kahdeksan aukiolokuukauden aikana. Nuuksion kansallispuiston käyntimäärä kasvoi Haltian vaikutuksesta yli 40 %.

## 12.3 Kestävä yhdyskuntakehitys, rakentaminen ja asuminen

### Alueiden käyttö

Ympäristöministeriö tuki valtioneuvoston hyväksymien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista ja niiden välittymistä kuntien kaavoitukseen ja maakuntakaavoitukseen. Vuonna 2013 vahvistettiin viisi maakuntakaavaa ja ohjattiin 28 vireillä olevaa maakuntakaavaa. Ohjauksessa ovat painottuneet ilmastonmuutoksen hillintään liittyvät kysymykset, erityisesti kaupunkiseutujen yhdyskuntarakennetta ja vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumista sekä tuulivoimaa koskevat alueidenkäytölliset ratkaisut. Keskeisellä sijalla ovat olleet myös eräät suuret liikenteen infrastruktuuriratkaisut.

Maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisarviointi valmistui. Arvioinnin mukaan 14 vuotta voimassa ollut laki toimii yhä keskeisiltä periaatteiltaan hyvin ja sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Toimintaympäristössä on tapahtunut kuitenkin muutoksia, jotka antavat aihetta lain osauudistuksille. Arvioinnissa korostuvat kaupunkiseutujen maankäytön ohjaimisen haasteet. Myös kuntauudistuksen eteneminen on otettava huomioon kaavajärjestelmää kehitettäessä. Kaupunkiseutujen kehysalueilla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla tarvitaan tiukempaa rakentamisen ohjausta kuin muilla maaseutualueilla. Kunnilta tarvitaan myös aktiivisempaa maapolitiikkaa. Tarpeellisiksi katsottuja lain osauudistuksia käynnistetään välittömästi. Ensimmäiset osauudistukset toimeenpanevat osaltaan hallituksen rakennepoliittista ohjelmaa ja ne tuodaan eduskunnan käsiteltäväksi syksyn 2014 aikana.

Kevennettyjen rakentamis- ja kaavamääräysten kokeilusta annetun lain (1257/2010) voimassaoloaika jatkettiin vuoden 2014 alusta vuoden 2018 loppuun saakka. Lain alueellista soveltamisalaa laajennettiin poikkeamistoimivallan siirtämisen kokeilun osalta kymmenen asukasluvultaan suurimpaan kuntaan. Valmisteltiin maankäyttö- ja rakennuslain rakentamisen suunnittelua, työnjohtoa ja viranomaisvalvontaa koskevat säännösmuutokset siten, että ne täyttävät perustuslain vaatimukset. Lakimuutos tulee voimaan syksyllä 2014. Osana vesihuoltolainsäädännön uudistusta valmisteltiin hulevesiä koskevaa maankäyttö- ja rakennuslain muutosta tarkoituksena lisätä lakiin hulevesiä koskeva luku. Hallituksen esitys annettiin eduskunnalle syksyllä 2013.

Ympäristöministeriö tuki edelleen tuulivoimarakentamisen kaavoitusta ja selvityksiä sekä edisti osaltaan hallituksen ilmasto- ja energiastrategian tavoitetta lisätä tuulivoimatuotantoa nykyisestä noin 450 megawattista 3 750 megawattiin vuoteen 2025 mennessä. Kunnille ja maakunnan liitoille osoitettiin 1,4 milj. euroa valtionavustusta tuulivoimarakentamista ohjaavien kaavojen laadintaan. Tuulivoimarakentamista ohjaavia maakunta- ja yleiskaavoja on vireillä ja valmistunut runsaasti eri puolilla Suomea. Vuonna 2013 tuulivoimakapasiteetti kasvoi 56 %. Tuulivoimarakentamisen poikkeamista koskeva maankäyttö- ja rakennuslain muutos tuli voimaan 1.1.2014.

Suomen ensimmäinen kulttuuriympäristöstrategia valmistui. Tavoitteena on vahvistaa kulttuuriympäristön arvoa ja hyvää hoitoa ja parantaa sitä kautta ihmisten hyvinvointia. Strategia sisältää kolme kärkiteemaa, jotka ovat kulttuuriympäristö mahdollisuutena, kestävä kehitys sekä hyvä kulttuuriympäristöhallinto. Ympäristöministeriö myönsi vuonna 2013 rakennusperinnön hoitoon tarkoitettuja avustuksia 1,35 milj. euroa. Avustuksia haettiin 989 kohteelle ja myönnettiin 485 kohteelle.

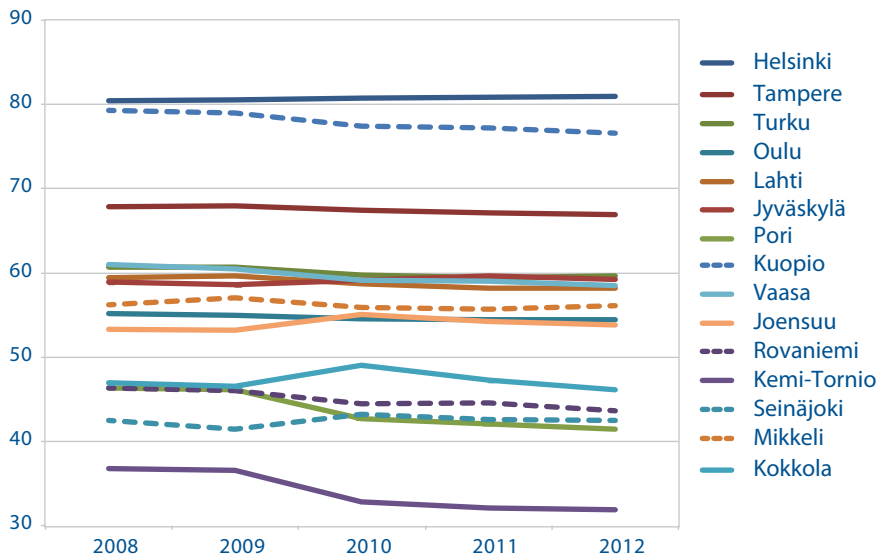
Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) aiesopimukset Tampereen ja Oulun kaupunkiseutujen kuntien ja valtion välillä allekirjoitettiin. Metropolipolitiikkaa jatkettiin hallitusohjelman mukaisesti. Metropolipolitiikan keskeisistä hankkeista MAL-aiesopimuksen ja maahanmuuttajien aiesopimuksen toimenpiteitä toteutettiin ja metropolialueen kasvusopimus solmittiin. Sosiaalisen eheyden kumppanuusohjelman valmistelu on käynnissä. Metropolihallinnon lainsäädännön valmistelu aloitettiin hallituksen rakennepoliittisen ohjelman linjausten mukaisesti valtiovarainministeriön johdolla. Alueella aloitettiin myös valtion erityinen kuntajakoselvitys.

Kaavoituksen ja kaavaohjauksen tueksi tuotettiin alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, vähittäiskaupan suuryksiköihin ja ilmastotavoitteita toteuttavaan kaavoitukseen liittyvää aineistoa, julkaistiin vähittäiskaupan suuryksiköiden ohjauksen opas, energiakaivoja koskeva opas sekä aineistoa ilmastotavoitteita edistävän asemakaavoituksen tueksi.

Valtioneuvoston periaatepäätöksen meluntorjunnasta (2007—2020) toteutumista selvitettiin perustuen osaltaan ympäristömeludirektiiviin (2002/49/EY), kartoituksiin ja meluntorjuntasuunnitelmiin. Melulle altistuvien määrä ei ole pienentynyt tarkasteluaikana. Melulle altistuu noin 20 % väestöstä ja tieliikenteen melulle altistuvien osuus tästä on 85 %. Meluntorjuntaa koskevia uusia menettelyjä on tarkasteltu ympäristönsuojelulain uudistamisen yhteydessä ja viety yhteistyössä liikenne- ja viestintäministeriön ympäristö- ja lentoliikennestrategiaan.

Kaupunkiseutujen tiiveimmillä alueilla asuvien osuus koko kaupunkiseutujen taajama-alueen asukkaista on viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana ollut pääsääntöisesti vähenevä eli yhdyskuntarakenne on hajaantunut. Yhdyskuntarakenteen eheydellä on suuri merkitys toimivien joukkoliikennetkaisu- ja palvelujen saavutettavuuden kannalta.

**KUVIO 10. Tilastoruuduissa, joissa asukastiheys on vähintään 20 asukasta hehtaarilla, asuvien osuus kaupunkiseudun taajama-alueen asukkaista 2007—2012, %**



## Asuminen

Asuntopoliittisen toimenpideohjelman toteuttamista jatkettiin. Lisäksi hallitus päätti 21.3.2013 kehysriihessä laajasta asuntopoliittisesta uudistuspaketista, jolla vastataan kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen pulaan erityisesti Helsingin seudulla. Uudistuspaketti sisältää toimia koko asuntotuotantoketjun kehittämiseen.

Valtion tukeman uudistuotannon osalta korkotukilainoituksen omavastuukorko laskettiin määräaikaaisesti yhteen prosenttiin ja perusparannuksen korkotukilainoituksessa määräaikaaisesti 2,35 prosenttiin. Lisäksi Helsingin seudulla otettiin käyttöön määräaikainen 10 000 euron asuntokohtainen käynnistysavustus normaalien tuettujen vuokra-asuntojen rakentamisessa. Valtion omistamalle A-Kruunu Oy:lle varattiin vuoden 2013 ensimmäisessä lisätalousarviossa 30 milj. euroa, jolla on tarkoitus ryhtyä rakentamaan tuettuja normaaleja vuokra-asuntoja Helsingin seudulle. Normaalin vuokra-asuntotuotannon lisäämiseksi valmisteltiin nykyisen 40-vuotisen korkotukituotannon rinnalle uutta korkotukimallia, jossa kohdekohtaiset rajoitukset kestäisivät 20 vuotta.

Valtion tukemien vuokra-asuntojen vuokranmääritysvalvonta päätettiin siirtää vuoden 2014 alusta kunnilta Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) tehtäväksi. Samalla ARAlle säädettiin oikeus vaatia valvonnan suorittamiseksi tarvittavat tiedot lainansaajalta. ARA vastaa edelleen myös lainansaajien yleisestä ohjauksesta omakustannusvuokraa koskeissa asioissa.

Ympäristöministeriö käynnisti selvityksen nykyisen asumisen tukijärjestelmän ja verotuksen vaikuttavuudesta ja tehokkuudesta sekä ehdotuksista niiden kehittämiseksi. Tulokset saadaan tämän hallituskauden loppuun mennessä ja niitä on tarkoitus hyödyntää seuraavan hallitusohjelman laadinnassa.

Vuonna 2013 asuntojen uudistuotanto oli arviolta noin 27 120 aloitettua asuntoa (vuonna 2012: 28 334 asuntoa). Asuntotuotannon laskuun ovat vaikuttaneet erityisesti edelleen jatkuva taloudellinen epävarmuus ja osaltaan asuntotuotantoa elvyttäneiden suhdanneluonteisten avustusten loppuminen vuonna 2012. Asuntojen korkea hintataso ja kuluttajien luottamuksen lasku on vähentänyt vapaarahoitteisten asuntojen kysyntää.

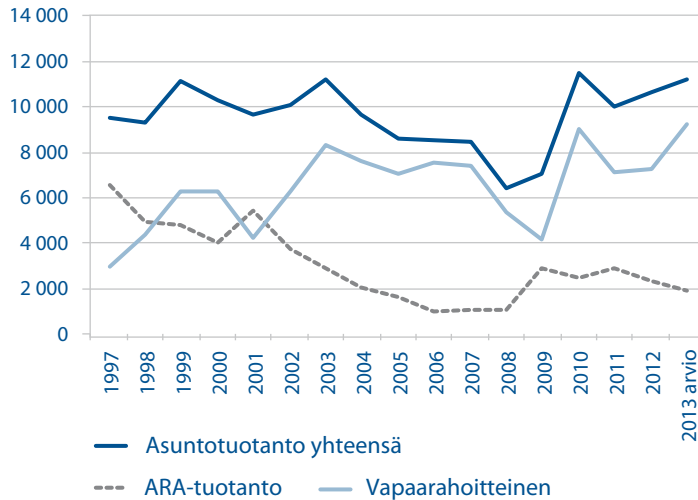
ARA teki korkotukilainoitettavien asuntojen aloituksen mahdollistavia päätöksiä yhteensä 6 409 asunnosta (vuonna 2012: 6 418 aloitusta) ja takauslainoituksen osalta 162 asunnosta (vuonna 2012: 239 aloitusta). Normaalin korkotukivuokratuotannon päätöksiä oli 1 988 asuntoa, erityisryhmien asuntoja 2 953 ja asumisoikeusasuntoja 1 306. Asunnoista aiesopimuskuntiin kohdistui 2 525 asuntoa ja muihin kasvukeskuksiin 2 331 asuntoa. Valtion tukeman asuntotuotannon korkotukilainojen hyväksymisvaltuus oli yhteensä 1 040 milj. euroa ja siitä jäi käyttämättä noin 128 milj. euroa.

Valtion ja Helsingin seudun kuntien välisen MAL-aiesopimuksen 2012–2015 mukainen Helsingin seudun asuntotuotannon tavoite on 12 500 asuntoa vuodessa. Vuonna 2013 toteutui arviolta 10 756 asuntoa eli tavoite jäi saavuttamatta. Vuonna 2013 normaalien ARA-vuokra-asuntojen rakentamisen aloituksen mahdollistavia päätöksiä tehtiin Helsingin seudulla ARA:n mukaan noin 1 000. MAL-sopimuskauden (2013–2015) keskimääräinen vuositaso on noin 2 500 ARA-vuokra-asuntoa painopisteen ollessa normaaleissa vuokra-asunnoissa. Helsingin seudulla oli lisäksi tavoitteena kaavoittaa 1,4 milj. kerrosneliometriä uutta asuinkerrosalaa, mutta toteuma oli ennakkotietojen mukaan noin 1,2 milj. kerrosneliometriä. Vähentyneen tuotannon taustalla on suhdanteisiin liittyvä rakennusalan varovaisuus. Helsingin, Turun, Oulun ja Tampereen kaupunkiseutujen MAL-aiesopimusten seuranta käynnistyi. Aiesopimusmenettelyä kehitettiin parantamalla sen sitovuutta ja käytettävyyttä.

Kehitysvammaisten asumisen ohjelman toteuttamista jatkettiin, ja kehitysvammaisille suunnattuja ARA-asuntoja valmistui vuonna 2013 yhteensä 481 (30,5 milj. euroa). Tavoitteena oli 470 uuden asunnon rahoittaminen, joten tavoitteet saavutettiin. Vammaisten asumisen kehittämisen tueksi ympäristöministeriö julkaisi raportin ”Kehitysvammaisten ihmisten asumisen tulevaisuus”, jossa tarkastellaan kansainvälisiä ja Suomen ratkaisuja kehitysvammaisten ihmisten asumisessa, etenkin silloin kun laitoshoido lopetetaan.

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma jatkui tavoitteena poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2015 mennessä. Asunnottomien määrä oli vuonna 2013 yhteensä 7 500 (vuonna 2012: 7 852), joista pitkäaikaisasunnottomia oli 2 550 (vuonna 2012: 2 628). Aiesopimuskaupungeissa (11 kaupunkia) oli vuonna 2013 asunnottomia 6 157 ja pitkäaikaisasunnottomana 2 192 henkilöä. Koko maassa asunnottomuus väheni n. 350 hlöä ja pitkäaikaisasunnottomuus n. 80 hlöä, maahanmuuttajien asunnottomuus kasvoi n. 20 %. Ohjelman tavoitteena on vuosina 2008–2015 aikaansaada aiesopimuskaupungeissa yhteensä 2 500 asuntoa pitkäaikaisasunnottomille. Vuosina 2008–2012 on valmistunut yhteensä 2 143 asuntoa, joten ohjelman määrällisen tavoitteen saavuttaminen edellyttää runsaan 350 asunnon aikaansaamista vuoteen 2015 mennessä.

KUVIO 11. Asuntotuotanto aiesopimuskunnissa



Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmasta vuosille 2013—2017. Ohjelmassa on useita toimenpiteitä ikääntyneiden asumisolojen parantamiseksi. Valtion pitkäjänteisen toiminnan kautta luodaan edellytyksiä ikääntyneiden asuinolojen parantamiseen, joita kuntien toimilla tuetaan sekä vaikutetaan ikääntyneiden itsensä ja kuntien ja asunto- ja rakennusalan toimintaan. Ohjelman keskeisimpinä linjauksina on ikääntyneiden tarpeiden ennakointi, esteettömyyden ja asuntojen korjaamisen edistäminen, monipuolisten asumisratkaisujen mahdollistaminen sekä asuinympäristöjen, hyvinvointiteknologian ja kuntien toimintamallien kehittäminen.

Asuinalueiden kehittämisohjelman 2013—2015 toteuttaminen käynnistyi. Ohjelman tavoitteena on ehkäistä asuinalueiden eriytymistä (segregaatiota), edistää asuinalueiden palvelutarjontaa ja elinkeinotoimintaa, vahvistaa asukkaiden osallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia, parantaa eri asukasryhmien vuorovaikutusta ja luoda viihtyisiä, turvallisia ja kiinnostavia asuinympäristöjä.

## Rakentaminen

Rakentaminen väheni edelleen vuonna 2013 heikon ja epävarman taloustilanteen johdosta. Tammi—marraskuussa myönnettyjen rakennuslupien kuutiomäärä väheni 3 % vuodentakaiseen vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. Asuin- ja vapaa-ajan rakennusten kuutiomäärät laskivat merkittävästi. Maatalousrakennusten osalta kasvu oli merkittävää. Kasvua oli myös liike- ja toimistorakennuksissa sekä hieman myös teollisuus- ja varastorakennuksissa. Piristymisen merkkejä kuitenkin näkyi loppuvuonna rakennuslupien kuutiomäärän kasvaessa marraskuussa runsaat 20 % vuoden takaisesta.

Rakennushankkeen toimijoita koskevaa sääntelyä selkeytettiin muuttamalla maankäyttö- ja rakennuslakia sekä asuntokauppalakia. Muutos selventää rakennushankkeeseen ryhtyvän velvollisuuksia, rakennuksen suunnittelua ja suunnittelijoita, rakennustyönjohtoa sekä rakentamisen viranomaisvalvontaa koskevaa sääntelyä. Suunnittelijoiden ja työnjohdon kelpoisuusehtoja on täsmennetty muun muassa aikaisempien tutkintojen huomioon ottamisella. Lakimuutos tuli voimaan 1.1.2014.

Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin (EPBD) implementointi saatettiin loppuun. Ympäristöministeriön asetus rakennuksen energiatehokkuuden parantamisesta korjaus- ja muutostöissä tuli voimaan kaikkien rakennusten osalta 1.9.2013. Rakennuksen energiatodistuslaki ja muut sitä koskevat säädökset tulivat voimaan 1.6.2013. Uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energian käytön edistämisestä annetun direktiivin (RES) täytäntöönpanoa jatkettiin. VTT:n laatiman selvityksen mukaan realistinen säästöpotentiaali, sisältäen ympäristöministeriön asetuksen rakennusten energiatehokkuuden parantamisesta korjaus- ja muutostöiden yhteydessä, on noin 6 prosenttia rakennuskannassa vuoteen 2020 mennessä. Helsingin rakennusvalvonnan seurannan mukaan uusien asuinrakennusten energiatehokkuus on parantunut Helsingissä selvästi viimeisten neljän vuoden aikana.

Tammikuun alussa 2013 tuli voimaan maankäyttö- ja rakennuslain muutos, jolla säädettiin rakennusten olennaisista teknisistä vaatimuksista sekä saatettiin Suomen rakentamismääräyskokoelmaan koottavien asetusten antovaltuudet vastaamaan perustuslain vaatimuksia. Maankäyttö- ja rakennuslain muutos on pohjana Suomen rakentamismääräyskokoelman uudistamiselle.

Rakennustuotteiden CE-merkintä tuli heinäkuussa pakolliseksi EU-asetuksen myötä. Samalla uudistui lainsäädäntö myös rakennustuotteiden kansallisten tuotehyväksyntöjen osalta.

Korjaus- ja energia-avustuksiin oli vuoden 2013 talousarviossa käytettävissä 50,5 milj. euroa. Määräraha oli 5,8 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2012. Avustusten painopisteinä olivat hissien rakentaminen sekä vanhusten ja vammaisten asuntojen rakentaminen. Uusiutuvan energian avustuksista luovuttiin määrärahatason laskusta johtuen.

Rakennusjätteen vähentämiseksi ja kierrätyksen lisäämiseksi valmistui syksyllä 2013 rakentamisen materiaalitehokkuuden toimenpideohjelma. Ohjelma kytkeytyy kansalliseen materiaalitehokkuusohjelmaan, ja sen toimenpiteet painottuvat kierrätyksen edellytysten ja seurannan parantamiseen sekä teknologian ja kierrätyspalvelujen edistämiseen.

Valtakunnallista kosteus- ja hometalkoot -ohjelmaa jatkettiin pääpainona ohjelman tuottaman osaamisen siirtyminen koulutukseen ja rakennusalan toimijoille. Kosteus- ja hometalkoot palkittiin Markkinointiviestinnän Toimistojen Liiton kilpailussa sekä vuoden 2013 viestintätöinä että parhaana työnä yhteiskunnallinen viestintä -sarjassa.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta antoi helmikuussa 2013 mietinnön rakennusten kosteus- ja homeongelmista (TrVM 1/2013 vp - M 5/2013 vp). Eduskunta hyväksyi toukuussa 2013 (EK 5/2013 vp) mietinnössä ehdotetut 14 kannanottoa. Eduskunnan kirjelmän mukaisista kannanotoista aiheutuvien toimenpiteiden toteutus kuuluu usealle ministeriölle ympäristöministeriön koordinoimissa toimintaa. Ympäristöministeriö on asettanut seurantaryhmän kirjelmästä aiheutuvien toimenpiteiden suunnitteluun ja toteutuksen seurantaan. Vuonna 2013 toteutetuista toimenpiteistä on raportoitu tarkemmin vuosikertomuksen osassa 4.



Energiaviisaan rakennetun ympäristön aika (ERA17) -ohjelman toimeenpanoa jatkettiin. Ohjelman toimet kohti energiaviisaampaa Suomea ovat edenneet kiitettävästi, vaikkakin uusia painopisteitä on jouduttu ohjelman aikana määrittelemään. Ohjelman tavoitteena on energianäkökohtien huomioiminen kaikessa toiminnassa.

## Kehittämistoiminnan keskeiset tulokset

Sähköinen ympäristölupajärjestelmä saatiin valmiiksi ja järjestelmä otettiin käyttöön vuoden 2014 alussa aluehallintovirastoissa. Valvonta- ja kuormitustietojärjestelmän (VAHTI) muutostarpeet tunnistettiin ja uuden version määrittelytyö aloitettiin. Luonnonsuojelualueiden tietojärjestelmän (SALTI) toteutukseen tarvittu työmäärä on ollut arvioitua suurempi ja järjestelmän valmistuminen on viivästynyt. Palvelun käyttöönotto tapahtuu vaiheittain vuosina 2014–2015.

SADe-ohjelman Asumisen ja rakentamisen ePalvelut -hankkeessa otettiin käyttöön asukkaiden osallistumiseen kannustava elinympäristön kyselypalvelu Harava ja vahtipalvelu Tarkkailija. Rakentamisen lupa-asiointipalvelua (Lupapiste) pilotoitiin. Koko palvelukokonaisuus valmistuu vaiheittain vuoteen 2015 mennessä.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä tutkimuslaitosrakenteen kokonaisuudistuksesta päätettiin LYNETin toimintaa laajentaa niin, että vuoden 2015 alusta LYNETin muodostavat Luonnonvarakeskus, Elintarviketurvallisuusvirasto, Suomen ympäristökeskus, Paikatiedon tutkimus- ja kehittämiskeskus, Ilmatieteen laitos, Geologian tutkimuskeskus ja Moniteknologinen tutkimuskeskus (VTT ja MIKES).

Ympäristöministeriön T&K -toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta arvioitiin ulkopuolisen tahon toimesta (YMrä 28/2013). Arvioinnin mukaan ministeriö profiloituu vahvana tutkimustiedon hyödyntäjänä. Arvioinnissa esitettiin useita kehittämissuosituksia mm. tutkimustiedon hyödyntämisestä säädösvalmistelussa, T&K-toiminnan roolin selkeyttämistä, priorisointia sekä yhteistyön lisäämistä kuntien ja ELYjen kanssa.

Ympäristön tilan seurannan strategian 2020 toimeenpanoa jatkettiin Monitor-2020 -ohjelmassa sekä Monitor 2015 -hankkeessa, joka on myös ympäristöhallinnon VATU-hanke. Ohjelman tehtävänä on mm. kehittää ympäristön seurantatiedon tuotantoa ja hankkeen tehtävänä mm. kehittää seurannan vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. Ohjelma käynnistyi v. 2013 ja etenkin seurantatiedon käytön volyyymi järkiwiki-verkko-palvelun osalta kasvoi yli 20 % edellisvuoteen nähden.

Aluehallinnon palvelukyvyyn turvaamiseksi käynnistettiin toisena VATU-hankkeena ympäristöhallinnon asiakaspalvelukeskus Pirkanmaan ELY-keskuksessa. Se tehostaa asiakaspalvelua ja tukee monikanavaisen asiakaspalveluun siirtymistä. Arvioinnin mukaan hanke onnistui hyvin. Palvelun nopeus ja laatu ovat parantuneet, mm. puhelinjonotusajat ovat lyhentyneet.

Ympäristöministeriö laski vuoden 2013 kokonaishiilijalanjälkensä käyttäen apunaan WWF:n ilmastolaskuria. Hiilidioksidipäästöt olivat yhteensä 1 328 tCO<sup>2</sup>, joka on selvästi vähemmän kuin vertailuvuonna 2012 (1 714 tCO<sup>2</sup>). Yhtä työntekijää kohden päästöjä syntyi keskimäärin 4,7 tCO<sup>2</sup>. Kokonaisuudessaan ministeriön CO<sup>2</sup>-päästöt vastaavat noin 565 000 bensalitran tai 300 omakotitalon keskimääräisiä päästöjä.

## 12.4 Hallinnonalan voimavarat

Hallinnonalojen voimavaratiedot on koottu valtiovarainministeriön Työnantajan henkilöstötieto -järjestelmästä (Tahti) sekä valtion talousarvion toteumalaskelmista. Siirtomäärärahat on otettu laskelmaan ilman peruutettuja määrärahoja. Pyöritysten takia taulukoiden summat eivät aina täsmää.

**TAULUKKO 144. Henkilöstö, htv**

	2011	2012	2013
<b>YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>979</b>	<b>997</b>	<b>997</b>
Ympäristöministeriö	279	279	274
Suomen ympäristökeskus	645	665	670
Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus	55	52	52

**TAULUKKO 145. Talousarviomäärärahojen käyttö, milj. euroa**

	2011	2012	2013
<b>35. YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA</b>	<b>306,5</b>	<b>275,8</b>	<b>253,3</b>
35.01. Ympäristöhallinnon toimintamenot	75,4	78,1	77,4
35.10. Ympäristön- ja luonnonsuojelu	109,2	119,5	123,5
35.20. Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen	122,0	78,2	52,4

## Talousarvion ulkopuolella olevat rahastot

Ympäristöministeriön hallinnonalalla toimivat talousarvion ulkopuolella olevat valtion asuntorahasto ja öljysuojarahasto. Niistä on raportoitu hallituksen vuosikertomuksen osassa 1.





VALTIONEUVOSTON KANSLIA

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI  
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO  
p. 0295 16001  
f. 09 1602 2165  
julkaisut@vnk.fi  
[www.vnk.fi/julkaisut](http://www.vnk.fi/julkaisut)

ISBN Nid. 978-952-287-079-7  
ISBN PDF 978-952-287-080-3  
ISSN Nid. 0782-6028  
ISSN PDF 1799-7828